

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

20. årgang

2013

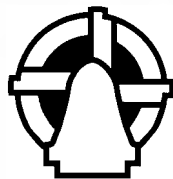
Sønderjysk Almanak

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

GRÆNSEFORENINGEN

FOR EN ÅBEN DANSKHED

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Du er velkommen til at kontakte din lokale formand/kontaktperson:

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov

Jens Andresen
Tingvej 2
6535 Branderup

Andreas Brandenhoff
Vollerupvej 45
6392 Bolderslev

Erik Heissel
Venbjerg 33
Djernæs
6100 Haderslev

Kirsten Fanø Clausen
Brobølvej 7
Blans
6400 Sønderborg

Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Tlf. + 45 33 11 30 63 • info@graenseforeningen.dk • www.graenseforeningen.dk

20. årgang

Sønderjysk Almanak

2013

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

20. udgave

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening

Redaktion:

Inger Rahbek Andersen, Anders Schaltz Andersen, Andreas Andresen, Georg Bendix, Uffe Bjerre, Hanne Clausen, Mariane Jørgensen, Lis Mikkelsen, Hans-Ole Mørk, Lisbet Skau og Hans-Jørgen Thomsen (ansvarshavende).

Layout og opsætning:

Elin Brodersen, Aabenraa, Godt Grafisk, www.GodtGrafisk.dk

Tryk og bogbind:

Zeuner Grafisk, Odder, www.Zeuner.dk

Ekspedition:

Hans-Ole Mørk, Farverhus 21, 6200 Aabenraa, telefon 74 62 80 62, e-mail: haomoerk@gmail.com

Pris i boghandel:

kr. 100,-

Pris for abonnenter:

kr. 80,- + porto

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til:

Hanne Clausen, Møllevej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder, telefon 7473 8187.

Forside:

Gram Slot

ISBN-nr.:

978-87-994872-0-2

Den danske hverdag i Sydslesvig
leves i SYDSLESVIGSK FORENING

**TEATER, BØRNETEATER, KONCERTER,
FOREDRAG, FILM OG MANGE ANDRE
AKTIVITETER.**

**Info-bladet KONTAKT hver torsdag i Flensborg
Avis og dagsaktuel information via foreningens
hjemmeside www.syfo.de**

Bliv medlem af mindretallets forening!

Det første kalenderår er medlemskab gratis. Og fra 1. januar koster det kun 20 EUR om året at være medlem eller 35 EUR for en husstand. Men medlem bliver du ikke automatisk. Du skal melde dig ind. Optagelsesblanket på SSFs hjemmeside www.syfo.de eller ring til Dansk Generalsekretariat på tlf. 0(049)461-144 08-0.

Styrk mindretallet
Bliv medlem af
SYDSLESVIGSK FORENING
www.syfo.de

Indholdsfortegnelse

Forord		
Forord.....	5	
Almanak		
Kalenderen.....	6	
Solens op- og nedgang.....	30	
Højvande ved Vestkysten.....	31	
Stjernesked.....	32	
Formørkelser i året 2013.....	33	
Artikler og digte		
Inger Rahbek Andersen: Prolog 2013.....	35	
Lis Mikkelsen: For 50 år siden.....	36	
Lis Mikkelsen: Rabaldermødet i Højer 1919.....	54	
Holger Busch Nielsen:		
Skolevirksomhed i Askovområdet.....	58	
Holger Engvang i samtale med		
Lis Mikkelsen, den 18. maj 2012.....	64	
Ivar Tønsberg og Kirsten Marie Raahauge:		
De hjem søgte.....	67	
Conny Hamann-Boeriths:		
Mit liv som håndboldspiller.....	69	
Inger Marie Christensen og Elke Christensen:		
Folkedans i Sydslesvig 1920-2012.....	73	
Jørgen Hanssen: Når efternavnet er Hanssen.....	77	
Nis Th. Jensen: Rejser i livet.....	84	
Jørgen Jessen og Anna Elisabeth Jessen:		
Morbror Knud og Braine.....	90	
Arne Thybjerg: Island - min fødeø.....	94	
Bent Reese-Petersen: Skyggerne fra 1864.....	102	
Inge Adriansen: Sehested 1813.....	111	
Anders Schaltz Andersen: Den glemte lejr.....	114	
Sten Kaalø: Egnsspil i Sønderjylland.....	119	
Christian Petersen: Handelsmand på Færøerne	123	
Jens Visby:		
En bemærkelsesværdig social opstigning.....	127	
Henrik Becker-Christensen:		
Kronprinsesse Ingrid's Feriehus.....	129	
Gunnar Kasper Hansen:		
Løgumkloster Refugiums historie.....	134	
Birthe Pedersen: Værsgo kom indenfor.....	142	
Marien Jensen: Akutoren der blev til på Als.....	148	
Bertina Kærager: Fra Holland til Danmark.....	154	
Jørgen Kühl: Landdagsvalget		
i Slesvig-Holsten den 6. maj 2012.....	160	
Frode Sørensen: Uddrag af		
Sprogforeningens årsberetning 2011.....	165	
Jens Erik Salomonsen:		
Sprogforeningen i Sydslesvig 2011/2012.....	167	
Peder Moltesen Ravn:		
Sønderjyds Skoleforening 2012.....	168	
Mindeord		
Lorens Ludvig Caspersen.....	172	
Otto Christiansen.....	173	
Helge Mariager Jensen.....	174	
Svend Gammelgaard.....	175	
Peder Sønderby.....	176	
Jørgen Henry Nissen.....	177	
Harry Jensen.....	178	
Silke Hinrichsen.....	179	
Anders Lautrup Thysen.....	180	
Erling Pallesen.....	181	
Håndbog og vejviser		
Det Danske Kongehus.....	183	
Regeringen Helle Thorning-Schmidt.....	184	
Valg i Sydslesvig.....	185	
Sydslesvig-udvalget.....	185	
Statsforvaltningen Syddanmark.....	186	
Region Syddanmark.....	186	
Sønderjyske regionsmedlemmer 2010-2013.....	187	
Region Sønderjylland-Schleswig.....	187	
Kommuner i Sønderjylland.....	188	
Foreninger, organisationer, institutioner m.v.....	189	
Kirkelige foreninger og organisationer.....	192	
Fonde.....	192	
Danske og frisiske foreninger og institutioner		
i Sydslesvig.....	193	
Musik, teater og kunst.....	199	
Lokalhistoriske foreninger, arkiver og		
samlinger.....	201	
Biblioteker.....	207	
Frie skoler.....	209	
Kirkemusikskoler.....	212	
Erhvervsskoler.....	212	
Gymnasier og voksenuddannelsescentre.....	213	
Videregående uddannelser.....	214	
Turistforeninger.....	215	
Vandrerhjem.....	215	
Museer m.v.....	216	
Museer m.v. i Sydslesvig.....	219	
Forbrugerorganisationer.....	223	
Husholdningsforeninger.....	223	
Landboforeninger.....	224	
Familielandbrug.....	225	
Land- og skovbrug.....	225	
Haveselskaber.....	226	
Finansiering.....	227	
Jagt- og vildtforvaltning.....	228	
Vildtforvaltningsområder og		
vildtkonsulenter i Sønderjylland.....	228	
Jagttider og fredningsbestemmelser.....	229	
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.....	233	
Flagregler.....	234	
Officielle civile flagdage 2013.....	235	
Truede ord.....	236	

Sundeved Efterskole

8. - 9. og 10. klasse - et år med fællesskab og udfordringer i de boglige fag.
Meget idræt og gymnastik.

Sundeved EFTERSKOLE

Bovrup Storegade 5
6200 Aabenraa

www.sundeved-efterskole.dk
kontor@sundeved-efterskole.dk

74680311

-Oplevelserne starter her..

BRAMMING
gymnastik- & idræftefterskole

Gymnastikken har en central placering i skolens hverdag.

I foråret er vi inviteret ud til en del gymnastikopvisninger, som alle elever skal deltage i. Desuden deltager skolen i håndbold- og fodboldturneringer.

Derudover får du masser af fællesskab og rigtige gode oplevelser for livet..!

BRAMMING
gymnastik- & idræftefterskole

Gabelsvej 12 • 6740 Bramming • Tlf. 7517 3833 • www.bgi-e.dk

Forord

Sønderjysk Almanak udkommer i år for 20. gang som landsdelens almanak og opslagsbog med oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

Forsidebilledet er i år Gram Slot

Gram Slot bliver første gang omtalt i Valdemar Sejrs Jordebog i 1231. Hvor den præcise place-ring af slottet var på dette tidspunkt, vides ikke med sikkerhed. Slottets nuværende udseende, med dets 3 fløje fra hvert deres århundrede, er det slot vi kender i dag.

Rewentlow-slægten byggede østfløjen i 1400 tallet, og syd- og vestfløj kom til i 16- og 1700-tallet, da slottet var ejet af Schack-slægten.

I 2007 overtager Nils og Elisabeth Nygaard og Svend og Sanne Brodersen Gram Slot, efter det havde stået tomt i 25 år. I dag er Gram Slot åbent for alle, og slottet bruges til mange aktiviteter, såsom fester, rundvisninger, markedsdage og lejrskoler.

Sønderjysk Almanak

Almanakken indeholder en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og Sydslesvig. Almanakken udgives en gang om året i november måned. Redaktionen ser det som en væsentlig opgave, at der bringes indlæg, der er egnede til at skabe eller bidrage til debat rundt om i landsdelen og i det hele taget videregive oplysninger om den tid vi er en del af.

Sønderjysk Almanak har fyldige kalenderoplysninger med sol- og højvandskalender m.m.

Vejviser med adresser og telefonnumre på bl.a. foreninger, organisationer og skoler i Sønderjylland og Sydslesvig forbedres og udbygges løbende. Forslag hertil modtages gerne af redaktionen.

Almanakken rummer mindeord over kendte, afdøde personer fra Sønderjylland og Sydslesvig eller med tilknytning til landsdelen.

Almanakkens hjemmeside er på: www.sønderjyskalmanak.dk

Tak for støtte til udgivelsen af Almanakken

Sønderjysk Skoleforening vil gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder annoncører, det gælder de mange, der beredvilligt har bidraget med indlæg og idéer, og det gælder foreningens tillidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjysk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en glædelig jul og et godt nytår 2013.

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 1 time 29 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ti.	1	Nytårsdag <i>Jesu navn. Luk 2,21</i>	Vega kulm. midn. m.n. Solens radius 16' 16"	UGE 1	08.41	15.45	20.55	09.55
On.	2	Abel	Tusmørket varer 49 min. Jorden nærmest Solen		08.41	15.47	22.09	10.13
To.	3	Enoch	Sirius kulm. midn.		08.41	15.48	23.25	10.31
Fr.	4	Methusalem			08.40	15.49	-	10.49
Lø.	5	Simeon	☉ s.kv. 04.58		08.40	15.51	00.43	11.09
Sø.	6	Hellig 3 konger <i>De vise mænd. Matt 2,1-12</i>	Helligtrekonger		08.39	15.52	02.03	11.33
Ma.	7	Knud, hertug		UGE 2	08.39	15.54	03.25	12.04
Ti.	8	Erhardt			08.38	15.55	04.45	12.45
On.	9	Julianus	Tusmørket varer 48 min.		08.37	15.57	05.58	13.39
To.	10	Paul eremit	☾ nærmest Jorden		08.36	15.59	07.00	14.47
Fr.	11	Hyginus	● n.m. 20.44		08.36	16.00	07.48	16.06
Lø.	12	Reinhold			08.35	16.02	08.24	17.31
Sø.	13	1. s.e.h.3 k. <i>Den tolvårige Jesus i templet. Luk 2,41-52 el. Jesus velsigner de små børn. Mark 10,13-16</i>	Hilarius		08.34	16.04	08.53	18.56
Ma.	14	Felix		UGE 3	08.33	16.06	09.15	20.19
Ti.	15	Maurus			08.31	16.07	09.35	21.39
On.	16	Marcellus	Tusmørket varer 46 min. Castor kulm. midn.		08.30	16.09	09.53	22.55
To.	17	Antonius	Procyon kulm. midn.		08.29	16.11	10.11	-
Fr.	18	Prisca	Pollux kulm. midn.		08.28	16.13	10.31	00.08
Lø.	19	Pontianus	☉ f.kv. 00.45		08.26	16.15	10.53	01.19
Sø.	20	Sidste s.e.h.3 k. <i>Forklarelse på bjerget. Matt 17,1-9</i>	Fabian og Sebastian		08.25	16.17	11.18	02.27
Ma.	21	Agnes		UGE 4	08.24	16.19	11.50	03.32
Ti.	22	Vincentius	☾ fjernest Jorden		08.22	16.21	12.28	04.31
On.	23	Emerentius	Tusmørket varer 45 min.		08.21	16.23	13.14	05.23
To.	24	Timotheus			08.19	16.25	14.09	06.08
Fr.	25	Pauli omv.			08.18	16.27	15.11	06.45
Lø.	26	Polycarpus			08.16	16.29	16.19	07.15
Sø.	27	Septuagesima <i>Arbejderne i vingården. Matt 20,1-16</i>	Chrysostomus. ○ f.m. 05.38		08.14	16.31	17.30	07.41
Ma.	28	Fred, 6.s føds.	Carolus Magnus	UGE 5	08.13	16.33	18.43	08.02
Ti.	29	Chr. 7.s føds.	Valerius		08.11	16.36	19.58	08.21
On.	30	Adelgunde	Tusmørket varer 43 min.		08.09	16.38	21.13	08.39
To.	31	Vigilius			08.07	16.40	22.31	08.58

		Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Ti.	1 Nytårsdag	UGE 1	05:03 17:24
On.	2		05:34 17:57
To.	3		06:09 18:36
Fr.	4		06:51 19:21
Lø.	5		07:40 20:13
Sø.	6 Hellig 3 konger		08:36 21:12
Ma.	7	UGE 2	09:40 22:21
Ti.	8		10:54 23:37
On.	9		- 12:15
To.	10		00:53 13:30
Fr.	11		02:00 14:34
Lø.	12		02:57 15:30
Sø.	13		03:48 16:20
Ma.	14	UGE 3	04:34 17:03
Ti.	15		05:17 17:44
On.	16		05:57 18:22
To.	17		06:37 19:01
Fr.	18		07:19 19:43
Lø.	19		08:04 20:31
Sø.	20		08:56 21:26
Ma.	21	UGE 4	09:54 22:30
Ti.	22		11:00 23:37
On.	23		- 12:06
To.	24		00:42 13:09
Fr.	25		01:39 14:03
Lø.	26		02:28 14:51
Sø.	27		03:11 15:32
Ma.	28	UGE 5	03:47 16:07
Ti.	29		04:19 16:39
On.	30		04:50 17:11
To.	31		05:21 17:43

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 37 min. og tiltager i månedens løb 1 time 59 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Fr. 1	Brigida	Solens radius 16'14"	08.05	16.42	23.50	09.17
Lø. 2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n.	08.03	16.44	-	09.40
Sø. 3	Seksagesima	Blasius ☉ s.kv. 14.56 <i>Sædemanden. Mark 4,1-20</i>	08.01	16.46	01.09	10.08
Ma. 4	Veronica	UGE 6	07.59	16.49	02.28	10.43
Ti. 5	Kronprs. Mary	Agathe	07.57	16.51	03.41	11.29
On. 6	Dorothea	Tusmørket varer 42 min.	07.55	16.53	04.46	12.29
To. 7	Richard	☾ nærmest Jorden	07.53	16.55	05.38	13.41
Fr. 8	Corintha		07.51	16.57	06.19	15.01
Lø. 9	Apollonia		07.49	16.59	06.51	16.25
Sø. 10	Fastelavn	Quinquagesima <i>Esto mihi</i> Scholastica ● n.m. 08.20 <i>Jesu dåb. Matt 3,13-17</i>	07.47	17.02	07.16	17.48
Ma. 11	Euphrosyne	UGE 7	07.45	17.04	07.38	19.10
Ti. 12	Hvide tirsdag	Eulalia	07.43	17.06	07.57	20.29
On. 13	Aske onsdag	Benignus Tusmørket varer 41 min.	07.40	17.08	08.16	21.46
To. 14	Valentinus		07.38	17.10	08.36	22.59
Fr. 15	Faustinus		07.36	17.13	08.57	-
Lø. 16	Juliane	Merkur st. østl. elong	07.34	17.15	09.22	00.10
Sø. 17	1. s. i fasten	Quadragesima <i>Invocavit</i> Findanus ☉ f.kv. 21.31 <i>Jesus ristes i ørkenen. Matt 4,1-11</i>	07.31	17.17	09.51	01.17
Ma. 18	Concordia	UGE 8	07.29	17.19	10.26	02.19
Ti. 19	Ammon	☾ fjernest Jorden	07.27	17.21	11.09	03.14
On. 20	Tamperdag	Eucharis Tusmørket varer 40 min.	07.24	17.23	12.00	04.02
To. 21	Samuel		07.22	17.26	12.59	04.42
Fr. 22	Peters stol		07.20	17.28	14.04	05.15
Lø. 23	Papias		07.17	17.30	15.14	05.43
Sø. 24	2. s. i fasten	<i>Reminiscere</i> Matthias Regulus kulm. midn. <i>Den kana'anæiske kvinde. Matt 15,21-28</i>	07.15	17.32	16.26	06.06
Ma. 25	Victorinus	☉ f.m. 21.26 UGE 9	07.12	17.34	17.41	06.26
Ti. 26	Inger		07.10	17.36	18.58	06.46
On. 27	Leander	Tusmørket vare 39 min.	07.07	17.38	20.16	07.05
To. 28	Øllegård		07.05	17.40	21.36	07.24

		Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Fr.	1	05:57	18:18
Lø.	2	06:36	18:59
Sø.	3	07:21	19:46
Ma.	4	UGE 6	08:15 20:42
Ti.	5	Kronprinsesse Mary	09:18 21:50
On.	6	Prinsesse Marie	10:34 23:12
To.	7	-	12:01
Fr.	8	00:35	13:19
Lø.	9	01:45	14:24
Sø.	10	Fastelavn Afstemningsdag 1920	02:43 15:17
Ma.	11	UGE 7	03:33 16:03
Ti.	12	04:18	16:43
On.	13	04:57	17:18
To.	14	05:33	17:51
Fr.	15	06:08	18:24
Lø.	16	06:43	18:59
Sø.	17	07:21	19:39
Ma.	18	UGE 8	08:06 20:28
Ti.	19	08:58	21:26
On.	20	10:00	22:35
To.	21	11:13	23:48
Fr.	22	-	12:25
Lø.	23	00:56	13:27
Sø.	24	01:52	14:21
Ma.	25	UGE 9	02:39 15:06
Ti.	26	03:21	15:45
On.	27	03:58	16:21
To.	28	04:33	16:54

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 40 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 19 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Albinus	Solens radius 16' 8"	07.02	17.42	22.57	07.47
Lø.	2	Simplicius		07.00	17.45	-	08.13
Sø.	3	3. s. i fasten	<i>Oculi</i> <i>Jesu uddriver en uren ånd. Luk 11,14-28</i>	06.57	17.47	00.16	08.46
Ma.	4	Adrianus	☉ s.kv. 22.53 UGE 10	06.55	17.49	01.31	09.29
Ti.	5	Theophilus		06.52	17.51	02.37	10.23
On.	6	Gotfred	Tusmørket varer 39 min. ☾ nærmest Jorden	06.50	17.53	03.32	11.29
To.	7	Perpetua		06.47	17.55	04.16	12.43
Fr.	8	Beata		06.45	17.57	04.50	14.03
Lø.	9	40 riddere		06.42	17.59	05.18	15.25
Sø.	10	Midfaste	<i>Lætare</i> <i>Jesu bespiser 5000. Joh 6,1-15</i>	06.40	18.01	05.40	16.45
Ma.	11	Fred. 9.s føds.	Thala ● n.m. 20.51 UGE 11	06.37	18.03	06.01	18.05
Ti.	12	Gregorius		06.34	18.05	06.20	19.22
On.	13	Macedonius	Tusmørket varer 39 min.	06.32	18.07	06.40	20.37
To.	14	Eutychius		06.29	18.09	07.00	21.50
Fr.	15	Zacharias		06.27	18.11	07.24	22.59
Lø.	16	Gudmund		06.24	18.14	07.52	-
Sø.	17	Mariæ bebud.dag	<i>Judica / Gertrud</i> <i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel. Luk 1,26-38</i>	06.22	18.16	08.25	00.04
Ma.	18	Fred. 3.s føds.	Alexander UGE 12	06.19	18.18	09.05	01.02
Ti.	19	Joseph	☉ f.kv. 18.26 ☾ fjernest Jorden	06.16	18.20	09.53	01.53
On.	20	Gordius	Tusmørket varer 39 min. Jævndøgn 12.02	06.14	18.22	10.48	02.37
To.	21	Benedictus		06.11	18.24	11.49	03.12
Fr.	22	Paulus		06.09	18.26	12.56	03.42
Lø.	23	Fidelis		06.06	18.28	14.07	04.07
Sø.	24	Palmesøndag	Ulrica <i>Jesu indtog i Jerusalem. Matt 21.1-9</i>	06.03	18.30	15.20	04.29
Ma.	25	Mariæ bebud.	UGE 13	06.01	18.32	16.36	04.49
Ti.	26	Gabriel		05.58	18.34	17.55	05.08
On.	27	Kastor	Tusmørket varer 39 min. ○ f.m. 10.27	05.55	18.36	19.15	05.28
To.	28	Skærtorsdag	Ingrid / Eustachius <i>Nadveren. Matt 26,17-30</i>	05.53	18.38	20.37	05.50
Fr.	29	Langfredag	Jonas <i>Korsfæstelsen. Matt 27,31-56 el. Mark 15,20-39</i>	05.50	18.40	21.59	06.16
Lø.	30	Quirinus		05.48	18.42	23.18	06.48
Sø.	31	Påskedag	Fred. 5.s føds. / Balbina Sommer tid begynder ☾ nærmest Jorden Merkur st. vestl. elong <i>Jesu Kristi opstandelse. Mark 16,1-8</i>	06.45	19.44	-	08.28

		Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Fr.	1	05:07	17:27
Lø.	2	05:43	18:02
Sø.	3	06:23	18:41
Ma.	4	UGE 10	07:08 19:27
Ti.	5	08:01	20:22
On.	6	09:06	21:32
To.	7	10:27	22:57
Fr.	8	11:55	-
Lø.	9	00:21	13:09
Sø.	10	01:30	14:09
Ma.	11	UGE 11	02:27 14:59
Ti.	12	03:15	15:42
On.	13	03:58	16:19
To.	14	04:35	16:51
Fr.	15	05:09	17:21
Lø.	16	05:39	17:49
Sø.	17	06:09	18:20
Ma.	18	UGE 12	06:42 18:57
Ti.	19	07:23	19:41
On.	20	08:12	20:35
To.	21	09:10	21:37
Fr.	22	10:20	22:51
Lø.	23	11:37	-
Sø.	24 Palmesøndag	00:05	12:47
Ma.	25	UGE 13	01:09 13:45
Ti.	26	02:03	14:35
On.	27	02:50	15:18
To.	28 Skærtorsdag	03:33	15:57
Fr.	29 Langfredag	04:12	16:34
Lø.	30	04:51	17:10
Sø.	31 Påskedag - Sommertid begynder	06:30	18:47

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 3 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 9 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ma.	1	2. påskedag <i>Vandringen til Emmaus. Luk 24,13-35</i>	Hugo / Solens radius 16'0"	UGE 14	06.42	19.46	01.29	09.20
Ti.	2	Theodosius			06.40	19.48	02.28	10.22
On.	3	Nicætas	Tusmørket varer 40 min. ☉ s.kv. 06.36		06.37	19.50	03.15	11.34
To.	4	Ambrosius			06.35	19.52	03.52	12.52
Fr.	5	Irene			06.32	19.54	04.21	14.11
Lø.	6	Sixtus			06.30	19.56	04.44	15.30
Sø.	7	1. s. e. påske <i>Den tvivlende Thomas. Joh 20,19-31</i>	<i>Quasimodo</i>		06.27	19.58	05.05	16.48
Ma.	8	Chr. 9.s føds.	Janus	UGE 15	06.24	20.00	05.25	18.04
Ti.	9	Procopieus			06.22	20.02	05.44	19.19
On.	10	Ezechiel	Tusmørket varer 41 min ● n.m. 11.35		06.19	20.04	06.04	20.32
To.	11	Leo			06.17	20.06	06.26	21.42
Fr.	12	Chr. 4.s føds.	Julius		06.14	20.08	06.53	22.49
Lø.	13	Justinus			06.12	20.10	07.24	23.50
Sø.	14	2. s. e. påske <i>Den gode hyrde. Joh 10,11-16</i>	<i>Misericordia Domini / Tiburtius</i>		06.09	20.12	08.01	-
Ma.	15	Chr. 5.s føds.	Olympia Spica kulm. midn.	UGE 16	06.07	20.14	08.46	00.45
Ti.	16	Margrethe 2.s fødsel	Mariane ☾ fjernest Jorden		06.04	20.16	09.38	01.31
On.	17	Anicetus	Tusmørket varer 42 min.		06.02	20.18	10.37	02.10
To.	18	Eleutherius	☉ f.kv. 14.31		05.59	20.20	11.41	02.41
Fr.	19	Daniel			05.57	20.22	12.48	03.08
Lø.	20	Sulpicius			05.55	20.24	13.59	03.31
Sø.	21	3. s. e. påske <i>Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen. Joh 16,16-22</i>	<i>Jubilate / Florentius</i>		05.52	20.26	15.12	03.51
Ma.	22	Cajus		UGE 17	05.50	20.28	16.29	04.10
Ti.	23	Georgius			05.47	20.30	17.48	04.30
On.	24	Albertus	Tusmørket varer 44 min.		05.45	20.32	19.10	04.51
To.	25	Mark. evang.	☉ f.m. 21.57 Måneformørkelse		05.43	20.34	20.33	05.15
Fr.	26	St. Bededag	Cletus <i>Johannes Døber i Judæas ørken. Matt 3,1-10</i>		05.40	20.36	21.56	05.44
Lø.	27	Charl. Amalie	Ananias ☾ nærmest Jorden Arcturus kulm. midn.		05.38	20.38	23.13	06.22
Sø.	28	4. s. e. påske <i>Sandhedens ånd. Joh 16,5-15</i>	<i>Cantate / Vitalis</i> Saturn i opp. til Solen		05.36	20.40	-	07.10
Ma.	29	Peter martyr		UGE 18	05.34	20.42	00.19	08.11
Ti.	30	Severus			05.31	20.44	01.12	09.23

		Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Ma. 1 2. Påskedag	UGE 14	07:12	19:27
Ti. 2		08:00	20:15
On. 3		08:55	21:12
To. 4		10:03	22:23
Fr. 5		11:24	23:46
Lø. 6		-	12:45
Sø. 7		01:04	13:51
Ma. 8	UGE 15	02:09	14:47
Ti. 9		03:05	15:36
On. 10		03:53	16:18
To. 11		04:36	16:54
Fr. 12		05:12	17:27
Lø. 13		05:44	17:54
Sø. 14		06:12	18:21
Ma. 15	UGE 16	06:39	18:48
Ti. 16 Dronning Margrethe		07:09	19:23
On. 17		07:48	20:04
To. 18		08:34	20:54
Fr. 19		09:30	21:53
Lø. 20		10:35	22:59
Sø. 21		11:48	-
Ma. 22	UGE 17	00:12	13:02
Ti. 23		01:22	14:06
On. 24		02:23	15:00
To. 25		03:17	15:49
Fr. 26 Store Bededag		04:06	16:33
Lø. 27		04:52	17:14
Sø. 28		05:36	17:54
Ma. 29 Prinsesse Benedikte	UGE 18	06:20	18:35
Ti. 30		07:05	19:18

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 17 min. og tiltager i månedens løb 1 time 44 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
On. 1	Voldermisse	Philip og Jacob Tusmørket varer 46 min. Solens radius 15' 52"	05.29	20.46	01.53	10.40
To. 2	Athanasius	☉ s.kv. 13.14	05.27	20.48	02.24	12.00
Fr. 3	Korsmisse		05.25	20.50	02.50	13.19
Lø. 4	Florian		05.23	20.52	03.11	14.37
Sø. 5	5. s. e. påske	Rogate / Danmarks befrielse Gothard De lyse nætter begynder <i>Bøn i Jesu navn. Joh 16,23b-28</i>	05.20	20.54	03.31	15.53
Ma. 6	Johannes ante portam	UGE 19	05.18	20.55	03.50	17.07
Ti. 7	Flavia		05.16	20.57	04.09	18.19
On. 8	Stanislaus	Tusmørket varer 49 min.	05.14	20.59	04.30	19.30
To. 9	Kr. Himmelfart	Caspar <i>Missionsbefalingen. Mark 16,14-20</i>	05.12	21.01	04.55	20.37
Fr. 10	Gordianus	● n.m. 02.28	05.10	21.03	05.24	21.41
Lø. 11	Mamertus		05.08	21.05	05.59	22.38
Sø. 12	6. s. e. påske	<i>Exaudi / Pancratius</i> <i>Åndens vidnesbyrd. Joh 15,26-16,4</i>	05.06	21.07	06.41	23.27
Ma. 13	Ingenuus	☾ fjernest Jorden UGE 20	05.04	21.09	07.30	-
Ti. 14	Kristian		05.03	21.11	08.27	00.08
On. 15	Sophie	Tusmørket varer 52 min.	05.01	21.12	09.28	00.42
To. 16	Sara		04.59	21.14	10.34	01.10
Fr. 17	Bruno		04.57	21.16	11.42	01.34
Lø. 18	Erik	☉ f.kv. 06.34	04.56	21.18	12.53	01.55
Sø. 19	Pinsedag	Potentiana <i>Helligåndens komme. Joh 14,22-31</i>	04.54	21.20	14.06	02.14
Ma. 20	2. pinsedag	Angelica UGE 21 <i>Verdens frelser. Joh 3,16-21</i>	04.52	21.21	15.22	02.33
Ti. 21	Helene		04.51	21.23	16.40	02.52
On. 22	Tamperdag	Castus Tusmørket varer 55 min.	04.49	21.25	18.02	03.14
To. 23	Desiderius		04.48	21.26	19.26	03.40
Fr. 24	Esther		04.46	21.28	20.47	04.13
Lø. 25	Urbanus	○ f.m. 06.25	04.45	21.29	22.01	04.56
Sø. 26	Trinitatis	Kronprins Frederik Beda ☾ nærmest Jorden <i>Jesus og Nikodemus. Joh. 3,1-15</i>	04.43	21.31	23.02	05.52
Ma. 27	Lucian	UGE 22	04.42	21.32	23.50	07.02
Ti. 28	Vilhelm		04.41	21.34	-	08.20
On. 29	Maximinus	Tusmørket varer 58 min.	04.40	21.35	00.26	09.42
To. 30	Vigand		04.39	21.37	00.54	11.05
Fr. 31	Petronella	☉ s.kv. 20.58 Antares kulm. midn.	04.37	21.38	01.17	12.25

		Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
On. 1		07:55	20:08
To. 2		08:51	21:06
Fr. 3		09:57	22:14
Lø. 4		11:11	23:28
Sø. 5 Danmarks Befrielse		-	12:21
Ma. 6	UGE 19	00:40	13:24
Ti. 7		01:42	14:19
On. 8		02:39	15:09
To. 9 Kr. Himmelfartsdag		03:28	15:53
Fr. 10		04:12	16:31
Lø. 11		04:50	17:05
Sø. 12		05:22	17:34
Ma. 13	UGE 20	05:50	18:00
Ti. 14		06:16	18:26
On. 15		06:45	18:57
To. 16		07:21	19:36
Fr. 17		08:05	20:23
Lø. 18		08:57	21:17
Sø. 19 Pinsedag		09:57	22:17
Ma. 20 2. Pinsedag	UGE 21	11:03	23:24
Ti. 21		-	12:15
On. 22		00:36	13:23
To. 23		01:44	14:24
Fr. 24		02:45	15:20
Lø. 25		03:42	16:09
Sø. 26 Kronprins Frederik		04:34	16:57
Ma. 27	UGE 22	05:23	17:41
Ti. 28		06:11	18:25
On. 29		06:58	19:11
To. 30		07:48	20:00
Fr. 31		08:41	20:54

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 t 3 min. Tiltager indtil den 21., hvor den er 17 t 27 min. Aftager så 5 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Lø.	1	Nikomedes Solens radius 15' 46''	04.36	21.39	01.38	13.42
Sø.	2	1. s. e. trin. Marcellinus <i>Den rige mand og Lazarus. Luk 16,19-31</i>	04.35	21.41	01.57	14.57
Ma.	3	Fred. 8.s føds. Erasmus	04.34	21.42	02.16	16.09
Ti.	4	Optatus	04.34	21.43	02.36	17.20
On.	5	Grundlovsdag Kong Hans' føds. Bonifacius Tusmørket varer 61 min.	04.33	21.44	02.59	18.29
To.	6	Norbertus	04.32	21.45	03.26	19.33
Fr.	7	Jeremias	04.31	21.46	03.59	20.32
Lø.	8	Medardus ● n.m.17.56	04.31	21.47	04.38	21.24
Sø.	9	2. s. e. trin. Primus ☾ fjernest Jorden <i>Det store festmåltid. Luk 14,16-24</i>	04.30	21.48	05.25	22.08
Ma.	10	Onuphrius	04.30	21.49	06.19	22.45
Ti.	11	Prins Henrik Barnabas apostel	04.29	21.50	07.19	23.15
On.	12	Basilius Tusmørket varer 63 min. Merkur st. østl. elong Capella kulm. midn. m.n.	04.29	21.51	08.23	23.40
To.	13	Cyrillus	04.28	21.52	09.30	-
Fr.	14	Rufinus	04.28	21.52	10.39	00.01
Lø.	15	Valdemarsdag Vitus	04.28	21.53	11.50	00.20
Sø.	16	3. s. e. trin. Tycho ● f.kv. 19.24 <i>Det tabte får. Luk 15,1-10</i>	04.28	21.53	13.03	00.39
Ma.	17	Botolphus	04.28	21.54	14.18	00.57
Ti.	18	Leontius	04.28	21.54	15.36	01.17
On.	19	Gervasius Tusmørket varer 64 min.	04.28	21.54	16.56	01.40
To.	20	Sylverius	04.28	21.55	18.17	02.08
Fr.	21	Albanus Solhverv 07.04 Længste dag	04.28	21.55	19.35	02.45
Lø.	22	10.000 martyrer	04.28	21.55	20.43	03.33
Sø.	23	4. s. e. trin. Paulinus ○ f.m. 13.32 ☾ nærmest Jorden <i>Vær barmhjertige. Luk 6,36-42</i>	04.29	21.55	21.39	04.36
Ma.	24	Skt. Hansdag	04.29	21.55	22.22	05.51
Ti.	25	Prosper	04.29	21.55	22.55	07.14
On.	26	Pelagius Tusmørket varer 64 min.	04.30	21.55	23.21	08.40
To.	27	Syvsoverdag	04.30	21.55	23.44	10.04
Fr.	28	Carol. Amalie Eleonora	04.31	21.55	-	11.25
Lø.	29	Petrus Paulus	04.32	21.54	00.04	12.43
Sø.	30	5. s. e. trin. Lucina ● s.kv. 06.53 <i>Peters fiskefangst. Luk 5,1-11</i>	04.32	21.54	00.23	13.57

	Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Lø. 1	09:39	21:55
Sø. 2	10:42	23:01
Ma. 3 UGE 23	11:48	-
Ti. 4	00:08	12:49
On. 5 Grundlovsdag	01:11	13:47
To. 6	02:09	14:39
Fr. 7 Prins Joachim	03:00	15:27
Lø. 8	03:48	16:09
Sø. 9	04:29	16:46
Ma. 10 UGE 24	05:04	17:18
Ti. 11 Prins Henrik	05:34	17:45
On. 12	06:00	18:11
To. 13	06:29	18:40
Fr. 14	07:02	19:15
Lø. 15 Valdemarsdag	07:42	19:57
Sø. 16	08:29	20:46
Ma. 17 UGE 25	09:22	21:42
Ti. 18	10:22	22:45
On. 19	11:30	23:54
To. 20	-	12:41
Fr. 21	01:09	13:51
Lø. 22	02:19	14:54
Sø. 23	03:23	15:50
Ma. 24 Skt. Hansdag UGE 26	04:20	16:42
Ti. 25	05:12	17:30
On. 26	06:01	18:15
To. 27	06:48	19:00
Fr. 28	07:33	19:46
Lø. 29	08:19	20:35
Sø. 30	09:09	21:27

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 t 20 min. og aftager i månedens løb 1 time 21 min.				SOL		MÅNE		
				OP	NED	OP	NED	
Ma.	1	Chr. 2.s føds.	Fred. 2.s. føds. Theobaldus Solens radius 15' 44"	UGE 27	04.33	21.54	00.43	15.10
Ti.	2	Mariæ besøg.	Pluto i opp. til Solen		04.34	21.53	01.06	16.19
On.	3	Cornelius	Tusmørket varer 62 min. Vega kulm. midn.		04.35	21.52	01.31	17.25
To.	4	Ulricus			04.36	21.52	02.01	18.26
Fr.	5	Anshelmus	Jorden fjernest Solen		04.37	21.51	02.38	19.20
Lø.	6	Dion			04.38	21.50	03.22	20.07
Sø.	7	6. s. e. trin	Villebaldus ☾ fjernest Jorden <i>Kristi nye lov. Matt 5,20-26</i>		04.39	21.50	04.13	20.46
Ma.	8	Kjeld	● n.m. 09.14	UGE 28	04.40	21.49	05.11	21.19
Ti.	9	Sostrata			04.41	21.48	06.15	21.46
On.	10	Knud, konge	Tusmørket varer 59 min.		04.42	21.47	07.21	22.08
To.	11	Josva			04.44	21.46	08.29	22.28
Fr.	12	Henrik			04.45	21.45	09.39	22.47
Lø.	13	Margarethe			04.46	21.44	10.50	23.05
Sø.	14	7. s. e. trin.	Bonaventura <i>Zakæus. Luk 19,1-10</i>		04.48	21.42	12.03	23.24
Ma.	15	Apostl. deling		UGE 29	04.49	21.41	13.18	23.45
Ti.	16	Susanne	● f.kv. 05.18		04.51	21.40	14.35	-
On.	17	Alexius	Tusmørket varer 56 min.		04.52	21.38	15.54	00.10
To.	18	Arnolphus			04.54	21.37	17.11	00.41
Fr.	19	Justa			04.55	21.36	18.22	01.22
Lø.	20	Elias			04.57	21.34	19.23	02.15
Sø.	21	8. s. e. trin.	Evenus ☾ nærmest Jorden Altair kulm. Midn. <i>De falske profeter. Matt 7,15-21</i>		04.58	21.33	20.13	03.23
Ma.	22	Maria Magdalene	○ f.m. 20.15 Hundredagene beg.	UGE 30	05.00	21.31	20.51	04.42
Ti.	23	Apollinaris			05.02	21.29	21.21	06.07
On.	24	Christina	Tusmørket varer 53 min.		05.03	21.28	21.46	07.33
To.	25	Jacobus			05.05	21.26	22.08	08.58
Fr.	26	Anna			05.07	21.24	22.29	10.20
Lø.	27	Martha			05.09	21.23	22.49	11.38
Sø.	28	9. s. e. trin.	Aurelius <i>Den uærlige godsforvalter. Luk 16,1-9</i>		05.10	21.21	23.11	12.54
Ma.	29	Oluf	● s.kv. 19.43	UGE 31	05.12	21.19	23.36	14.06
Ti.	30	Abdon	Merkur st. vestl. elong.		05.14	21.17	-	15.14
On.	31	Germanus	Tusmørket varer 50 min.		05.16	21.15	00.05	16.17

		Højvande ved Vidåslusen (se side.31)	
Ma. 1	UGE 27	10:03	22:25
Ti. 2		11:03	23:28
On. 3		-	12:06
To. 4		00:33	13:09
Fr. 5		01:34	14:06
Lø. 6		02:31	14:59
Sø. 7		03:22	15:46
Ma. 8	UGE 28	04:07	16:27
Ti. 9		04:46	17:02
On. 10		05:19	17:32
To. 11		05:48	17:58
Fr. 12		06:16	18:27
Lø. 13		06:47	18:59
Sø. 14		07:21	19:36
Ma. 15	UGE 29	08:03	20:21
Ti. 16		08:51	21:12
On. 17		09:45	22:12
To. 18		10:50	23:22
Fr. 19		-	12:03
Lø. 20		00:41	13:21
Sø. 21		02:00	14:33
Ma. 22	UGE 30	03:09	15:35
Ti. 23		04:09	16:28
On. 24		05:00	17:17
To. 25		05:47	18:01
Fr. 26		06:30	18:44
Lø. 27		07:09	19:25
Sø. 28		07:49	20:07
Ma. 29	UGE 31	08:31	20:53
Ti. 30		09:18	21:43
On. 31		10:12	22:41

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 t 56 min. og aftager i månedens løb 2 timer 6 min.			SOL		MÅNE		
			OP	NED	OP	NED	
To.	1	Peters fængsel	Solens radius 15' 46'	05.18	21.13	00.39	17.14
Fr.	2	Hannibal		05.19	21.11	01.20	18.04
Lø.	3	Nikodemus	☾ fjernest Jorden Deneb kulm. midn.	05.21	21.09	02.09	18.46
Sø.	4	10. s. e. trin.	Dominicus <i>Jesus græder over Jerusalem. Luk 19,41-48</i>	05.23	21.07	03.04	19.21
Ma.	5	Osvaldus	UGE 32	05.25	21.05	04.06	19.50
Ti.	6	Kristi forkl.	● n.m. 23.51	05.27	21.03	05.11	20.14
On.	7	Donatus	Tusmørket varer 48 min. De lyse nætter ender	05.29	21.01	06.19	20.35
To.	8	Ruth		05.31	20.59	07.29	20.55
Fr.	9	Romanus		05.32	20.57	08.40	21.13
Lø.	10	Laurentius		05.34	20.54	09.53	21.32
Sø.	11	11. s. e. trin.	Herman <i>Farisæeren og tolderen. Luk 18,9-14</i>	05.36	20.52	11.07	21.53
Ma.	12	Chr. 3.s. føds.	Clara UGE 33	05.38	20.50	12.22	22.16
Ti.	13	Hippolytus		05.40	20.48	13.39	22.44
On.	14	Eusebius	Tusmørket varer 45 min. ● f. kv. 12.56	05.42	20.45	14.54	23.20
To.	15	Mariæ himmelfart		05.44	20.43	16.06	-
Fr.	16	Rochus		05.46	20.41	17.09	00.07
Lø.	17	Anastatius		05.48	20.38	18.03	01.06
Sø.	18	12. s. e. trin.	Agapetus <i>Jesus helbreder en døvstum. Mark 7,31-37</i>	05.50	20.36	18.45	02.17
Ma.	19	Sebaldus	☾ nærmest Jorden UGE 34	05.52	20.34	19.19	03.37
Ti.	20	Bernhard		05.54	20.31	19.46	05.02
On.	21	Salomon	Tusmørket varer 43 min. ○ f.m. 03.45	05.55	20.29	20.10	06.27
To.	22	Symphorian		05.57	20.26	20.32	07.51
Fr.	23	Zakæus	Hundredagene ender	05.59	20.24	20.53	09.12
Lø.	24	Bartholomæus		06.01	20.21	21.15	10.31
Sø.	25	13. s. e. trin.	Ludvig <i>Den barmhjertige samaritaner. Luk 10,23-37</i>	06.03	20.19	21.39	11.46
Ma.	26	Irenæus	UGE 35	06.05	20.16	22.07	12.57
Ti.	27	Gebhardus	Neptun i opp. til Solen	06.07	20.14	22.39	14.04
On.	28	Lovise	Augustinus Tusmørket varer 42 min. ● s.kv. 11.35	06.09	20.11	23.18	15.04
To.	23	Joh. halsh.		06.11	20.09	-	15.57
Fr.	30	Benjamin		06.13	20.06	00.04	16.42
Lø.	31	Bertha	☾ fjernest Jorden	06.15	20.04	00.57	17.20

	Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
To. 1	11:14	23:47
Fr. 2	-	12:22
Lø. 3	00:54	13:27
Sø. 4	01:57	14:27
Ma. 5	UGE 32	02:54 15:18
Ti. 6	03:42	16:03
On. 7	04:24	16:41
To. 8	05:01	17:13
Fr. 9	05:32	17:42
Lø. 10	06:01	18:12
Sø. 11	06:30	18:43
Ma. 12	UGE 33	07:03 19:18
Ti. 13	07:39	20:00
On. 14	08:23	20:50
To. 15	09:15	21:48
Fr. 16	10:18	23:00
Lø. 17	11:35	-
Sø. 18	00:26	13:01
Ma. 19	UGE 34	01:49 14:17
Ti. 20	02:58	15:20
On. 21	03:56	16:13
To. 22	04:45	17:00
Fr. 23	05:27	17:43
Lø. 24	06:06	18:22
Sø. 25	06:42	18:59
Ma. 26	UGE 35	07:16 19:36
Ti. 27	07:51	20:15
On. 28	08:31	20:58
To. 29	09:18	21:50
Fr. 30	10:15	22:52
Lø. 31	11:24	-

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 t 45 min. og aftager i månedens løb 2 timer 12 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Sø. 1	14. s. e. trin.	Ægidius Solens radius 15' 51" <i>De ti spedalske. Luk 17,11-19</i>	06.17	20.01	01.56	17.51
Ma. 2	Elisa	UGE 36	06.19	19.59	03.00	18.17
Ti. 3	Seraphia		06.20	19.56	04.07	18.40
On. 4	Juliane Marie	Theodosia Tusmørket varer 40 min.	06.22	19.54	05.17	19.01
To. 5	Regina	Danmarks udsendte ● n.m. 13.36	06.24	19.51	06.28	19.20
Fr. 6	Magnus		06.26	19.48	07.41	19.39
Lø. 7	Louise	Robert Fomalhaut kulm. midn.	06.28	19.46	08.55	20.00
Sø. 8	15. s. e. trin.	Mariæ føds. <i>Vær ikke bekymrede. Matt 6,24-34</i>	06.30	19.43	10.11	20.22
Ma. 9	Gorgonius	UGE 37	06.32	19.41	11.27	20.50
Ti. 10	Burchhardt		06.34	19.38	12.43	21.23
On. 11	Hillebert	Tusmørket varer 40 min.	06.36	19.35	13.55	22.06
To. 12	Guido	● f. kv. 19.08	06.38	19.33	15.00	22.59
Fr. 13	Cyprianus		06.40	19.30	15.56	-
Lø. 14	= ophøjelse		06.42	19.28	16.41	00.04
Sø. 15	16. s. e. trin.	Eskild ☾ nærmest Jorden <i>Enkens søn fra Nain. Luk 7,11-17</i>	06.43	19.25	17.17	01.18
Ma. 16	Euphemia	UGE 38	06.45	19.22	17.46	02.39
Ti. 17	Lambertus		06.47	19.20	18.11	04.01
On. 18	Tamperdag	Chr. 8.s. føds. Titus Tusmørket varer 39 min.	06.49	19.17	18.34	05.24
To. 19	Constantia	○ f.m. 13.13	06.51	19.14	18.55	06.45
Fr. 20	Tobias		06.53	19.12	19.17	08.05
Lø. 21	Matthæs		06.55	19.09	19.41	09.22
Sø. 22	17. s. e. trin.	Mauritius Jævndøgn 22.44 <i>Jesus som gæst hos farisæeren. Luk 14,1-11</i>	06.57	19.07	20.07	10.36
Ma. 23	Linus	UGE 39	06.59	19.04	20.38	11.46
Ti. 24	Tecla		07.01	19.01	21.15	12.50
On. 25	Cleophas	Tusmørket varer 39 min.	07.03	18.59	21.58	13.47
To. 26	Chr. 10.s. føds.	Adolph	07.05	18.56	22.49	14.36
Fr. 27	Cosmus	● s. kv. 05.55 ☾ fjernest Jorden	07.07	18.53	23.45	15.16
Lø. 28	Venceslaus		07.09	18.51	-	15.50
Sø. 29	18. s. e. trin.	Skt. Michael <i>Det store bud. Matt 22,34-46</i>	07.11	18.48	00.47	16.18
Ma. 30	Hieronymus	UGE 40	07.12	18.46	01.52	16.42

	Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Sø. 1	00:06	12:39
Ma. 2 UGE 36	01:17	13:45
Ti. 3	02:18	14:42
On. 4	03:12	15:30
To. 5 Danmarks udsendte	03:57	16:12
Fr. 6	04:36	16:48
Lø. 7	05:10	17:22
Sø. 8	05:42	17:54
Ma. 9 UGE 37	06:13	18:27
Ti. 10	06:45	19:03
On. 11	07:21	19:45
To. 12	08_02	20:35
Fr. 13	08:53	21:35
Lø. 14	09:57	22:50
Sø. 15	11:17	-
Ma. 16 UGE 38	00:19	12:46
Ti. 17	01:39	14:00
On. 18	02:44	15:02
To. 19	03:38	15:54
Fr. 20	04:24	16:41
Lø. 21	05:05	17:21
Sø. 22	05:40	17:58
Ma. 23 UGE 39	06:13	18:32
Ti. 24	06:43	19:03
On. 25	07:14	19:36
To. 26	07:48	20:15
Fr. 27	08:30	21:01
Lø. 28	09:21	21:58
Sø. 29	10:24	23:08
Ma. 30 UGE 40	11:36	-

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 29 min. og aftager i månedens løb 2 timer 14 min.			SOL		MÅNE			
			OP	NED	OP	NED		
Ti.	1	Remigius	Solens radius 15' 59"	07.14	18.43	03.00	17.04	
On.	2	Ditlev	Tusmørket varer 39 min.	07.16	18.40	04.11	17.24	
To.	3	Mette	Uranus i opp. til Solen	07.18	18.38	05.23	17.43	
Fr.	4	Franciscus		07.20	18.35	06.38	18.04	
Lø.	5	Placidus	● n.m. 02.34	07.22	18.33	07.54	18.26	
Sø.	6	19. s. e. trin.	Fred. 7.s. føds. Broderus <i>Den lamme i Kapernaum. Mark 2,1-12</i>	07.24	18.30	09.12	18.53	
Ma.	7	Fred. 1.s. føds.	Amalie	UGE 41	07.26	18.28	10.30	19.25
Ti.	8	Ingeborg		07.28	18.25	11.45	20.05	
On.	9	Dionysius	Tusmørket varer 39 min. Merkur st. østl. elong.	07.30	18.22	12.53	20.56	
To.	10	Gereon		07.32	18.20	13.52	21.57	
Fr.	11	Fred. 4.s føds.	☾ nærmest Jorden	07.34	18.17	14.40	23.08	
Lø.	12	Maximilian	● f. kv. 01.02	07.36	18.15	15.18	-	
Sø.	13	20. s. e. trin.	Angelus <i>Kongesønnens bryllup. Matt 22,1-14</i>	07.38	18.12	15.48	00.26	
Ma.	14	Calixtus		UGE 42	07.40	18.10	16.14	01.45
Ti.	15	Hedevig		07.42	18.07	16.37	03.06	
On.	16	Gallus	Tusmørket varer 39 min.	07.44	18.05	16.58	04.25	
To.	17	Florentinus		07.47	18.03	17.19	05.44	
Fr.	18	Lukas evang.		07.49	18.00	17.42	07.01	
Lø.	19	Balthasar	○ f.m. 01.38 Måneformørkelse	07.51	17.58	18.07	08.16	
Sø.	20	21. s. e. trin.	Felicianus <i>Den kongelige embedsmand. Joh 4,46-53</i>	07.53	17.55	18.37	09.27	
Ma.	21	11.000 jomfruer		UGE 43	07.55	17.53	19.11	10.34
Ti.	22	Cordula		07.57	17.51	19.52	11.35	
On.	23	Søren	Tusmørket varer 40 min.	07.59	17.48	20.40	12.28	
To.	24	FN dag	Proclus	08.01	17.46	21.34	13.12	
Fr.	25	Crispinus	☾ fjernest Jorden	08.03	17.43	22.34	13.48	
Lø.	26	Amandus		08.05	17.41	23.37	14.19	
Sø.	27	22. s. e. trin.	Sem Sommertid ender ● s.kv. 01.40 <i>Den gældsbundne tjener. Matt 18,21-35</i>	07.07	16.39	23.43	13.44	
Ma.	28	Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas	UGE 44	07.09	16.37	-	14.06
Ti.	29	Narcissus		07.11	16.34	00.52	14.27	
On.	30	Absalon	Tusmørket varer 41 min.	07.14	16.32	02.02	14.46	
To.	31	Reform. beg.	Louise	07.16	16.30	03.15	15.06	

	Højtide ved Vidåslusen (se side.31)	
Ti. 1	00:25	12:51
On. 2	01:34	13:56
To. 3	02:33	14:50
Fr. 4	03:22	15:37
Lø. 5	04:06	16:19
Sø. 6	04:44	16:58
Ma. 7	UGE 41	05:20 17:35
Ti. 8	05:54	18:12
On. 9	06:29	18:52
To. 10	07:06	19:36
Fr. 11	07:49	20:27
Lø. 12	08:41	21:29
Sø. 13	09:46	22:45
Ma. 14	UGE 42	11:06 -
Ti. 15	00:09	12:29
On. 16	01:22	13:39
To. 17	02:23	14:39
Fr. 18	03:15	15:32
Lø. 19	04:00	16:18
Sø. 20	04:40	16:59
Ma. 21	UGE 43	05:15 17:34
Ti. 22	05:47	18:05
On. 23	06:15	18:33
To. 24 FN dag	06:42	19:03
Fr. 25	07:13	19:37
Lø. 26	07:51	20:20
Sø. 27 Sommertid ender	07:38	20:12
Ma. 28	UGE 44	08:33 21:14
Ti. 29	09:37	22:26
On. 30	10:48	23:39
To. 31	11:59	-

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 10 min. og aftager i månedens løb 1 time 45 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Alle helgen Venus st. østl. elong. Solens radius 16' 7"	07.18	16.28	04.30	15.27
Lø.	2	Alle sjæle	07.20	16.26	05.48	15.52
Sø.	3	Alle helgens søndag Hubertus ● n.m. 13.50	07.22	16.24	07.08	16.22
Ma.	4	Otto	07.24	16.22	08.26	17.00
Ti.	5	Malachias	07.26	16.20	09.40	17.48
On.	6	Leonhardus Tusmørket varer 42 min. ☾ nærmest Jorden	07.28	16.17	10.45	18.47
To.	7	Engelbrecht	07.30	16.15	11.38	19.57
Fr.	8	Claudius	07.33	16.14	12.19	21.14
Lø.	9	Theodor	07.35	16.12	12.52	22.34
Sø.	10	24. s. e. trin. Luther ● f. kv. 06.57 <i>Synagogeforstanderens datter. Matt 9,18-26</i>	07.37	16.10	13.19	23.54
Ma.	11	Morten Bisp	07.39	16.08	13.43	-
Ti.	12	Torkild	07.41	16.06	14.04	01.13
On.	14	Arcadius Tusmørket varer 44 min.	07.43	16.04	14.24	02.30
To.	14	Frederik	07.45	16.03	14.46	03.46
Fr.	15	Leopold	07.47	16.01	15.10	05.00
Lø.	16	Othenius	07.49	15.59	15.37	06.12
Sø.	17	25. s. e. trin. Anianus ○ f.m. 16.16 <i>Ødelæggelsens vederstyggelighed. Matt 24,15-28</i>	07.51	15.58	16.09	07.21
Ma.	18	Hesychius Merkur st. vestl. elong.	07.53	15.56	16.47	08.24
Ti.	19	Elisabeth	07.55	15.54	17.32	09.20
On.	20	Volkmarus Tusmørket varer 45 min.	07.57	15.53	18.24	10.08
To.	21	Mariæ ofring	07.59	15.51	19.22	10.47
Fr.	22	Cecilia ☾ fjernest Jorden	08.01	15.50	20.23	11.20
Lø.	23	Clemens	08.03	15.49	21.28	11.47
Sø.	24	Sidste søndag i kirkeåret Chrysogonus <i>Når Menneskesønnen kommer. Matt 25,31-46</i>	08.05	15.47	22.35	12.10
Ma.	25	Catharina ● s. kv. 20.28	08.07	15.46	23.43	12.31
Ti.	26	Conradus	08.09	15.45	-	12.50
On.	27	Facundus Tusmørket varer 47 min.	08.10	15.44	00.53	13.09
To.	28	Sophie Magd.	08.12	15.43	02.06	13.29
Fr.	29	Saturninus	08.14	15.42	03.21	13.51
Lø.	30	Chr. 6.s føds. Andreas	08.16	15.41	04.39	14.18

		Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Fr. 1		00:45	13:03
Lø. 2		01:42	13:58
Sø. 3		02:31	14:48
Ma. 4	UGE 45	03:15	15:33
Ti. 5		03:57	16:17
On. 6		04:36	17:00
To. 7		05:15	17:43
Fr. 8		05:56	18:30
Lø. 9		06:42	19:22
Sø. 10		07:35	20:23
Ma. 11 Morten Bisp	UGE 46	08:37	21:33
Ti. 12		09:50	22:47
On. 13		11:04	23:54
To. 14		-	12:12
Fr. 15		00:54	13:13
Lø. 16		01:47	14:06
Sø. 17		02:34	14:54
Ma. 18	UGE 47	03:16	15:36
Ti. 19		03:53	16:12
On. 20		04:25	16:42
To. 21		04:53	17:09
Fr. 22		05:18	17:36
Lø. 23		05:46	18:07
Sø. 24		06:21	18:46
Ma. 25	UGE 48	07:03	19:34
Ti. 26		07:53	20:30
On. 27		08:50	21:33
To. 28		09:54	22:42
Fr. 29		11:03	23:52
Lø. 30		-	12:12

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 t 23 min. Aftager indtil den 21., hvor den er 6 t 56 min. Tiltager så 6 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Sø. 1	1. s. i advent	Arnold / Solens radius 16' 13" <i>Jesus i Nazarets synagoge. Luk 4,16-30</i>	08.17	15.40	05.58	14.51
Ma. 2	Bibiana	Aldebaran kulm. Midn. UGE 49	08.19	15.39	07.16	15.34
Ti. 3	Svend	● n.m. 01.22	08.20	15.38	08.27	16.29
On. 4	Charlotte Frederikke	Barbara Tusmørket varer 48 min. ☾ nærmest Jorden	08.22	15.38	09.28	17.37
To. 5	Sabina		08.23	15.37	10.16	18.54
Fr. 6	Nikolaus		08.25	15.36	10.54	20.17
Lø. 7	Agathon	Venus lyser klarest	08.26	15.36	11.24	21.39
Sø. 8	2. s. i advent	Mariæ undf. <i>De 10 brudepiger. Matt 25,1-13</i>	08.28	15.35	11.49	23.00
Ma. 9	Rudolph	● f. kv. 16.12 UGE 50	08.29	15.35	12.11	-
Ti. 10	Judith		08.30	15.35	12.32	00.19
On. 11	Damasus	Tusmørket varer 49 min. Rigel kulm. midn.	08.31	15.34	12.53	01.36
To. 12	Epimachus	Capella kulm. midn.	08.33	15.34	13.15	02.50
Fr. 13	Lucia		08.34	15.34	13.40	04.02
Lø. 14	Crispus		08.35	15.34	14.10	05.11
Sø. 15	3. s. i advent	Nikatus <i>Zakarias' lovsang. Luk 1,67-80</i>	08.36	15.34	14.45	06.15
Ma. 16	Lazarus	UGE 51	08.36	15.34	15.27	07.13
Ti. 17	Albina	○ f.m. 10.28	08.37	15.34	16.16	08.04
On. 18	Tamperdag	Lovise Tusmørket varer 49 min.	08.38	15.35	17.12	08.47
To. 19	Nemesius		08.39	15.35	18.12	09.22
Fr. 20	Abraham	☾ fjernest Jorden	08.39	15.35	19.16	09.51
Lø. 21	Thomas	Solhverv 18.11 / Korteste dag	08.40	15.36	20.22	10.16
Sø. 22	4. s. i advent	Japetus Betelgeuze kulm. midn. <i>Han bør vokse, men jeg forringes. Joh 3,25-36</i>	08.40	15.36	21.29	10.37
Ma. 23	Torlacus	UGE 52	08.41	15.37	22.37	10.57
Ti. 24	Juleaften	Alexandrine Adam	08.41	15.38	23.47	11.15
On. 25	Juledag	Tusmørket varer 49 min. ● s.kv.14.48 <i>Ordet blev kød. Joh 1,1-14</i>	08.41	15.38	-	11.34
To. 26	2. juledag	Skt. Stephan <i>Ikke fred, men sværd. Matt. 10,32-42</i>	08.42	15.39	00.59	11.54
Fr. 27	Johannes evangeliet		08.42	15.40	02.13	12.18
Lø. 28	Børnedag		08.42	15.41	03.29	12.46
Sø. 29	Julesøndag	Noah <i>Flugten til Ægypten. Matt 2,13-23</i>	08.42	15.42	04.46	13.22
Ma. 30	David	UGE 1	08.42	15.43	06.01	14.10
Ti. 31	Sylvester		08.42	15.44	07.08	15.10

	Højvande ved Vidåslusen (se side 31)	
Sø. 1	00:57	13:18
Ma. 2 UGE 49	01:56	14:17
Ti. 3	02:48	15:11
On. 4	03:35	16:01
To. 5	04:20	16:48
Fr. 6	05:03	17:35
Lø. 7	05:48	18:22
Sø. 8	06:34	19:12
Ma. 9 UGE 50	07:25	20:06
Ti. 10	08:21	21:07
On. 11	09:25	22:12
To. 12	10:33	23:18
Fr. 13	11:39	-
Lø. 14	00:19	12:42
Sø. 15	01:15	13:39
Ma. 16 UGE 51	02:06	14:29
Ti. 17	02:52	15:14
On. 18	03:33	15:52
To. 19	04:07	16:24
Fr. 20	04:36	16:51
Lø. 21	05:00	17:16
Sø. 22	05:27	17:45
Ma. 23 UGE 52	05:57	18:20
Ti. 24 Juleaftensdag	06:35	19:02
On. 25 Juledag	07:20	19:51
To. 26 2. Juledag	08:12	20:48
Fr. 27	09:09	21:51
Lø. 28	10:15	23:00
Sø. 29	11:28	-
Ma. 30 UGE 1	00:13	12:42
Ti. 31	01:21	13:51

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt af udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Husum.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.39. Hertil lægges ifølge tabellen for I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.56. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.59.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		HUSUM	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 7	+ 23
Januar I - December I	+ 9	+ 17	+ 8	+ 22
Januar II - November II	+ 9	+ 16	+ 9	+ 21
Februar I - November I	+ 10	+ 15	+ 11	+ 19
Februar II - Oktober II	+ 11	+ 14	+ 12	+ 18
Marts I - Oktober I	+ 12	+ 13	+ 14	+ 16
Marts II - September II	+ 13	+ 13	+ 15	+ 15
April I - September I	+ 14	+ 12	+ 16	+ 14
April II - August II	+ 15	+ 11	+ 18	+ 12
Maj I - August I	+ 16	+ 10	+ 20	+ 10
Maj II - Juli II	+ 16	+ 9	+ 21	+ 9
Juni I - Juli I	+ 17	+ 8	+ 23	+ 7
Juni II	+ 17	+ 8	+ 23	+ 7

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet, bortset fra højvandtiderne (se side 31). De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 31. marts til 27. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end mellemeuropæisk tid, der er normaltid i Danmark.

Højvandet ved Vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved Havneby som angivet i Farvandsvæsenets tidevandstabel. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensyntagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø	trække 23 minutter fra
Lakolk	trække 1 time og 3 minutter fra
Koldby.....	trække 3 minutter fra
Ballum Sluse.....	trække 18 minutter fra
Rejsby sluse.....	trække 3 minutter fra
Vester Vedsted	trække 13 minutter fra

Fanø

Nordby.....	lægge 2 minutter til
Sønderho.....	trække 43 minutter fra

Sydslesvig

Dagebøl (forbindelse til Før)	trække 28 minutter fra
Schlüttsiel (forbindelse til Hallingerne)	trække 48 minutter fra
Husum (forbindelse til Pellworm m.v.)	trække 48 minutter fra
Frederiksstad	lægge 56 minutter til
Tønning.....	lægge 2 minutter til
Wyk	trække 38 minutter fra
St. Peter	trække 1 time og 31 minutter fra
Westerland	trække 1 time og 45 minutter fra

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring

3.-4. januar (Kvadrantiderne)

22. april (Lyriderne)

12. august (Perseiderne)

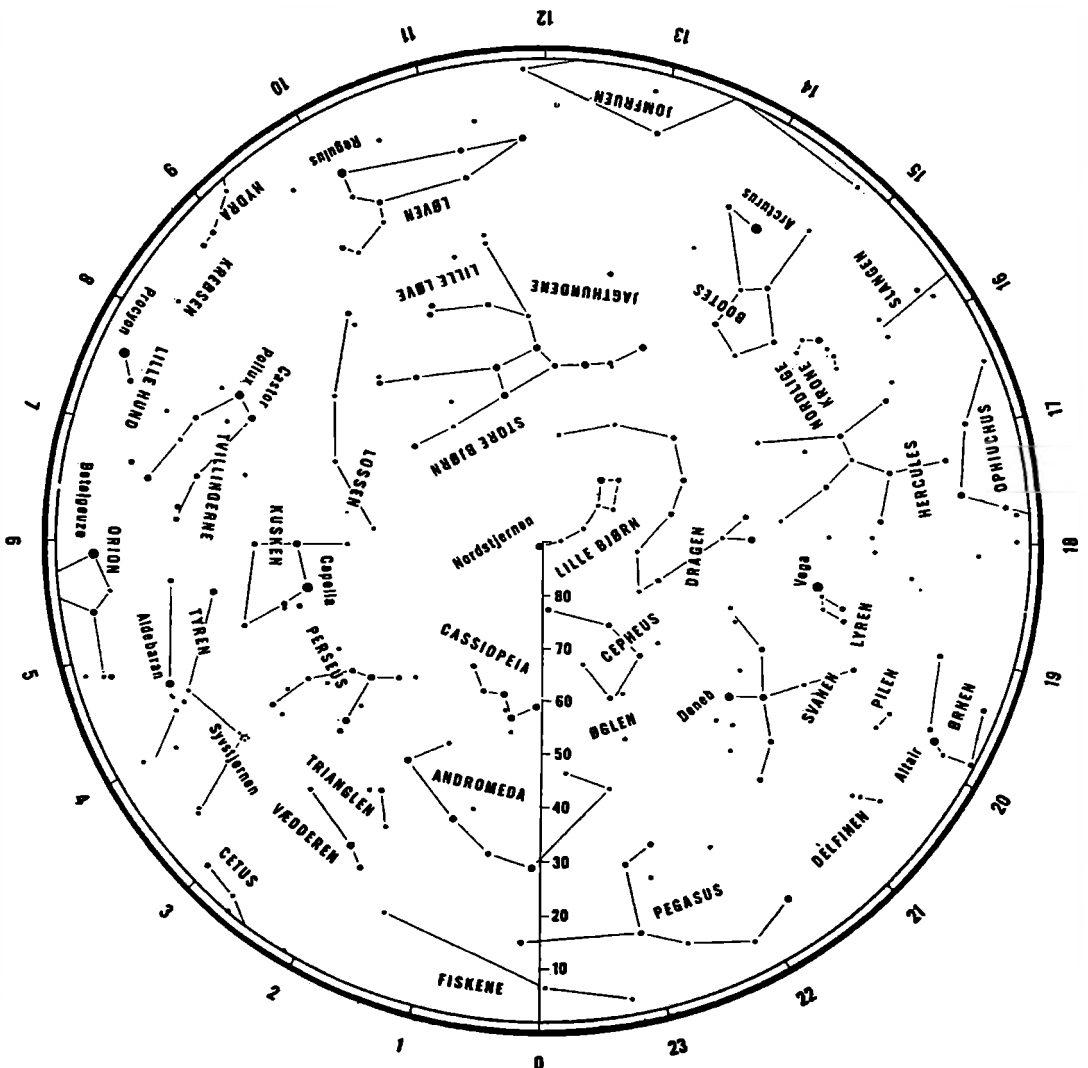
21. oktober (Orionderne)

13. december (Geminiderne)

Der kan med års mellemrum forekomme mange stjernesked omkring

9. oktober (Oktober-Draconiderne)

17. november (Leoniderne).

Formørkelser i året 2013

Central solformørkelse 10. maj

Solen er ikke formørket i København. Formørkelsens synlighedsområde ses på kortet. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område **C** vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Formørkelserne går i retning fra **A** til **B**.

Central solformørkelse 3. november

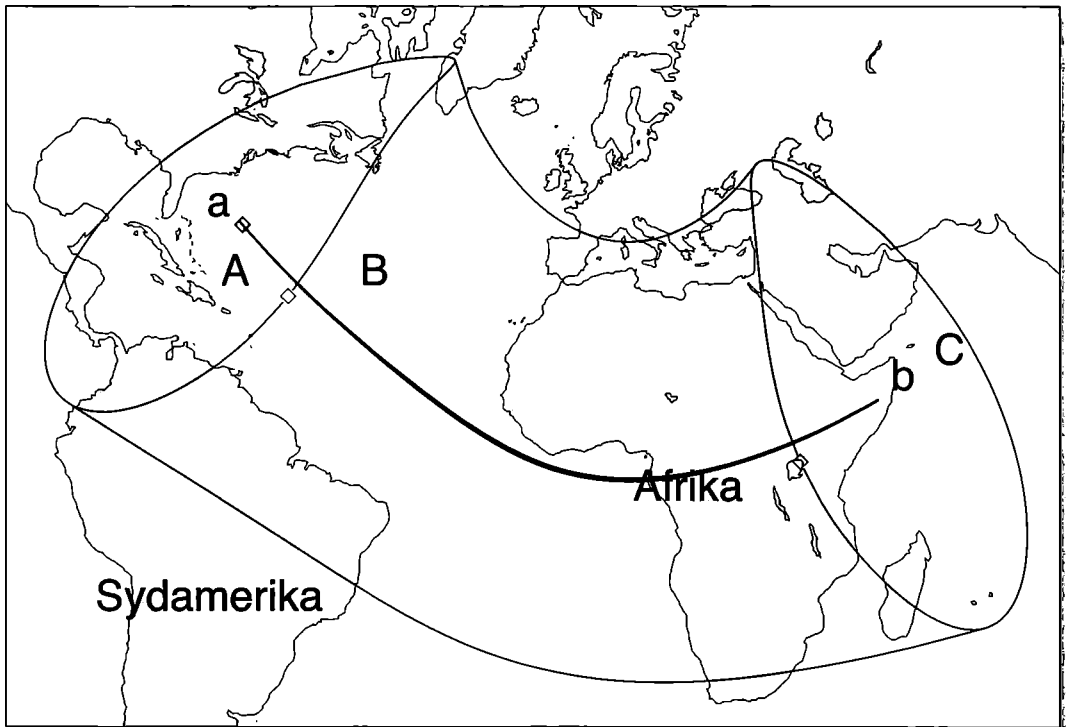
Formørkelsen er ikke synlig i København. Formørkelsens synlighedsområde ses på kortet. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang og i område **C** vil Solen gå ned før formørkelsen er afsluttet. Formørkelserne går i retning fra **A** til **B**.

Partiel måneformørkelse den 25. april

Når den penumbrale fase begynder den 25. april står månen under horisonten, men når den partielle fasen begynder kl. 21^h 52^m er månen lige kommet over horisonten. Formørkelsens midte er kl. 22^h 07^m og den penumbrale fasen ender kl. 00^h 13^m den 26. april.

Penumbrale måneformørkelse den 18.-19. oktober

Når den penumbrale fase begynder den 18. oktober kl. 23^h 48^m står månen ca. 43 grader over horisonten og ved formørkelsens midte den 19. okt. kl. 01^h 50^m står den 43 grader over horisonten. Formørkelsen ender kl. 03^h 52^m den 19. oktober.

Ringformet/total solformørkelse 3. november 2013

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

SdU

er en sammenslutning af ungdoms- og idrætsforeninger samt landsdelsorganisationer for børn og unge. SdU's formål er at fremme det danske børne- og ungdomsarbejde i Sydslesvig

www.sdu.de

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, Norderstr. 76, D-24939 Flensburg . tlf. +49 (0)461-144 08-0

**SKAB
DIG
SELV**

MUSIK
TEATER
SANG
LYDTEKNIK
DANSETEATER
EMK

Musik & Teaterhøjskolen har fået to ny spændende linjer: DANSETEATER og EMK, Elektronisk Musik Komposition. Uanset hvilken af skolens 6 linjer, du vælger, er opholdet fyldt med fantastiske oplevelser, som vil præge din tilværelse fremover.

musik & teater

HØJSKOLEN

www.musikogteater.dk

Prolog 2013

Af Inger Rahbek Andersen

Engang tro'i folk æ jo'e vå fla'e
og de tro'i æ mån', der lys' så klar,
vå lavet af ost – ja, tænk da bar.
Den opfattels er vi jo nu gon fra.
Men der findes endnu mel himmel og jo'e
en masse, som vi gå'e og tro'e.
Hvis der rende en sort kat øve æ vej,
så tro'e vi, vi komme galt afstøj.
Gå unde en stich? Nej donne vette!
Alskens ulykke vil ram' derette.
En nytte ting – ja, det er jo sålt
for det ka bruges omtrent te ålt,
men spille'en nau'e, så ska'en pas å,
der er ingen end å, hvo galt det ka gå.
Kniv' øve kors er hel it for smart –
ja, faktisk er det det rene hasard.
Og et spejl der gå'e i manne stykke
er varsel om mindst syv år's ulykke.
En hestsko – den ska vend' op elle ne'e,
hva der er richte, er der ingen, der ve'e.
Det handle om, når det komme te æ styk
enten og fang' elle fasthold' æ lyk.
En må'e te det, som og sku væ'e goi
det er og bliv' ramt lich oven i æ hoi
af en fugl'klat – sjel om det ly'e lidt sæ'e:
og ve'e hvo en ska stå, ka jo væ'e æ lidt svæ'e.
En fi'ekløve – den sku jo bring' æ lidt held.
Og find'en er da et held i sæ sjel.
Og så er der naue, der gå'e rundt og tro'e,
at det ka hjælp' og bank' unde æ bo'e,
hvis æ snak er om nau'e, som gern' sku ske
og tal ska en sej – hel præcis tre:
7-9-13 – en trylleformular
så blive de opfyldt, de ønske en har.

En slippe afstøj mæ og sej en hel masse,
som faktisk øvehov'det slet it passe,
u'en det bringe den mindst ulyk
ve og kryds' finge om' bach æ ryg.
I løbet af et å'e er der situatione,
hvo hekse og nisser og den slaus persone
plusle dukke frem af dert skjul.
Det skee'e ve Sankt Hans og især te jul.
Vi ve'e hvordan et spøgels se'e u'e,
sjel om det har en luften statur.
Hvis æ kukmand kukke, så har vi læ'e,
at så må'en rend' i ba'e tæ'e
og så ka'en tæl' antal leveå'e
og osse hvo manne kys en få'e.
Drikke en kold kaffe, så blive'en køn,
men er'et æ stork, der komme mæ æ bø'en?

Fred'e den trettens – det er hel tosse.
Og tretten – ja, det gælde jo osse
når en gå'e te bords – det gå'e slet it
og tretten i et rum er osse nau'e skidt.
Sjel om det nok ka gi lidt ravage:
så har et hotel it den trettens etage,
ja, end it et værels – det mindst lille humme
ku de find å og gi det numme.
2013 – har vi nau'e å spil?
Heldigvis ka vi tro, hva vi vil.

For 50 år siden

Af Lis Mikkelsen

Spørger man folk over 60, hvad de umiddelbart kan huske fra 1963, vil svaret være: "Mordet på præsident Kennedy." Det er den begivenhed, der overskygger alle andre hændelser i 1963. Mordet fandt sted den 22. november, og det kommer til at dominere også de lokale aviser i en lang periode. Først er det selve mordet, der ryster verden. Så er det nedskydningen af Lee Harvey Oswald og talrige gisninger om, hvem der står bag. Der udvikles konspirationsteorier i stor stil.

Præsident
John F. Kennedy

Vinteren 1962/63 er usædvanlig lang og hård. Der er is i de danske fjorde langt hen i 1963. Den 8. april er Åbenrå Fjord lukket af is og endnu den 20. april kan man møde isforekomster i fjorden.

I Danmark er det Jens Otto Krag, der er statsminister. Per Hækkerup er udenrigsminister, Hilmar Baunsgaard handelsminister og den radikale Karl Skytte

landbrugsminister. Gennem hele året er der snak om et evt. valg, men det bliver ikke til noget.

Man mærker tydeligt, at landbrugets magt er stærkt på retur. I februar ønsker landbruget at forhandle med ministeren, men han "har ikke tid" til at tage imod landbrugets

repræsentanter. Han har sammen med regeringen travlt med at forberede de såkaldte jordlove, der giver vældig debat. Det er 4 love, som Krag-regeringen ønsker indført. Det er lov om erhvervelse af landbrugsejendom, der efter sigende vil give udenlandske landmænd bedre betingelser end danske byboere. Dernæst er der 3 love, der karakteriseres som den rene socialisme. Det er loven om statens forkøbsret, loven om kommunernes forkøbsret og loven om naturfredning. Der er helsidesannoncer i avisen mod jordlovene, som man har lagt ud til folkeafstemning. Annoncerne er underskrevet "en kreds af danske". Det var meget modigt gjort at lægge jordlovene ud til folkeafstemning, og de faldt da også med et brag. Krag varsler, at det er bydende nødvendigt at der kommer en lovgivning, der løser de særlige jordproblemer, som et dansk medlemskab af EF vil give.

at praktisk talt alle færgeruterne dermed vil forsvinde, siger modstanderne, og det er der vel ingen, der ønsker? Også en Limfjordstunnel er på tegnebrættet. Den skal koste 160 mio. kr., og man drøfter, om den planlagte nye lufthavn skal ligge i Esbjerg eller Billund. Der er mange, der prøver at åbne Skrydstrup for civil trafik, men det afslås gang på gang. Gruppen bag lufthavnsplanerne giver dog ikke op.

Det nævnes som forsidestof, når der er militærmanøvrer. Læserne indvies i, hvad manøvrerne går ud på, hvor de finder sted, og hvem der vinder. Det er tydeligt, at det har manges interesse.

Der sker mange fremskridt. Snart kan fx gebisserne anbringes på museum. Man har opfundet en vaccine, der er effektiv mod tandkødsbetændelse. Tandbørsten nævnes dog stadig som et godt instrument. Man kan også få en maskine, der kan multiplicere. Den kan købes hos Severin Schmidt for 2.285 kr. Dette beløb svarer til 23.672 nutidskroner. Det er ikke så lidt for en regnemaskine med ganske få funktioner.

Ritas Supermarked i Kruså åbner, og folk valfarter til det nye indkøbssted lige ved grænsen.

Det vedtages, at alle danske biler skal have stænklapper, men ingen fabrikant har forud-

set, at en så tåbelig lov kunne blive vedtaget, så der er leveringsvanskeligheder. Biler, der ikke har fået stænklapper på før 1. oktober 1963, får 14 dages respit, men hvis de så ikke har fået stænklapperne på, vanker der bøder.

I oktober ser det længe ud til, at der måske vil blive valg. Hilmar Baunsgaards truer med at sprænge regeringen, hvis ikke loven om pris- og avancement giver Krag sig, og valget undgås. Man drøfter en form for tvangsopsparing for at bremse lidt på den ophedede økonomi.

Den stærke smed, Hans Rasmussen, meddeler, at han opgiver sit folketingsmandat i tilfælde af valg. Kommer tvangsopsparingen, overvejer han at trække sig med det samme.

Det sønderjyske Venstre erklærer, at man nu vil til at søge medlemmer i byerne.

Der er atommarcher overalt i landet. I påsken vil man lade en march være grænseoverskridende, men tyskerne siger nej tak!

Tytte Botfeldt er mellemmand mellem danske familier og tyske mulatbørn. Der adopteres i alt 300 tyske mulatbørn i Danmark. Dermed er Tytte Botfeldt med til at løse et stort problem.

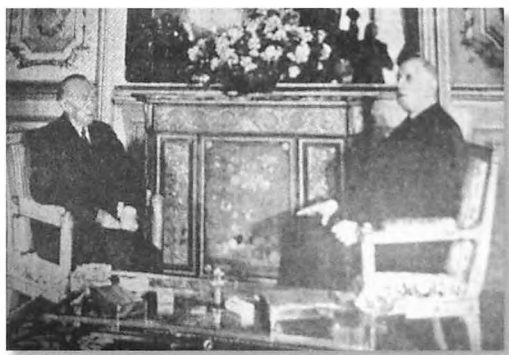
På årets Rebild-møde er der tale af Ralph Bunch. Han siger, at FN er kommet for at blive, og at "negerprobelmet er ved at være løst".

Fra udlandet

Der er mange raceoptøjer i USA, så måske tager Ralph Bunch fejl. I hvert fald nedskydes Medgar Evers foran sit hjem i Jackson. Der er demonstrationer i byen Birmingham, Georgia, hvor i alt 1300 deltager i en march mod raceadskillelse. Alle 1300 både mænd kvinder og børn fængsles. I Washington er der også en stor demonstration, men her undgår man optøjer. I september er der optøjer i Alabama, hvor en neger bliver dræbt. Ordet "neger" skurrer i ørerne 50 år efter, men det er den betegnelse, man bruger i 1963. Eisenhower og Kennedy drøfter racespørgsmålet. Der er rigtig mange uroligheder.

Kennedy besøger Berlin den 26. juni. DDR rejser et 3 meter højt plankeværk, ved Brandenburger Tor, så østberlinerne ikke kan se Kennedy.

I USSR er det Krustjov og Gromyko, der

Charles de Gaulle og Konrad Adenauer

har magten. Krustjov fylder 69, og man skønner, han er på vej ud. Russerne opsender deres 4. måneskib, Lunika 4. Kennedy prøver at bane vej for en positiv atomstopforhandling.

Der er mange ideologiske stridigheder mellem USSR og Kina, der har været meget aggressiv efter at USSR bøjede af under Cubakrisen. Kina påstår, at USSR har lovet at forsyne dem med A-våben, og nu logrer de i stedet for Vesten. Kineserne sender tropper til Sinkiangprovinsen lige op ad grænsen til USSR. Forsoning vil være udelukket i lang tid, siger man i avisen.

I Bruxelles forhandler man om Fællesmarkedet. Men forhandlingerne bryder sammen allerede i januar. Det er de Gaulle der saboterer en konstruktiv løsning. Adenauer prøver at formilde ham, men de Gaulle lægger England alle de hindringer i vejen, han kan. Man har forhandlet i 15 måneder, så der er lidt katastrofestemning. "Sammenbrud i Bruxelles er en europæisk tragedie" står der på avisens forside.

Adenauer og de Gaulle underskriver en traktat, der maner fortidens fjendtlighed i jorden.

Willy Brandt bliver atter overborgmester i Berlin. Han vinder valget med overvældende flertal. Den 87-årige Konrad Adenauer går af den 15. oktober, og han hædres af hele Tyskland. Han har været kansler i 14 år og har ledet Tyskland gennem endog meget vanskelige forhold. Hans efterfølger bliver Ludwig Erhard.

En østtysk sømand springer overbord fra en trawler i fart i Øresund. Han afleveres til lodsens i Dragør og søger asyl i Danmark.

Pave Johannes den 23. der betegnes som

"den gode pave" dør i juni. Han efterfølges af Paul den 6.

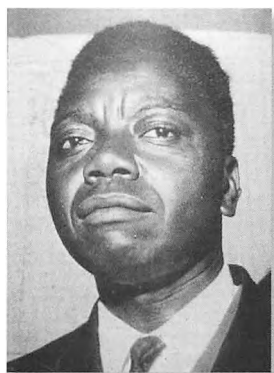
Der er atomstopforhandlinger mellem USA, Storbritannien og USSR. I begyndelsen er der tale om "venskabelige forhandlinger". Man er optimistisk og klar til underskrifterne. Så dæmpes forventningerne lidt ned, og man frygter for, at forhandlingerne vil strande, men til alles lettelse afsluttes aftalerne den 26. juli. Traktaten betragtes som et stort skridt mod afspænding mellem øst og vest. Man skåler i champagne for fred. En skål for freden og venskab. Danmark og 32 andre lande er medunderskrivere. Kennedy foreslår sågar, at USSR og USA sammen skal forberede en fælles tur til Månen.

En skål for freden

Efteråret bliver ikke rart for den britiske regering. Call girl'en Christine Keeler arresteres. Hun er den kvindelige del af Profumo-skandalen. Den daværende engelske krigsminister Profumo gik i seng med Christine Keeler uden at vide, at hun også sov med den sovjetiske militærattache i London. Profumo afskediges naturligvis, og Christine Keeler arresteres. Tidligere på året er Kim Philby forsvundet. Det viser sig, at han er hoppet af efter siden 1946 at have været russisk spion. MacMillan har ellers sagt god for ham, men må nu konstatere, at Kim Philby får sin kone og sine børn sendt til Moskva. MacMillan går af i oktober, og labourlederen Harold Wilson tager over.

1963 er ikke et år, hvor freden hersker. Der er krige og opstande overalt i verden. Afrika er stadig en krudttønde. Der er krig i Katanga. Moise Tshombe truer med at bruge den brændte jords politik. FN tropper er trængt

Moise Tshombe

ind i Elisabethville, og U Thant siger, at det er for sent at forhandle. Programsekretær Preben Dollerup rejser til Katanga for at lave aktuelle reportager til Danmarks Radio. Tshombe får husarrest af FN. Han undsiges af alle sine stamme-

høvdinge og må underskrive en erklæring, der giver FN-tropperne fri adgang til Elisabethville.

I Sydafrika er der planer om at dele landet i 2 stater. Nelson Mandela idømmes 5 års fængsel, og han optræder med en sagtomhed, der irriterer hans modstandere. Marokko og Algier har mange stridigheder både med kabylerne, med berberne og med hinanden. Ben Bella har vundet en stor valgsejr i Algeriet, men kong Hassan af Marokko trænger ind i landet. Man prøver at få et møde i stand mellem de to, men kampene fortsætter.

Der er oprør i Irak i marts. Efter en hensynsløs jagt gennem landet fanges præsident Kassem, der ellers har forklædt sig som beduin, og henrettes. Hæren tager magten i landet. Oprøret ledes af præsident og feltmarskal Abdul Salam Arif. Der er et spændt forhold mellem Irak og naboen Syrien, og man frygter det værste. Det ændrer sig i april, hvor det proklameres, at en forenet arabisk republik snart er klar. Det siges her, at der er enighed mellem Ægypten, Syrien og Irak om en fælles grundlov. Enigheden blev kun kort.

I Argentina er der kupforsøg og i Sydvietnam er der revolution. Politichefen Nhu dræbes og hans

General Kassem, Irak

enke madame Nhu flygter til Vesten.

I Grækenland demonstrerer mange mod det græske kongepar, og der er voldsomme stridigheder på Cypern. En britisk minister søger at mægle mellem de to grupperinger.

Den amerikansk/sovjetiske kulturaftale har givet russere mulighed for at besøge USA. Amerikanerne har også fået adgang til USSR. Den 15. november arresteres den amerikanske Yale-professor Barghoorn, der er på besøg i Moskva. Det fører til, at man fra amerikansk side saboterer en gruppe sovjetiske intellektuelles besøg i staterne. "Forholdet mellem USA og USSR er forværret" står der i avisen. Kulturnyhederne må dog vige for begivenhederne den 22. november.

Radio, TV og de andre medier

Der er nu 800.000 fjernsyn i Danmark, men det er begrænset, hvor mange udsendelser, der er. På hverdage sendes der kl. 20-21.30.

En undersøgelse viser, at en tredjedel af sænderjyderne foretrækker tysk TV frem for dansk. Claus Toksvig er en af nyhedsværterne. Hele Danmark følger med i kriminalspillet "Udbetaling ved død". Det er forsidestof at gætte på, hvem

Nyhedsvært Claus Toksvig

morderen kan være. Der er Eurovisionskoncerter og Perry Mason. Japansk fjernsyn har nu fremstillet en skærm på 23 tommer.

Melodiradioen hedder det nye P3. Det er en musikradio, der begynder at sende 1. januar 1963. I Rangstrup mangler FM senderen, men alligevel går udsendelserne igennem. Folk er godt tilfredse med "den dagligdags tone" på kanalen. Radiorådet er utilfreds med sin indflydelse og vil gerne have mere magt.

Palle Lauring holder talrige radioforedrag. Han siger i et af dem, at han er overbevist om, at demokratiet vil dø. Det vil blive et kort kapitel i menneskehedens historie. Folk gider ikke holde det i live, siger han.

Grand Prix pigerne Gitte Hænning, Birthe Wilke, Grethe Ingmann og Grethe Sønck

Danmark er med rette stolt af årets Grand-prix-piger. Det er Gitte Hænning, Birthe Wilke, Grethe Ingmann og Grethe Sønck. Grete Ingmann vinder det danske Grand Prix, og jubelen vil ingen ende tage, da Grethe og Jørgen Ingmann også henter sejren hjem i London. Herude i provinsen turnerer Non-Stop kvartetten. Orkestrets sangerinde er kendt som "Lille Dorte". Når orkesteret spiller, er den nye dans twist.

Mange mennesker læser Familie Journalen og Hjemmet. Når disse ugeblade bringer nye romaner, er der kvart sides annoncer i avisen, så læserne kan fristes. Tegneserierne er Rasmus Klump, Hans og Grethe samt Ferd'nd.

Hvad så vi i 1963? Kunst og kultur

Ernst Bruun Olsen og Finn Savery har haft stor succes med Teenagerlove i hovedstaden. Nu kommer stykket på turne, og det bliver en publikumsmagnet, hvor det spilles.

I biografen kan man se West Side Story, Lawrence of Arabia og Lemmy film. Millionerne ruller ind i Hollywood. Det er pudsigt

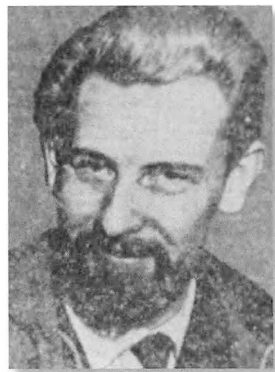

nok fjernsynet, der har været ved at slå byen ud, der nu puster liv i den.

Der er mange stjernebegivenheder. Elisabeth Taylor og Richard Burton optræder ofte i spalterne. - Spurven Edith Piaf dør.

På de hjemlige scener optræder Susse Wold og Erik Mørk som Hamlet og Ophelia. Poul Reumert fylder 80, og det gør Clara Pontoppidan også. Det nye par på scenen er Ghita Nørby og Ebbe Langberg.

Billedhuggeren Harald Isenstein laver en buste af Niels Bohr. Tom Kristensen fylder 70

Den falske Markis de Sade

og Palle Lauring og Thorkild Hansen får sammen Gylden-dal-prisen. Årets store danske film er Dronningens Vagtmester med Jens Østerholm, Ove Sprogø og Ghita Nørby.

En af de mest omtalte personer er den såkaldt falske markis. Han

har optrådt over hele landet, som om han var rig og adelig. Han afsløres og får sin dom, der lyder på 4½ års fængsel.

De Kongelige

Der er forlovelse i det danske kongehus.

Den yngste af prinsesserne, Anne Marie, bliver forlovet med den græske kronprins Konstantin. Brylluppet bebudes, når Anne Marie fylder 18. Anne Marie er på besøg i Grækenland, da det græske kongehus fejrer 100 års jubilæum,

Det nyforlovede par prinsesse Anne-Marie og kronprins Konstantin

Kong Frederik IX
fylder 64

men snart må hun "hjem til lek- tierne".

I årets første del studerer Prinsesse Margrethe på Sorbonne.

Frederik IX fylder 64 i marts.

I maj er konge- parret sammen med Prinsesse Benedikte i Iran.

Der er modstand mod shahen, men det mærker de kongelige ikke noget til.

Prinsesse Margrethe er på en stor tur til Østen. Den varer fra den 7. oktober og frem til jul. En del af rejsen foregår ombord på ØK- skibet Jutlandia.

Sport

Harald Nielsen spiller for et italiensk hold og er stadig meget omtalt. Han gifter sig i 1963 med Mie fra "Far til Fire"-filmene. Helle Gotved, der er afspændingspædagog, har daglige udsendelser i radioen. Fodboldspilleren Carl Bertelsen forhandler med en italiensk klub.

Den NYKADETT
Kr. 16.678

HESSELBERG PETER HENRIKSEN I. M. JET
BØRSLEV - TELEFON 23650 TOFTLUND - TELEFON 31122 AABENRÅK -

Den nye Opel Kadett

Forbrug

Der er mange fristende biltilbud for forbrugerne. En Opel Kadett koster 16.678 kr. Ford har en Ford Anglia på tilbud. I USA præsenterer Kennedy en ny Lincoln, der er verdens mest eksklusive bil. Den er 6 meter lang og har en motor med 400 hk. Også Toyota har

gode tilbud, og bilerne herfra er billigere end de andre.

Kodak reklamerer voldsomt med Kodak Instamatic Kamera. Det er ganske lille og filmen sidder i en kassette, så den er meget nem at skifte også for tekniske analfabeter. Kameraet koster kun 50 kr.

Raske drenge går i cowboybukser, siger reklamerne, og ruskindsjakker er det store hit. Pigernes sko er spidse og skyld i mange deforme fødder.

Storken er på tilbagetog, og det er sørgeligt at konstatere, at der kun er 160 storkepar tilbage i Danmark. En del af dem bor heldigvis i Sønderjylland.

— der sker noget allerede NU ...

KUN 985

Konfirmand- inden 1963.

Spidse sko er sagen ...

vi har forstærket de mere kraftige sko — specielle efterårs- sko — der

Anne Marie Lie
fra Hammelev

2. januar: Den nye konfektionsfabrik Chris indvies i Toftlund.

5. januar: Forstander Kaj Kingo Sørensen forlader Luthersk Missionsforenings Efterskole i Løgumkloster. Tytte Botfeldt, Augustenborg modtager 200 breve fra familier der ønsker at adoptere tyske mulat-

Dyrlægerne i Sønderjylland har travlt med at vaccinere mod mund- og klovsyge

børn. Fjordene er lukket af isen.

8. januar: Den 17-årige Anne Marie Lie fra Hammelev blev nr. 3 ved Miss Danmark-konkurrencen. Hun har planer om at "gå stjernevejen".

11. januar: Dyrlægerne har travlt. 15.000 kreaturer vaccineres mod mund- og klovsyge. Haderslev Centralbibliotek overgår til kommunen.

12. januar: Årøsund/Assens indstilles på grund af is. De nye eksamensfri 9. klasser har været en succes i Haderslev. Åbenrå indretter skøjtebane med indgang fra Gl. Kongevej.

14. januar: På Sundeved Efterskole lærer også drengene at væve. Barsøs færgemand Martin Nielsen søgte at komme over isen i en båd bundet på en slæde, men han

Havnefoged Martin Nielsen måler isens tykkelse. Der er 25 cm is

faldt i vandet. Alle Barsøs mælkespande er strandet på Løjt Land.

17. januar: Industrihallen i Bredebro er solgt til Karl Toosby, Bagsværd og fabrikant Jørgen Jensen, Fredericia.

18. januar: 67 Jyndeved-børn får ekstra ferie da Jyndeved afspærres fra omverdenen på grund af mund- og klovsyge. Kloakering i Døstrup by begynder.

19. januar: Forsvarsminister Victor Gram åbner for muligheden af at åbne Skrydstrup for rutetrafik.

21. januar: Tragisk ulykke på isen. To små drenge på 4 og 8 år drukner, da de går gennem isen på 12 meter vand.

23. januar: Barsø er landfast, men folk færdes letsindigt på isen, der er fyldt af våger. Stor pladsmangel på Augustenborg skole. Ny fredningskendelse for 60 ha ved Dybbøl Skanse.

25. januar: Motionsgymnastikken i rivende fremgang i Sønderborg. Det Kongelige Teater kommer til Tønder med Bodil Udsen i "Glade dage".

29. januar: Tønder Suppelegat uddeles. Lektor Karl Clausen har indsunget over 400 sønderjyske viser og remser på bånd. Ny gymnastiksal i brug på Felsted skole.

30. januar: 90 små skoler er forsvundet fra Sønderjylland på 10 år. 1962 blev rekordår for Jels Turistforening. Der er 300 ansøgere til de 44 pladser i Sønderjyllands Symfoniorkester.

1. februar: Tilladelse til at opføre ny sal ved Hotel Rødding vækker glæde i byen.

2. februar: Orgelbyggeriet Marcussen og Søn, Åbenrå, hærges af brand. Fhv. direktør P. Møller, Haderslev fortæller om 50 år i kornbranchen.

3. februar: Åbenrå Maskinfabrik og Flydedok går i gang.

5. februar: Halvdagsbørnehaven indviet i Langesø.

6. februar: Lærlingekollegium ved Tønder Tekniske Skole detailprojekteres. Døstrup kloakeres for ½ mio.

Fhv. direktør Peter Møller, Haderslev

Præstegården i Skovby

7. februar: Årø-patient kørt på slæde over isen.

11. februar: Stald og lade på Lundtoftbjerg brændt. Næsten alle dyr reddet. Bov sogn låner 1 mio. mere til skolebyggeri. Haderslev by forhandler med pengeinstitutterne om at udbetale folkepensionen pr. check. Ordningen møder skepsis.

12. februar: Den ny præstegård i Løjt tages i brug. Den gamle er solgt til en fabrik for fremstilling af forsatsvinduer. Mange ønsker at afstemningsfesten på Hotel Norden kun afholdes hvert 10. år. Det ny Åbenrå teater hvor der også skal være radio- og fjernsynsstudie, vil koste 8 mio. kr.

14. februar: En snes Panbo-huse opføres i Nordborg.

Søster Elisabeth

16. februar:

Diakonisse søster Elisabeth forlader Sdr. Vilstrup. Lintrup kirke blytækkes efter 800-årig metode.

Krusås nye toldbod klar til indvielse. Papir-sække i stedet for skraldespande i Skærbæk.

18. februar: Sønderjyllands Amatør Symfoniorkester oprettet i Vojens. Meget voldsom stigning i sønderjydernes elforbrug.

21. februar: Hjemmeværnsregion flytter til Haderslev. Får lokaler i konsul Schaumanns villa.

23. februar: Brødrene Gram i Vojens afskediger folk på grund af sammenbrud i

fællesmarkedsforhandlinger i Bruxelles. Hans J. Wegner fortæller om sine møbler. Godt år for Gråsten Andelsslagteri.

25. februar: Hjælpeaktion for fugle i Ulkebøl. Sognerådet i Broager vil ikke anvise strand til nudister.

28. februar: K.E.Larsen valgt som formand for SI. Man planlægger festligheder på Dybbøl Mølle i anledning af 100 året for 1864. Stor interesse for boksestævne i Skrydstrup.

4. marts: 800 til indvielse i Haderslev af Syd- og Sønderjyllands Slagterring. Toftlund håndværkeren Kurt Tiedjens vender hjem efter 6 år på valsen. Han har arbejdet i 9 forskellige lande.

5. marts: Marie Bonde fylder 70 og fortæller om, da tyskerne angreb Vedsted Landbohjem. Møde om alderdomshjem i Hellevad.

7. marts: Søren Jensen, Rødding vendt hjem efter 6 år i Fremmedlegionen. Han flygtede i sin tid fra det danske skattevæsen.

Skærbæk har bestilt ny kirkeklokke.

Fhv. landinspektør Th. Lindhard, Haderslev

9. marts: I Hovslund foregår alt ungdoms- og fritidsarbejde i en stor forening. Venstres Kvinder til årsmøde i Tønder.

12. marts: Fhv. amtslandinspektør Th. Lindhard, Haderslev, ser tilbage på et

langt virke i Sønderjylland. Sønderborg Slots tilstand er til at rødme over. En ny bog bakker op om restaurering af slottet. Sønderborg har et indbyggertal på 21.000. Der er sagtens plads til endnu 20.000.

13. marts: Ungarsk familie starter ny tilværelse i Haderslev. Først efter 6 år er forældrenes to sønner kommet til Danmark.

14. marts: Arnum Campingvognfabrik foran store udvidelser.

15. marts: Forslag om at dele Haderslev Amt i 11 storkommuner. Kollundbådene genoptager farten. Frysehus i Løjt påtænkes nedlagt. Nyt stadion står øverst på ønskesedlen i Over Jerstal.

18. marts: Postbud Knud Weismann, Røding fylder 70 og stopper efter 43 år. Da han begyndte, skulle posten selv stille med hest og vogn.

19. marts: Generalforsamling i Venstres Ungdom i Toftlund. Der er over 700 medlemmer.

Pastor Anders Malling, Brøns

20. marts:

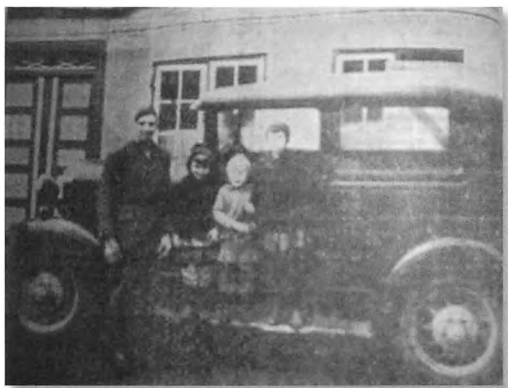
Endelig er der tøj på vej. 130 skoleelever i Haderslev prøver erhvervspraktik.

22. marts:

Rangstrup og Bevtoft samarbejder med den kommunale ungdomsskole.

28. marts:

Niels Kloster, Haderslev, fortæller

Fodermester Andreas Nielsen med sin nye bil

Konsul Andreas Outzen, Haderslev

et eventyr for voksne. Han begyndte med grisehandel i 8 års alderen og endte ned at have et internationalt vognmandsfirma. 108 isenkræmmer blev orienteret om plastik.

30. marts: Et nyt mejeriselskab er en kendsgerning fra 1. april. Pastor Anders Malling forlader

Brøns efter 42 års virke. Han er i færd med at skrive bog om den danske salmeskat.

1. april: Første færgetur til Barsø siden nytår. Giørtz flytteforretning, Haderslev, fylder 75 år. Mange også udenlandske opgaver til Haderslev Pigegarde.

2. april: De 7 mejerier i den såkaldte Røding gruppe er landets største mejerifusion.

3. april: Fodermester Andreas Nielsen, Hokkerup fik en bil af sin husbond, da han havde været i pladsen i 25 år. Varnæs Ungdomsklub har både klubråd og medlemsblad. Bagermester Hansen Petersen, Toftlund indvier nyt bageri med fliser på gulv og vægge.

4. april: Fredsted Teglværk ødelagt af brand. Rejsegilde på Kruså skole. Damende udvider for 100.000 kr. Udvidelsen omfatter anneks med 10 værelser.

6. april: Borger nr. 20.000 fødes i Haderslev. Konsul Andreas Outzen, Haderslev, fylder 80. 2500 poser tvebakker brændt hos bager Kohberg, Bolderslev.

9. april: 9. april mindes overalt i landsdelen. Sønderjysk Landsdelsscene støttes i Folketinget. Udstilling af brudekjoler på Lundsberg. Mekanisk grøfterensning demonstreres i Højer. Biskop Beyer lukker de sønderjyske kirker for kirkespil.

10. april: Varieret udstilling hos Leo Enna i Dynt Skole.

13. april: 1100 deltagere afsluttede Grænsemarchen mod atomkraft.

16. april: Standerhejsning i Roklubben i Åbenrå, men endnu ingen både i vandet, da fjorden stadig er fuld af is. Rejsegilde på den danske børnehave i Læk. Historisk gård for

Fru Tiedemann, Gestrup, passer får og lam

enden af Storegade Skærbæk må vige for supermarked. DAPA udvider i Åbenrå og bygger snart i Rødekro. 4,2 mio. kr. til anlæg af den ny by ved havnen på Rønmø.

19. april: 3 lærerboliger bygget i Rødekro. Egersund-skib stødt på grund.

21. april: Originale Kandinsky-tegninger udstillet på Åbenrå Museum. De to ældste klasser fra Rise Skole overflyttes til Rødekro efter mange stridigheder. Hos gårdejer Nis Tiedemann, Gestrup har 5 moderfår fået 13 lam.

Borgmester Erik Jessen, Åbenrå

25. april: Borgmester Erik Jessen, Åbenrå, tager første spadestik til 20 rækkehuse ved Sandved. Maleri af Martin Simonsen, Flovt, afsløret i Billedsalen på Folkehjem.

27. april: Kloakeringen udvides i Bedsted. Lagermand Johannes Jensen har 40 års jubilæum hos A. P. Schmidt, Åbenrå.

29. april: 2796

medlemmer af VU i Sønderjylland. Vognmand H. P. Therkelsen, Kruså, forbereder anlæg af kalkunfarm ved Lerskov. Forårsopvisning ved Haderslev Folkedanserne. Klar til åbning af det nye Hotel Vojens.

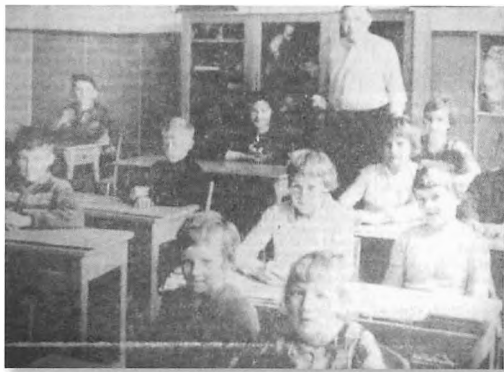
Kurth Hansen, Hotel Vojens

30. april: Åbenrå Stadions opsynsmand Ingwert Beeck fylder 60 og har ikke været ledig en dag siden han fyldte 12.

1. maj: Lærer Skovgaard fejrer 40 års virke ved Allerup Skole. Højskolemor Ellen Margrethe Lund, Tanderupgård ser tilbage på 70 år.

4. maj: I Haderslev Østeramt er der nedlagt 10 af i alt 15 mejerier. Stor lysfest i Haderslev med tale af kommandør Kai Hammerich.

6. maj: Forstander Axel Nielsen siger, at kontinuitet og fremsyn præger Hoptrup Højskole. 150 år gammel postlade fra Christiansfeldt indvies i Den Gamle By i Aarhus.

Lærer Christian Skovgaard, Allerup

Oberst Bennike, Haderslev faldt for aldersgrænsen og meldte sig straks i hjemmeværnet.

7. maj: Revalideringsvirksomheden ROVA indviet i Åbenrå. Wandy Tworek optræder til 25 års jubilæum i Andels-boligforeningen i Sønderborg.

9. maj: Stor udstilling af landbrugsmaskiner hos Johs. Bordorff, Skodborg. Typehusudstilling i Blans. Gravene 9, Haderslev, rives ned. Tidl. mergelleje er nu en pryde for øjet. Det drejer sig om Arnum sø, som kun få kender.

Oberst Ove Bennike

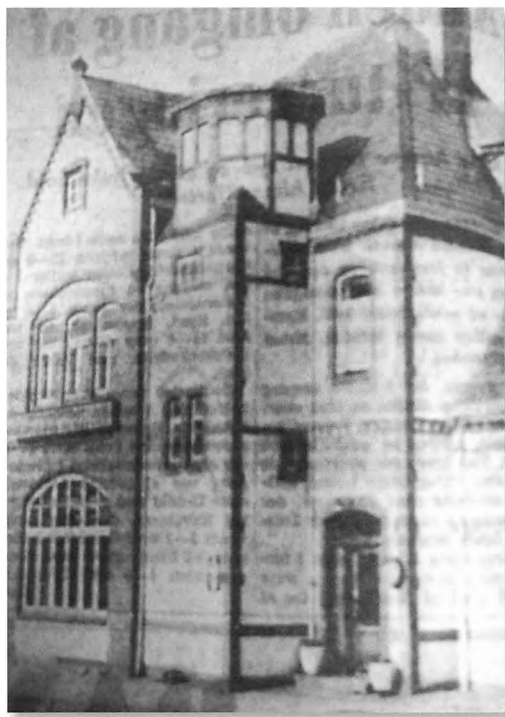
2.000 gæster på landbrugsudstilling i Haderslev

13. maj: Nyt forstanderpar på Sommersted Efterskole: Tove og Jens Steffensen. Skodborg-hus Kro fylder 150 år. Statsbanernes første 8-vognstog med spisevogn modtaget i Padborg. 250 til Breklummissionens årsmøde i Tinglev.

16. maj: Rødekro Karosserifabrik bygger 1300 m² fabriks-hal. Skoleinspektør Johs. Ras-mussen, Haderslev til Hong Kong som rektor. Skal lede undervisningen af 1000 flygtninge.

17. maj: Møllebakken i Skrydstrup er et nyt boligkvarter med 35 hjem. Den gamle rutebilstation i Åbenrå nedrives. 65 grunde byggemodnes i Rødekro. Mange forsøg med afgrøder på Forsøgsstationen i Store Jyndeved. Forstander Hardy Knudsen viser frem.

23. maj: Tønder og Omegns Bank fejrer 25 års jubilæum. Er der olie på Broager Land?

Den gamle rutebilstation i Åbenrå

24. maj: Den gamle stubmølle på Hader-slev Museum får nyt understel. Møllen stod oprindelig i Rangstrup. Forsøg på at smugle 158 flasker tysk rom i land i Sønderborg.

25. maj: Stiftamtmand Jens Pinholdt fylder 60.

27. maj: Fru Kirsten Jebsen, Gråsten Gamle Kro har 25 års jubilæum. Hun serverer hakkebøf til 2 kr. og kaffe til 55 øre.

28. maj: Gram Slot holder åbent i anled-ning af Pinsemærken. 70 børn er på vente-

liste til Nordborg Børnehavn.

30. maj: Åbenrå Ridehal vil købe "Mønterhøj". 150 oste-mejerister på kursus i Toftlund. Rødding Højskole får 50.000 kr. af Tipsmidlerne til istandsættelse af Flors Hus.

Stiftamtmand Jens Pinholdt

4. juni: Rekordbesøg på Sønderborgs campingplads - 300 telte på en nat.

6. juni: Tønder Amts Skovdyrkerforening har 56 medlemmer og 688 ha. Skov. Mange landmænd får hjælp til roehakningen af soldater.

7. juni: Træbrønd fra vikingetiden tages op i Padborg.

10. juni: Købmand Laurits Hansen og hustru Hygum fejrer diamantbryllup. Kruså skole vil koste 3.400.000 kr. 10.000 pølser solgt på Børnehjælpsdagen i Sønderborg.

11. juni: Den dansk-tyske grænse forlænges med 1300 m. ved hjælp af høfder. Vester Vedsted Ungdomsskole samler sine elever fra 1913. Biologer undersøger de sønderjyske vandløb.

12. juni: Dagbladet Dannevirke fylder 125 år.

14. juni: Fredsted Teglværks dobbelt-skorsten er ubrugelig efter brand og sprænges væk af Hjemmeværnet. Broen i Sønderborg udvides med to kørebaner og to cykelstriber. Udvidelsen koster 5 mio.kr.

15. juni: 40 år siden mindelunden for franske, belgiske og russiske krigsfanger blev indviet ved Løgumkloster. Stort gokart løb i Skrydstrup.

17. juni: Kartoffelmelsfabrikken i Toftlund rationaliserer driften. Der forhandles om Rømmø Hvilehjem. Første 9. klasse på Ahlmann-skolen afslutter og ligeledes den sidste realklasse.

22. juni: Den sidste af Genforeningslærerne, lektor Kjeldsen, forlader Åbenrå Statsskole.

23. juni: Folkeafstemning om jordlovene.

Hans Skau, Lillehave

27. juni:

Folkefest på Urnehoved. 3500 deltagere ved sportsstævne i Sønderborg. Ejsbøl-offermosens fund udstilles i Haderslev.

2. juli: Slogs Herreds Landboforening fylder 50 år. Hans Skau, Lillehave død 83

år gammel. 230 blå pigespejdere på lejr på Troldhøj.

4. juli: Ringridereforeningen i Broager fylder 60 år. Fejres med underholdning af "Lille Dorte"

5. juli: Møbelarkitekt Henry Meyhoff, Haderslev får udmærkelse for sit afgangsprøveprojekt om indretning af en strandkirke ved Kelstrup.

6. juli: Højrup sogn skal have ny præst, og man overvejer at sælge præstegården. Haderslev Sejlclub afvikler sin hovedkapsejlads ved Årø Sund.

Møbelarkitekt Henry Meyhoff

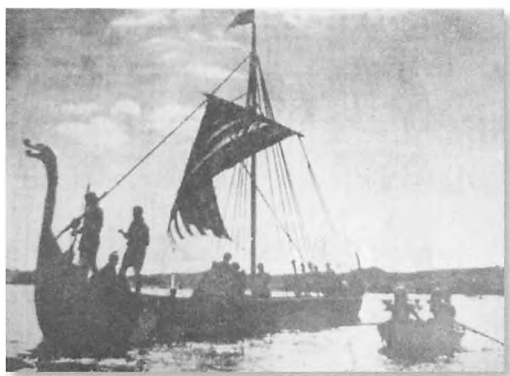

Præstegården i Højrup.

9. juli: Det Kgl. Teater opfører "Helligtrekongersaften" på friluftscenen i Jels. 1200 overværede forestillingen på trods af kulde. Clausen, Bellis, køber Sverdrup Færgesø. Tårnet på Jels kirke restaureres.

11. juli: Flådebesøg i Sønderborg Havn. I alt 7 af flådens fartøjer kommer til havnen. Skærbæk sognekirke får nyt blytag. N. H. Knudsen, Hygum, fratræder efter 43 år som postekspeditør.

12. juli: Genner Strandcafe åbner helt moderniseret. Pastor P. Engsig Krarup, Hoptrup, vender hjem efter 3 måneders studietur til USA. Han fortæller, at alle amerikanske præster har privatsekretær.

Imme Gram, Gramspejdernes vikingeskib

13. juli: 100 års jubilæum for Rødding Højskoles gamle sal.

17. juli: Det er nu slut med olie jagten i Sønderjylland. Vikingeskibet bygget af Gramspejderne er klar til søsætning i Genner bugt. Doktor Wolf, Sønderborg, forlader Danmark og bosætter sig i Østrig, hvor man sætter større pris på hans metode til helbredelse af ordblindhed.

19. juli: Jens Peter og Anna Aebeloe (udtales Æbelø) holder jernbryllup. Alle sømærker i Sønderborg blev beskadigede i isen. De er nu på plads og i orden.

20. juli: Rens Efterskole mangler elever. Forstander Arne Eg Larsen forlader derfor posten. Gråsten Slotskirkes nye orgel koster 120.000 kr.

23. juli: 20.000 tilskuere til flyopvisning i Skrydstrup.

24. juli: Fisker Svend Åge Kjems har eneret på fiskeri i Haderslev Dam og har siden april fanget 6 tons skidtfisk. Vikær Strand Camping sælger hver morgen 700 rundstykker.

Forstander Arne Overby, Skærbæk

Stor udvidelse af Telefoncentralen i Haderslev. Løgumkloster får en ny fabriksvirksomhed i byens gamle elværksbygning på Allegade. Forstander Svend Karlskov Jensen Gråsten Landbrugsskole meddeler, at skolen vil udvide andelskredsen.

26. juli: Statens arbejdstekniske Skole Stensbæk ved Arnum skifter forstander til Arne Overby.

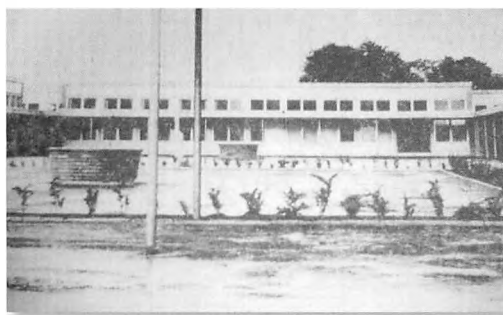
29. juli: DSK holder årsstævne i Åbenrå. Foreningen har i årets løb mistet 258.

1. august: FDB indvier sit nye Centrallager i Vejen. "De nye 8.-9.klasser er en stor succes på arbejdsmarkedet." siger skoleinspektør Touborg fra Sønderborg.

2. august: Direktør Tage Fink, Cimbria Åbenrå rammes af vådeskud i maven, da han ville lægge sit gevær ind i bilen. Portræt af sparekassedirektør Nis Nissen, Nordborg ophængt i Billedsalen på Folkehjem. Ager-skov og Rangstrup Mejerier søger optagelse i Rødding-gruppen.

3. august: Fhv. antsskolekonsulent Nicolaj Svendsen fylder 90. Det største kulkøb nogensinde til Enstedværket. Det er Dimitrov af Murmansk der kan rumme 9.000 tons kul.

4. august: 18 km lang bilkø ved dæmningen til Rønmø. Det varede 3 timer at komme fra øen.

Felsted Centralskole

8. august: 4 nye skoler i Åbenrå Amt står foran indvielse. Det er: Felsted Centralskole, Bedsted Lø skole, Varnæs skole og Kruså skole. Åbenrå Amtskreds mangler 20 lærere. Det nye mejeriselskab Haderslev Vesteramts Mejeriselskab er Danmarks største. Imponerende dyrkning af Skibelund mose. Frodige havremarker har nu fortrængt tidligere tiders ufrugtbare mosearealer.

Martha Mathiesen, Toflund

11. august: Sommerpigerne på Vojens Ung-domsskole har spændende specialkursus i stoftryk. Lørdagspigen, Martha Mathiesen, Toflund, fortæller om sin læretid hos en købmand.

12. august: Havnbjerg Mølle skal istandsættes. Tilsagn fra Mads Clausen, Danfoss, om støtte til arbejdet.

16. august: Over Jerstal vokser støt. Der er endnu mange banevogtere ved de sønderjyske baneoverskæringer. Døstrup Centralskoles nye fløj er indviet. 13 skoler i Tønder amt har nu årgangsdelte klasser. Agerskov sogns Sparekasse fylder 100 år.

19. august: Stævne på Skamlingsbanken med tusinder af deltagere. 25 års jubilæum på Hjerting Skole. Civilundervisningen på Sønderborg Kaserne udvides med 400 timer.

20. august: Arnitlund Hjemstavnsmuseum er nu en realitet. Ny varmecentral bygges ved Langrode i Åbenrå. Tidligere politiasistent Hans Hybschmann, Haderslev, pludselig død. Det går godt med nedbrydningen af Åbenrå rutebilstation. Snart vil den være helt væk.

Tidligere isenkræmmer Andreas M. Hansen, Højer fylder 100 år.

22. august: Landets største go-kart løb køres på Skrydstrup Ring.

24. august: Danfoss udvider med 100 mand i Flensborg. 125 gamle, danske fra Flensborg på besøg i Haderslev.

27. august: Sønderborgkredsens Venstre opstiller Poul Anthonson som folketingskandidat.

Andreas M. Hansen, Højer

29. august: Greven i Gram holder bryllup. Jens Brockenhuus Schack gifter sig med Susanne Grandjean.

30. august: Tilladelse til at bygge ny Haderslev Katedralskole. Vognmand Jens Jensen, Bov køber nyt kølevogntog, der kan holde varerne på minus 22 grader.

5. september: Hotel Rødding laver nyt smart reklamefremstød: Køb din egen stol! Hotellet har kun 200 gamle stole, men har brug for 500 mere. Kunderne opfordres til at købe stolene.

6. september: De rullende sparekasser indvies i Haderslev Østeramt. Varnæs Mejeri fylder 75 år. Man ønsker at sikre Oksgårdkrydset.

9. september: Ønske om at lægge Spandet og Højrup kirkesogne sammen. Stort brandværnsstævne i Tønder.

10. september: Selbjerg Mølle ved Hoptrup laver nu grisefoder i piller. Haderslev Kaserne giver 210 kommende soldater udsættelse. Sommerhusejerne på Rømmø ønsker mere opsyn af politiet. De ønsker også stop for de store fåreflokke, der færdes frit mellem husene.

14. september: Dannevirke Hejmdal laver en undersøgelse om hvor meget der ses tysk fjernsyn i grænselandet.

18. september. Raffineret træhus bygges ved Jels. Niels Bach, Hvidovre, udnævnt til erhvervsrådschef i Haderslev.

21. september: Tønder Statsseminarium fejrer 125 års jubilæum. Rødekro skole fejrer 50 års jubilæum. Skrydstrup lukker ikke op for civil flyvning. Rens Efterskole får nyt forstanderpar, Niels Mønsted og hustru, fra Krabbesholm Højskole.

25. september: Den slesvig-holstenske ministerpræsident, dr. Helmuth Lemke, fastslår, at det er "god tone" i Sydslesvig at forstå

Folketingskandidat
Poul Anthonson

det danske sprog. Fabrikant Mathias P. Høeg og hustru, Toftlund fejrer guldbryllup.

26. september: "Den huslige uddannelse må gerne gøres obligatorisk" siger fhv. handelsminister Lis Groes ved Husmoderdagen på Højer Ungdomsskole.

28. september: provst J. Fr. Holdt, Brede stopper efter 40 år. Asserballe nye skole skal ligge lige midt i sognet.

1. oktober: Spandet Andelsmejeri fejrer 75 års jubilæum.

3. oktober: 800 mennesker overværer Sønderjyllands Symfoniorkesters åbningskoncert. Dirigenter er Håkon Elmer og Peter Ernst Lassen. Fru Dagmar Fink, Fuglsiggård, maler for at slappe af.

Bagermester Brodersen, Hjerpested

7. oktober: Bagermester Brodersen, Hjerpested, fortæller om sin enestående samling af hovedvandsæg og kakler. Tilsynsrådet for Agerskov Sogns Spare- og Lånekasse udpeger den 37-årige fuldmægtig Hans Peter Jensen som direktør.

Sparekassedirektør
H. P. Jensen, Agerskov

10. oktober: Haderslev Teaterforening fejrer 40 års fødselsdag. Rødding Friskole

indfører børnehaveklasse.

12. oktober: "Det er ikke patienter, men mennesker," siger læge Jon Ottosen.

15. oktober: Redaktør A. Svensson, Haderslev død 83 år. 25 års jubilæumsfest i Arnum DSK. Oksenvad, Simmersted og Jels går sammen om vinterungdomsskole.

19. oktober: Billedhuggerinden Ulla Andersen har første udkast færdigt til "Skrydstruppiggen". Varnæs ny skole indvies. De Vanføres Boligselskabs nye byggeri i Haderslev opfylder nutidens krav til en bolig.

Læge Jon Ottosen

Vanføres Boligselskabs nye lejligheder på Åbenråvej

Billedhuggerinden Ulla Andersen

Istadion i Vojens

21. oktober: Nordens største musikfirma, Brd. Jørgensen, Sønderborg, fylder 50 år.

24. oktober: Gl.Haderslev børnehave 100 år. Rønmø-dæmningen udbygges.

27. oktober: 3.000 gæster, da Vojens Istadion indvies. Moderne stald til 130 køer på Lundtoftbjerg. 4. generation i Kraft's Gartnerforretning i Åbenrå. Gram Fjernvarmeanlæg indvies. Planer om at oprette en bilfærgeforbindelsen mellem Rønmø og Sild møder stærk modstand.

28. oktober: Verdenssproget Esperanto er på timeplanen i Rødding. Jens Rosenlund Thyssen, Københoved, danmarksmester i pløjning. Mejerisammenslutningen Sønderjylland Øst stiftet.

29. oktober: Ove Arkil er ophavsmand til det nye bådværft på Rønmø. Højrup Sogns Andelsmejeri 50 års jubilæum. Askov Højskole får 320 elever pr. 1. november. Hjerting Andelsmejeri har 75 års jubilæum.

31. oktober: Politimester Bengt Flagstad fejrer 25 år i politiets tjeneste. Tinglev Realskole har nu 140 elever. Tidligere missionær, Daniel Dirksen, præst i Branderup.

1. november: Jakob Kronika afløses af

Karl-Otto Meyer på Flensborg Avis. Martin N. Hansen, Odense, fylder 70.

2. november: Direktør S. M. Stricker, Brødremenighedens Hotel i Christiansfeld, fortæller om sin store kunstinteresse. Rens Efterskole genåbner med 20 elever. Pastor Urban Schrøder, Varnæs, samler på gamle bøger og kridtpiber.

5. november: Gårdejer Chr. Speggers, Mjang er på jordomrejse for at deltage i et internationalt mejerimøde på New Zealand. Hans tur følges i avisen.

6. november: Hoptrup Højskole har det største elevhold siden 1920. Der er 82 elever.

8. november: Grand Hotel i Åbenrå udvider betydeligt. Løgumkloster Bank overgår til Københavns Handelsbank.

11. november: Masser af tysk ammunition lå gemt under møddingen på Jels Skole. Stedet er ofte blevet brugt til afbrænding af affald. Alkoholiklinik oprettes i Åbenrå.

12. november: Mindefest for læge Åge Lauesgaard, Toftlund. Billede og mindetavle ophængt i børnehaven. NH-Camping i Nørre Hostrup og CN-Camping i Arnum får fælles reklame og indkøb.

14. november: Savværksejer Christian Bork har 25 års jubilæum i Bevtoft.

16. november: Postmester Behrendt, Haderslev fylder 70 og forlader etaten, men bliver i Sønderjylland. Stor fotoudstilling på Lundsbjerg.

Karl-Otto Meyer afløser Jakob Kronika

18. november: Forstander Bøgh Andersen vil ikke kalde sig selv samler, men opsamler. Arkitekt Svend Ingomar Petersen, Vojens kommer med en sjov og interessant typehusnyhed.

19. november: Ungdommelig alsinger Chr. Clausen, Stødager fylder 80.

20. november: Maleri af F. A. Svensson afsløret i Billedsalen. Rødding Brandværn 40 år. Strøyer og Mørcks børnetøjsfabrik bygger fabrik på 3000 m² i Haderslev. Parkeringsstriber på del af Ringgade i Sønderborg.

22. november: Præsident Kennedy myrdes.

23. november: Tyrstrup kirke restaureres for 70.000 kr. Cadovius, Tønder, laver forsøg med nye boligelementer.

29. november: Direktør P. K. Lyck har 40 års lederjubilæum i Frøs Herreds Sparekasse.

30. november: "Det var en stor oplevelse at komme til Sønderjylland i 1920," siger fhv. borgmester Jens Gjelstrup, Åbenrå, da han fylder 70. Robert Zeller dirigerer Sønderjyllands Symfoniorkester i Sønderborg. Maleri af Jørgen Gram afsløret i Billedsalen. Højer Tæppefabrik sætter ny rekord.

5. december: Den nye lucernemelsfabrik skal opføres ved Hammelev.

10. december: "Al plads er udnyttet", kla-

gede man for 30 år siden på Åbenrå Bibliotek. Endnu er der intet sket! "Dybbøl Mølle må selv betale for vedligeholdelse", siger Dybbøl sogneråd. Nordborg får sit kommunebibliotek. Laborantskolen i Åbenrå har fuldt hus.

19. december: Strid i Åbenrå om Jomfru Fannys afstamning. Varieret og godt årsskrift fra Sundeved Efterskole. Bovlund forsamlingshus holder 30 års jubilæum.

20. december: Finansudvalgets formand udtaler til Peter Gorrsen, at der må afsættes 1 ½ mio. årligt til restaurering af Sønderborg Slot.

22. december: Maleren Kai Trier vender tilbage til paletten efter at have afsløret sin jernskulptur hos Brd. Gram, Vojens. Åbenrå Havn anslår et overskud på 425.000 kr.

23. december: Forslag om Manø-dæmning.

24. december: Forstander Agnethe Tang, Agerskov Ungdomsskole fylder 60 år. Kunstindustrifabrikken i Arnum kan ikke nøjes med de trange forhold men må udvide for ½ mio. kr.

29. december: Pastor Lærkes, Egen, udtaler, at han ikke tror, den katolske fare er truende, når vi kommer i Fællesmarkedet.

VI VIL ... VIL DU VÆRE MED?

hoptrupefterskole
MUSIK · DANS · TEATER

Efterskole med skarp profil indenfor musik, dans og teater

www.hoptrupefterskole.dk

Rabaldermødet i

Højer 1919

Af Lis Mikkelsen

Bearbejdet artikel fra Vestslesvigsk Tidende 17. januar 1919. Avisen er gemt af tidligere kommuneingeniør i Nørre-Rangstrup, Andreas Andresens, mor.

Lige før Afstemningen i 1920 blev der kæmpet for synspunkterne over alt i landsdelen. I Højer var der en stor tysk befolkning (byen havde tysk borgmester til 1946), der måske nok kunne se, hvad vej det ville gå, men som ikke ville opgive uden sværdslag.

Den 16. januar 1919 var der indkaldt til møde på "Hotel Sylt" i Højer. Man havde fået redaktør Thomsen til at komme og fortælle om arbejdsforhold i Danmark og Tyskland.

Derudover skulle landdagsmand Nis Nissen tale. Det var på forhånd annonceret, at mødet ville blive afholdt på dansk. Mødet trak alle mand af huse, så der mødte 500 mænd og kvinder op. En del af mødedeltagerne var i tysk soldateruniform. De satte sig samlet ved et bord midt i salen. Desuden var der 100 børn "under en lærerindes ledelse. De viste sig senere at være ballademagere af værste skuffe!" Børnene satte sig alle på hotellets galleri.

"Hotel Sylt", Højer

Bankdirektør Rasmus P. Rossen

Gårdejer Adolf Sørensen åbnede mødet kl. 19.30, men han havde kun sagt nogle få ord, da soldaterne begyndte at råbe: "Deutsch sprechen! Wir sind noch in Deutschland!"

Den stakkels Adolf Sørensen var lige ved at opgave ævred.

"Skal vi smide dem ud?" var der nogle i forsamlingen, der råbte.

Hele situationen så truende ud, men så valgte de tyske soldater at fortrække. De klatrede over bordene og marcherede ud af salen.

Adolf Sørensen tog atter fat på sin velkomsttale. Men der gik kun et øjeblik, før han igen blev afbrudt. Soldaterne var gået op på galleriet til skolebørnene, og ud over dem kom der en flok marinere fra slusen. Lærerinden, frk. Steenholdt, ledede selskabet på galleriet. De begyndte at synge "Deutschland, Deutschland über alles" og "Schleswig-Holstein Meerumschlungen."

Ikke nok med at de sang. De begyndte også at trampe i takt. Tilmed var der en, der spillede på harmonika, så Adolf Sørensen kunne ikke få et ord indført.

Det lykkedes ham dog til sidst at bryde igennem den organiserede larm, og han gav

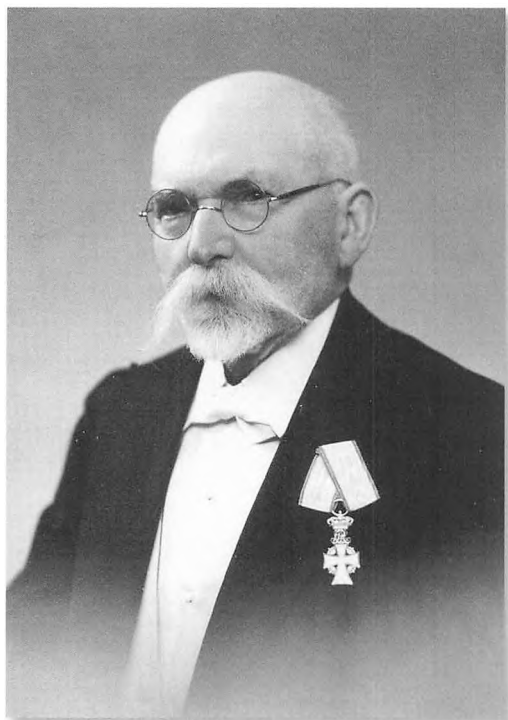
Hans Lorenzen

ordet til bankdirektør Rossen fra Tønder, der var trådt i stedet for landdagsmand Nissen. Rossen ville fortælle om 1. verdenskrigs udbrud, men han blev hurtigt afbrudt. Tyskerne på galleriet begyndte at trampe og synge. Ingen kunne høre bankdirektør Rossen.

Danskerne i salen besluttede at give tyskerne igen med samme mønt. Også de begyndte at synge "Der er et yndigt land". Det lød "som en rungende torden". Derefter sang de "Dengang jeg drog af sted" og "Vift stolt på Kodans bølge" og andre sange.

Højers tyske borgmester Johannsen sad i salen, og de danske deltagere bad ham sørge for ro og orden. Borgmesteren skulle imidlertid ikke have noget af at stikke hånden i den hvepserede, så han fastholdt, at han bare var "privatmand". Han var ikke kommet i embeds medfør, så sangerkrigen fortsatte i flere timer.

Gårdejer Boy Høyer prøvede at tale begge parter til fornuft. "Er det hvad I forstår ved frihed og lighed?" spurgte han. Men han blev overdøvet af spektaklet. Men der er alligevel grænser for, hvor længe det er muligt at skråle. Da alle efter et par timer var tørre

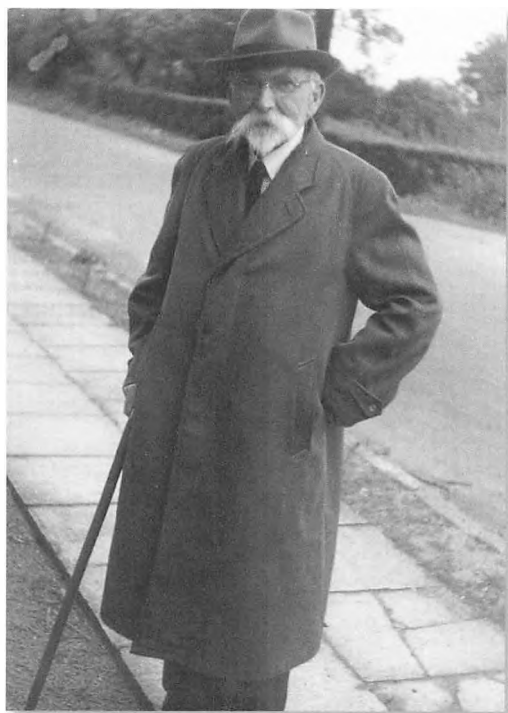
Hans Lorenzen

i halsen, vedtog begge parter at drikke kaffe. Der var jo ingen grund til, at værten på "Hotel Sylt" skulle lide tab, bare fordi folk ikke kunne enes.

Under kaffebordet rejste gårdejer Knud Møller fra Visby sig. Han sagde på dansk, at det var i Højers interesse, at urostifterne blev fjernet. Ellers ville Højer by komme til at ligge som en død plet. Dette udsagn fik folk til at tænke sig om.

Fra begge sider erklærede man nu, at der måtte findes et kompromis. Man fik pastor Michaelsen fra Klangsbøl - ham havde tyskerne hentet om eftermiddagen - til på tysk at gengive alt, hvad redaktør Thomsen sagde på dansk. Nu kunne Thomsen holde sit foredrag på dansk. Han fortalte om forskellen på arbejdsvilkårene og den sociale lovgivning i Tyskland og Danmark, og pastor Michaelsen oversatte lige så frit.

Pastoren fik imidlertid problemer, for selv om han udmærket forstod, hvad Thomsen sagde, faldt det ham svært at oversætte og at imødegå redaktørens udsagn. Pastoren var slesvig-holstener, og han benyttede nu lejlig-

Hans Lorenzen

heden til at holde en politisk tale, hvor han forsøgte at overtale de fremmødte til at blive hos tyskerne. Han kunne personlig afgive det løfte, at de ville få en retfærdig behandling i fremtiden.

Gårdejer H. Lorenzen, Ballum, læste nu en udtalelse fra en tysk avis om forholdene i Elsass-Lothringen. Her anså man indbyggerne for tabte for Tyskland. Avisen skrev, at Tyskland ellers havde vundet krigen.

Gårdejer Lorenzen sagde, at han ikke stolede på tyskerne, når de kom med den slags udtalelser. Danskerne i Nordslesvig havde kun det ene ønske, at de ville tilbage til Danmark. Det var en afgjort sag.

Nu var gassen gået af ballonen. Gårdejer Lorensens tale påhørtes i ro, og der var ikke flere, der ønskede ordet. Adolf Sørensen sluttede mødet med at foreslå, at man sang: "Der står et slot i Vesterled".

Det bevægede møde sluttede, da klokken var over 23.

(fortsættes næste side)

Den næste dag er der et læserbrev i avisen. Det er Boy Høyer, der skriver. Han udtrykker sin skuffelse over tyskerne handlemåde og skriver således:

Landdagsgmand
Nis Nissen

Gennem bladene var folk forud blevet indbudte til mødet, hvor landdagsgmand Nis Nissen og redaktør Thomsen ville holde foredrag på dansk, da dette sprog jo forstås af alle hjemmeværende i Højer og omegn.

Vi var kommet i det håb, at mødet ville få et værdigt og roligt forløb svarende til det ry, vestboerne nyder som en besindig befolkning. Vi var ikke kommet til Højer for at vække splid og uoverensstemmelse mellem byen og det nordlige opland. Vi var heller ikke kommet for at hverve stemmer for en tilslutning til Danmark, da dette ikke var nødvendigt, thi den grænse, som allerede i disse dage fastsættes, vil ganske sikkert komme til at ligge syd for Højer. Vi ville ikke triumferende holde dem dette for øje. Nej, vi var kommet for i en overgangstid at klarlægge for dem de forhold, de går ind til under dansk styre, så ingen bagefter skal komme og bebrejde os, at vi ikke har oplyst om sagens virkelige stilling. Der var ikke noget udfordrende over for de tilstedeværende tyskere. Alligevel begyndte disse at slå i bordene og råbe: *"Deutsch sprechen!"*

Vi danskere har aldrig beundret tyskerne kampmåde over for undertrykte nationaliteter. Tværtimod. Heller ikke dette møde skulle vise os, at tyskerne har lært noget under krigen, at de muligvis dog nu var kommet i tanker om, at der også var andre mennesker til, som havde krav på de samme friheder og rettigheder som de selv. Her kom vi til dem på fredelig vis for at oplyse dem lidt om det Danmark, som vi elsker og har længtes imod i 54 år, den længsel der ikke er bleven mindre - trods alle forsøg på med magt og lempe at drage os over til det store Tyskland, men som er øget fra dag til dag, gennem år efter år.

Og netop fordi vi er sikre på, at den for os så stolte dag skal oprinde, da vi skal nå vore ønskers mål, og at grænsen vil komme syd om Højer, lagde vi mødet derover. Der var derfor ingen demonstration i dette fra vor side.

Vi havde ganske vist ventet, at tyskerne var komne til stede - ikke for at skråle os ud, men for på ridderlig vis at have brudt en lanse med os. Hvis de var komne til os straks, som de gjorde til sidst, at de ville påhøre den danske taler i fred og ro, når deres mand fik lov til at tale på tysk, da havde meget ondt blod været sparet.

Vi havde ventet, at de var komne for at fortælle os om det nye Tyskland - det frihedens og lighedens Tyskland, som skulle opstå på ruinerne af den militæriske magtstat, og som det efter deres mening skule blive en glæde at komme til at tilhøre. Men nej.

I stedet for sender man en del indvandrede soldater og en del ungdommelige elementer for at forstyrre mødet, ja man generede sig end ikke for at bringe en harmonika med. Jeg hørte ikke, de spillede *"Ach du lieber Augustin"*, men derimod lød ustandselig *"Deutschland, Deutschland über Alles"* og *"Die Wacht am Rhein"*.

Vi forstår så godt tyskeren Franz Hübner fra Højer, når han i Tondernsche Zeitung protesterer mod afsyngelsen af den første sang. Vi synes også, det er hovmod at synges disse sange netop nu, da franskmænd og englændere står som sejrherre ved Rhinen. Hvordan skal vi også forstå tyskerne optræden på dette møde, når de kort tid forinden tiljubler pastor Schmidt, der så kønt taler om sprogenes ligeberettigelse, med deres bifald? Vel på den måde, at ligeberettigelsen var på sin plads, når tyskerne kom med over til Danmark, men ikke, når vi skulle blive under Tyskland. Når Tondernsche Zeitung i sit referat af mødet til slut giver os det sikkert velmente, men ikke kloge råd, at hvis vi så gerne vil til Danmark, så må vi hellere i dag end i morgen skrubbe af derover, så var det nordslesvigske spørgsmål løst på den bekvemteste måde. Ja, ganske vist.

Der er andre, som har vist os, at man kan løbe fra det hele. Men nu da vi alligevel kan få både gård og grund med, da overlader vi til andre selv at gøre brug af det råd, de har udstedt.

Trøjborg den 22. januar 1919 - B. A. Høyer

Skole- virksomhed i Askovområdet

Af Holger Busch Nielsen

Den lille landsby, Askov, nu i Vejen kommune, er kendt for de mange skoler. Navnet Askov er kendt i hele Danmark og mange andre steder i verden. Ordet Askov forbindes med højskole.

Askov var en helt almindelig bondelandsby med 6-8 gårde, indtil højskolen fra Rødding blev flyttet hertil. Det var sikkert en tilfældighed, at det netop blev Askov, der blev hjemsted for den tilflyttede højskole. Askovs vigtigste kvalitet var i den henseende, at den kun lå en halv mils vej fra Kongeågrænsen. Baggrunden for det hele er Rødding Højskole. I 1844 tog professor Christian Flor sammen med Grundtvig initiativ til oprettelse af en

højskole i Rødding. Flor var teolog, lektor eller professor på universitetet i Kiel, hvor han underviste i dansk sprog. Han erkendte, at det danske sprog var under pres af det tyske sprog i landsdelen Slesvig og tog initiativ til oprettelse af en dansk skole i Nordslesvig i Rødding. November 1844 åbnedes skolen. Den nyudnævnte forstander forlod hurtigt Rødding, og Christian Flor opgav embedet i Kiel og overtog ledelsen i Rødding. Han samlede talrige elever og begyndte at holde oplysende foredrag for omegnens befolkning. Dermed var den grundtvigske højskole etableret, og andre overtog snart efter ledelsen i Rødding.

La Cours mølle

Forsøgsstationen hører nu under Aarhus Universitet

Blandt lærerne var Ludvig Schrøder, Nutzhorn og dyrlægen Rasmus Fenger. Man fandt, at skolen i Rødding med vægt på dansk sprog ikke kunne videreføres under preussisk herredømme, som blev en realitet efter krigen i 1864. Man søgte et sted nord for Kongeåen, hvor skolen kunne fortsætte. Det blev så i Askov, hvor stuehuset fra en nedlagt gård kunne købes billigt. Skolen i Rødding fortsatte dog til 1885 og genopstod som højskole efter genforeningen i 1920.

Højskolens oprettelse satte hurtigt gang i den befolkningsmæssige udvikling i Malt sogn. Fra folketællingerne ser vi, at folketallet i Malt sogn steg fra 449 personer i 1860 til 709 personer i 1870. I Askov by var der 72 personer "midlertidigt tilstedeværende". Heraf var de 71 mænd. I Nutzhorns husholdning var der foruden 2 børn, 3 tjenestefolk også 12 personer, som var elever på Flors højskole.

I Ludvig Schrøders husholdning i 1880 (man skrev familie) var der 13 personer. Der var 7 børn, svigermoder, husjomfru og 6 tjenestepiger samt 70 højskolelæringer. I mange af husene i byen boede der 3-4 højskolelæringer.

Elevtallet steg hurtigt, og Askov Højskole opnåede et ry som den avancerede grundtvigske højskole. I 1878 indførte man den "udvidede" højskole. På vinterskolen kunne som noget nyt for andet-års-elever tilbydes en række udvidede fag, som primært var beregnet for elever, der tidligere havde været på Askov eller andre højskoler. Det blev

derfor muligt at tiltrække højt kvalificerede lærerkæfter som f.eks. fysikeren og opfinderen Poul la Cour, hvis vindmølleforsøg blev banebrydende for udnyttelse af vindkraften.

I starten kom langt de fleste elever på Askov Højskole fra bondestanden, men efterhånden kom der også elever fra andre samfundslag, og derved blev ideerne fra Askov af større betydning for det kulturelle Danmark og for de andre nordiske lande.

Askov Højskole blev betragtet som højskolernes flagskib og Grundtvigs højborg, fordi den gennem alle årene har kørt en linje, der lå tæt op ad Grundtvigs tanker. Skolens hovedformål var livsoplysning om tilværelsens grundvilkår og folkelig oplysning om tidens og samfundets vigtigste spørgsmål.

I 1878-79 havde højskolen en elev, der gjorde sig meget bemærket. Det var Konrad Jørgensen. Han blev lærer på højskolen og lærer på friskolen, der blev oprettet i Askov. I 1876 oprettede han Højskolebladet og et trykkeri i Kolding. Konrad Jørgensens Trykkeri eksisterer stadig og havde i begyndelsen som opgave at klare trykkearbejdet for højskolerne og landbrugsskolerne.

Frederik Hansen var lærer på højskolen og købte i 1885 gården Østre Haugård med henblik på at lave planteavlsforsøg. Det blev Askov Forsøgsstation, som senere indgik i statens planteavlsforsøg. I 1894 iværksatte Frederik Hansen epokegørende forsøg med gødning. Han lavede parceller, som blev gødet med husdyrgødning eller kunstgødning med samme mængde planteneringsstoffer eller slet ikke tilført gødning. Parcellerne er stadig i behold efter snart 120 år og giver vigtige informationer om jordbundens ændringer.

Askov hørte til Malt sogn, og den gamle middelalderkirke lå i Malt nogle kilometer fra Askov. Man var ikke utilfreds med sognekirken eller med præsten, men man følte, at kirken lå for langt væk. Derfor byggede man en frikirke i Askov i 1899. Kirken var valgmenighedskirke frem til 1972. Tilknytningen til højskolen var tæt. Præstembedet var i mange tilfælde forbundet med lærergerning på højskolen, og Askov forsynede Ribe stift med biskopper, Henrik Dons Christensen og derefter Helge Skov.

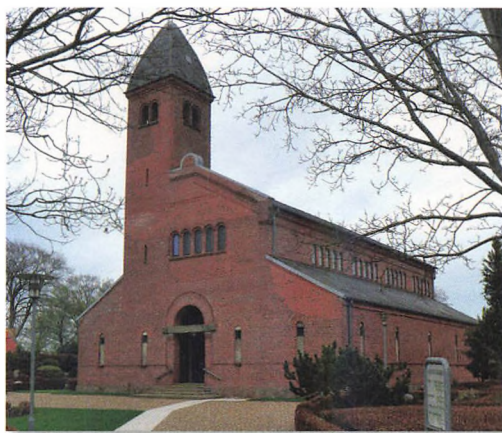
Malt kirke

Der udgik mange initiativer fra højskolen. Forstander Ludvig Schrøder opfordrede en ung mand til at starte en skole for husflid og sløjd. Der blev købt grund, og bygningerne blev opført. Skolen begyndte i 1886 som Askov Husflids- og Sløjds skole. Skolen fungerede i mange år som en efterskole. Senere blev det til skole for folkeskolernes sløjdlærere. Denne skole blev i 1974 flyttet til Esbjerg, og Sløjds skolens gamle gymnastiksal er siden 1991 blevet brugt til amatørteater og kaldes efter oprindelsen "Sløjds scenen".

Det store elevtal på Askov satte gang i erhvervslivet i byen. I en årrække i 1950'erne var der over 300 elever på skolen, en stor husholdning i en lille by! Der var bagere, købmænd, slagtere, Brugs, fotoforretning osv. Boghandelen med boghøker Pedersen skal også nævnes.

Skibelund Efterskole, som ligger umiddelbart nord for Kongeåen begyndte sin virksomhed som dansk skole for børn fra området syd for åen i 1878. Fjernere boende børn fik ophold på skolen. Initiativtageren var Knud Pedersen og Georgia la Cour Pedersen. Hun havde været elev på Askov og lærer på Rødding Højskole. Friskolen fungerede frem til 1885, hvor de tyske myndigheder krævede, at forældrene i Sønderjylland tog deres børn hjem. Skolen forvandlede sig derefter langsomt til en efterskole. Nu er Skibelund en stor og velfungerende efterskole med navnet Skibelund Gymnastik- og Efterskole.

Som for andre højskoler begyndte det i 1970'erne også for Askov Højskole at knibe

Askov kirke

med elevtilgangen. Elevtallet gik stærkt ned, og økonomien havde svært ved at hænge sammen. Det store bygningskompleks med plads til over 300 elever var en belastning. I 2001 oprettede man derfor en succesrig efterskole, der nu har over 100 elever. Efterskolerne er ved at blive nutidens højskoler.

Den helt store knopskydning fra Askov Højskole er Ladelund Landbrugsskole. Baggrunden er, at Niels Pedersen var elev på Askov i 1870'erne. Han blev landbrugskandidat fra Landbohøjskolen og kom tilbage til Askov som lærer. Han forestod undervisningen i landbrugsfag, men følte at undervisningen var utilstrækkelig for de unge bønderkarle. Han mente, at de skulle have et helt højskoleophold omhandlende landbrugsforhold. Han søgte derfor med Ludvig Schrøders støtte at finde et sted i nærheden af Askov.

Han blev opmærksom på, at en lille gård, Ladelundgård, på Malt mark var sat på tvangsauktion. På tredje auktion i 1879 fik han gården og gik omgående i gang med at indkalde til højskole med landbrugsundervisning.

Februar 1880 fortæller folketællingslisterne om Ladelundgård: Husfaderen er forstander Niels Pedersen, 28 år, landbrugskandidat, husmoderen Karen 23 år. Der er en mejerist, en fodermester, en karl og to tjenestepiger. Der er også et aftægtspar, måske den tidlige ejer. Endvidere er der på gården 14 højskoleelever i alderen 20-29 år.

Niels Pedersen var meget interesseret i

mejeribrug og oprettede et mejeri på Ladelund. Man behandlede også mælken fra omegnens gårde. I 1880'erne blev der oprettet en masse andelsmejerier med Hjedding Mejeri som forbillede. Niels Pedersen blev i meget stort omfang rådgiveren, der hjalp med planlægning af disse andelsmejerier. Det gjaldt også det tekniske med mælkebehandlingen og mejerimaskinerne. Man siger, at han var konsulent ved oprettelsen af 500 andelsmejerier. På alle områder var Niels Pedersens interesser knyttet til mælkeproduktion og mejeribrug. Skummetmælkens holdbarhed ved syring, mælkens kemiske sammensætning og køernes fodrings betydning for mejeriprodukternes kvalitet var alt sammen noget, Niels Pedersen arbejdede med og fandt løsninger på. Hans interesse var ikke kun knyttet til mejeriet, men også til bøndernes køer og deres forbedring. Han stod sammen med andre initiativtagere for oprettelsen af verdens første kontrolforening. Foreningen for Vejen og Omegn. Man registrerede de enkelte køers mælkeydelse, mælkens fedtindhold og køernes foderforbrug til gavn for bøndernes økonomi.

På de nyoprettede mejerier var der behov for kyndige mejerister. Derfor oprettede man allerede i 1887 en mejeriskole, hvor der kun undervistes i emner, der direkte vedrørte mejeribrug. Mejeriskolen fortsatte til 1972, hvor mejerisammenslutningerne bevirkede, at der ikke mere var behov for så

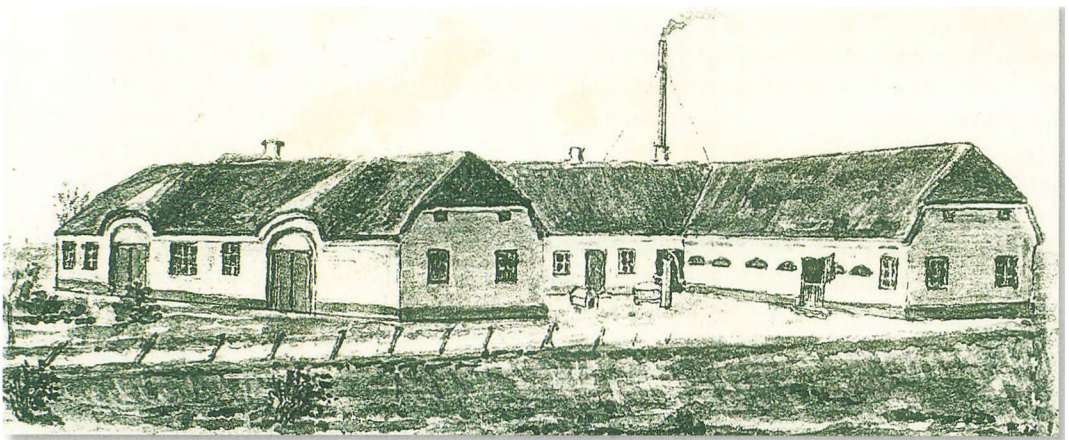

Sløjdsceenen i Askov

mange uddannede mejerister. I årenes løb er flertallet af landets mejeribestyrere uddannet på Ladelund, så man kan sige, at der var tæt sammenknytning mellem mejeribrug og Ladelund.

Skolens forstander Niels Pedersen, senere J. C. Overgaard og Johs. Dons Christensen, var personligheder, man lyttede til. De var initiativtagere til en masse virksomhed inden for landbrug og mejerivirksomhed.

I skolens første kvarte århundrede blev Ladelund udbygget ved utallige bygningsmæssige knopskydninger. Elevtallet var stadig stigende, og der blev behov for større og større bygninger. Men økonomien var ikke god. Skolen ejedes af forstanderen, og i 1909 måtte man omdanne skolen til et aktieselskab. Egnens folk købte aktierne, som

Tegning af Ladelundgård fra 1880

dog havde den klausul, at de ingensinde kunne give udbytte.

I august 1914 brændte skolen i forbindelse med tærskning i laden. Kun hovedbygningen var i behold efter branden. Omgående tog man fat på genopbygningen, og i november samme år kunne skolen igen modtage elever. Fantastisk set med nutidens øjne!

Bygninger, der blev opført i 1914, står der stadig og danner nu rammen om Ladelund Efterskole. Bygningerne fra 1914 gav plads til beboelse, kostforplejning og undervisning for over 300 elever. Endvidere rummede bygningerne et analytisk laboratorium, der betjener landbruget med analyser af mejeriprodukter, foder, gødning og jordbund. Hertil var der mejeri, som aftog mælken fra Ladelunds landbrug og fra egnens gårde. Mejeriet indgik i 1952 i et stort moderne Brørup mejeri, som opstod på grundlag af 2 andelsmejerier og Ladelund mejeri.

Det store elevtal på over 300 på landbrugsskolen og mejeriskolen fortsatte – takket være skolens renommé – frem til omkring 1960. På det tidspunkt blev det nødvendigt med en udtynding. Eleverne skulle have enkeltværelser, og man kunne ikke længere undervise i store hold, men gik over til klasseundervisning. Frem til lukningen holdt elevtallet sig omkring 150.

Årets store begivenhed var elevmødet, som hvert år blev afholdt om sommeren. Det var ikke uhørt med deltagelse af 6-700 tidligere elever, man mødtes, hørte foredrag og drøftede tiden og frem for alt, man mindedes!

Men i slutningen af 1990'erne nåede rationaliseringen også landbrugsskolerne. Man forhandlede længe om samarbejde mellem de tre skoler i Ribe Amt. Den ene meldte hurtigt ud. Tilbage stod Riber Kjærgård og Ladelund, som sammen dannede Sydjyllands Landbrugsskole med Kjærgårds forstander som leder. Det blev enden for Ladelund som landbrugsskole. Bestyrelsen vedtog at sælge Ladelund og overføre pengene til Kjærgård til vild harme for de tusindvis af tidl. ladelundelever, der var organiseret i en elevforening.

Omgående tog man fat på at finde en ny funktion for Ladelund. Man ville frem for alt undgå, at den blev flygtningelejr. Man ville lave en efterskole. I maj 1999 efter vedtagelse

af salget af Ladelund sang man dette vers på elevmødet:

Melodi: Vi elsker vort land ...

*Godt hundrede år
ved en tærskel vi står
gamle LADELUND tabte i kampen for livet
landbrugsskolen skal dø
har dog kastet et frø
som skal spire og trives og vokse som sivet.
Med folkerøst lyder det ud over landet:
Se fremad! Thi stregen er tegnet i sandet!
Efterskole voks frem
bliv et fristed for dem
der skal møde det nye årtusind
med friskrøde kinder!*

Inge Allesø Nielsen

Jydske Vestkysten skriver om kræfterne, der tog fat:

Stiftende generalforsamling i Forening bag Ladelund Efterskole 22. juni 1999.

Efter et stort forarbejde er en kreds af lokale kræfter nu klar til at invitere til stiftende generalforsamling i en forening, der skal stå for etablering og drift af en ny grundtvigsk efterskole i de bygninger, der gennem 120 år har huset Ladelund Landbrugsskole. Den stiftende generalforsamling holdes tirsdag den 22. juni kl. 19.30 på landbrugsskolen, som blot tre dage senere lukkes officielt.

Landbrugskonsulent Egon Fræhr, Brørup, nu borgmester i Vejen kommune er en af initiativtagerne til den nye efterskole. Han siger til Jydske Vestkysten:

"Gruppen håber, at de mange mennesker på egnen samt tidligere elever, der nærer respekt for landbrugsskolen, vil støtte det nye initiativ. Kernen i arbejdet med efterskolen har været, at vi gerne vil bevare Ladelund som et travlt og levende sted for unge mennesker. Bygningerne skal ikke bare stå og forfalde. De skal bruges til noget godt. Vi har naturligvis også haft den tanke at skaffe en ny aktivitet til området, når vi nu mister arbejdspladserne på landbrugsskolen.

Reglerne for etablering af nye efterskoler siger, at der skal ske anmeldelse til Undervisningsministeriet senest et år, før skolen åbner. Når foreningen er stiftet den 22.juni, bliver det den nye bestyrelses

Ladelund Landbrugsskole

første opgave at bringe formaliteterne i orden over for ministeriet. Vi regner med at kunne åbne august 2000 med kapacitet på i første omgang 80 elever i 9. og 10. klasse. Skolen vil blive knyttet tæt sammen med Ladelund Rideskole. Vi mener, det vil være meget attraktivt for den nye skole at kunne markedsføre sig med en hestelinje. Der er stort behov for efterskoler, hvor eleverne kan tage deres egen hest med eller låne en hest, men de færreste efterskoler har mulighed for uden videre at stable en hestelinje på benene. Det er dyrt at begynde på bar bund, og der skal være god udenomsplads til rådighed."

Som talsmand for initiativgruppen slutter Egon Fræhr med at opfordre alle med interesse for projektet at møde op til den stiftende generalforsamling.

"Det er en stor opgave at starte en ny efterskole, men hvis mange her på egnen og blandt de gamle elever ude i landet hjælper til at løfte i flok, kan det lade sig gøre!" slutter Egon Fræhr.

Endvidere skriver Jydske Vestkysten

Ladelund lukkes med en fest: Ladelund Elevforening følger den gamle skole til dørs med en fest for de tusindvis af tidligere elever.

Straks beslutningen om lukningen af Ladelund Landbrugsskole var truffet, bekendtgjorde bestyrelsen for Ladelund Elevforening, at foreningen fortsat vil virke som forum og mødested for de tusindvis af mennesker, der gennem årene har gennemgået landbrugsuddannelse eller landbrugskurser på Ladelund.

Nu har Ladelund Elevforening bestemt, at lukningen af skolen sidst i denne måned fortjener at blive markeret. Fredag den 25. juni inviterer foreningen til reception, som slutter med, at flaget stryges og overdrages til den ny Ladelund Efterskole.

Således blev Ladelund Landbrugsskole til Ladelund Efterskole, som med 130 elever og Steffen Pedersen som forstander på bedste vis har videreført "ånden fra Ladelund".

Holger Busch Nielsen: Født 1931. Elev på Askov Højskole og senere Ladelund Landbrugsskole. Cand.Agro. Landbrugskonsulent i Hjørring Amt og Svendborg Amt. Ladelund 1964-99

Artiklen forsættes næste side med ny fortæller ...

Tager du livet som det falder går du gennem tidens haller altid i din bedste alder!

(Piet Hein)

En af dem, der haft direkte gavn af Ladelund Landbrugsskole er Holger Engvang. Han har været elev på skolen i 1949-50 og har fulgt skolen gennem alle årene.

*Holger Engvang
i samtale med
Lis Mikkelsen,
den 18. maj 2012*

Holger Engvang er 85 år og bor i Askov. Hans kone og medhjælpende hustru på gården Stensmark, Lis, døde i 2007. Han bor i et dejligt nybygget hus i et indbydende parcelhuskvarter i Askov. Huset ligger nær centrum, men alligevel ugeneret og privat.

"Skal man se et problem i at få en opgave?" spørger Holger Engvang med et glimt i øjet. Og han svarer selv: *"Nej det er meget bedre at se en opgave i at løse et problem!"*

Holger Engvang har løst en del problemer i sit liv. Nogle af dem i forbindelse med sit mangeårige tillidshverv som hegnssynsformand og rådgiver for landets kommuner i spørgsmål om mark- og vejfred. Selv Danmarks Radio har konsulteret Holger Engvang i et spørgsmål om nabostrid. Holger Engvang har haft mange tillidshverv. Han har været i sognerådet og skolekommissionen, og han har været sognefoged i Malt sogn. Det fik han i 1963 13 øre for pr. indbygger i sognet, der talte omkring 1600 indbyggere.

"Jeg har min computer her!" siger Holger Engvang og peger på sit hoved. *"Der er mange fordele ved den. Den er bærbar, og den lukker selv af for det uvæsentlige. De*

billeder, der ligger på harddisken, forvandles automatisk fra sort/hvide billeder til farvebilleder. Jeg tror, man kommer lettest gennem livet ved at være åben og positiv og ved at tage livet, som det kommer. Ingen undgår sorger i livet. Spørgsmålet er, hvordan man griber problemerne an.

Jeg blev født på Stensmark, hvor vi var 4 brødre. Jeg fik en præliminæreksamen i Vejen og havde forskellige pladser i landbruget. Derefter var jeg en vinter på Vallekilde Højskole. Det var i vinteren 1946/47, hvor det var så frygtelig koldt, at der var minus 12 grader i gymnastiksalen. Temperaturen kom en anelse i vejret, når vi lavede gymnastik, og vi sluttede selvfølgelig med et koldt brusebad.

Jeg var på Ladelund Landbrugsskole i 1949/50 og købte min fødegård i 54. Jeg drev Stensmark sammen med min kone til 1991.

Jørgen Bukdahl, den navnkundige forfatter og lærer på Askov, brugte ofte udtrykket: *"Tider skifter med tider"*. At tiderne skifter, ser man meget tydeligt her på stedet. Engang var Kongeåen en bevogtet grænse. I dag er Rødding, der ligger syd for åen en del af Vejen Kommune. For ikke mange år siden ville det have været utænkeligt at overskride Kongeåen. I dag er det en realitet.

Jeg har været til både 50 og 60 års jubilæum på min gamle landbrugsskole Ladelund. Skolen er fra 1879. Det var landbrugslæreren fra Askov, Niels Pedersen, der var bestyrer på Schrøders gård, der grundlagde skolen. Den blev kernen i uddannelsen af mange danske landmænd gennem tiden. Landbrugsskolen førte meget med sig. Nogle af de grene, der er vokset ud fra Ladelund, er Kolding og Omegns Landboforening, Landbogården og Brørup Husdyrauktion.

Tider skifter med tider, og i 1952 blev Ladelund og Maltbæk Andelsmejeri lagt sammen med Brørup Andelsmejeri. I 1972

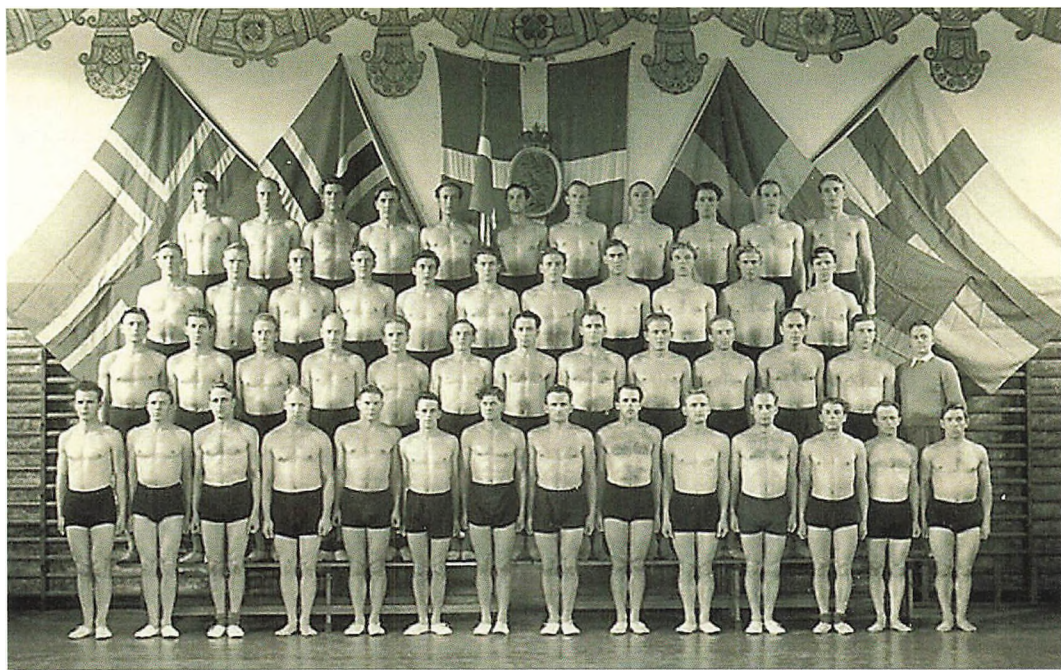
Unge på højskole, det er Engvang nr. 2 fra venstre

blev Mælkeriskolen nedlagt, og i 1999 blev den landbrugsskole, hvor jeg var elev for 62 år siden lukket. Først var den sammenlagt med Kjærgård Landbrugsskole i nogle år, men i 1999 lukkede den. Stedet er heldigvis ikke blevet øde og forladt. I Askovområdet har der altid været personer, som vil sætte noget i gang, og som ikke vil finde sig i, at noget går ned. Da højskolen var i fare for at lukke, kom der folk med nye planer for stedet, og da

Ladelund Landbrugsskole lukkede, blev der åbnet en efterskole, der i dag er en blomstrende institution med mange elever. Nu er det en lidt yngre elevgruppe, der nyder godt af de fine omgivelser på Ladelund, og det er den dygtige forstander Steffen B. Pedersen, der er frontfiguren.

Der er sket store forandringer med Askov og med de skoler, der er tilknyttet egnen. Men tider har også skiftet med tider i samfundet i al almindelighed. Jeg har høstet roefrø med høstsegl, og jeg sammenligner med de kæmpestore mejetærskere, vi nu ser på markerne. Jeg ser nutidens unge med smartphones og mobiltelefoner, der kan en hel masse, som jeg slet ikke forstår. Så tænker jeg på smeden, da jeg var aktiv landmand. Han måtte lægge værktøjet, vaske hænder og sætte træskoene, før han gik ind, hvis telefonen ringede, og der var kunder, der skulle bestille ham. Hans kone passede ellers telefonen, men somme tider kunne hun ikke klare opgaven uden manden. Han havde ikke en telefon lige ved hånden. Jo, der er sandelig sket en forandring.

Mange har fået deres uddannelse på Lade-

Gymnastikholdet på Ladelund 1949/50

Holger Engvang på hænder

lund, men der er også sket meget andet der. Man taler stadigvæk om lurmærket smør som et særligt dansk kvalitetsbegreb. De færreste ved, at ideen til logoet blev udtænkt af Niels Pedersens kone Karen, der foreslog at bruge de to lur, der var blevet fundet ved Ladelund i midten af 1800-tallet.

Jeg ved, at unge landmænd i dag er flittige

og dygtige. Det må de nødvendigvis være, hvis de skal klare sig i dagens konkurrence-samfund. Jeg er også sikker på de arbejder hårdt, mens de er på landbrugsskole, men det gjorde vi nu også, da jeg var ung. Vi havde hver dag timer til aften, men om lørdagen kunne vi holde fri allerede kl. 16.30. Det tror jeg nu ikke, man ville byde unge mennesker i dag.

Det er en dejlig tilværelse at være pensionist i Askovområdet. For den, der er interesseret i sine omgivelser, sker der rigtig meget. Der er selvfølgelig højskolen med de foredrag og de kulturelle tilbud, den har. Så er der de nære omgivelser med en hyggelig sø lige uden for vinduerne. Og byen ligger ganske nær ved.

Jeg har altid dyrket meget sport. Da jeg var ung, var det fodbold, håndbold og gymnastik. Engang kunne jeg stå på hænder oven på to stole. Det kan jeg desværre ikke mere, men når nogle døre lukkes, må man bruge dem, der stadig er åbne. Sådan ser jeg på det.

En af de sportsgrene, jeg stadig kan dyrke, er krocket. I det tidligere Ribe amt er der over 50 klubber med over 1300 spillere. Det er et fantastisk spil, som jeg gerne ville reklamere meget mere for. Jeg opfatter krocket som den bedste idræt for hjernen. *"Spil krocket – og lev længere."* Det er mit slogan.

Niels Pedersen, den første forstander på Ladelund Landbrugsskole (1879-1909) havde et valgspog: *"Det gælder at lejre sig der, hvor man tror, fremtiden bor!"*

Nu har jeg lejret mig her lige over for kirkegården, og jeg vil gerne sige:

*"Nutiden kan ikke stå alene
Fortiden og fremtiden mødes her!"*

Holger Engvang f. 1927 på gården Stensmark, Maltbæk ved Vejen. Solgte Stensmark i 1991. Har været brandfoged, sognefoged, medlem af sognerådet, formand for skoleudvalg og skolekommission, hegnsynsmand, rådgiver for landets kommuner vedr. mark- og vejfred, opmand ved voldgiftssager på Brørup Husdyrauktion m.m. Vurderingsformand i landbrugsselskab til 1997

De Hjemsøgte

Af Ivar Tønsberg og
Kirsten Marie Raahauge

Mange mennesker, der oplever spøgelse og hjemsøgelse, ved ikke rigtig, om de skal tro, hvad de hørte eller så. Det følgende bygger på et antropologisk feltarbejde, der inkluderer interviews med ca. 70 hjemsøgte mennesker i Danmark. De fleste af informanterne har selv svært ved at rubricere deres oplevelser. Ofte er "hjemsøgelse" eller "spøgelse" betegnelser, de bruger i mangel af bedre.

Der er ikke plads til her at dokumentere feltarbejdet gennem udskrift af samtalerne, men det gør ikke så meget, for på nær nogle få er historierne forbløffende små. De fortæller om uforklarlige hændelser, såsom billeder der falder af kroen, klikkende stikkontakter, klumper i strømmen, dørhåndtag som går op og ned, skridt på gangen, osv. Nogle vil sikkert finde dem lidet spektakulære, men det er spøgelse måske også. Måske er de helt naturlige; noget vi ikke kan begribe, fordi vi ikke har begrebsapparat til at tackle dem. Måske er det fænomener, vi mennesker kun svagt kan sanse, mens dyr derimod siges at have bedre receptorer desangående. Hvis der svirrer fænomener rundt omkring os, som vi ikke kan opfange, er det måske os, som er mærkelige, ikke dem?

Ude af sync ...

(ude af sync - som det hedder på tv-sprog, når billede og lyd ikke følges ad.)

Hjemsøgelse passer i al fald ikke ind i

vores verden. Oven i købet synes spøgerier ofte at antage form af menneskelignende ageren. De fornemmes som formålsløse gentagelser, der mangler aflæselighed og kode, men alligevel er sært svangre af betydning. Tilsyneladende uden at forstå, at dét er det ikke, opfører spøgelse sig, som om de er levende og hører til i vores, de levendes verden. De er ude af sync med tid, sted og den kulturelle sfære, de agerer i. De giver den hjemsøgte en fornemmelse af, at en rest af noget som vistnok ikke mere er, men måske var engang, er til stede. De går ind og ud af vore boliger, tiltager sig ophold, men deler alligevel ikke vilkår med deres vært. Det er, som om spøgelse invaderer den sammenhæng, vi andre deler, men ikke gør gengæld, for vi har ingen adgang til deres verden. Dette skisma gør, at spøgeri kan fornemmes som skræmmende og meningsløst. Det har ingen årsag, ingen historie, ingen hensigt, intet plot, kun vage, ubegribelige signaler.

Det er ret almindeligt, at hjemsøgte mistror deres egne sanser, når de oplever noget, som de ikke kan forstå eller forklare, men heller ikke bestride. Spøgelse rummer den dobbeltthed, at de er lige så svære at betvivle, som de er at tro på, for de er registreret med sanserne, endda ofte i vidners nærvær, men de harmonerer skidt med gængs virkelighedsopfattelse; tværtimod negerer de adskiltigt af den

rationelle tænknings verdensopfattelse og common sense i al almindelighed.

Nu er det nok!

Hver nat kvart i to lød der skridt på trappen. De startede på tredje sal og fortsatte op til femte, hvor et nøglebundt blev taget frem foran hendes dør. En af hendes venner ville afsløre spøgelse, og de satte sig på lur bag hoveddøren. Kvart i to hørte de lydene, og da det klikkede i låsen, rev vennen døren op, men opgangen var mørk og tom. De så intet, og hun hørte aldrig siden lydene.

Begæret efter at få en naturlig forklaring på det uforklarlige er naturlig, men har det problem indbygget, at det søger et andet svar end det, der kan gives. "Spøgelse" er jo en etiket, der er sat på brokkassen for sansninger, som netop er uanbringelige, uforklarlige og fornuftsstridige. Noget som vi i den vestlige verden ikke længere har kosmologiske horisonter til at forstå. At give et spøgelse en naturvidenskabelig forklaring indebærer formodentlig, at dets suspense bliver annulleret. Det lader til at være umuligt at både forklare og bevare en hjem søgelse.

Flere fortæller, at de højt har sagt ud i rummet, at nu er det nok. En kvinde, der hver aften ved samme tid hørte en nøgle blive sat i låsen, hoveddøren blive åbnet og lyden af skridt ind gennem sin lejlighed, besluttede sig for at bortmane hjem søgelsen. Hun sagde: "Nu er jeg flyttet ind. Nu skal jeg også have lov at være her. Jeg skal have et liv i lejligheden, så I må ikke forstyrre. I må gerne være her, men det er min lejlighed!" Det virkede, og gespenstet forsvandt. Næsten da, for selvom hun ikke længere hører noget, farer hendes hund stadig op hver aften ved den tid, hvor noget plejede at rumstere.

Nok hørt, men ikke set ...

Spøgelse høres, ses, lugtes, smages og mærkes gennem berøring. Feltstudierne viser dog,

at erfaringerne overvejende er af auditiv karakter, hvilket sætter dem svagt, hvad angår beviselighed. Det nok hørte, men ikke set synes nemlig at give såvel ørevidnet selv som andre større mulighed for bortforklaring og afvisning som purt opspind, end øjet ville gøre.

Når man roder med spøgelse, er man ude på det fysiske overdrev, hvor verden er i let opløsning, membranerne utætte og sprækker åbne ud mod en uvis andethed. Det ironiske er, at hjem søgelserne måske netop qua deres konflikt med gængse virkelighedskriterier føles voldsomt virkelige. Det er, som om de hjem søgte oplever selve virkeligheden, når de mærker noget ske, som overskrider den.

Vi har i vores naturvidenskabeligt funderede virkelighedsopfattelse redskaber til at ekskludere spøgelse, men vi har ingen til at inkludere dem. Moderne begreber og rationaler duer ikke til at forklare, forstå eller afsløre det, der i mangel af bedre kaldes "overnaturligt", "genfærd", "gengangere", "spøgelse", "hjem søgelser". Vi tror ikke længere på det og kan heller ikke komme med en fornuftig forklaring, som stemmer overens med almenhedens verdensbillede.

Engang troede man på Lygtemanden. Ham kunne man se i skoven om natten, og det var den visse død at forfølge ham. Senere viste det sig, at Lygtemandens lys blot er selvantændende gasarter, som findes i moser. Man drukner selvfølgelig, hvis man går ud i mosen efter flammerne. Fænomenet er altså uforandret; men i stedet for tidligere tiders Lygtemand har vi nu fundet en naturvidenskabelig forklaring, som er acceptabel og i pagt med vestlig virkelighedsopfattelse. Måske får vi en dag tilsvarende forklaringer på spøgelse og hjem søgelser; men går det dem, som det gik Lygtemanden, så bliver verden, den dag, vi kan affærdige spøgelse som banale atmosfæriske forstyrrelser, en kuldegysning fattigere.

Forskningsprojektet "Hjem søgte huse" er del af det større forskningsprojekt "Fornuftens Grænseflader" ved Københavns Universitets Institut for Antropologi. Ivar Tønsberg er billedkunstner, Kirsten Marie Raahauge er antropolog, født i Sønderborg, lektor ved Kunstakademiets Designskole i København. Ivar Tønsberg og Kirsten Marie Raahauge har samarbejdet i flere sammenhænge. Spøgelsesfotografi taget af Ivar Tønsberg

Mit liv som

Håndbold- spiller

Af Conny Hamann-Boeriths

Artikler
og digte

At jeg skulle spille håndbold i min fritid, kom ikke som en overraskelse. Mine forældre var begge meget aktive. Min mor på banen, og min far som træner. Min tre brødre havde også deres gang i hallen. Så spillede vi ikke håndbold i hallen, så var der fuld gang i den derhjemme, hvor vores gang blev brugt som håndboldbane. Vores have var nok heller ikke den mine forældre var mest stolte af. Den blev også flittigt brugt. Jeg skal så skynde mig at sige, at mine forældres have senere, da vi var flyttet hjemmefra, blev deres store hobby.

Conny Hamann-Boeriths med holdets maskot.

Jeg elskede mit liv i hallen. Det var der jeg fik de bedste venner, og mange gode oplevelser. Det hold jeg spillede med i ungdomsårene, var et super godt hold. Vi havde i Kaj Rydahl en god træner, der fik os med til mange gode stævner, som vi ofte kom hjem fra som vindere.

Billedet her er fra stævne, hvor jeg står med holdets maskot. Holdet holdt sammen i mange år. Så da Kaj ikke havde tid til os lænere, overtog en ung gut ved navn Stefann Knutzen os. I Stefann fik vi en træner, der havde mange ambitioner. Og det skulle vise sig at være en stor hjælp for mig. Stefann sørgede for at få mig med til alle kredstræninger. Han kørte mig land og rige rundt. En dag i 1986, ringede Stefann og sagde, at han ville gi en is i Aabenraa. Den var jeg selvfølgelig med på. Da vi så sad og spiste isen, fortalte han, at jeg var udtaget til ynglingelandsholdet. Jeg ved ikke hvem af os der var mest stolt, men det er en aften jeg aldrig vel glemme.

Med udtagelsen til ynglingelandsholdet, startede en ny tid for mig. Jeg kendte selvfølgelig mange af pigerne fra kredsholdet og unionsholdet, men der var mange nye udfordringer for mig. Jeg fik bl.a. en træner ved navn Ulrik Wilbek. En helt anderledes træner end jeg var vant til. I Stefann havde jeg en træner der altid stod ved min side, og selvom han kunne blive sur, så vidste jeg altid, at han troede på mig. I Ulrik fik jeg en træner, der var super dygtig og ambitiøs, men med et voldsomt temperament. Og så var der selvfølgelig konkurrencen mellem pigerne.

Vi var alle vant til at være de allerbedste på vores klubhold, og lige pludselig skulle man kæmpe for at komme på holdet. Og dette kunne mærkes til træningerne, hvor der blev kæmpet med næb og klør. En sund konkurrence som jeg elskede. Igen kunne jeg trække på Stefann, der altid sørgede for at jeg var i super form, når jeg skulle af sted.

På Ungdomslandsholdet var der nogle piger som jeg kom til at se meget til. En pige ved navn Karina Sauer, en rigtig københavnertøs, blev min bedste veninde. I hende havde jeg den tryghed, jeg ofte savnede når jeg var hjemmefra. Og så var der Gitte Madsen og Anja Andersen, som jeg fulgtes med i mange år. I 1987 blev netop Gitte, Anja og jeg udtaget til Ungdomslandsholdet, som skulle spille VM på hjemmebane. Efter mange år, hvor damehåndbold havde været nedprioriteret, havde Ulrik Wilbek igen fået interessen til at vokse i Danmark. Og dette kunne mærkes til VM. Der var fulde huse i alle hallerne, og dermed også et stort pres på holdet. Men holdet kunne klare presset, og kom i finalen med Rusland, som vi desværre tabte. For mit vedkommende, blev det ikke den største succes, da jeg ikke spillede så mange kampe. Men andre klubber havde fået øje på mig. Og da Ulrik også anbefalede mig at flytte til en større klub, gik turen til Ikast. Mine forældre og jeg kørte derop en søndag. Jeg skulle bo hos en spiller. Men det skal ikke være nogen hemmelighed, at jeg kommer fra en dejlig familie, hvor jeg "måske" er en lille smule forkælet med tre brødre, og en dejlig mor og far. Så søndagen efter jeg var flyttet til Ikast, kom min far og hentede mig igen. Jeg var nok ikke så særlig populær i Ikast, men min far syntes, det var dejligt at få sin datter hjem igen. Ulrik Wilbek var ikke så glad for min beslutning, da han mente, det var vigtigt at jeg udviklede mig i en klub der spillede på et højere niveau end Lundtoft IF gjorde. Så 1989 flyttede jeg til Vejle Idrætshøjskole, samtidig med at jeg spillede i Horsens 2. division. Samme år begyndte jeg at danne par med en sød ung mand ved navn Rene Boeriths.

Sammen med Ungdomslandsholdet, skulle vi spille VM i Nigeria i en by der hed Bauchi. Det blev en turnering, hvor vi danske

Ulrik Wilbek

piger, virkelig blev udfordret. I hallen blev vi nærmest overfaldet af indbyggerne, der aldrig havde set piger med lyst hår, så vi fik politieskorte ind i hallen. Maden var heller ikke for god. Bollerne skulle vi hver morgen tjekke for små dyr o.s.v. Ikke en service, vi forkælede piger var vant til. Og da Anja Andersen dagen før afgang til VM, havde fået det "røde kort" af Ulrik, endte vi på en skuffede 6/7 plads.

Efter et år i Horsens, og et fantastisk år på højskolen, flyttede jeg over til Rene til Svendborg og GOG. Et nyt spændende liv ventede mig.

I GOG kom jeg til at spille i den bedste række 1. division. GOG havde (har) en fantastisk træningskultur, som bekom mig rigtig godt. Så jeg blev udtaget til VM i Norge med A-landsholdet. Vi trænede helt vildt meget op til denne turnering, og Ulrik og holdet satte et mål. Vi ville være Verdensmestre. Journalisterne var meget optaget af, at et dansk hold turde melde sådan ud. Men vi på holdet var ikke i tvivl, efter mange år sammen, og utallige træninger, vidste vi "Vi havde holdet til noget stort". VM i Norge blev for mit vedkommen rædselsfuldt. Jeg fik kun lov til at spille en kamp, og da sad jeg på bænken. Resten af tiden sad jeg på tilskuerpladserne. Men for holdet var det en god turnering. Vi blev godt nok "kun" nr. 2 – men vi havde vundet danskernes hjerter, og dermed også journalisterne. Så vi fik masser af positiv omtale. Mange syntes,

at det måtte være en kæmpe oplevelse at være med, og jeg kunne være stolt af en VM sølvmedalje. Det er ikke den, der bliver vist frem derhjemme. Når man træner så meget, som jeg gjorde, fik fri fra arbejdet, afsavn fra familien osv., så vil man også spille og ikke nøjes med at sidde at kigge. Så efter VM, ringede jeg til Ulrik og spurgte, om han havde planer med mig. For jeg ville ikke være med længere, hvis han ikke havde tiltro til mig og mit spil. Han kunne godt forstå mig, men havde svært ved at se mig på venstre fløj, hvor der var andre han vurderede bedre. Men han ville gerne have mig i sin trup, så han foreslog at omskole mig til allround spiller, den sammen rolle som jeg havde hjemme i klubben. Dette skulle vise sig, at det var det helt rigtige for mig.

EM 94 i Tyskland blev min turnering. Jeg befandt mig super i den nye rolle, og det smittede af på banen. At jeg så allerede i kamp nr. 2 fik en skade, var ikke lige med i planen. Med store smerter og stor skuffelse måtte jeg bæres ud af banen. Vores fysioterapeut ville give mig krykker, så jeg kunne aflaste min ankel. Det ville jeg absolut ikke have, da jeg mente, jeg ville blive klar igen. Men min fod så frygtelig ud, helt sort men ikke hævet. Men jeg skulle sidde kampen over mod Østrig. Mit held var så, at Tonje var så uheldig i den næste træning, at hun ikke kunne spille mere. Ulrik kom hen til mig og spurgte om jeg var klar. OG DET VAR JEG. Vores fysioterapeut var dog ikke helt enig i denne beslutning, men jeg fik lov. Der blev sendt en speciel ankelstøtte ned til mig, og så var jeg ellers spilleklar. Resten

Håndboldfans på Rådhuspladsen

af turneringen spillede jeg, og det endte med en guldmedalje. Kæmpe oplevelse. Efter finalen havde jeg dog fået problemer. Min ankel begyndte at hæve så meget, at jeg ikke kunne få min sko af. Så da jeg kom hjem, røg jeg direkte til Gildhøj Center og blev der opereret. Lægen mente aldrig han havde set så skadet en fod. Alt var revet over og ødelagt. At jeg overhoved kunne spille håndbold med sådan en fod, var en gåde for ham. Jeg ved med mig selv, at denne turnering, den ville jeg bare spille. Så tro kan flytte bjerge ...

VM 95 i Østrig/Ungarn var målet helt klart. Vi skulle ned og blive Verdensmestre og samtidig kvalificere os til OL. Vi måtte dog kæmpe mod Østrig for at få mulighed for at komme i semifinalen og dermed sikre os en plads til OL. Kampen mod Østrig blev en helt forfærdelig kamp, hvor tilskuerne smed mønter, toiletpapir osv. mod os, og hvor dommerne virkede meget påvirket af Østrigernes hjemmebane. Men vi endte med at vinde og dermed komme i semifinalen mod Sydkorea. Denne kamp tabte vi desværre, og vi måtte spille mod Norge om 3.-4. plads. En kamp som vi vandt. Og en plads til OL i Atlanta – dermed var vores mål nået. Så det var en flok meget trætte, men stolte piger der vendte hjem til Danmark igen.

OL 96

Det var så vildt, at ankomme til OL-byen. Sikkerheden var meget høj. Vi måtte absolut ikke forlade OL-byen uden vores ID-skilte. Byen var kæmpe stor. Bare alene spisesalen, den var på størrelse med flere fodboldbaner.

Håndbold damerne til OL i 1996

Guld til pigerne ved håndbold EM i 1996

Vildt at møde "store" idrætsstjerner, som man havde fulgt på TV'et. Camilla Andersen og jeg drønedede da også rundt og fik autografer 📷 - til stor morskab for resten af holdet.

Men vi var jo kommet til Atlanta for at spille bold. Og målet var klart, vi ville have en guldmedalje med hjem. To dage før vores første kamp, skulle vi til indmarch. Det skulle være en kæmpe oplevelse, en oplevelse jeg desværre ikke fik med. Den sidste træning inden, vrikkede jeg om på foden – igen – og måtte derfor blive hjemme. En KÆMPE skuffelse, men som Ulrik sagde, så var kampene jo det vigtigste. Det havde han jo fuldstændig ret i, men da de andre gik ind, sammen med alle danskerne, da måtte jeg godt nok knibe en tåre.

Vores kampe gik godt. Vi vandt alle i vores pulje, og skulle igen spille semifinalen mod Norge. En kamp vi vandt. Og dermed skulle vi spille finale mod Sydkorea. Som altid, skulle der være oversidder til denne kamp, en kamp alle gerne ville spille. Jeg var så heldig, at på trods af at jeg ikke havde haft den bedste turnering, fik lov til at spille. Jeg havde i den sidste kamp mod koreanerne spillet en rigtig god kamp. Men der blev grædt nogle tårer hos dem der måtte sidde over.

Vi var så klar til kampen. Vi ville så gerne vinde guldmedalje. Men vores første halvleg var rædselsfuld. Vi lavede mange fejl, og brændte meget. I pausen fik vi en skideballe og det hjalp. Anden halvleg spillede vi rigtig godt. Kampen blev afgjort på et brændt straffe, og vi måtte i omkamp. I omkampen

spillede vi koreanerne ud af banen, en kamp hvor Heidi Astrup og Anja Andersen spillede super flot.

Og så stod vi der. Med guldmedaljen om halsen. Aldrig har jeg været så glad og stolt. Og i hallen blev vi hyldet af alle de andre danske atleter. Et kæmpe stort øjeblik.

At dette skulle blive min sidste landskamp, vidste jeg ikke. Men da jeg kom hjem, blev jeg ved med at døje med mine ankler. Og det endte med, at jeg ringede til Ulrik og fortalte, at jeg ikke længere ville spille landshold. En god beslutning jeg aldrig har fortrudt.

Så nu sidder jeg her. Gift med en dejlig mand, har to vidunderlige børn og har haft en fantastisk håndboldkarriere. Kan man ønske sig mere ☺

Folkedans i Sydslesvig 1920-2012

Artikler
og digte

Af Inger Marie Christensen (og Elke Christesen)

Sydslesvigske folkedansere, Flensborg efter opvisning i Kiel Pries 1996

I artiklen beskriver vi folkedansarbejdet i Sydslesvig efter 1920 - især arbejdet i foreningen „Sydslesvigske folkedansere, Flensborg“.

Før 1920 har der vist ikke været danset folkedans i Sydslesvig. Det var først de store begivenheder i 1920, der førte grænsen frem til Flensborg, som gav stødet til, at man så småt begyndte at interessere sig for denne gren af dansk folkevirk.

I tiden mellem 1920 og 1933 har der rundt i Sydslesvig indenfor ungdomsarbejdet, været taget tilløb/initiativ til at danse folkedans. Det er dog først i vinteren 1933/34, at folkedansarbejdet kommer i fastere rammer, da lærer Tønnesen i Flensborg samlede både

børn og voksne til folkedans. Samtidig begyndte børnehaveleder Charlotte Petersen (senere Schubert) at lede folkedans i Tarup Ungdomsforening, og da hun senere blev den ledende for folkedansen i Flensborg, kom der en naturlig forbindelse mellem Tarup og Flensborg på folkedansens område. Desuden udøves der nu et planmæssigt forskerarbejde for at få opsporet gamle melodier, danse og dragter.

Selvom der ikke er tid og plads til at standse ved ret mange datoer, så vil vi dog fra denne periode tage en bestemt dato frem, nemlig d. 18. januar 1936. Om aftenen var der stort rykind på "Flensborghus" med folk både fra nord og syd for grænsen. Der skulle være faneindvielse. Den dag fik folkedanserne deres egen fane med påskriften "Sydslesvigske folkedansere", givet af gode venner i Danmark.

I et referat i "Hjemstavnsliv" marts 1936 skrives der bl.a.: "*Blandt alle de festlige oplevelser, som folkedansen har bragt mig, er der en enkelt, som stråler i en særlig glans, fordi dens betydning når langt ud over det sædvanlige, - og det er folkedansens sejrige gang indenfor danske kredse syd for grænsen.*"

Man var altså ved at få bund under fødderne, og dette skyldes selvfølgelig ikke mindst de kredse i Danmark, der stod bagved.

Men hernede i Sydslesvig følte man dog, at der stadig var noget, der manglede. Lærer Tønnesen så sig nødsaget til på grund af

andet arbejde, at lade folkedansens planer ligge, eller give dem over på andre hænder. Egentlig havde man foreninger nok, men på den anden side følte man sig også forpligtet overfor kredsene i Danmark. Og ud af alle overvejelserne kom så ideen om at få sin egen sammenslutning, der nøje skulle arbejde sammen med "Landsforeningen for danske Folkedansere". Man havde deltaget ved de store landsstævner, været på kursus i Danmark, og nu var der også tale om at få et fadderskabsarbejde i gang for dem.

Alt dette bevirkede, at man den 10. oktober 1937 samledes i "Tivoliskolen" for efter forudgående drøftelser at stifte foreningen "Sydslesvigske Folkedansere" med daværende vandrelærer Lars Schubert som formand. Foreningen omfattede de dansere, der samledes i Flensborg. Det øvrige folkedansarbejde i Sydslesvig stod således direkte under den stedlige ungdomsforening, men "Sydslesvigske folkedansere" har altid følt sig solidarisk med og forpligtet over for alt folkedansarbejde i Sydslesvig.

Lektor cand. mag. Andreas Otterstrøm, der døde d. 2. marts 1938, var under hele starten i dette arbejde i Sydslesvig den drivende kraft. Han kom med råd og dåd! For ham var det en livsopgave at yde det bedste i ungdommens tjeneste. I hans kærlighed til landsmænd kendte han ingen hindringer, når et mål skulle nås. Det var også ham, der fik udtalt ønsket om at give danserne ægte folkedragter, men han nåede ikke at se resultatet af sit arbejde.

I dr. J. C. Peters bog om "Nordfrisland" fandt Lotte Schubert fotografier af to dragter fra Fjorde i Husum amt. Hermed var udgangspunktet givet til det arbejde, der fulgte. Med den daværende generalkonsul Larsen fra det danske konsulat i Flensborg som interesseret medhjælper og vejleder lykkedes det at opnå tilladelse til at sende vævekonsulent Karen Withen til Berlin for på "Heimat Museum" at tage kopier af dragterne, der stammer fra slutningen af det 18. århundrede eller fra begyndelsen af det 19. århundrede. I alt blev der fremstillet 4 kvindedragter og 5 mandsdragter. Garnet blev farvet efter de gamle farvemethoder - plantefarver - hos farver Hansen i Vejle,

medens det blev vævet i Sønderborg hos frk. Ipsen. Selve syningen af dragterne udførtes af foreningens medlemmer under frk. Withens vejledning på "Græsehjemmet" i Kollund, hvor "DNU" velvilligt gav husly. Den 2. oktober 1938 blev de som gave overrakt til repræsentanter fra Sydslesvig.

Krigen 1939-45 har på mange måder sat sit spor i arbejdet. Først og fremmest blev resultatet, at efterhånden som tiden gik, kom man mere og mere til at arbejde med de yngste af de unge, idet det til sidst jo næsten var store børn, der blev indkaldt til krigstjeneste. Børneholdet oplevede en blomstringstid, netop i disse på så mange måder vanskelige år.

Den 18. oktober 1947 fejrede man foreningens 10 års stiftelsesfest på "Flensborghus" med gæster fra Danmark. Det blev en god og indholdsrig fest, hvor landsformanden bl. a. gav det løfte, at landsforeningen skulle støtte udbygningen af arbejdet. Det er et løfte, der vil blive husket.

I 1948 skriver Lars Schubert i "Dansk Ungdom i Sydslesvig": *"Takket være alle de nye lærerinder og lærere er der nu kommet gang i folkedansarbejdet over hele Sydslesvig. Der er stadig brug for flere, thi der er flere og flere kredse med ønske om støtte - og her er det jo først og fremmest den ledende person, det kommer an på. Efter en fornylig udarbejdet oversigt er der nu 33 ungdoms- og idrætsforeninger, der har folkedans med i deres arbejdsprogram".*

Det arbejde med folkedans rundt omkring i de forskellige ungdoms- og idrætsforeninger ved vi meget lidt om fra denne tidsperiode, men vi ved, at der i midten af 1950-erne var folkedans i ungdomsforeningen i Husby under ledelse af Nicolai Büchert.

Også i Agtrup blev der fra 1962 danset folkedans, her først under ledelse af Gammelgård, som var sygeplejeske her. Senere overtog Ryge Petersen ledelsen, og musikken blev leveret af Hans Jørgen Henningsen. Alle Ryges børn dansede folkedans, og der fortæller, at det var en helt pæn flok, man kunne samle til denne dans.

Derudover ved vi, at der helt tilbage i 1948 og flere år frem blev danset i Tønning i Ungdomsforeningens regi. Her fortæller

Sydslesvigske folkedansere danser i Frilandsmuseet i Molfsee ved Kiel

Inger Kølvrå, at hendes far spillede violin og moderen ledede dansen. Man må have været mange, for man rykkede væk fra Uffeskolen til den tyske skole på grund af pladmangel, hvor man så dansede i gymnastiksalen om aftenen.

I begyndelsen af 1980-erne startede Horst Ortmann et børnehold i Ungdomsforeningen Ydun i Valsbøl, og der blev samtidig oprettet et voksenhold under voksenundervisningen. Dette hold var også under ledelse af Horst Ortmann. Da han samtidig var begyndt at lede holdet i "Sydslesvigske folkedansere" i Flensborg og senere helt overtog ledelsen, blev det efter et par år til et samarbejde mellem de to hold især til stævner og opvisninger.

I 1990 blev foreningen "Valsbøl og omegns Folkedansere" oprettet med Horst Ortmann som formand og instruktør. Dermed var der to folkedansforeninger i Sydslesvig. Det kunne ikke undgå at give nogle gnidninger i forhold til det faktum, at begge foreninger "kæmpede" om den samme lille flok folkedansere, der var.

Det gode samarbejde, der tidligere var mellem de to hold, blev i nogle år afbrudt, men er nu genoprettet. De to foreninger samarbejder om rigtig mange ting, har f. eks. fællesdansaftener, hvor man på skift danser hos hinanden, og er også ofte sammen om at lave opvisninger til forskellige arrangementer. Her kan nævnes den årlige opvisning på Ejer Bavnehøj til Folkemødet i august.

"Sydslesvigske folkedansere, Flensborg" er stadig en aktiv forening. Det er lykkedes at holde liv i foreningen, trods skiftende medlemstal, men der har hele tiden været folk, der troede på og levede for folkedansens sag.

To personer, som må nævnes i denne sammenhæng, er Knud og Marianne Sørensen. Knud var i 25 år formand for foreningen indtil 1988, og Marianne var den, der tog sig af dragtarbejdet, samtidig var hun leder for foreningens børnehold.

Et børnehold har foreningen ikke mere, gennem alle årene fra stiftelsen i 1937 til 2008 kunne man oprette et hold med børn, men da måtte vi erkende, at det ikke mere kunne samle børnene. "Valsbøl og omegns

Sydslesvigske folkedansere danser opvisning i Rendsborg i anledning af Schleswig - Holstein Tag i 1996

folkedansere" har heller ikke mere et børnehold. Det er ikke kun hernede i Sydslesvig, at børneholdene må nedlægges, det samme ser man i Danmark. Store foreninger, som tidligere havde store børnehold, har nu heller ingen mere.

SdU's dans- og musikudvalg forsøger at formidle folkedansen videre til børnene og deres forældre. Det gøres via nogle familiearrangementer, og det er blevet gjort i forbindelse med "Dansens dag", hvor der har været afholdt kurser for børnehavepædagoger og lærere med lette børnedanse. De er så gået hjem og har lært børnene dansene, så der på "Dansens dag" blev danset folkedans overalt i Sydslesvig.

Udvalget ser det som en vigtig opgave at

være med til, at denne danske kulturarv ikke bliver glemt, selv om man ikke kan samle børn nok til et helt børnehold.

Som nævnt er foreningen "Sydslesvigske folkedansere, Flensborg" stadig en aktiv forening, og selv om medlemmerne efterhånden er kommet lidt op i årene, danses der stadig med den samme livslyst. Foreningen kan fejre 75-års jubilæum i oktober 2012 og det skal festligholdes med gæster både nordfra og sydfra.

Foreningen ser det stadig som en opgave at arbejde for at udbrede kendskabet til folkedansen og dragterne. Det gøres ved, at man gerne kommer rundt i landsdelen og viser både folkedansen og dragterne til forskellige arrangementer.

Elke Christesen født d. 7. 1. 1939, uddannet lærer. Formand for SdU's dans- og musikudvalg og bestyrelsesmedlem i "Sydslesvigske folkedansere, Flensborg"

Inger Marie Christensen født d. 28.11.51 uddannet omsorgspædagog. Siden 1988 formand for "Sydslesvigske folkedansere, Flensborg" og vokseninstruktør i foreningen. Formand for Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger (SdU) og næstformand i SdU's dans- og musikudvalg

Når efternavnet er

Hanssen

Artikler
og digte

Af Jørgen Hanssen

I vores spisestue hænger der et portrætbillede af min oldefar H. P. Hanssen, Nørremølle, malet med olie. Kunstneren er J. Groth. Billedet er udateret, men går antagelig tilbage til begyndelsen af 1920'erne. Under særlige lysforhold afsløres det, at kunstneren har haft sine vanskeligheder med portrættet.

Ansigtet blev ham lidt for stort, det kom til at fylde for meget i forhold til overkroppen. De første penselstrøg blev derfor fortrudt, blot var oliemalingen blevet tør inden da. Kunstneren har gjort, hvad han kunne for at skjule de oprindelige proportioner, men lyset afslører dem. Det kan være svært at se et menneske i de rette proportioner, altså i det rette størrelsesforhold. Jeg har aldrig kendt min oldefar, og kan ikke dømme om hans fysiske dimensioner. Til gengæld har jeg erfaret, især som ganske ung, at selve personen kunne fylde meget. Der var det med de to ss'er i mit efternavn som ikke var til at skjule!

J. Groths billede af H. P. Hanssen

"Navnet forpligter!"

I 1971 var jeg på session i Aabenraa. Jeg blev kasseret, men først efter en lettere opsang. Min oldefar, som mødte på session i Hamburg i foråret 1882, blev også kasseret. "Gott schwere Not", udbrød en gammel major, da han så, hans skaldede hoved. Han var på det tidspunkt angrebet af en sygdom i håret. Mit problem lå nærmest i den modsatte

ende. Halvandet år før sessionen havde jeg brækket en fod ved indendørs fodbold, og havde stadigvæk smerter i den. Måske så mit ansigt på sessionen noget mere pinefuldt ud end ellers! Det var i årene umiddelbart efter studenteroprøret i 1968, og jeg gik på gymnasiet. Om ikke af lærerne, så lærte man i hvert fald af de andre gymnasiaster, at alt det med militær og værnepligt ikke var værd at spille tiden på. Det bedste man kunne gøre for sig selv, var helt at slippe.

Men jeg husker en af de uniformsklædte

herrer, der sad på rad og række ved et langt bord, med dyb stemme udbryde: "Navnet forpligter". Jeg forstod godt, hvad han mente. Det var det med de to ss'er i Hanssen.

Man kunne ikke bare tage let på det med værnepligt og forsvaret af Danmarks grænser, når man bar et sådant efternavn.

"Navnet forpligter". Jeg vil ikke påstå, at jeg har hørt det i tide og utide. Men mine søskende og jeg var aldrig i tvivl om, at Sønderjyllands historie og Genforeningen 1920 var vigtig for vores far, som også hed Hans Peter, og han ville gerne, at det også blev kapitler i Danmarks historie, der blev vigtige for os. Ja, det var vi nærmest forpligtede på! Dog er man kun en lille dreng, så er der andet, der er vigtigere end gamle dage!

"Mor, stem dansk"

I mit barndomshjem i nærheden af Aabenraa hang der små afstemningsplakater i entreen og op ad trappen til første sal. "Og de troede, at hjertebånd kan bryde, og de troede, at glemmes kan vor ret". Og der var også plakaten, der fortalte om Flensborg: "I 1000 år var du Danmarks by, du barn af Danmark, bliv dansk på ny". Men fra barnsben af var det plakaten med en lille dreng, der holder noget legetøj i en snor, som vedvarende gjorde indtryk på mig. Med kraftige røde bogstaver står der øverst på plakaten: "Mor! Stem dansk", og i bunden af billedet: "Tænk paa mig". Plakaten hang lige ved toilet døren, og derindefra måtte jeg, endnu før jeg kunne læse, også bede min mor om at tænke på mig!

Hele min barndom igennem faldt øjnene

på denne lille dreng, og til tider optog det mig, at han så ulykkelig ud. Der var en stor lap på hans tøj, og ikke mindst var det noget elendigt legetøj han havde. Trak han

en tændstikæske i en snor? Ja, det gjorde han faktisk. Og hvad gør man som barn? Man sammenligner med, hvad man selv har og tænker: Heldigvis har jeg ikke så store lapper på mit tøj og langt bedre legetøj! Jeg havde svært ved at se, at jeg skulle have del i hans historie, men jeg var jo heller ikke hans mor!

Man var jo blot et barn. Og der skulle leges, noteres nummerplader på biler og ses tysk fjernsyn sidst på eftermiddagen sammen med min bedste legekammerat, hvis forældre tilhørte det tyske

mindretal. Men fra barnsben af, vidste jeg godt, at det på en måde var min oldefar som havde hængt disse afstemningsplakater op og at det var godt, at jeg havde fået en dansk mor, der tænkte på mig. Min bedste legekammerats mor tænkte imidlertid uden tvivl også på sin søn!

Som årene gik, begyndte rammerne om afstemningsplakaterne i trappeopgangen at falde fra hinanden. Det går hårdt ud over sådanne rammer, når to børn skal konkurrere om, hvem der kommer først op og ned ad trappen! Så blev plakaterne indrammet på ny, selv om min mor havde alternative forslag til væggene. Men far insisterede. Den historie plakaterne fortalte skulle ikke glemmes!

Sådan fyldte ånden fra oldefar alle dage meget i mit barndomshjem, uden at hans navn i tide og utide blev nævnt. Jeg tror, at hustruen Helenes navn blev tiere nævnt.

Afstemningsplakat fra 1920

Hende følte min far sig særlig knyttet til, og fortalte gerne om alle de dyr, hun havde holdt i Nygade. Han var femten år, da hun døde.

Nu, hvor barndomshjemmet er fortid, hænger flere af afstemningsplakaterne i præstegårdens entre. Stadig fortæller de om Sønderjyllands og Slesvigs særlige historie, men på en særlig måde også om min egen.

Sydslesvig – engang dansk

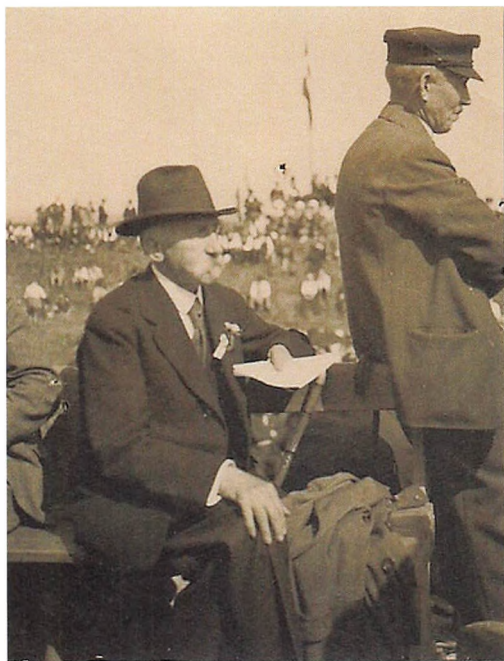
Som dyrlæge med en stor landpraksis var min far en altid travl mand. Når køerne var kommet på marken hen i april måned, var der dog i reglen en stille periode.

Ville en nabokollega en søndag eftermiddag passe dyrlæge-praksissen, så blev kasserne med dyrlægeinstrumenter og medicin båret ud fra bilens bagsæde, og vi børn sat på rad og række på det, i øvrigt under heftig diskussion om, hvem der skulle have en vinduesplads!

Og så gik turen næsten altid til Sydslesvig. Vi børn skulle nemlig vide, at det var gammelt dansk land. Man kunne så nemt aflæse det på byskiltene: Süder Brarup havde selvfølgelig engang heddet Sønder Brarup og alt, hvad der endte på –rup var dansk, ligesom Bovrup, hvor vi kom fra. Vi skulle se den danske arkitekt C. F. Hansens bygningsværker: Mariekirke i Husum, som var en kopi af Københavns domkirke og Sindssygeanstalten ved Slesvig. Og vi skulle se Dannevirke og følge vejen som de danske soldater havde trukket sig tilbage ad i februar 1864.

Der var så tydelige danske spor i Sydslesvig! Men samtidig skulle vi børn forstå, at byerne og landskabet vi kørte igennem, ikke var dansk længere. Der havde været en afstemning i 1920, som vores oldefar havde haft sin andel i, og den afstemning skulle vi respektere, for det var dem, der boede her, der selv havde talt.

Men når børn er 10-15 år gamle, så er fortiden faktisk slet ikke så interessant! Langt mere interesserer fremtiden, især udsigten til på hjemvejen at hygge sig i en grænsebutik med alle dens herligheder. Og det skete, når grænsebutikken lod vente på sig, fordi der var så meget far ville vise os og fortælle os, at min storebror på jævnt sønderjysk sagde: Det rager mig en papand! En sådan bramfri

H. P. Hanssen til et af de mange møder

konstatering blev ikke taget nådig op!

Min far var 16 år gammel, da hans bedstefar, H. P. Hanssen, døde. Far viste os børn det kendte billede af H. P. Hanssens ligtog fra Sankt Nicolai kirke ad Forstallé til Aabenraa kirkegård, og pegede på en ung mand, der gik umiddelbart efter ligvognen. Dér var han! Og der gik bedstemor og bedstefar! Vi var slægtninge til en, der havde haft stor betydning for landsdelen, vi boede i. Derfor skulle vi kende til vor slægt og Sønderjyllands historie - og i særdeleshed spørgsmålet om den nuværende grænse. Ja, efternavnet forpligtede!

Det evige stridspunkt: Flensborg

Utallige gange er bynavnet Flensborg blevet nævnt derhjemme, og i samme nu et forsvar fra min fars side for, at Flensborg skulle ligge syd for den nuværende grænse. I den forbindelse blev arkitekten bag grænsedragningen, H.V. Clausen, gymnasielæreren fra Frederiksberg, altid nævnt med den største respekt, for han vidste om nogen om sindelaget i de slesvigske sogne. Ja, han vidste endda, hvad der om søndagen var i kødgryderne rundt omkring på de enkelte gårde! En anden person, som altid blev fremhævet

var Gustav Johannsen, redaktør af Flensborg Avis, som kendte byen nøje. Han havde allerede i 1896 sagt, at Flensborg er tabt for evigt. Og han vidste, hvad han talte om, indprentede far!

Når det var andre personer end oldefar, der blev nævnt, var årsagen vel den, at min far ville gøre opmærksom på, at den nuværende grænse – dens afstemningsområder – ikke alene var oldefars bedrift eller snarere skyld. Andre havde trukket den samme græselinje som han ville. Ja, min far måtte ved forskellige lejligheder også høre for, at han var en Hanssen med to ss'er, og at det var hans farfar, som ikke ville have Flensborg med.

Mine forældre bosatte sig i Bovrup i 1944, i øvrigt kom de til at bo lige over for Frits Clausen, lederen af de danske nationalsocialister! Og for at der ikke skal fejles noget under gulvtæppet: Han var min bedstemor (farmor) Margrethes fætter!

Far havde imidlertid forbindelse til modstandsbevægelsen, noget han nu så at sige aldrig talte om. Men efter befrielsen i 1945 ville Danmarks daværende regent gerne hilse på en delegation af modstandsfolk

fra Sønderjylland. Det foregik i København den 10. juli 1945, mener min mor at kunne huske, og ved at hver enkelt af de delegerede kom i audiens hos kongen. Da det gik op for regenten, at der var en Hanssen med to ss'er tilstede, havde han – og det tør jeg sige med sikkerhed – lidt svært ved at give hånd. Kong Chr. d. 10. var Flensborg-mand, og grænsen skulle være gået ved Slien! Men hvad majestæten i øvrigt sagde under audiensen, fortalte far aldrig. Han ville ikke fortælle det! Der til var hans ærbødighed for kongehuset alt for stor. Men audiensen trykkede far alle dage.

”Et Tilbageblik” - med nye øjne

I H. P. Hanssens barndomshjem, Nørremølle, havde 1. Juledag været noget særligt. Den dag samledes især slægten, kan man læse om i Et tilbageblik I. Oldefar fortsatte traditionen, da han og oldemor Helene flyttede til Nygade i Aabenraa. Men nu var 1. Juledag også oldemor Helenes fødselsdag; det var især hende, familien samledes om. Siden hen var det H. P. Hanssens datter, Astrid og manden Chresten Hansen, Aabenraa, som overtog 1. Juledag-traditionen. Og endnu senere var det min bedstefar, Peter Christian,

Nygård ved Bolderslev, H. P. Hanssens ældste søn, som gerne ville se familien "på min mors fødselsdag", som han sagde. Hans glæde ved at gøre børn glade og ikke lade dem lide under mangel på søde sager, heller ikke i julen, går utvivlsomt tilbage til hans egen far. Traditionen med at samle – om ikke hele slægten – så dog den nærmeste familie 1. Juledag, lever faktisk videre.

Da jeg var 12 år gammel fik jeg i julegave af min bedstefar og bedstemor Et tilbageblik I, første bind af H. P. Hanssens fire erindringsbøger. På første side har min bedstefar skrevet: "Til Jørgen til fordybelse i din slægts historie på grundlag af din oldefars skildring af sin barndom og ungdom. Julen 1965."

Det ville være usandt, om jeg hævdede, at bogen blev slugt med det samme. Og nærlæst er den blevet nærmest i etaper. Til at begynde med var der blot nogle interessante billeder at studere. Når man som tolvårig så dem, tænkte man: var de virkelig så langhårede i gamle dage? På netop den tid var det blevet moderne igen med The Beatles. Og så kunne jeg jo se, at kendte fornavne dukkede op. Der var flere, der hed Hans Peter, og der var flere der hed Jørgen.

Siden hen i teologistudiet i faget kirkehistorie stødte jeg på vækkelserne i det 19. århundrede og dertil hører grundtvigianismen. Askov Højskole dukkede op som væ-

Hanssenfamilien, Nygård, ca. 1933

sentlig i vækkelsernes historie, og pludselig kunne jeg huske, at Askov var omtalt i "Et tilbageblik I". Da blev det interessant at læse bogen og mit efternavn gjorde mig næsten stolt! Rigtig interessant blev det, da også navnet Jakob Knudsen "steg op af" bogens sider. Min oldefar havde ikke bare gået til undervisning hos Jakob Knudsen på Askov Højskole, men også siddet i stue sammen med denne store digter, og "stod på ... en kammeratlig fod" med ham, som han skriver i "Et tilbageblik". Oldefar kom endda ofte privat i hjemmet hos Jakob Knudsen, nok også fordi kæresten Helene Iversen fra Ullestrup var ung pige i huset hos Askov-læreren, 1885-86. Oldefar havde fået det ordnet sådan! Det var Jakob Knudsen, som i 1891 skrev salmen: "Se, nu stiger solen af havets skød". Og forklaringen på, hvorfor det alle dage har været familiens særlige salme, har jeg lige givet.

Også et andet fag i teologistudiet gjorde, at "Et tilbageblik I" endnu engang kom ned fra reolen. Det var faget "etik". Etikken beskæftiger sig med, hvad der er rigtigt og forkert, hvad man bør gøre og ikke gøre. Og i hvert fald dengang i 1970'erne skulle man på teologistudiet læse filosofen Kant og vide noget om pligtetik contra lykkeetik.

Jeg huskede med et, at jeg gentagne gange var stødt på netop ordet pligt i "Et tilbageblik". Bl.a. dette sted: "*Ved enhver given lejlighed hævdede jeg, at det var vor nationale pligt at underkaste os den preussiske militærtjeneste for at få ret til at bo og bygge i vor hjemstavn*". Og jeg kunne ikke rigtig forlige mig med det! I 1970'erne var alt, hvad der havde med pligt at gøre, ikke i høj kurs blandt ungdommen, f. eks. værnepligt! Langt snarere skulle man bare søge det, der tilfredsstillte en selv.

Selv havde jeg også hørt min bedstefar citere sin far for at sige: "Gør du kun din pligt, Peter, så klarer du dig nok!" Og så var bedstefar ellers preussisk soldat i alle årene fra 1914-18. Vel klarede han sig, men ikke uden et kraniebrud. Nej, pligt hørte fortiden til! Sådan skulle man tænke i midten af 1970'erne, og jeg var ikke så meget anderledes end alle andre, men "du bliver nok klogere med tiden", var der stemmer, der

sagde dengang. I hvert fald kan jeg i dag godt forstå, at skulle § 5, løfteparagraffen om folkenes selvbestemmelsesret i et givet landområde, nogen sinde blive aktuel, så måtte der være dansksindede mænd tilbage i landsdelen, som kunne stemme dansk, og som altså ikke var gået over grænsen for at slippe for deres værnepligt. – Skal vilkårene forandres, må man selv tage en byrde på sig. Bedre forhold indfinder sig ikke med sikkerhed af sig selv, bare man venter længe nok!

Ret så præcist tyve år efter, at jeg havde været på session i Aabenraa, og hvor en dyb stemme havde fortalt mig, at "navnet forpligter", ringede telefonen i øvrigt i præstegården i Roager. En herre, også med en dyb stemme, præsenterede sig som flyverprovst og spurgte, hvad jeg sagde til at påtage mig rådighedstjeneste som præst i flyvevåbnet? Meget kan forandre sig i løbet af tyve år. En fod kan komme sig over et brud, og synet på, hvad man bør og ikke bør, kan også forandre sig. Og nu har jeg ved siden af det daglige præstearbejde været rådighedspræst i flyvevåbnet i 21 år og har været udsendt til fronten – dvs. så tæt på den, man nu kommer i flyvevåbnet, når man ikke er pilot – og har fået det såkaldte veterankort. Et erindringsværk som Et tilbageblik med dets faktisk mange evigt aktuelle problemstillinger, kan også gå hen og blive til et tilbageblik over spørgsmål som tilværelsen har stillet til en selv.

Flensborg – det varer ved

I 1981 fik jeg ansættelse som sognepæst i Torsted ved Horsens. Det var uden for Sønderjylland, hvilket min far ikke var helt tilfreds med. Jeg var sønderjyde og jeg var en Hanssen og hørte til længere sydpå! Torsted sogn havde imidlertid i nyere tid hørt under Haderslev stift; det hjalp lidt på utilfredsheden. I Torsted sogn måtte jeg også stå til regnskab for mit efternavn. Der var ældre personer, hvem efternavnet sagde noget. Orienteringspunktet for disse var sjovt nok altid Nørremølle, hvorpå spørgsmålet kom: er gården stadigvæk i familiens eje?

I Horsens og omegn kunne man også støde på "Flensborg-folk". Jeg mindes især en,

som på et tidspunkt var guide på en tur for menighedsrådsmedlemmer til Sydslesvig, og da udbredte sig om det nærmest skandaløse i, at Flensborg ikke var kommet til Danmark. Da han havde talt længe og inderligt om sin overbevisning, var der en, der sagde: "Hvad skulle vi dog med alle de tyskere!"

I 1989 kom jeg til det sønderjyske pastorat Roager-Spandet, syd for Ribe. Her var Hanssen-navnet mere kendt, og her var der tilmed enkelte sønderjyske krigsdeltagere tilbage. De ville meget gerne tale med den nye præst, som bar et efternavn, de så udmærket kendte. To af dem fortalte, hvordan de under en orlov var smuttet over grænsen. De indrømmede også gerne, at de ikke var Hanssen-tilhængere, de ville have haft Flensborg med; men derfor kunne jeg jo være god nok som præst, trøstede de mig med. Jeg havde ikke været ret længe i Roager-Spandet, før jeg endnu engang erfarede, at "navnet forpligter". Det var min kollega i nabosognet Seem, Søren Krarup, som ringede og spurgte om jeg ville komme over i hans sogn og holde et foredrag i "Høm Foredragsforening" om min oldefar. Lidt modstræbende var jeg, for, som jeg sagde: Jeg er ikke historiker og jeg har aldrig kendt ham; han døde i 1936 og jeg blev født i 1953, og kendskabet til ham gennem min nære familie, er vel i bund og grund ikke så interessant (selv om det bl.a. er det, jeg har redegjort for på disse sider).

Men jeg kom til foredragsforeningen og foredrog om de tidlige år på Nørremølle, hvor jeg altid har syntes, at overgangen fra herrnhutismen til grundtvigianismen var interessant; om Askov og Jakob Knudsen, om oldefars særlige måde at føre modstandskamp på, som var så meget anderledes end Jens Jessens i Flensborg, og endelig berørte jeg også afstemningen – og Flensborg, og lagde vægt på, at vi i 1920 havde fået en grænse, som der, i modsætning til så mange andre grænser, var fred om.

Faktisk havde jeg ikke forestillet mig, at Flensborg i begyndelsen af 1990'erne endnu kunne være et stridspunkt. Men tro mig, det kunne det. "Flensborg skulle have hørt til zone I", blev der sagt fra salen.

Gennem år og dag er jeg med jævne

mellemrum blevet ringet op angående et foredrag om min oldefar. Jeg tilstår, at jeg i telefonen ind i mellem har sagt, at jeg også kunne foredrage om et eller andet kirkeligt eller teologisk emne, for der er mange, der har et langt, langt dybere kendskab til H. P. Hanssens politik og spørgsmålet om Flensborg, end jeg har. Men det skulle altså være mig, som fortalte om min oldefar! Navnet forpligtede!

Foredragene er holdt mest i Sønderjylland, men også uden for Sønderjyllands grænser. Og Flensborg bliver nødt til at høre med til et sådant foredrag! Personnavnet H. P. Hanssen er uadskilleligt fra bynavnet Flensborg, siger min erfaring mig. Men i tasken medbringer jeg konsekvent stemmetallene for Flensborg og for zone II, og i manuskriptet har jeg med, hvad oldefar skrev op imod Genforeningen om det at kunne tåle et mindre tysk flertal i de større nordslesvigske byer, medens det at få Flensborg med ville være "ufordøjeligt", og gøre hele vor nationale fremtid usikker.

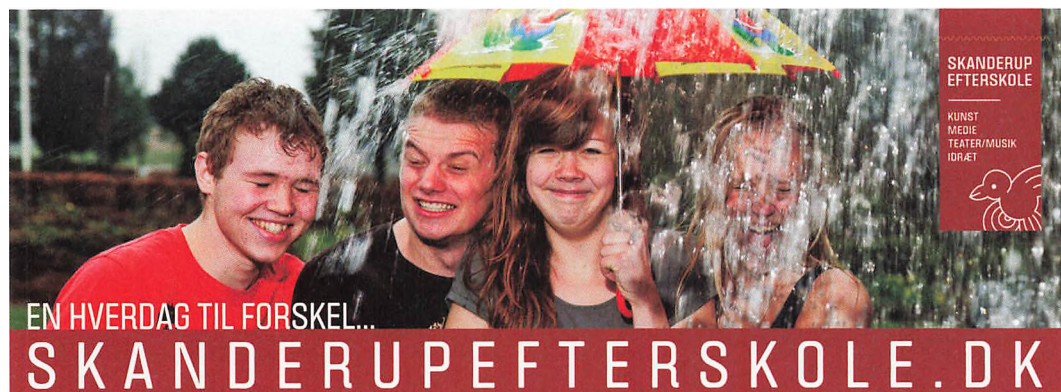
Min erfaring fra sådanne foredrag siger mig, at jo længere man kommer nord for Kongeåen, jo større anfægtelser har man stadig ved, at Flensborg ikke kom til Danmark. Ja, for et par år siden blev stemningen et sted nord for Kongeåen (jeg har ikke glemt bynavnet) så ophidset, at jeg så småt begyndte at se mig om efter en nødudgang fra

lokalet! Jeg var en Hanssen, der intet havde forstået! Det har jeg aldrig skullet høre syd for Kongeåen.

Efternavnet Hanssen bærer stadigvæk kapitler af Sønderjyllands historie i sig. Bondesønnen fra Nørremølle, som blev politiker, er ikke glemt. Senest blev det klart ved mindefesten på Folkehjem d. 21. februar 2012, i anledning af 150-året for hans fødsel, hvor jeg i øvrigt havde fået den ære at være indbudt til at tale om "Familiemennesket H. P. Hanssen". Nutiden anser sig tydeligvis som, ja forpligtet på dette navn; ellers ville man ikke have stabet så stort et arrangement på benene, og så mange mennesker ville heller ikke være mødt op på Folkehjem.

Men omdiskuteret vil hans politik blive ved med at være. Ja, det kan være svært at se et menneske i de rette proportioner, i det rette størrelsesforhold. Portrætbilledet i vores spisestue fortæller om det. J. Groths vanskeligheder med ansigtet, de penselstrøg han først satte og siden fortrød, minder i hvert fald mig om, at H. P. Hanssen vedvarende kan og vil blive set i forskelligt lys. På den måde blev Groths portrætbillede nærmest profetisk! 150 år efter hans fødsel er H. P. Hanssens egne historiske penselstrøg i hvert fald ikke gået i glemmebogen. Som oldebarn kan man nemt blive mindet om det.

Forfatteren Jørgen Hanssen: Født 1953 i Bovrup, Sønderjylland. Oldebarn af H. P. Hanssen, Nørremølle. Student fra Aabenraa Statsskole 1973. Cand. teol. fra Aarhus Universitet 1980. Gift 1980 med cand. teol. Else-Marie Hoffmeyer. Fra 1981-89 sognepræst i Torsted, Horsens. Siden 1989 sognepræst i Roager og Spandet, Ribe. Leder af Den religionspædagogiske Stiftssamling under Ribe stift. Tillige flyverpræst siden 1991

EN HVERDAG TIL FORSKEL...

SKANDERUPEFTERSKOLE.DK

SKANDERUPEFTERSKOLE
KUNST
MEDIE
TEATER/MUSIK
IDRÆT

Rejser i livet

Artikler
og digte

Af Nis Th. Jensen

Endelig hjemmefra

Den første store rejse i mit liv begyndte i juli 1958, da jeg som 22-årig lettede med SAS-flyet fra Kastrup mod Rom. Herfra gik det videre med Sabena via Kairo og Khartoum til Stanleyville i det daværende Belgisk Congo. Det foregik i DC-6 propelfly og det hele tog mange timer. Kl. 7 næste morgen var vi over Stanleyville. For mig, der var alt andet end kosmopolit og rejsevant, var det et bedøvende syn. Regnskovens enorme grønne flade, den blanke Congo-flod, der flød gennem byen, små skytoter og tåge, der dannede sig over floden, det hele var temmelig uvirkeligt. Flyet kredsede et par gange over byen, før det landede, og jeg

nåede da at tænke på, at nu trådte jeg ind i en længselsfuldt afventet fase i mit liv. Ville det mon gå godt, eller ville det vise sig at være bare troperomantiske forestillinger?

Fra Stanleyville skulle jeg videre med et DC-3 fly til Usumbura i den lille stat Urundi (nu Burundi), hvorfra jeg så senere skulle videre til det endelige rejsemål Bukavu, som ligger i det aller østligste Congo. Vi måtte ligge over en dag i Stanleyville på grund af uvejr i bjergene nær Usumbura, og Sabena var åbenbart vant til situationen. Der var et Sabena guesthouse i lufthavnen, hvor man fik forplejning og overnatning.

Jeg prøvede at få mest muligt ud af situationen, alt var jo fremmed for mig. En anden enlig rejsende - en belgisk koloniembedsmand - var nem at snakke med på engelsk, og jeg fik en masse oplysninger over en udmærket middag. Udover oplysninger om samfundet opsamlede jeg alle tiders maveforgiftning, som kom til at vare i 14 dage. Spis kun tatarbøf fra din egen slagter!

Næste morgen gik rejsen videre til Usumbura. Oppefra så landingsbanen helt gul ud. Hvorfor gul? Jo, det var en grusbane, men ellers udmærket.

I ankomstbygningen ventede en gammel ven og og elevkollega mig. Han gelejdede mig hen til firmaet, som jeg skulle tjene i Congo: *The Old East African Trading Co. Ltd*

Optakten

Før det kom så vidt, er der naturligvis en forhistorie, som begynder i 1936, da jeg blev født på gården Lebeck ved Toftlund. Her har

min kone og jeg nu boet i næsten 50 år, så der er altså indtruffet flere omvæltninger i mit liv end det fremgår af ovenstående.

Min skoletid husker jeg som en god tid. Efter endt præliminæreksamen, havde jeg tid til at overveje min fremtid, da min far krævede af mig og mine 4 brødre, at vi skulle arbejde hjemme i et år, før vi eventuelt gav os til noget andet. Jeg tænkte på Ribe Katedralskole, hvor mine brødre havde gået, men min lyst gik i en anden retning, for jeg ville hjemmefra, helt og aldeles hjemmefra. Jeg ville gerne have Ø.K.s læringeuddannelse. Jeg sendte en ansøgning og blev kaldt til samtale i Holbergsgade i København. Far tog såmænd med mig, lidt til min irritation. Men siden er jeg blevet klar over at det faktisk var storsindet af ham.

Det Østasiatiske Kompagni

Jeg blev antaget til start i foråret 1953 i Kompagniets tjeneste, som det meget højtideligt hed. Jeg skulle være i importafdeling A, som importerede korn- og foderstoffer, som blev købt af ØK's egne filialer i Asien, Japan, Afrika og Sydamerika og solgt af hjemmekontoret til danske og andre europæiske virksomheder. Der var 6 andre importafdelinger, som arbejdede på samme måde med andre produkter, f.eks. kaffe, tekstiler, vegetabilisk olie, kopra og meget mere. Fælles for disse små afdelinger var, at der var en kontorchef, en fuldmægtig, begge i 40 - 60 års alderen, og fra 5 til 8 elever. Det var altså drenge, der udførte arbejdet. Efterhånden som man kom ind i arbejdet, fik man større ansvar og kom til funktioner, som normalt udførtes af voksne mænd.

Handelsskole på ØK's egen handelsskole og sprogundervisning på Købmandsskolen

Afsked med Lebeck

hørte med til dagligdagen, og det skulle passes. Sprogene, især engelsk, var ikke noget problem for de fleste, da handelen i høj grad skete på engelsk. Kommunikationen dengang foregik på telefon, men til de lange forbindelser brugte man telex og telegram. Meddelelserne blev oversat til kode af fortrolighedsgrunde og af sparehensyn.

Ungdomstiden i København

De tre læringeår var sandt for dyden (men måske sundt for dyden) ikke nogen guldgrube, hvad lønnen angår. 227,50 kr. om måneden i det første år blev man ikke møt af, men heldigvis var der jo den gratis frokost på Kompagniets frokoststue. At jeg så også boede i Københavns billigste værelse, 35 kr. pr. måned, som min bror Anker generøst overlod til mig, gjorde det også lidt nemmere at overleve. Uanset hvor fattig og - lad det være sagt - til tider ensom man følte sig, så står disse tre år med en særlig stråleglans i erindringen. Jeg fandt mine præferencer og mine interesser, og tænk - de er blevet hængende ved mig indtil den dag i dag. Den klassiske musik havde jeg med hjemmefra, ikke på grund af mine forældres påvirkning, men - lad mig bare indrømme det - Giro 413 bragte mange klassiske numre, især populære solistnumre, og dertil kom radioens søndagskoncerter og torsdagskoncerter, som vakte min nysgerrighed. Hvilken fryd det var, når Mor sendte en 50'er, som gjorde det muligt at komme i radioens koncertsal eller Odd Fellow Palæet og nyde musikken 'live', måske på bekostning af en tysktime. Vi var ca. 300 unge mennesker på ØK, så det var ikke svært at få venner. Familie havde jeg også i København, vi var en overgang 4 brødre og verdens bedste svigerinde.

Militærtiden

Næsten på dagen da min læretid udløb, blev jeg indkaldt til militæret, nærmere bestemt Sjællandske Telegrafregiment i Høvelte. Jeg havde søgt om det, da det passede fint til min hobby, radioteknik. I radiokompagniet, som jeg placeret i, blev vi grundigt undervist i morsetelegrafi og morseaflytning, og det gjorde det muligt for mig at få licens som radioamatør, hvilket jeg har glæde af den

dag i dag. 1956 var et uroligt år, på det internationale plan - russernes invasion i Ungarn og Frankrig og Englands indgriben i Suez-krisen. Da jeg efter rekruttidten blev anbragt i hærradioens center i hærradioen, kunne man ikke undgå at få lidt indblik i, hvad der foregik. Tys-tys, det snakker man ikke om !

Tilbage til ØK

Vejen til at jeg kunne komme tilbage til Kompagniet, stod heldigvis åben for mig efter militærtjenesten, man betalte mig oven i købet den svimlende løn af 200 kr. om måneden, mens jeg var indkaldt. Det blev igen i importafdelingen, denne gang i afdelingen for import af vegetabilsk olie, hvor jeg var i godt ¾ år. Man gik bare og ventede på, hvad der så skulle ske, hvilken en af filialerne ude i den store verden, man ville blive udsendt til. Det forventedes, at man fortsatte sine sprogstudier, men det var jo lidt på må og få, at jeg valgte portugisisk med henblik på Brasilien. I maj 1958 kom der besked fra personalechefen, om jeg lige ville se over på hans kontor. Med en meget mærkværdig fornemmelse indeni gik jeg derover. Han spurgte først, om jeg kunne noget fransk.

“Nej, desværre, jeg har læst portugisisk på Handelshøjskolen i vinter”. “Nå, det var jo kedeligt, for vi har tænkt os at sende Dem til Belgisk Congo, så snart der kommer grønt lys dernede fra.”

Ind at ringe til Mor og Far om den store nyhed. De blev vist ikke ret glade, men fornemmede nok at for mig var det en stor dag.

Så fulgte en travl tid med visumansøgninger, vaccinationer og ikke mindst sprogundervisning: enetimer i fransk på Berlitz School. Det var meget effektivt, men også hårdt!

Et tilfældigt møde fik en vis betydning for mig på et senere tidspunkt. K.W. Knudsen, som var Ø.K.s direktør i Kenya, Uganda og Tanganyika (senere Tanzania), var på hjemmeferie i København, og han hørte tilfældigvis at jeg skulle til Belgisk Congo, som tidligere havde hørt under hans ansvarsområde. Han var en meget entusiastisk person, som bekymrede sig om de mennesker han havde med at gøre.

“Du skal absolut på kaffesmagningskursus

i London inden du rejser til Congo, det er en meget vigtig evne at få opøvet, inden man kommer derned”.

(Ved Gud, han sagde du!). Han satte alt muligt i sving for at få det ordnet, fik ok fra ØK, men ak, tiden slap op! Der kom besked fra Congo om, at de manglede en mand omgående, så - ingen sidespring.

En uge derhjemme på Lebeck blev der da tid til. Jeg tog afsked med mine forældre. Det var vistnok første gang at Mor og jeg omfavnede hinanden, vi var ret meget blufærdige i min familie. Så er vi igen fremme ved afrejsen i juli 1958, hvor SAS-flyet lettede med mig ombord.

Congo Belge, Ruanda og Urundi

Sådan hed de tre lande, der skulle blive mine opholdssteder. Congo var en belgisk koloni, mens Ruanda og Urundi var Folkeforbunds- og senere FN mandatområder, som styredes af Belgien under et. Som sagt ankom jeg til hovedkontoret i Usumbura i Urundi, som ligger ved nordenden af den 700 km lange Tanganyikasø. I min lidt omtågede tilstand (maveforgiftningen) blev jeg stedt for direktøren, Paul Werner Steven, som spurgte om, hvad jeg havde lavet indtil nu. Jo jeg er uddannet i Kompagniets importafdeling. *“Hvad fanden mand, hvordan skulle jeg kunne bruge Dem? Jeg har bedt om en bogholder. Kan De overhovedet noget bogholderi?”*

Hertil kunne jeg kun svare, at jeg havde ØK's egen bogholderiuddannelse, som de ca. 2/3 af lærlingene fik, mens de der direkte arbejdede i bogholderierne naturligvis havde mere viden om sagen. Efter flere sure bemærkninger fik jeg besked på at gøre mig klar til at rejse til Bukavu, hvor de altså stod og manglede en bogholder. I de følgende dage fik jeg snakket med mine kolleger, hvoraf jeg kendte en del fra København. De ældste af dem var gift, det måtte man, når man havde været udsendt i en periode, som for Congos vedkommende var 4 år.

Den 8. august gik turen videre til Bukavu, hvor jeg i 2 år var eneste dansker. Jeg kørte sammen med Mr. Delbrouck, som var min chef i Bukavu-tiden. En rar, men meget nervøs mand, som jeg egentlig kom til at sætte pris på.

Fra min lejlighed i Bukavu

Firmaet kaldtes i daglig tale "Old East". I Bukavu-filialen opkøbte man kaffe og hud og skind hos de sorte. Man havde import af og værksted for Studebaker og Volvo-biler. Vi handlede med BP olie og benzin, bilforsikringer og bildæk. Hertil kom så import og forhandling af Necchi symaskiner, Carlsberg øl og fransk cognac. Jeg skulle samarbejde med Monsieur Fernand Munda, en lille tør belgisk ekspertbogholder, fransktalende, som man havde engageret for at få orden i bogholderiet. Dette bogholderi foregik på en lidt speciel måde, idet fakturaerne, når de blev lavet, blev debiteret på det pågældende firmas konto. Når betalingen så kom, blev den ofte krediteret på en nyoprettet konto bærende indehaverens, ikke firmaets navn. Resultatet var, at en masse fakturaer så ud til at være ubetalte, mens en masse konti stod med kreditsaldi, som ingen kunne forklare. Munda og jeg angreb måned efter måned, fik rettet fejl efter fejl og fik lavet sammentællinger, så vi kunne opstille en balance. Sammentællingerne af kontoblade foregik med regnemaskine, ikke det nymodens pjat med bogholderimaskiner, der selv talte sammen. Hver gang en måned var afsluttet må jeg med skam melde, at Munda og jeg gik

ud sammen og drak os en pind i øret. Da jeg ankom, var vi et år bagud med bogføringen, men vi nåede efterhånden tæt på at være à jour. Dette indebar en arbejdsdag fra 7 morgen til 12 middag, fra 14 til 18 og fra 19 til ca 23. En dag kom der direktionsbesøg fra hovedkontoret i Usumbura, selveste hr. Steven inspicerede firmaet og kom da også til bogholderiet. Han spurgte, hvad fa'en vi egentlig lavede? Et sådant spørgsmål kan man jo ikke ignorere, og da det blev stillet på dansk, var det op til mig at give ham en nøgtern og meget behersket fremstilling af vores hverdag. Det må være lykkedes for mig, fordi han bagefter ikke viste en aggressiv holdning, bare ligegyldighed. Et beskedent fremskridt, men det blev ikke ved det. Et par dage senere kom hans rapport om besøget og nye forholdsordrer. Monsieur Nis Th. Jensen overtager ansvaret for Old East's importafdeling i Bukavu, indbefattende markedsføring og salg af olie og benzin, forsikringer, øl og spiritus, bil og lastvognsdæk, symaskiner og som noget nyt, glasfiber-speedbåde og påhængsmotorer. Med til olie og benzin hørte ansvaret for 2 tankstationer i Bukavu. Senere fik jeg også ansvaret for reservedelslageret for de 4 bilmærker, som vi efterhånden repræsenterede.

Nå, nu var det jo egentlig det jeg havde håbet på, så jeg var vel nok lidt sej (i nutidig betydning) over resultatet. Men omfanget af det arbejde jeg skulle udføre, gik først op for mig lidt efter lidt, og der var ikke sat penge af til at ansætte en medhjælper til mig, nej nej, bare kom i gang. Havde min arbejdsdag været lang som bogholder, så blev den ikke kortere i min nye afdeling. Hvem svingede pisen over mig? Jamen, det gjorde jeg da selv! Alt fysisk arbejde i forbindelse med mit salg, måtte jeg selv udføre, hente bildæk i fjernlageret, køre 2 kasser Carlsberg ud til en restaurant, lave en assurancepolice eller en skadesanmeldelse eller en opgørelse til forsikringshovedkontoret, det klarer Jensen. Skrive fakturaer, besøge en dårlig betaler, det når han også!

Exit Munda

En tragisk hændelse indtraf i 1959. En sen aften da Munda og jeg sad på kontoret,

ringede telefonen. Det var hospitalet i Usumbura som meddelte at Mundas hustru var blevet indlagt efter et selvmordsforsøg. Hun drev en skønheds- og frisørsalon i Usumbura og havde indtaget et giftigt produkt, som brugtes til hårfarvning. Hun havde netop få dage forinden besøgt sin mand i Bukavu. Jeg havde tilbragt en aften sammen med dem og havde indtrykket af, at de havde det godt sammen. Munda startede sin bil og kørte afsted til Usumbura - ca 225 km. Nu var der bare den biting, at Munda aldrig kørte mere end 50 km/t, heller ikke denne aften. Det skyldtes, at hans første kone var omkommet i en bilulykke i Frankrig med ham bag rattet. 2-3 gange ringede hospitalet for at høre hvor han blev af, men jeg evnede endnu ikke at give dem forhistorien på fransk. Hun døde, før han nåede til Usumbura og var begravet inden solnedgang.

Nogle dage senere kom han tilbage, totalt nedbrudt. Han gik i gang med sine private affærer under sin orlov, boskiftet og andre økonomiske sager. For mig at se gik han helt ned på det, han sad blot i sin lejlighed midt i en mængde papirer, som han flyttede fra den ene dyng til den anden. På et tidspunkt blev han forflyttet til en anden filial, men hvad der senere skete med ham, ved jeg desværre ikke.

K.W. Knudsen

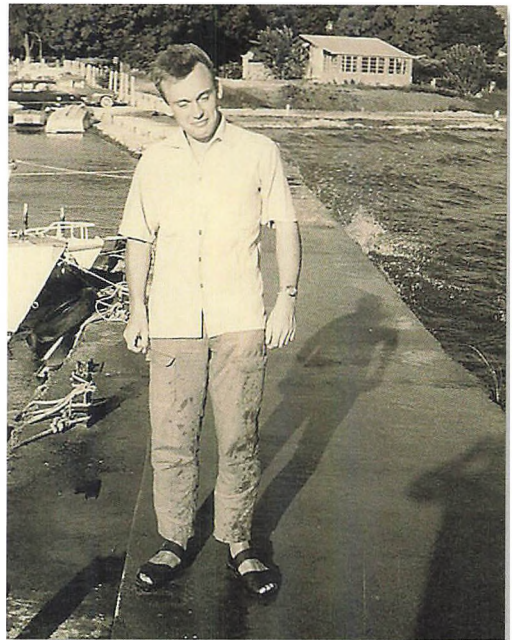
En begivenhed af mere positiv betydning for mig indtraf også i 1959: et besøg fra Old East, Østafrika, af K.W. Knudsen, Mombasa. I de par timer han tilbragte i Bukavu, snakkede vi mere om mig og mine problemer, end jeg havde snakket om dem med mine foresatte i al den tid, jeg tilbragte i Afrika.

Den opmærksomme læser vil måske lægge mærke til, at der er ting i min historie, som er udeladt. Mit princip har været at fortælle The truth, but not the whole truth!

Hâtons-nous de rêver, car voici que se dresse l'ombre qui dès midi campe au revers des monts.

Vi må skynde os at drømme, for se blot hvordan den skygge rejser sig, som før middagsstunden dvælede bag bjerget. (Antoine de Saint-Exupéry)

En god ven sendte mig dette lille citat til min 60-års fødselsdag. Jeg kan ikke få sedlen

Stormvejr ved Tanganyikasøen

væk fra mit skrivebord, da det rummer så mange betydninger. For forfatteren var det utvivlsomt krigen, som han så dukke op. For en selv kunne det være alderdommen, der truer. For os i Congo i slutningen af 1959 var det de begivenheder, der ventede i det kommende år, som man ængstedes for.

Lad mig lige ridse op:

- i eftersommeren 1958 hed det officielt og uofficielt: Congo skal gennemløbe en proces, som vil vare 20 - 25 år, med uddannelse og tilegnelse af den vestlige kultur, og skal af den belgiske stat ledes frem mod uafhængighed.

- i januar-februar 1959 efter en revolte i Leopoldville bliver det belgiske parlament klar over, at der var et problem i Congo, som krævede en væsentlig hurtigere løsning end de 25 år. I løbet af kort tid havde man i parlamentet vedtaget, at selvstændigheden, det er næste år.

- 1. juli 1960 blev Congo selvstændigt. Historien om hvordan det så gik, lader sig ikke komprimere til nogle få linier i denne beretning. Der er skrevet mange bøger om det, og en af de bedre er Peter Tygesens "Congo, I presume".

Jeg kom ikke selv til at opleve dramaet. Det store opbrud som ramte hele landet,

fik også indvirkning på Old East. Flere af filialerne lukkede, deriblandt Bukavu, og jeg var en af dem, der rejste hjem ca 1. juni 1960. Tilbage i København ventede der mig ikke en heltemodtagelse, åbenbart var jeg ikke særlig populær på direktionsgangen. Det blev tydeligt for mig efter en samtale med topchefen, som nu var Mogens Pagh. Efter at have lyttet i tavshed til en mængde klagepunkter man mente at have på mig, sagde jeg omsider: *"Hør, er det ikke rimeligt, at jeg svarer på alt dette med en skriftlig rapport?"*. *"Jo, det kan De jo godt, selvom det næppe gør nogen forskel."*

Jeg fik et par dages ferie hjemme på Lebeck og skrev min rapport og sendte den til Ø.K. Da jeg vendte tilbage til København, blev jeg på ny kaldt til Pags kontor, hvor tonen nu var en anden. Jeg skulle have en chance for at genoprette min tilværelse, først i importafdelingen og så ville man efterhånden se, hvad der videre skulle ske.

Tilbage til Lebeck

Dette med "hvad der videre skulle ske" tog

jeg selv op til overvejelse i efteråret 1960 og omkring nytår besluttede jeg at forlade Ø.K. for at tage hjem til Lebeck og hjælpe mine forældre. Far var ikke rask, han var krigsinvalid efter 1. verdenskrig. Han var vist lidt skeptisk over for min beslutning, og han syntes ikke, at jeg så ud til at have mange kræfter. Det følgende år kom jeg på Ladelund Landbrugsskole. Min praktiske erfaring var for ringe, det samme var teorien. I løbet af vinteren indtraf den største og bedste begivenhed i mit liv, idet jeg traf min vordende hustru, Sonja, som var elev på Askov Højskole. I 1964 blev vi gift og overtog Lebeck. Her levede vi så lykkeligt til vore dages ende - nej knap nok - vi bliver her en rum tid endnu!

Hvad der skete fra 1964 og op til vor tid, er et stort kapitel, som jeg gerne vil skrive videre på. Indholdet bliver noget med landbrug i 20 år, beboerantallet stiger med 3 drenge, min kone overtager driften i 1984, og jeg får et nyt job: **Dan Fishing Equipment Ltd**, som får til huse på Lebeck. Jeg gik på pension i 2008.

GF
FORSIKRING
MED OVERSKUD

**Billigere
bilforsikring til
gode bilister**

Ring på 70 13 80 80 og få
et godt tilbud eller find din pris
på billigere-bilforsikring.dk

GF - Grænsen · GF Sønderjylland

**Gymnastik og
fællesskab
der flytter
grænser**

SKIBELUND
GYMNASTIK- OG IDRÆTSEFTERSKOLE

www.s-g-i.dk

Morbror Knud og

Braine

*En personlig beretning af Jørgen Jessen
og hans datter Anna Elisabeth Jessen*

“Første gang vi fik råd til at tage på ferie sydpå i slutningen af 1970erne, kørte min kone og jeg til Tyskland og videre til Nordfrankrig til den lille by Braine, der ligger mellem Reims og Paris, fordi jeg så gerne ville se min morbrors grav. Fem af mine seks søskende havde været der i forvejen, men jeg havde ikke. Og jeg havde glædet mig til at se den lille kirkegård. Da vi kørte ind i byen, var der et skilt, der på dansk sagde: “Velkommen til Braine, Haderslevs venskabsby”, men da vi fandt frem til kirkegården, der er lavet som en dansk kirkegård, blev jeg meget skuffet, fordi den helt var overgroet med ukrudt. Oprindeligt var hvert af gravstederne omkranset af buksbom, men buksbom egner sig måske ikke til den

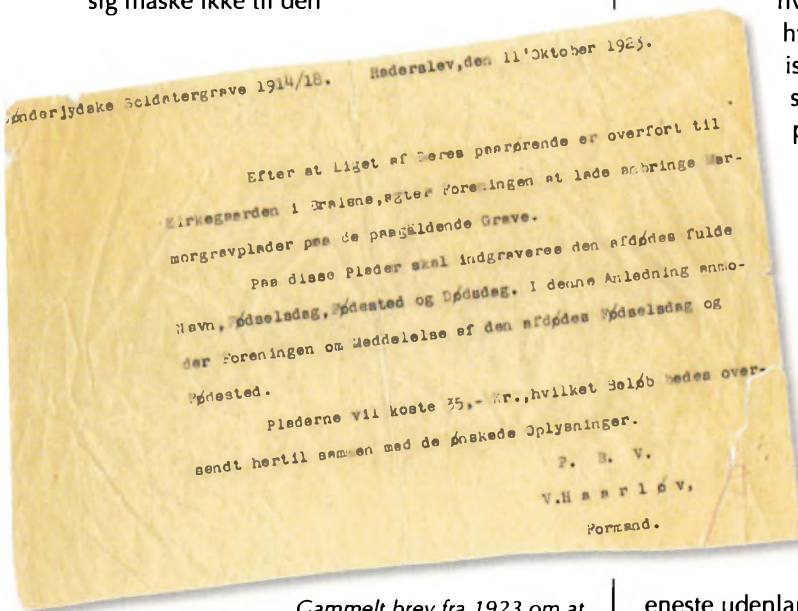
franske jord, for den havde slet ikke taget fat.”

“Da jeg kom hjem, snakkede jeg med min nabo i Marstrup, Per Koustrup, der var socialdemokratisk kommunalpolitiker, og han lovede at tage sagen op om den forsømte kirkegård. Og der blev så skaffet midler, og kirkegården blev sat i stand.”

Min far er årgang 1921, født bare tre år efter afslutningen af første verdenskrig, men han er stadigvæk frisk og rørig. Siden første gang, han var i Braine, har han været der mange gange både privat i bil, med Sønderjysk Sangkor, Forsvarsbrødrene og sidst sammen med min søster og mig i 2008, 90 året for afslutningen af første verdenskrig.

Og min far følger nøje med i, hvad der sker her i år 2012, hvorvidt kirkegården igen skal istandsættes, og hvorvidt der skal placeres nye mindeplader på kirkegården.

Vi skruer tiden tilbage til 1924, hvor min bedstemor og bedstefar Christine og Bertel Jessen foretog en usædvanlig rejse, for dengang var det noget mere besværligt og ganske ekstraordinært at rejse til Frankrig fra en gård i Sønderjylland. Sammen med en sønderjysk journalist og en fotograf rejste de med tog over Paris til Braine. Det var min bedstemors første og eneste udenlandsrejse. Formålet med deres rejse var, at de skulle deltage i indvielsen af

Gammelt brev fra 1923 om at liget af Knud er blevet flyttet til Braine

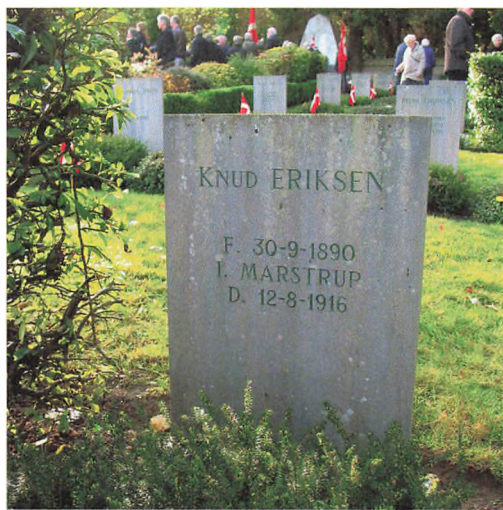
Mine bedsteforældre, Christine og Bertel Jessen, i Braine foran Knuds grav i 1924

kirkegården i Braine. Lig af 79 dansksindede soldater var efter et stort udredningsarbejde og økonomisk indsamling blevet flyttet fra forskellige kirkegårde og krigergrave i Frankrig til den lille kirkegård i landsbyen Braine, en kirkegård indrettet for at markere at disse døde soldater ikke var tyske soldater men dansksindede nord-slesvigere, sønderjyder, der var tvunget til at deltage på tysk side i verdenskrigen.

En af de 79 døde soldater, der blev flyttet, var Christines bror, Knud, eller morbror Knud, som min far kalder ham, og det navn er efterhånden et begreb i hele vores familie. En af familiens unge døde, som vi har billeder af, og hvis navn en dreng i hver generation har båret siden. Men i min fars barndom og ungdom blev der ikke talt ret meget om morbror Knud, der døde som 25årig.

"Det, jeg kender til ham, har jeg hørt fra mine ældste søskende. Min mor fortalte aldrig noget om ham. Han var hendes eneste bror, og hun var meget tyngt af hans død og faktisk mærket af hele krigen lige siden, for hendes mand, min far, blev også indkaldt.

Morbror Knud Eriksen var blevet tysk statsborger i 1909 og min bedstefar Bertel Jessen i 1911; det var de blevet for at opnå borgerlige rettigheder. På det tidspunkt i 1911 var Bertel allerede for gammel til at blive indkaldt til tysk militærtjeneste, men det var

Knud Eriksens gravsten

Knud ikke. Han blev indkaldt i Lockstedter Lager i oktober måned 1912. Det var så meningen, at han, når han havde aftjent sin værnepligt, skulle vende hjem til Nordslesvig og blive gårdejer.

Lockstedter Lager, den 21. juni 1914

Kære Forældre!

...I har vel alt slaaet Græsset i Engen. Jeg kunde jo ellers have hjulpet jer. Naar I læser Brevet, har jeg kun 89 Dage tilbage...

Men sådan kom det ikke til at gå. Knud kunne ikke nøjes med de 89 dage, for da der blev erklæret krig den 1. august 1914, havde han stadigvæk et par måneder tilbage af sin værnepligt, og i stedet for at blive hjemsendt, blev han indrulleret i den tyske hær og kom med i krigen. Som nyuddannet soldat blev han snart efter sendt til Vestfronten. Og Knud Eriksen blev udnævnt til Obergefreiter, korporal.

Frankrig, den 30. September 1914

Kære Forældre, Søster og Svoger!

...Vi har været med i flere Slag men har endnu ikke lidt mange Tab, men 84 og 86 skal have lidt meget, der skal være mange Faldne og Saarede...

Hvorledes er det med dig kære Mor, se at holde Modet oppe, maaske kan Krigen snart faa Ende, og saa maa du være helt rask naar

Indvielsen af den sønderjyske kirkegård i Braine i 1924

jeg kommer hjem, det vil blive en glædelig Gensyn, Gud leder nok alt til det bedste for os.

Morbror Knud, Obergefreiter Knud Eriksen, var i første omgang heldig, fordi han ikke direkte blev sendt ud i allerforreste linje i skyttegraven. Han lå i en stilling lidt bag de forreste skyttegrave; han passede en kanon, en Haubitzer.

Frankrig, den 22. December 1914

Kære Forældre!

...I gaar havde vi ellers en bevæget Dag hos os. Franskmanden gjorde Stormangreb, hvilket dog helt mislykkedes. Der fortaltes senere, at vi havde taget en 1200 Franskmænd til fangne, og at de skulde have lidt større Tab. Det er ikke saa let at storme vore Stillinger. Skyttegraven er en 2 m dyb, foran Graven er der trukken Pigtraad paa kryds og tværs, Miner skal der ogsaa være lagt visse Steder. Naar man løber derimod eksploderer de. Hvermand har en Pandserplade med et par Huller i foran sig, saa han staar godt dækket ved Skydningen, der er ogsaa Minekastere og Revolverkanoner i Graven, som har forfærdelig Virkning paa nært Hold. Bagved staar saa Feltartilleriet og

vi med vore Haubitzer, og længere tilbage staar Ringkanonen 15 cm...

I august måned 1916 skrev Knud to breve hjem til familien. Kun det første nåede frem. Det andet var blot påbegyndt, og det modtog familien først senere sammen med brevene sendt til ham, hans lommebog og telegrammet om, at han var faldet. Knud Eriksen fik også post mortem det tyske jernkors; det var ikke noget, familien var stolt af.

Mine bedsteforældre, Christine og Bertel Jessen, i Braine foran Knuds grav i 1924. Den franske krigskirkegård ses bagved dem

Frankrig, den 8. August 1916

Mine kære Forældre og Søster!

... Jeg er i Egnen ved Peronne, en lille Stad, som endnu var temmelig ubeskadiget, da vi kom hertil, men nu er der ikke mange hele Huse tilbage, saadan har Franskmændene bearbejdet Byen. I Førstningen var den endnu fuldstændig beboet, men for en 3 uger siden maatte alle forlade Byen paa Grund af Beskydningen. Det var en sørgelig Skare, der kom ud derfra med en Bylt, en Trillebørfuld og enkelte med en Vogn og en lille Russerhest for... Vi bor i en By en halv snes kilometer fra Fronten og er 5 Dage her og 5 Dage ved Skytset...

Samme dag, hvor Knud påbegyndte sit sidste brev, blev han ramt af en splint fra en gasgranat, der gik ind ved hans ene øje. Det er blevet fortalt, at Knud selv kunne spadsere til lazarettet, men giftgassen havde allerede spredt sig fra såret, og få dage efter døde han under stærke pinsler forårsaget af forgiftningen fra sennepsgassen.

Morbror Knud blev begravet i 1916 på en lille fransk landsbykirkegård. Der er ingen i vores familie, der har besøgt denne grav. Men en af hans tætte krigskammerater var der og tog et billede af graven til familien, og det er fra denne landsbykirkegård, at hans jordiske rester blev flyttet til kirkegården i Braine i 1924.

Min bedstefar, Bertel Jessen, overlevede jo krigen og vendte hjem fra skyttegravens helvede til sin familie. Men det var først så sent som i 1998, da jeg og min mand flyttede ind på den gamle slægtsgård i Hoptrup, at vi fandt brevene mellem min bedstemor og bedstefar og alle morbror Knuds i et gammelt klædeskab på gårdens mørke inderloft.

Rejsen til Frankrig var altså for min bedstemor forbundet med alt for mange dystre minder om første verdenskrig, hvor hun havde mistet sin bror, men også måttet undvære sin mand Bertel i flere år og dagligt frygte for hans liv langt væk i skyttegravene på Vestfronten.

"Vi snakkede ikke så meget med min far, fordi han var tungtør, og han fortalte heller aldrig sine børn om krigen eller om livet i skyttegravene. Kun når der var andre mænd til stede, der også havde været i krig, kunne han bidrage med sine oplevelser. Og da han lå på sit dødsleje i 1953 ønskede han at tale

med sin gamle kammerat fra krigen, Peter Nissen fra Strandelshjørn.

Og han kom og sad hos min far. Og alle brevene havde min mor gemt væk, og de dukkede jo først op mange år efter hendes død."

Over 6.000 af de cirka 30.000 indkaldte nordslesvigere faldt i krigen; derfor kan man på de fleste sønderjyske kirkegårde se mindsten og tavler med navnene på faldne mænd fra sognet, flere steder er der brødrepar, hvor ingen er kommet hjem, og hvor familien kun efterfølgende har haft navnene på stenene, intet lig at begrave eller rigtigt gravsted at besøge.

"Nu er der gået så mange år, og jeg har hørt om

flere efterkommere til faldne sønderjyder i første verdenskrig der fejlagtigt tror, at deres slægtning ligger begravet i Braine, fordi de har hørt om kirkegården. Når de så kommer derned, bliver de skuffede, for de kan ikke finde hans grav; der er kun de 79 gravsteder. Derfor støtter jeg meget planen om, at der skal opsættes 12 mindetavler i Braine med navne på samtlige faldne nordslesvigere, så deres efterkommere har noget de kan besøge og ære i Braine."

Knud Eriksen første gravsted på en fransk landsbykirkegård, før hans lig blev flyttet til Braine

Island

- min fødeø

Artikler
og digte

Af Arne Thybjerg

Landet hvor jeg er født hedder Island, verdens yngste land, en Ø i nordatlanten, beliggende på en vulkansk sprække og ca. 3 gange større end Danmark.

Min far Niels Larsen Tybjerg, søn af Peter Kristian la Cour Tybjerg gartneriejer i Middelfart og Jutta Corfixen, hvis familie var udvandret til Oregon i USA ca. 1885. Far, der var forlovet med Herdis Bennike Sorgenfri fra Haderslev, rejste til Island foråret 1931. Han var også uddannet gartner med speciale i blomster.

Da skibet nærmede sig Island, er det første man ser en stor, hvid jøkel! Ifølge fars dagbog skriver han: "*Næh, al den sne og is, hvordan kan man drive gartneri der?*" Da de nærmede sig kysten, kunne han godt se, at der dog også var nogle grønne kyster! Og da hovedstaden Reykjavik dukkede frem, så han også dampene fra de varme kilder! Præcis som den norske bonde, Ingolfur Arnarsoni, 874 fandt landet og hvor højsædestøtterne var drevet ind i den samme vig, som han kaldte "røgvigen".

Far havde fået arbejde hos en dansk landmand, Boeskov, som efter en brors død overtog et mindre gartneri i Mosfellssveit, ca. 17 km nordvest for Reykjavik. Far fik bolig i huset og var som sagt god til blomster, og Boeskov var en god sælger. De to havde vist et godt samarbejde! Fritiden blev brugt til at nyde den storslåede natur med vandreture og hest og bil på de længere ture. Begejstringen for landet var stor, så i løbet af sommeren sendte far bud til kæresten Herdis, som så

kom med skibet i eftersommeren. Der var bestilt tid hos præsten, og der blev holdt bryllup! Tiden gik, og det unge par nød tilværelsen med arbejde og ture rundt i landet. Øverst i dalen med dens ca. 100 beboere, lå en stor, flot gård, Reykjum, med stald og beboelse ved siden af. Der var to ejere, Gudmundur Jonsson, trawlerejer og skibskaptajn samt Bjarni Ásgeirsson altingsmand og senere gesandt i Norge.

I løbet af 1932 besøgte de mor og far og tilbød dem at fuldføre en påbegyndt opførelse af et stort gartneri på den anden side af Varm å, et større vandløb som dannede grænse mellem Boeskovs og Reykjums jorder. Som vandløbets navn antyder, var der også varmt vand i!

Far accepterede og fik fuldmagt til at udvide med nye drivhuse og i det hele taget drive det som sit eget gartneri! Da vinterdagene var lange og mørke, fandt far, som den første i landet, på at bruge kunstig belysning med specielle neonlamper, som han købte i Holland. Det gav gode resultater med stigende omsætning og bedre udnyttelse af drivhusene. Jorden omkring drivhusene var lun på grund af det varme vand i undergrunden. Til opvarmning af drivhusene havde far anlagt en lang rørledning til en stor kilde midt i landskabet. Koblet til husene havde man rigelig varme, men ikke nogle gode reguleringsmuligheder – og desuden var der megen kisel i vandet, som satte sig fast som en forkalkning i vores årer! Så fandt man på at støbe et stort betonkar

midt mellem drivhusene og anbragte så nogle store støbejernsradiatorer, som blev koblet til husenes rørsystemer, som så blev fyldt op med dejligt rent ferskvand. Røret fra kilden blev så ført ned i betonkarret og med "overløb" til vandløbet. Derved blev vandet i radiatorer og rørsystemer varmt og regulerbart!

Mine kommende forældre var nu flyttet i et lille fint træhus pudset med knuste skaller og tækket med galvaniseret bølgeblek med en beliggenhed midt i gartneriet lige på åbredden!

Den 25. september 1933 blev jeg så født! Jordmoderen, som boede i nabodalen, nåede ikke frem, så fru Boeskov, en prægtig islandsk dame, hjalp mig på vej til denne verden! Min faster Sigrid fra Middelfart kom til landet og fik arbejde og kom ofte på besøg hos os og kom også i forbindelse med fødslen, – har jeg ladet mig fortælle.

Gartneriet voksede, og far blev en del af de islandske gartneres fællesskab og havde meget glæde af det. Blev senere formand og var i det hele taget meget udadvendt og repræsenterede de islandske gartnere i flere sammenhænge. I 1936 fik jeg så en lillesøster, som blev døbt Ragnheidur efter ægteparret Bjarnis datter af samme navn, som nogle dage før var skoldet til døde i en varm

Arne Thybjerg med forældre foran drivhusene

kilde. Samme år havde vi besøg af morfar, Jørgen Sorgenfri, fra Haderslev.

Gulvene i vores hus var af træ og dejligt lune. Vi lå jo oven på varme kilder, og fra åkanterne piblede det varme vand ned i åen. Der blev nu også bygget 2 store drivhuse på Boeskovs side af åen, og derfor blev der lavet en bro over fra enden af vores hus. Først af træ og som blev skyllet væk en forårsdag, hvor smeltevandet kom oppe fra dalen og var meget voldsomt. Blev så erstattet af en kraftig betonbro, som holdt resten af vor tid.

Mere end en gang faldt jeg i og er "mærket" med ar! Jeg begyndte nu at få nogle småjobs i gartneriet. Jeg var vist god til at bruge værktøjet til fremstilling af bl.a. legetøj til mig selv.

Boeskovs fik også børn, så der fik vi nogle gode skole- og legekammerater. Da jeg blev lidt ældre, fik jeg til opgave hver aften at hente en "dunk" mælk oppe på den store gård. Det blev efterhånden til 3-5 liter pr. gang! Når jeg kom hjem, drak jeg med velbehag et stort glas lunken mælk lige fra koen! Desuden skulle vi have levertran, først en stor skefuld og senere syntes mine forældre, at det var bedre med et snapseglas. Det var absolut ikke min livret. Flasken blev placeret på et køligt sted ved det halvåbne køkkenvindue, og ikke sjældent faldt den ud!

Man havde fra den islandske stat bestemt, at mange officielle gæster fra udlandet skulle besøge "vores" gartneri bl.a. for at vise, at man i landet kunne dyrke blomster og grøntsager! Far havde i den ene ende af et af husene et banantræ og en vinranke, og i 1938 havde vi besøg af Frederik og Ingrid, senere kongepar. Far viste altid rundt, og jeg løb bagefter og fik et klap på hovedet. Nu og da og måtte jeg pænt fortælle, hvor gammel jeg var, og hvad jeg hed! Samme år fik vi besøg af farfar og farbror Knud fra Skive. Mor og vi to ældste var også på besøg hos familien i Danmark det år. Vi sejlede med M/S Dronning Alexandrine med "mellemlandinger" i Torshavn. Det var til tider hårdt med mange søsyge, husker jeg. Ragnheidur lå i en vugge uden hjul og placeret på kahytsgulvet. Skibets voldsomme bevægelser fik vuggen til at kure i forskellige baner hen over gulvet. Et besætningsmedlem

Min gamle skole med over- og underklasse

lærte mig at sige :*"Op at se land- sorte piger på kajen"*, når vi lagde til kaj! Jeg husker nogenlunde besøgene i Middelfart hos farmor – og far samt faster Sigrid som kærligt tog sig af de gamle forældre. Besøget hos morfar – og mormor i Haderslev samt morbror Gunnar og Karen og snedkerværkstedet, hvor de havde deres arbejdsgang var interessant. Og så det dejlige gamle lysthus for enden af haven. Det blev i halvfjerdserne renoveret og flyttet til Haderslev museum, hvor det står på arealet bag museet og hovedindgangen. Jeg har nøglen til det gamle hus og kan invitere familiemedlemmer på kaffe! Senere rejste vi så til Skive til familien der, farbror Knud og Signe. Ragnheidur led af noget eksem og skulle til en specialist der.

Det var dejligt at rejse rundt med tog og på denne måde lære familien at kende. Vi børn havde jo ikke de muligheder, som vore fætre og kusiner her havde. Opholdet i Danmark sluttede så på *"Knolden"* i Hvidovre hos fars farbror Jens og familie. Det var et hyggeligt hjem som vi flittigt besøgte ved ankomst og

afrejse under perioden i Island. I november fødtes så søster Sigridur Björg.

I 1939 skulle jeg begynde i den lille skole, som lå ved landevejen nede i den modsatte ende af dalen. Det var Bruarlandskolen med sine 2 klasseværelser, en *"underklasse"* for de yngste elever og en *"overklasse"* for de store indtil skoleslut! Udover skole var der telefoncentral og posthus. Vi steg på bussen, der havde endestation ved den store gård Reykjum, og vi havde ca. 10 min. gang i godt vejr! Vejen ned til skolen fulgte stort set Varmå ned gennem dalen forbi en større opdæmning af åen. Her var der et el-kraftværk, som forsynede en større uldvarefabrik og væveri med elektricitet. Det opdæmmede vand blev også anvendt til friluftsvømmebassin og der var også en del ål! Fabrikken lavede de fineste uldgarner og vævede de berømte islandske uldtæpper, som kendes den dag i dag. Desuden byggede man et indendørs svømmebassin, vist nok det første i Island. Fabrikkens navn var Ålafoss. I dag er det et museum med salg af bl.a.

uldprodukter. Næste stoppested var så skolen, som også lå ved hovedvejen til Thingvalla, det berømte tingsted, hvor verdens første demokrati blev "født" i år 930!

Varmå, som "dampede" mere eller mindre hele vejen ned gennem dalen, "løb" så væk fra vejen og ud i havet nogle kilometer længere nede.

Jeg begyndte i "underklassen," hvor kønne, men skrappe lærerinde Klara holdt styr på de små – og gjorde det godt! Jeg fik lært at læse i den islandske "Ole Bole", talbehandling og efterhånden regning og ikke mindst den lille tabel, som jeg for øvrigt bruger ved hovedregning! De gamle sagaer fik vi nu også begyndt på. Desuden skulle vi lære svømning! Det var simpelthen kutyme i de islandske skoler. Vi fik at vide, at vi ellers ikke kunne blive konfirmeret! Jeg var uhyre vandskræk, men efter 7 års skolegang fik jeg dog den højeste karakter i svømning! Ofte fik vi fint besøg i timerne. Præsten og forfatteren Laxness overværede og roste os. Senere tænkte jeg, at det nok mere var på grund af den kønne lærer! Efter 3 gode år kom jeg så op i "overklassen" hvor skolebestyrer Lårus residerede. Han var også postmester og telegrafbestyrer. Han boede sammen med kone og mange børn i øverste etage i skolebygningen. Han hersede videre med os, og især de gamle sagaer havde hans interesse. Når talen faldt på de "slemme" danskere som havde regeret i landet gik det ud over lille mig! Skældsordet for en dansker var "bauni" som vist oversættes til bonde! Jeg fik nogle gode kammerater – og blandt dem Boeskovs børn, som vi børn på Årbakka også havde som legekammerater efter skoletid.

Året 1939 var travlt – og også truende på grund af krigstrusler. Tyskerne besatte Danmark, og pludselig en morgen i april vågnede vi op til en stor teltlejr på markerne i bunden i dalen! Englænderne havde besat Island. Med så få indbyggere i dalen fik dagliglivet en helt uventet drejning! Vi børn skulle nu passere gennem en "camp" og der blev sat en bom op for trafik fra Boeskovs og vort hjem op til hovedvejen. Far fandt sig ikke i den slags og kørte bommen itu. Efter et par "kammeratlige samtaler" blev bommen fjernet og vi fik da et godt forhold til

de fremmede! Belysningen i nellikehusene blev forbudt. Man var bange for tyske overflyvninger og evt. angreb.

I januar 1941 blev Kirsten født, så der blev lidt trangt idet lille hus ved åen! En dansk håndværker fra Reykjavik blev bedt om at bygge en vinkelforlængelse af huset. Det blev til et soveværelse og en "pæn" stue. Familieforøgelsen gav lidt mere arbejde til alle! Vi ældste børn skulle hjælpe til med borddækning og opvask. Lidt leg blev der da også tid til! Om vinteren slædekørsel og skisport samt snekamp og hulebygning! Åen blev dæmmet lidt op og jeg fik lavet en lille pram, som vi havde megen glæde af.

I efteråret 1941 rejste englænderne, og amerikanerne overtog besættelsen af landet med alt det moderne udstyr, de medbragte. Det var et vendepunkt i Islands historie! Jeg ved ikke, præcis hvor mange soldater og andet personel, der kom til landet, men på den flade slette midt i dalen blev der på kort tid bygget mange "tøndehuse", som vi kaldte dem, nogle runde barakker af bølgeblik med vinduer og døre i begge ender. Her boede de menige soldater, medens officerer og andre fik træbarakker som boliger og kontorer. Jeg mener at huske, at det drejede sig om 500 til 1000 personer i en dal, hvor vi var ganske få! Desuden blev Keflavikbasen oprettet og blev senere til en stor international lufthavn.

I nabodalene ved Hvalfjorden byggede amerikanerne et stort brændstoflager/tank-anlæg, og hvalfangstanlægget med kogeri fortsatte ufortrødent sit virke i krigsårene.

Vores hus med vinkelbygning

Amerikanerne medbragte desuden store entreprenørmaskiner og var til stor hjælp for vejbyggeriet i landet . Der var eksempler på, at store lavaklipper skulle ryddes for at rette en vej ud, men det blev forpurret af lokale, fordi ånderne i klippen ikke måtte forstyrres!

Et andet problem var, at landet havde venstrekørsel, men amerikanerne kørte i højre side! Det gav ofte buler i de, dengang, flotte dollargrin! Vi børn i dalen blev forkælede af soldaterne. Vi fik hele æsker og bøtter med tyggegummi og bolsjer! Ved juletid blev vi inviteret til julekomsammen i messen, hvor pakker var stablet op på borde langs væggen, – og så kunne vi bare tage det, vi kunne bære! Ingen gran og lys eller sang! Men masser af cola og pepsi! Vore forældre fik besøg af officerer i jeeps læsset med henkogte frugter, cigaretter og cigarer!

En anden stor begivenhed var, at der nu skulle bores efter mere varmt vand i dalen, som så via en stor pumpestation og betonkanaler skulle levere varmt vand de 17 km ind til Reykjavik. Der blev placeret 2 store boretårne, og det var en stor oplevelse for os børn at følge byggeriet og senere at se anlægget i drift. Vi blev forkælet af borefolkene og blev skolekammerater med nogle af deres børn. På en høj uden for Reykjavik, som i dag kaldes Perlan, blev der etableret nogle store tanke til opsamling af vandet. Derfra blev det fordelt til byens huse, rørslanger i gaderne og derfra ud i havet! Hele projektet blev igangsat af Højgaard og Schultz ved ingeniør Langvad.

I året 1942 kom USA ind i krigen, og det kunne mærkes i Island. Soldater blev sendt til forskellige steder i Europa og nye kom til. Der kom fly i luften, og nogle gange kom tyske fly fra Norge til Island for at bombe! Jeg oplevede luftalarmer i Reykjavik, når jeg var med far i byen. Heldigvis ramte bomberne ikke deres mål, og amerikanerne ramte heller ikke de tyske fly! En enkelt tysk u-båd blev taget ved en af østfjordene. De havde placeret en lyttestation i bjergene. Kaptajnen var en gammel bekendt i vores dal! Han var tidligere gartner, og det var ham, der havde bygget det første drivhus i vores gartneri. Han forsvandt fra landet et par år før krigsudbruddet!

Skolegangen fortsatte som planlagt.

Vi passerede” campen” på vej til – og fra skole og blev gode venner med mange af soldaterne. Om vinteren måtte vi ofte gå i skole eller pr. ski! De længere pauser i skolen blev brugt til sneboldkamp – også ofte med de soldater, der var der, samt skøjtning på den nærliggende isflade!

I skolens underetage var der et forsamlingslokale, og der holdt man den årlige julefest for skolens børn og deres forældre. Desuden holdt det lokale mandskor ”Stefnir” til der. Far havde en god tenorstemme og var en ivrig deltager! Om vinteren, når der var sne, tog vi ofte efter skoletid en tur på ski eller med slæde op i bjerget bag ved den store gård. Det tog tid og var drøjt, men belønningen var så en dejlig lang tur ned ad de små og store bakker! Ofte nåede vi kun en enkelt tur inden aftensmaden – og levertran!

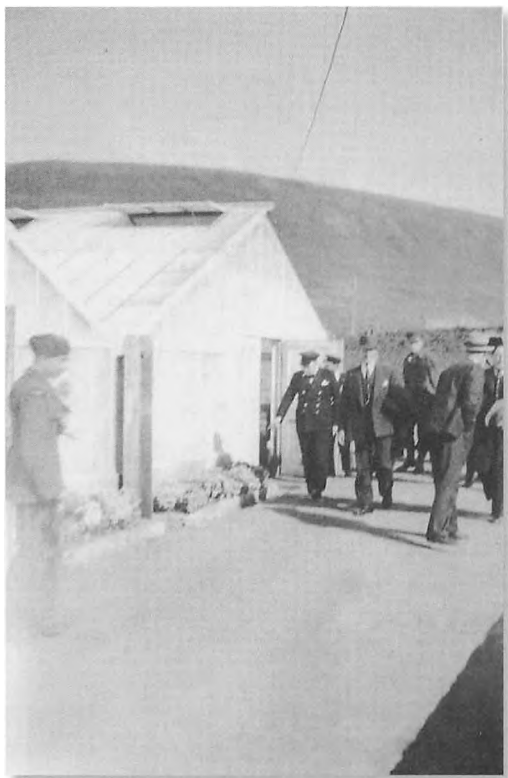
Krigen og besættelsen gik sin gang. Amerikanernes tilstedeværelse var meget dominerende. Bag en høj klippeskrænt længere nede i dalen havde de en affaldsplads, hvor bilvrag og andet affald blev vippet udover kanten! Vi knægte morede os med at afmontere diverse dele fra bilerne, og det gav os en vis hånværksmæssig færdighed. En af fars gode medarbejdere, Thorsteinn, samlede også bildele, men det var større ting som ubeskadigede døre, skærme og vinduer! Desuden var han storsamler af islandske frimærker. Thorsteinn var ham, der solgte al produktionen fra gartneriet, og efter krigen også de opsamlede bildele som dyre reservedele til dollargrinbilparken i landet! Da han lige efter krigen blev gift, fik han bevilget 14 dages ferie, og det unge par rejste til København for at købe møbler og tæpper - og det var fine ting, kunne mine forældre se.

”Hvad kostede det?” spurgte far. ”3 frimærker,” svarede Thorsteinn!

Nu er vi fremme ved juli 1943, og da blev min søster Gudrun født. Året efter samme dato blev bror Peter født! Nu begyndte det at blive lidt trangt i huset, men et par køjesenge klarede nogle af problemerne!

En god måneds tid før, nemlig den 17. juni blev Island fejret som republik på Thingvallasletten – det gamle Tingsted! Far havde stemt for og deltog i festen, som blev sendt i radio.

Et telegram fra Kong Christian X blev læst

Besøg af Churchill, der ses til venstre ved drivhuset

op, og det vakte stor jubel! Mange islændinge fik et mere positivt syn på danskerne! Det havde jo ikke altid været godt – især ikke under den ca. 300-årige monopolhandelsperiode. Vi fik besøg af Islands første præsident, Svein Björnsson og fru Georgia, som var dansk. Far skulle organisere en ny vinterhave på boligen Bessastadir. Nogle gange var jeg med og blev altid beværtet med rosiner og andre eksotiske frugter og gode sager!

Krigen i Europa spidsede til, og de militære aktiviteter i landet steg. Nye soldater kom til og andre rejste videre til krigsskuepladserne. Der foregik øvelser i landet med fly især, og engang stødte 2 fly sammen i lav højde oppe i bjerget bag den store gård. Den ene pilot kom ned i faldskærm, og den anden fandt man omkommet i en snedrive ikke langt derfra. De 2 vrage blev liggende, og vi drenge fandt ammunition, som vi tog med hjem! Krudtet brugte vi til en lille bombe, som blev sprængt i en sandbunke! Vore forældre opdagede det vist ikke!

I eftersommeren fik vi fornemt besøg i gartneriet, nemlig Winston Churchill med følge. På den sædvanlige rundvisning i gartneriet fik han af far overrakt en vindrueklase og et enkelt bærr blev spist. Churchill hev en stor cigar op af brystlommen og gav far den! Den lå længe i skrivebordsskuffen derhjemme!

I skolen gik livet sin vante gang. De islandske sagaer blev terpet og ligeså den lille og den store tabel. Desuden havde geografi Lårus' store interesse. Jeg husker stadig remsen på de 5 største russiske floder! En busudflugt blev det da også til ca. en gang om året.

Sommerferien strakte sig over 3 måneder. Børn og unge skulle beskæftiges, og dem i Reykjavik skulle passe på have – parkanlæg. Vi andre på landet skulle endnu længere ud på landet. Jeg har været på en gård i Borgarfjord, hvor jeg gik til hånde. Bl.a. skulle jeg ud til et kildeområde med en spand brøddøj, som jeg så skulle grave ned og dække til. Den skulle så hentes næste morgen med et fint nybagt rugbrød! Det smagte fantastisk godt med et godt lag smør på! Jeg var også med, på hesteryg, til kirke eller politiske møder.

En anden sommer var jeg på en lille gård ved Mosfell i Biskupstungu, ejet af en kendt islandsk komponist Kjartan Gislason. Der var også et par drivhuse, som blev passet af en dansk gartner. De 5 køer på gården skulle jeg passe med malkning og sørge for, at de kom ud. De skulle så drives hjem til aftenmalkning. Først skulle jeg finde en hest, på med et bidsel og så op til bjergsiden, hvor køerne græssede. Hjemturen var drøj! Det gik langsomt, for køerne skulle jo lige have lidt vand, når vi passerede et vandløb! Hjem til malkning!

En anden sommerferie foregik på en spejderskole ved Ulfljotsvatn, ikke langt fra Thingvallasøen. Vi var omkring 30 knægte, der var delt op i 2 hold. Det ene hold skulle skaffe fisk fra søen, og det andet hold lave mad! En uge ad gangen! Vi fik undervisning i spejderarbejdet og var bl.a. på natvandring med forskellige opgaver. En anden gang skulle vi på en vandretur på 40 km, det meste af Thingvallasøen rundt. Vi lærte også nogle sange, som blev brugt flittigt.

Familiens ejendom og drivhuse

Hele familien Thybjerg før afrejsen hjem til Danmark

En dag i foråret 1945 sad naboen Johannes og jeg og røg på hver en stor cigar i faderens høsehus! Da hørte vi, at far kom hjem fra Reykjavik. Han sprang ud af bilen og råbte: "Tyskerne har kapitulert! – Danmark er frit!"

Cigarerne blev skoddet og smidt væk!

Far, som da var formand for de islandske gartnere, blev bedt om at repræsentere Island ved en stor gartnerudstilling i København. Rejsen var besværlig. Først med fly til Stokholm og så tog til København. Enkeltheder fra udstillingen kender jeg ikke, men gensynet med familien i Danmark efter mange års savn gjorde, at mine forældre besluttede sig for at rejse hjem til Danmark. Min mormor i Haderslev var død i 1944, men det fik vi først at vide et halvt år efter.

Far havde tidligere købt en gård med hønseri i nabodalen nærmere ved Reykjavik. Det var Ulfarså med et græsningsareal og en bjergside og åen, som løb ned gennem og gav navnet til gården. Nu skulle det hele

realiseres og far skulle over tid handle af med ejerne af gartneriet. Sommeren 1946 blev søster Inger født – som den sidste i rækken! Jeg var med min far inde i Reykjavik for at hente mor – og den lille! Jeg sad på bagsædet i bilen med lillesøster i armene hele vejen. Senere på sommeren skulle vi tre ældste sejle til Danmark alene for at besøge familien! Mor og Kirsten kom senere med fly. Det var en stor oplevelse at gense hele familien. Vi blev kærligt modtaget af mors og fars familie. Vi havde jo ikke tidligere mødt dem alle. En fantastisk oplevelse!

Jeg husker specielt de gammeldags biler med en stor beholder bag på og folk gik i noget gammeldags tøj! Og så var der nogle, der troede, at vi i Island boede i jordhytter og var fattige! De troede ikke rigtigt på, at vi kørte i dollargrin og havde både køleskab og vaskemaskine! Efter nogle dejlige uger var vi tilbage i Island, og jeg gik ind i mit sidste skoleår. En forårmorgen i 1947 var alle

drivhusene sorte af en slags støv. Far mente, at det var Hekla, der nu var i udbrud. Vi var vant til jordskælv, hvor billederne på væggen faldt ned, og at far skulle op på taget med en hammer for at slå sømmene på tagpladerne ned igen!

Det var Hekla denne gang – og det var meget voldsomt. Aske og pimpsten røg op i 27 km's højde, og man fandt spor af det i luften over Norge og Danmark. Store lavastrømme var på vej ned og den mørke nattehimmel gjorde, at man på lang afstand kunne se den glødende lavastrøm. Dette års skoleudflugt –og min sidste - gjaldt Hekla. Fra bussen vandrede vi hen over den gamle lavaslette mod den nye og varme lavastrøm! Den var, flere km fra krateret, nu kølet ned og var på dette sted ca. 15 m høj. Lyden var som opfejning af en stor bunke glasskår! Vi fik sparket nogle stykker lava til side til afkøling, inden vi skulle hjem. Ligeledes samlede vi noget aske og pimpsten op i flasker. Det skulle med hjem!

Den sommer blev så en vending i vores liv. Det blev besluttet, at familien skulle "hjem" i 1948. Ragnheidur og jeg skulle sejle til Danmark i okt. 47. Jeg skulle på Skibelund Efterskole, og søster skulle bo hos farbror Folmer og Gudrun i Københoved, - de var brugsuddelerpar, - hvor hun skulle gå i den

lille lokale skole. Fars familie skulle så finde et passende gartneri på Fyn, som gerne skulle kunne overtages foråret 1948! Inden afrejsen fra Island blev jeg døbt hos en præst, som var en god bekendt af mor og far.

Så kom jeg til Skibelund ved skolestart ca. 1. november. Forstanderparret var Dørup og hans kone Elisabeth, som var datter af farfars fætter Kristian la Cour Pedersen og fru Asta. Jeg skulle have mine danskundskaber pudset lidt af! Kristian og Asta boede stadig i forstanderboligen, og jeg blev ofte inviteret derned en aftenstund for at fortælle om Island. Jeg havde medbragt et stykke lava og noget aske og pimpsten fra Hekla, som så skulle indgå i skolens øvrige samlinger. Tilstede var også ofte Misse, søster til Kristian. Det var rigtig hyggeligt. Jeg fik gode kammerater, og især husker jeg lærerne Folmer Johnsen og Madsen samt forstander Dørup og frue. Sang fra højskolesangbogen fyldte meget og førte mig ind i koret på Askov Højskole ved et senere ophold der. Ofte om søndagen tog jeg til familien i Københoved, og ved det dækkede kaffebord blev der også ofte sunget. Mine fætre og kusine lærte jeg at kende, og vi ses stadig ved flere lejligheder. Det gjaldt også den øvrige del af familien rundt i Danmark. En ny tilværelse var begyndt!

Det videre forløb:

1948 – 1957: Maskinarbejder, maskinsmed, Odense Teknikum

1957: Gift med Ebba Fredholm Jørgensen, Herning. Rejse til Island

1957 – 1960: Helsingør Skibsværft

1960: Orlov fra værftet. Med ØK's "Jutlandia" i Østen som juniormaskinmester. Turen varede ½ år og derefter en uge i Norden som kongeskib med det thailandske Kongepar!

1961 – 1975: Ansat som ingeniør i Danstoker på hovedkontoret i København, derefter på salgskontoret i Odense. Derefter bedt om at oprette en salgsafdeling i Sydjylland - mange gode år!

1975 – 1994: Egen virksomhed CLENA High-pressure pumps

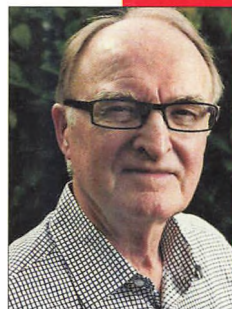
1994 – 2002: Teknisk konsulent for de nye ejere af CLENA. Salg - og udvikling samt instruktion rundt i den store verden!

2003: En glad pensionist med mange gøremål og en sød kone, 3 børn og 5 børnebørn

Skyggerne fra

1864

Artikler
og digte

Af Bent Reese-Petersen, Viborg

Dansksindede sønderjyder kom i årene 1864 til 1920 til at leve i skyggen af den tabte krig mod Preussen-Østrig, og de måtte i hverdagslivet betale en høj pris for danske politikeres fejlbeslutninger med hensyn til krigen. De efterfølgende 56 års preussiske styre frem til 1920 betød mere gennemgribende negativ indflydelse på sønderjydernes hverdag end den, vi yngre generationer oplevede under den tyske besættelse fra 1940-45.

Det var et uheldigt sammentræf af politikerkombinationer i Preussen og Danmark, der var medvirkende årsag til, at tingene kom til at gå så galt i 1864. Danske politikere var inkompetente og blev udmanøvrerede af den magtfulde tyske statsmand Otto von Bismarck (1815-98), der som preussisk ministerpræsident formåede at skabe den tyske nationalstat. Han førte sejrige krige mod Danmark i 1864 og mod Frankrig i 1870-71. Det danske nederlag i 1864 og afståelsen af de tre hertugdømmer Lauenborg, Holsten og Slesvig betød, at 2/5 af dansk jord og 2/5 af den danske befolkning gik tabt for Danmark. Landet befandt sig i choktilstand efter denne lemlæstelse, og der gik endda rygter om, at Danmark skulle blive delt mellem Tyskland og Sverige/Norge.

Ifølge mine forældre var det slemt i barndommen og ungdommen at skulle være underkastet en uønsket fremmed magts autoritet, en magt, der med mange midler søgte at fortyske alle sønderjyders tilværelse på bekostning af nationale danske aktiviteter.

For børnene af de dansksindede familier var det slemt nok at være tvunget til at tale tysk i skolen. De tyske lærere var normalt meget strenge og gennemførte en preusser-disciplin, der virkede underkuende på skolebørn i alle aldre. Fra hjemmet og omgangen med naboer havde de kun været vant til at tale dansk, og derhjemme blev der naturligvis også kun læst på dansk for børnene. I skolen måtte der kun tales tysk, og da alt foregik på tysk, forstod børnene i begyndelsen ikke ret meget af det hele. Det gav mange lussinger og eftersidninger, fordi de ikke kunne følge med.

Tyske gendarmere i sognet holdt øje med, at danske familiers udfoldelse af nationale danske traditioner ikke foregik offentligt. Da det var en fast skik, at der altid blev sunget danske sange, når familier og naboer var samlet til fødselsdage eller danske nationaldage, måtte man postere en mand uden for huset eller kroen for at advare, hvis der kom en gendarm i nærheden. Gendarmene kontrollerede også, hvad der blev produceret af kvæg, grise og korn. Det blev endda fra tid til anden kontrolleret, hvad der var i spisekammeret.

Efter politisk diktat fra Slesvig gennemførte de lokale tyske myndigheder streng håndhævelse af det politiske mål om, at Nordslesvig skulle være en ren tysk provins. De danske sønderjyder havde gennem årene efter 1864 ikke meget håb om, at landsdelen nogensinde igen skulle blive dansk. At forholdsvis få ildsjæle holdt modet oppe hos mange var utrolig flot, og at det så endelig

lykkedes at nå frem til en afstemning og en genforening var for bl.a. mine forældres og bedsteforældres generationer en ubeskrivelig lykkelig udvikling. Ildsjælenes kamp for danskheden var mod en mægtig modstander. I et granitrelief opsat på "Harmonien" i Haderslev mindes disse danskhedens forkæmpere med ordene: "Kamp. Udholdenhed. Sejr".

Ved dronning Ingrid's begravelse talte kgl. konfessionarius, Christian Thodberg, også om det Sønderjylland, som stod dronningen så nær, og han brugte vendingen "Denne landsdel, hvor danskheden er mere dyrekøbt end andre steder."

Fra 1864 til 1900 udvandrede mere end 60.000 unge sønderjyder, dels for at undgå indkaldelse til tysk soldatertjeneste og dels for at slippe for den tyske undertrykkelse og de ret håbløse fremtidsudsigter. Udvandringen skete til "det gamle land", som Danmark blev kaldt, og derudover fortrinsvis til Nordamerika, og den omfattede i alt ca. en tredjedel af landsdelens befolkning. Desværre

udfyldtes de huller, som den danske ungdom havde efterladt, i nogen grad ved tilvandring sydfra. Dette medførte en skærpelse af de nationalpolitiske modsætninger, således at samarbejde mellem danske og tyske blev endnu vanskeligere. De to parter trak hver sin vej for at hævde den nationale selvfølelse.

Min oldefar Peter Petersen, blev født på Tønder-egnen i 1837, og allerede som 11-13-årig oplevede han krigens nærhed under treårskrigen 1848-50. Som 27-årig deltog han i 1864 som dansk dragon ved 3. Dragonregiment i krigen mod Preussen-Østrig, og han var med i tilbagetoget fra Dannevirke. I den fransk-tyske krig 1870-71 var han indkaldt som tysk soldat, og i 1. verdenskrig 1914-18 havde han 3 sønner med som tyske soldater.

Den fredsommelige landmand Oldefar Peter oplevede således fire krige på nært hold i sin levetid. I to af dem var han selv med som aktiv soldat. Uanset om man selv er krigsdeltager eller er pårørende, så er en

Bedstemor Anna Reese med børnene. Fotoet blev sendt til Bedstefar, der var på vestfronten

krig en grusom oplevelse. På mange måder er rollen som pårørende endda værre end den direkte rolle, som en aktiv soldat har. Oldefars liv fik sit allerstørste højdepunkt, da han under Genforeningsfesten på Dybbøl i 1920 fik et håndtryk af kong Christian X i sin egenskab af veteran fra 1864.

Som et positivt træk fra Oldefar Peters deltagelse som dansk dragon i 1864 kan nævnes, at han efter tilbagetoget fra Dannevirke og på vejen til Nørrejylland med sin eskadron blev indkvarteret nogle døgn på en gård ved Vonsild tæt ved Kolding. Efter krigen aflagde han besøg på gården for – i hvert fald officielt – at sige tak for god behandling. Det viste sig dog, at den reelle hensigt med besøget var at bejle til gårdmandens datter, Dorthea Frimann. Krigen var tabt, men frieriet lykkedes: Dorthea blev min oldemor. Da vi i familiens senere generationer ikke ville have eksisteret uden denne sympatiske forbindelse, vil vi som efterkommere naturligvis hævde, at selv om vi tabte krigen i 1864, så kom der da noget godt ud af nederlaget! Oldefar Peter blev gift med Dorthea i 1870, men allerede 3 uger efter brylluppet blev han som nævnt indkaldt som tysk soldat i den fransk-tyske krig 1870-71.

Sønderjyske skæbner

Alle våbenføre mænd i det daværende Nord-slesvig blev indkaldt til tysk krigstjeneste i 1914-18. Ud af en samlet befolkning på 160.000 måtte 30.000 dansksindede, sønderjyske mænd møde, da de fik indkaldelsesordren ved krigens begyndelse. De fleste havde tidligere aftjent deres værnepligt ved tyske regiment, og mange af disse dansksindede sønderjyske krigsdeltageres fædre havde allerede i 1870-71 været med på tysk side i den fransk-tyske krig.

En del unge sønderjyder flygtede fra tysk krigstjeneste ved at snige sig over den af tyskerne bevogtede grænse, der gik tværs over Sønderjylland ved Kongeåen. Det var navnlig de unge, der endnu ikke havde stiftet familie, der flygtede. For de gifte desertører kunne det få alvorlige konsekvenser for familie og ejendom, såfremt de ikke mødte til krigstjeneste, idet myndighederne kunne konfiskere alt, hvad de ejede.

Min fars bror Peter (født 1898), der var ugift og som ikke havde ejendom, der kunne konfiskeres, blev gammel nok til at blive indkaldt som soldat midt under krigen 1914-18. På dette tidspunkt kendte man imidlertid tilstrækkeligt til denne krigs forfærdelige rædsler i skyttegravene i Flandern. Hans far og andre dansksindede sønderjyske krigsdeltagere havde under orlov hjemme i Sønderjylland berettet om krigen og om de utallige døde og kvæstede. Peter gjorde op med sig selv, at han ikke ville være soldat, og han blev en af de unge, der flygtede over grænsen til Danmark.

Min fars familie boede på en gård i Stevning ved Sommersted og havde tyske grænsevagter indkvarteret. Det var de såkaldte landstormsmænd, der på grund af alder – normalt over 40 år – var for gamle til at gøre fronttjeneste. Familien blev naturligvis særdeles godt kendt med disse soldater, og især to ved navn Iserhof og Möhlenbrock blev deres fortrolige. De to lagde en plan for, hvordan Peter - der kun var 17 år - skulle komme sikkert over grænsen, der lå mindre end 10 km fra Stevning. En nat, hvor Iserhof og Möhlenbrock gik vagt et bestemt sted, skulle Peter krydse grænsen ad en skovsti på et bestemt aftalt tidspunkt. Grænsevagterne ville så bevæge sig længst muligt væk fra denne skovsti, og Peter skulle hurtigt løbe over grænsen til Danmark. Alt gik godt, og onkel Peter blev i Danmark til efter Genforeningen. Han slap for krigens rædsler.

Min far Nis (født 1902) var for ung til at blive indkaldt, men mange andre i familien måtte med. Begge mine bedstefædre og alle deres brødre var med i krigens ragnarok. I min mors sogn Moltrup, der bestod af 4-500 mennesker, kom i løbet af krigen alle ca. 100 våbenføre mænd med. Alene i dette lille sogn faldt 14, og mange blev sårede på legeme og sjæl. Omkring 6.000 dansksindede sønderjyder faldt i Den Store Krig, som senere blev kendt som 1. Verdenskrig.

Min mor Misse Reese (født 1907) har fortalt følgende: *”Da landposten kom ved krigens begyndelse, var det min mor, der modtog indkaldelsen. Far var som landsbyens smed ude på en gård for at ordne en ”aflægger”. Det var før selvbindernes tid.*

Dette er et af Bedstefars postkort til min mor. Sendt som feltpost fra Flandern 28.7.1918

Mor blev stående ved værkstedet, stærkt chokeret og med sit yngste barn (Majse) i barnevognen. Hun ventede på, at far skulle komme hjem. Jeg ser endnu far omfavne mor, og de græd med hinanden. Far mente ikke, krigen ville vare længe. Han trøstede Mor og sagde: "Tag det roligt. Det bliver ingen lang krig. Om en måned er jeg hjemme igen!"

Men det blev til fire lange og trange år for Far og Mor og for os fem børn.

Far kunne være stukket af fra krigstjenesten og være flygtet over Kongeåen til Danmark. Konsekvensen ville som sagt have været, at familien mistede understøttelsen, og at tyskerne havde taget huset og smedjen, og der ville ikke have været noget at komme tilbage til efter krigen. Ingen vidste naturligvis, at krigen skulle blive så forfærdelig og så langvarig. Det blev en forfærdelig dag, da Far skulle af sted. Han kunne ikke løsrive sig fra Mor og fra os børn. Naboen holdt og ventede med hestevognen for at bringe ham til stationen i Haderslev. Til sidst måtte naboen råbe: "Så Reese, nu skal du altså gøre

dig færdig, for vi skal nå det tog!". Far var hjemme på orlov nogle få gange under krigen og normalt tre uger ad gangen. Sidste gang han skulle tilbage til den forfærdelige krig efter en orlov, sagde han grædende: "Bare jeg ser jer igen?"

Far har fortalt, at han engang under de forfærdelige og uendelige skyttegravskampe i 3 dage lå i Ingenmandsland og dukkede sig for trommeilden i bunden af et mudderfyldt granathul sammen med en soldaterkammerat, inden han kunne nå tilbage til sin enhed. Far oplevede også fænomenet juleaften i skyttegravene: Ingen skudveksling mens julesangene lød på tværs af fronten. Tyskerne sang "Stille Nacht! Heilige Nacht". På samme melodi sang englænderne: "Silent night! Holy night!" Julefreden blev respekteret fra begge sider.

Når far kom hjem på orlov, fik vi altid lidt ekstra tøj og nye træsko. Engang fik vi endda hver et par nye støvler i Haderslev. Det var den helt store sensation for os, og da Mor og Far kom hjem fra besøg hos naboen den

aften, da vi havde fået støvlerne, lå vi alle fem på stribe og sov. Fem par støvler stak frem under dynerne i fodenden!

Mor var en stærk kvinde, der klarede de vanskelige krigsår med sine fem børn godt. Nogle familier gik imidlertid i stykker. Ikke alle mødre magtede det store pres med en mand i felten og for lidt mad til børnene."

Min bedstefar Heinrich kunne ligesom alle andre krigsdeltagere naturligvis aldrig glemme krigens grusomme oplevelser. Han var med i de store slag ved Verdun, Somme og Yserkanal samt andre steder i Flandern, hvor den årelange skyttegravskrig udkæmpedes med tab på begge sider. I begyndelsen af krigen var han stationeret et stykke bag fronten, hvor han arbejdede som smed ved dragonerne. Efterhånden som krigen blev hårdere og de mistede mange soldater og heste, måtte han med frem i forreste række. Han mente dog selv, at tiden som smed ved fronten betød, at han kom frelst igennem krigen.

Bedstefar havde forgæves søgt mange gange om at måtte komme hjem fra krigstjeneste på grund af sine 5 børn. Endelig kom så våbenstilstanden, der trådte i kraft den 11. november 1918 kl. 11. Som man altid sagde: "11. i 11. kl. 11".

Jeg kan huske fra min drengetid, at Bedstefar fortalte om sine oplevelser. Om krigens rædsler ytrede han sig meget sjældent. Det var mest de morsomme episoder med soldaterkammeraterne, han fortalte om. Jeg husker specielt Bedstefars vidtløftige yndlingskrønike, som han elskede at underholde med ved passende lejligheder. Den havde ham selv som hovedperson, og den lød således: "Om a ha' væt mæ i den stoue kriech? Wo ka' do spøe? A fik skam et brev fra æ Kejser, å sammel mæ en million andre mødt a så ved æ græns' te Frankrich. Der stau vi i 4 geledder helt neie te den schweitziske græns'. Vi bløw beordret te å præsentie gevær, å de' stau vi så i 3 dau' i retstilling, vel å mærk' u'en å blink' mæ æ øjn'. Så bløw et regnvæ'e, å vi sku så stå rø'e i fem minutte for å hæld' ålt æ vand u' a' æ bøsse. Så stau vi ret igen, å omsi'e kom så æ kejser å sin hvi'e hest ri'en forbi vos ålsammel. Da han kom forbi mæ føst gang, vippet han en anels'

mæ sit flotte Kejser Wilhelm-skæch.

Da æ kejser haj væt neie ved Schweitz å ve'en kom han 3 dau etter tebach te vos som stadi' stau i retstilling å præsentie gevær. Han standset lich u' for mæ og gøie front moe vos ålsammel. Så trak han sin stoue sabel og råft: "Mojn soldater, kan I høre mig?" I en hel time ku' vi så hør' ål æ soldater helt nie til Schweitz svare: "Javel hr. kejser"

"Godt" såj æ kejser og tilføjed': "Er smed Reese fra Bramdrup også kommet?"

"Javel hr. kejser" råft a så højt a kunn'-

"Godt!" såj æ kejser "Så kan æ krig godt begynde!"

Det var som sagt kun de morsomme oplevelser, vi hørte om. De mørke kapitler berørte Bedstefar ikke. At de var der, og at de fulgte ham til det sidste, fremgår af hans tale i vildelse på dødslejret, hvor han råbte: "Tag de kanoner væk. De må ikke skyde!" og "Lad være med at skyde hende!"

Forholdene i skyttegravene var ganske forfærdelige. Alt var et næsten bundløst ælte af mudder. Bedstefar har fortalt, at de måtte have en snor op om nakken fra hver støvle for overhovedet at få dem med op af mudderet. Alt omkring dem i og bag fronten var skudt sønder og sammen af den årelange granatild. Noget af det sværeste at opleve under krigen var for ham at se hjælpeløs til, når de hårdt sårede soldaterkammerater lå i Ingenmandsland og råbte på deres mødre og fædre. En gang stod han og talte med en kreds af kammerater, da en granat slog ned midt iblandt dem. Bedstefar var den eneste af tre, der overlevede. At han og hans kammerater overhovedet kunne overleve som mennesker med forstand og følelser i behold, er næsten utroligt. Han skrev hjem næsten hver dag, enten til bedstemor eller til sine børn.

Den store krig 1914-18

Krigsårene kunne ikke andet end at præge hustruer og børn. Når postbudet kom cyklen-de på sin daglige runde, var det spændende, om der var brev til dem. Det var dog også med en vis frygt, de ventede på postbudet, for meddelelser om faldne kom nemlig også med posten, og dødsbudskabet nåede som tidligere nævnt 14 familier bare i Moltrup sogn. Alle kendte hinanden, og alle delte

Brødrene Majse og Peter fotograferet med familiens gedebuk på afstemningsdagen

sorgen. Min mor Misse beretter: "Vi oplevede det første dødsbudskab i nabolaget, I nabo-huset boede Jens og Kathrine Simonsen. Jens var fodermester og selvfølgelig indkaldt til krigs-tjeneste. I stedet måtte så Kathrine passe arbejdet som fodermester sammen med en ældre karl."

Kathrine havde ikke hørt fra Jens i nogen tid, og hun blev mere og mere nervøs for, at der skulle være sket ham noget. Så en formiddag kom postbudet til hendes hus. Kathrine varovre på gården for at passe sit arbejde, så han kom ind til min mor i stedet. Hun kunne straks se, at han havde den frygtede lille kasse med de personlige ejendele. Han ville efterlade den hos mor, men da hun ikke ønskede at overbringe dødsbudskabet til Kathrine, bad hun postbudet om selv at gøre det. Da han nærmede sig gården, kom Kathrine kørende ud med den lille hestevogn, og da hun så postbudet med kassen, var hun straks klar over, hvad der var sket. Kathrine skreg højt og hjerteskræende, og hun kom ind til Bedstemor, der trøstede hende, så godt

hun kunne. De sad længe og snakkede, men Kathrine måtte tilbage til arbejdet. Der var ingen fridag til hende.

"Kathrine måtte resten af krigen fortsætte med at sørge for køerne og malke dem. Hun måtte hver morgen ud på marken for at hente køerne kl. 4 før morgenmalkningen."

Det var altså både hverdagslivet, skolegangen og soldatertjeneste i krig og fred, der i den tyske tid kastede lange skygger ind over sønderjydernes daglige tilværelser. Som så mange i min generation (jeg er født i 1933) har jeg fra mine forældre hørt så meget om de forstemmende forhold, de måtte leve under, at vi som første generation efter Genforeningen næsten følte, at vi selv havde levet under preussernes åg og oplevet fædres deltagelse i den store krig 1914-18.

Afstemning og Genforening

I den preussisk-østrigske Pragerfredstraktat fra 1867 blev der indføjet en særdeles vigtig paragraf 5, der bl.a. omtalte muligheden for, at Nordslesvig kunne blive genforenet med

Danmark efter en folkeafstemning. Det var denne paragraf, der holdt liv i danskheden og håbet om på et tidspunkt at kunne stemme landsdelen hjem til Danmark igen. Håbet blev imidlertid afløst af hårde realiteter, da Preussen og Østrig ophævede paragraf 5 og indførte en direkte undertrykkelsespolitik over for de dansksindede.

Det gav anledning til alvorlige overvejelser især hos de unge dansksindede sønderjyder. Samtidig med at man måtte underkaste sig det preussiske åg, gik man nemlig i 1880'erne aktivt i gang med at forsvare den nationale, danske arv. Der blev dannet frimenigheder og læse- og foredragsforeninger. Man befattede sig med stor kærlighed og entusiasme med alt, hvad der vedrørte det kongerigske. Hverdagen krævede imidlertid, at man levede i et tyskstyret samfund i en tysk økonomi som naturligvis måtte være sydvendt. Det lokale økonomiske center var Flensborg, og metropolen hed Hamborg. Magtens udøvelse foregik fra Kiel/Slesvig og i sidste instans fra Berlin. Fortyskningen blev særlig stærk under den slesvig-holstenske overpræsident i Kiel von Köller.

Denne modkultur fra 1880'erne blev med H. P. Hanssen i spidsen et værn om danskheden. Det var denne modkultur, der vandt Genforeningen i 1920. Tiden efter afslutningen af 1. Verdenskrig og frem til afstemningen den 10. februar 1920 blev kaldt "hjemfærdstiden". Som et resultat af Tysklands nederlag i 1. Verdenskrig blev der endelig i Versailles-traktaten bestemt, at den nye grænse mellem Danmark og Tyskland skulle fastsættes i overensstemmelse med befolkningens ønsker ved en afstemning.

Min mor fortæller: *"Afstemningsdagen den 10. februar 1920 blev en festdag af de største. Dagen var stormfuld med piskende regn, og det var bitterlig koldt. Jeg husker, at vi først på dagen var med til at hejse det danske flag på skolen. Bagefter kørte vi på hestevogne gennem Bramdrup og Moltrup til det dannebrogssmykkede Haderslev. Om aftenen havde de voksne møder rundt omkring. Det var trods vejret en mindeværdig dag, og vi, der var med, glemmer den aldrig. Ekstra stor var vores lykkefølelse på baggrund af den store verdenskrigs sorger,*

lidelser og afsavn. Livet igennem har jeg været til afstemningsfester på denne dato. Afstemningsresultatet blev som bekendt, at Kongegrænsen fra 1864 blev flyttet til en linje fra syd om Tønder til nord om Flensborg.

Genforeningsdagen den 10. juli 1920 blev for os sønderjyder den allerstørste dag i livet. Efter 56 år under tysk styre, kom vi nu endelig hjem til Danmark igen. Vi børn fra Moltrup skole var sammen med børn fra andre skoler stillet op langs landevejen fra Christiansfeld til Hadeslev, hvor kong Christian X kom ridende sammen med sine to sønner kronprins Frederik og prins Knud. Dronning Alexandrine kom lige bagefter i bil sammen med prinsesse Thyra og prinsesse Dagmar. Vi havde hver en buket blomster, som vi smed ud på vejen foran kongen i det uforglemmelige øjeblik, da han red forbi os. Vi piger havde hvide kjoler med et rødt skærf. Kjolen var et klenodie, som jeg gemte i mange, mange år."

For min far og alle sønderjyder var denne dag den største i deres liv.

Kong Christian X udtalte den 10. juli 1945 på Sorgenfri slot til en sønderjysk deputation, der kom for at takke kongen for god kongegerning gennem 25 år: *"Dagen i dag for 25 år siden var det største øjeblik i mit liv!"* Og majestæten tilføjede: *"Det er mig der skal takke jer sønderjyder!"*. Kongen skal i øvrigt gentagne gange have udtalt: *"Ja, til Sønderjylland kommer jeg hvert år. Den glæde må man i det øvrige land unde mig!"*

På baggrund af den nationale kamp gennem mange år og kulminationen med Afstemningen og Genforeningen er det klart, at min generation, der blev født adskillige år efter Genforeningen, har arvet mange af de stærke nationale følelser, som vi gennem opvæksten oplevede i familielivet omkring os. Gennem de mange beretninger var det næsten, som om vi selv havde været med. Mine forældre sagde ofte:

"Ja, befrielsen i 1945 var fantastisk, men for vores generation var genforeningen med Danmark – det gamle land – nu vort livs største oplevelse."

I det hele taget var Genforeningsfesten på Dybbøl en national manifestation, der savner sin lige i Danmarkshistorien.

Selv om Genforeningen løste problemet

Genforeningsdagen den 10. juli 1920. Kong Christian X og prinserne har netop passeret den gamle grænse nord for Christiansfeld. Ca. 2 m fra kongens højre side ses min far, Nis, med flot mørk hat, knæklip og en blomst i knaphullet

vedrørende det nationale tilhørsforhold for de dansksindede sønderjyder, så forblev der dog et dansk mindretal syd for grænsen, hvilket – som det tyske mindretal nord for den nye grænse – blev en påmindelse om, at det nationale problem ikke var fuldstændig løst. Ved Bonn-København erklæringen fra 1955 blev vilkårene for mindretallenes tilværelse nord og syd for grænsen dog fastlagt således,

at deres rettigheder blev garanteret på linje med flertalsbefolkningernes med hensyn til skolevæsen, kulturel og politisk aktivitet m.v. Hermed blev der skabt et afgørende og positivt vendepunkt i relationerne både mellem Tyskland og Danmark og mellem deres respektive mindretal og flertal.

I Sønderjylland har forholdet mellem det tyske mindretal og de danske borgere ændret

sig i positiv retning. I bogen "Dansk eller tysk?" (2010) er nutidens forhold mellem danske borgere og det tyske mindretal i grænselandet siden 1945 beskrevet som "en rolig, men sikker, udvikling fra et "mod hinanden" over et "ved siden af hinanden" til et "med hinanden og for hinanden". Selvom der endnu mangler skridt på vejen frem til fuld ligeberettigelse mellem dansk, tysk og frisisk er der i dag samarbejder på kryds og tværs på en måde, der var utænkelig for få år siden."

Affødt af min opvækst i et dansksindet hjem var min egen holdning under og i årene umiddelbart efter 2. verdenskrig naturligvis ikke tyskvenlig. Jeg oplevede dog ligesom de fleste andre dansksindede sønderjyder en personlig holdningsændring i voksenårene. I dag er nogle af min kones og mine bedste venner således tyskere bosiddende i Slesvig-Holsten.

Isoleret set har det sønderjyske spørgsmål og de 130.000 dansksindede sønderjyders skæbner kun været en næsten usynlig del af de sidste 150 års omtumlede verdenshistorie. Der var imidlertid trods alt tale om 130.000 enkeltindivider, der hver for sig blev ofre for den storpolitik, der, i stedet for at sikre værdige leveforhold, skånselsløst tromlede hen over millioner af menneskers liv, blot for at tilfredsstille enkeltpersoners politiske og diktatoriske magtsyge. Hvis man tager et tilbageblik på 1900-tallet, kan det vel retteligt siges, at med al den viden og erfaring,

som mennesket måtte formodes at have samlet gennem de foregående århundreders udvikling, så skulle 1900-tallet ret beset have repræsenteret en smuk videreudvikling af teknik, kultur samt medmenneskelig forståelse og adfærd. Nogle har imidlertid kaldt det for "dumhedens århundrede" på grund af de enorme menneskelige lidelser, som ganske få magtsyge individer har været årsag til i denne vores nyere tid.

I 1900-tallet har måske 110 mio. mennesker mistet livet i krige, opstande og væbnede konflikter, og et endnu større antal er blevet kvæstede på sjæl og legeme. Alene antallet af dræbte i dette århundrede anslås til at være tre gange større end det samlede antal krigsofre i perioden fra Jesu fødsel til år 1900. Kun dumhed kan forklare, at mennesket har kunnet forvalte livet og jordens righoldige ressourcer så dårligt, at verden i lange perioder har været forvandlet til et rygende ragnarok.

Sønderjyderne var i perioden 1864-1920 blandt ofrene for denne menneskeskabte ufornuft. Ingen kunne i 1920 forestille sig, at der et par årtier efter skulle komme en endnu større menneskeskabt katastrofe.

Ingen kunne dog heller vide, at tiderne ville udvikle sig således, at vi sønderjyder 90 år efter Genforeningen lever i et tæt og positivt politisk, kulturelt, økonomisk og forsvarsmæssigt samarbejde med Tyskland i bl.a. Nato og EU.

Bent Reese-Petersen: Født 1933 i Haderslev. Gift 1956 med Ester Lauritzen, også fra Haderslev. Financial Controller/økonomichef ved Nato i Danmark og Slesvig-Holsten 1975-1995. International valgobservatør udsendt af Udenrigsministeriet. Humanitært hjælpearbejde i Rotary International. Har skrevet en slægtsbog om "Slægterne Reese og Petersen 1390-2008." Nu pensionist i Viborg

Til avisens trofaste abonnenter

jvshop.dk

Sehested 1813

- en sejrrig dansk kamp i en tabt krig

Artikler
og digte

Af Inge Adriansen

Efter det engelske angreb på København i 1807 indgik Danmark sammen med Frankrig og Rusland i et forbund, der især var vendt mod England. Det gav tillige Danmark mulighed for sammen med Rusland at erklære krig mod Sverige. Som følge heraf kom der spanske hjælpetropper til Danmark, og det var dem, der ved et uheld kom til at antænde ild på Koldinghus, så slottet nedbrændte.

Den danske udenrigspolitik blev meget kompliceret, da Rusland og Frankrig i 1812 kom i krig med hinanden. Rusland tilbød Danmark at komme mede i alliancen mod Napoleon på betingelse af, at Danmark afstod Trondheim Len til Sverige og var villig til at lade Norges skæbne afgøre på en senere fredskonference mod at få territoriale kompensationer i Nordtyskland. Men den danske konge, Frederik 6., tøvede, og imens fik England og Rusland mere brug for Sverige som partner. Det fik Frederik 6. til at beslutte sig for at forny sin støtte til Frankrig og at stille med et hjælpekorps, hvis Napoleonskrigene blev genoptaget.

Det skete i august 1813, og Danmark var dermed i krig med de fleste europæiske stater. Det danske Hjelpekorps eller Auxiliærkorps, som det kaldtes, blev ledet af kongens svoger og fætter, prins Frederik af Hessen. Danske og franske tropper under fælles kommando rykkede nu ind i Nordtyskland og nåede frem frem til Schwerin i oktober, men det store franske nederlag i Folkeslaget ved Leipzig den 16.-19. oktober 1813 nødvendiggjorde

tilbagetrækning. De franske tropper opslog hovedkvarter i Hamburg, mens det danske hjælpekorps søgte at nå i sikkerhed i den stærke fæstning i Rendsborg, før det blev indhentet af de allierede styrker. Undervejs var der flere sammenstød, bl.a. ved Lübeck den 6. december, med russiske kosakker.

Slaget ved Sehested i december 1813

I landsbyen Sehested mellem Rendsborg og Ekernførde i det sydligste Slesvig udkæmpede Hjelpekorpsen en af de sidste kampe, som danske tropper deltog i under Napoleonskrigene.¹ Den foregik den 10. december 1813. Det danske korps på 10.000 mand stødte sammen med en tilsvarende styrke, et tysk-russisk-svensk korps, der blev slået og måtte trække sig tilbage over Ejderkanalen, mens det danske korps kunne fortsætte som planlagt til fæstningen i Rendsborg. Det var en opmuntrende sejr. På dansk side var det samlede tab af faldne, sårede og savnede 534, mens fjendens tab var 1.122 mand, fordelt på 522 dræbte og sårede samt 600 fanger.²

Selvom slaget ved Sehested var sejrrigt, fik det slet ingen betydning for krigens gang eller resultat. Prins Frederik af Hessen fik ganske vist sine tropper bragt i sikkerhed i Rendsborg, men han kunne herfra kun se til, mens de allierede tropper besatte Holsten og gik udenom Rendsborg op i Slesvig og truede den jyske halvø. Han planlagde alligevel et angreb på de russiske og svenske besættelsestropper i Slesvig og Holsten, men måtte opgive dette, efter de danske tropper

i fæstningen i Glückstadt den 5. januar 1814 måtte overgive sig til englænderne og svenskerne. Fortsat dansk deltagelse på den franske side i det store europæiske opgør var nu håbløs, overmagten var for stor, hærens udrustning var for dårlig, og den danske pengekasse var ved at være tom. Danmark havde ingen muligheder tilbage, hverken militære eller politiske. Nederlaget var uundgåeligt.

Resultatet af krigsdeltagelsen blev da også katastrofalt. Freden i Kiel den 14. januar 1814 førte til opløsningen af den dansk-norsk-tyske helstat. Norge blev overtaget af Sverige, der i tide var gået over på de allieredes side mod Frankrig. Som kompensation fik Danmark året efter overladt det lille hertugdømme Lauenborg. Hermed blev det tyske element i den reducerede helstat forøget fra 25 til 40 %. På lidt længere sigt førte dette til en faretruende udvikling.

En tysksproget mindestøtte over en dansk sejr

Efter en krig med så stort et tab af territorium var der god grund til at dvæle ved de få kampe, der havde demonstreret dansk udholdenhed og heltemod – og i det lys blev slaget ved Sehested anskuet.

En fransk officer, der havde været med, havde i en beskrivelse af kampen anvendt udtryk som "de danske troppers hæderskrans", og dette udsagn var medvirkende til beslutningen om at rejse et mindesmærke på stedet i 1822. Det blev finansieret med bidrag fra kongehuset, officerskorpserne, de slesvigske og holstenske købstæder og civile personer, men det vides dog ikke, hvor meget de forskellige ydede.³

Monumentet er fortsat bevaret. Det består af en fem meter høj obelisk i en hjemlig stenart: bornholmsk sandsten. Obeliskens er anbragt på en høj sokkel af granit prydet med fire bronzeplader med indskrifter og omgivet af et jerngitter med 12 kanoner som piller. Kanonerne var skænket af Frederik 6., og hans kronede navnetræk omgivet af krigsemblemer prydede monumentets sydside. På de andre sider står datoen for kampen og navnene på de ledende officerer samt de deltagende tropper, blandt andet

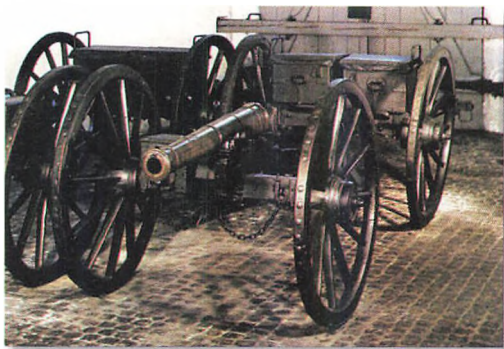
"FÜHN: LEICHTE: DRAGON" og "IIIte JÜTSCHER REGIMENT".

Det er et mindesmærke over en krigsindsats, som fynske lette dragoner og jyske regimenter havde udøvet sammen med slesvigske og holstenske tropper, men indskriften var kun på tysk og ikke dobbeltsproget dansk og tysk, som det for eksempel var tilfældet på Sandflugtsmonumentet i Tisvilde, der blev rejst næsten 100 år tidligere. Obeliskens i Sehested kunne ikke være rejst med den samme indskrift blot to-tre årtier senere, dels på grund af sproget, dels fordi den først og fremmest fremhævede kongen og generalstaben og ikke rummede noget budskab til beskueren om troppernes tapre dåd for fædrelandet.

Indvielsen fandt sted på Valdemar Sejrs fødselsdag, den 28. juni, og det blev en festlig markering med deltagelse af alle slesvig-holstenske regimenter. Kongesangen blev spillet, og derpå holdt den danske officer (og senere general) G.C. von Krogh indvielsestalen på tysk. Synligt rørt udbragte prins Frederik af Hessen et "Heil dem Könige! Lebe dem Vaterlande!"⁴

Historiebrugen

Den høje, slanke, kanon-omkransede obelisk i Sehested fremstår som et værdigt monument over en af den danske hærs

Under slaget ved Sehested erobrede de danske tropper to hannoveranske kanoner. De blev anbragt i Arsenalen i Rendsborg med henblik på anvendelse i fremtidige krige. Efter Treårskrigen 1848-51 blev de overflyttet til Tøjhuset i København og indgår i dag i Tøjhusmuseets samlinger. (Foto: Tøjhusmuseet)

Obelisk ved Sehested. Obeliskens står på den tidligere kamplads. Den blev rejst i 1823 på 10-årsdagen for kampen. Kongens navnetræk med krigsemler er den vigtigste udsmykning sammen med hegnet med erobrede kanoner. Monumentet er et af de få, der afspejler den flersproglige helstat.

(Foto: Forsvarsministeriets Krigergravstilsyn)

højtberømmede kampe – og der er intet, som antyder, at kampens udfald reelt blev helt uden betydning for krigens afslutning blot én måned senere. Efter den særdeles hårde fredsslutning i Kiel 1814 var der et klart behov for at skabe og vedligeholde forestillingen om en hæderfuld kamp, og "Sejren ved Sehested" opfyldte dette behov.

Såvel monumentet som grundstykket blev overdraget til den danske stat, som herved også påtog sig vedligeholdelsen. I 1866 blev monumentet overdraget af den preussiske stat til godset Sehested, men fra dansk side ønskede man at sikre dets pleje, og det er derfor også i dag Det danske Krigergravstilsyn, der har ansvaret herfor. Monumentet blev i 1894 istandsat på den danske stats bekostning, og ved 100-årsdagen for slaget i 1913 nedlagde en deputation fra den danske regering en stor laurbærkrans "med sløjfe i danske farver", som *Rendsburger Tageblatt*

skrev i en positiv omtale af begivenheden.⁵

Siden 1920'erne har der været dansk kransenedlæggelse hvert år den 10. december foranstaltet af Det danske Krigergravstilsyn. Siden 1930'erne er opgaven på vegne af den danske stat blevet varetaget af medlemmer af det danske mindretal i Sydslesvig. Disse kransenedlæggelser med rød-hvide bånd foregik også i perioden 1933-1945 med fuld accept fra myndighederne i Det tredje Rige.⁶

Noter:

1 Poul Ib Liebe: *Napoleons danske hjælpetropper*. 1968.

2 Hans Christian Bjerg og Ole. L. Frantzen: *Danmark i Krig*. 2005, s. 262.

3 Hector Boeck: *Danske Mindesmærker og Krigergrave i Sønderjylland*. 1940, s. 173.

4 Sammesteds, s. 176.

5 Rigsarkivet, Udsklip i 'Forsvarsministeriets Krigergravstilsyn', 0180-012, pk. A4.

6 Sammesteds. Den almindelige pleje udføres af Sehested Gods, mens vedligeholdelsen af monumentet og dets ceremonielle brug påhviler Krigergravstilsynet.

Inge Adriansen: (f. 1944), museumsinspektør på Sønderborg Slot, ph.d., adjungeret professor ved Syddansk Universitet

Den glemte lejr ...

KZ-lejren Svesing

Artikler
og digte

Af Anders Schaltz Andersen i samtale med Lis Mikkelsen den 9. maj 2012

Der er ikke mange tilbage, der kan huske noget om KZ-lejren Svesing. De der kan huske lejren, gør hvad de kan for at fortrænge minderne.

Alle pulterkamre er imidlertid ikke tømt endnu, og der bliver stadig ved med at dukke oplysninger op om et af de grusomste kapitler i 2. verdenskrigs historie.

Anders Schaltz Andersen står parat på parkeringspladsen til at modtage en gruppe pensionerede lærere fra Sønderborg. De er på tur i Sydslesvig og skal ind at se resterne af kz-lejr Svesing. Anders Schaltz Andersen er ofte guide for grupper, der ønsker at høre historien om Svesing, den historie som naboerne til lejren helst af alt vil glemme.

Da Anders Schaltz Andersen i 1970 kom til Hatsted som ung lærer, undrede han sig over et stykke asfalteret vej der lå midt inde i en mark. Han spurgte flere og fik undvigende svar. Først senere fandt han ud af, at det var adgangsvejen til kz-lejr Svesing, han kunne se midt i kornmarken. Siden har han læst alt, hvad der er skrevet om stedet, og han har spurgt de gamle i byen, hvad der skete.

Selvom det øsregnede, tog de interesserede lærere med Schaltz Andersen tilbage til fortiden.

"I august 1944 befalede Hitler, at der skulle graves en "Friesenwall" fra den danske grænse til den hollandske. Det skulle være en grav, der som forsvarslinje kunne forhindre de allieredes adgang til Tyskland. Graven var beregnet til at være 5,7 m bred, 4,5 m dyb og 0,5 m i bunden. Arbejdet var beregnet til, at en mand kunne grave 1 kubikmeter jord på en dag, og man havde tiltænkt arbejdet Hitlerjugend årgang 1928 og 1929. De fleste af disse var imidlertid indkaldt i 1944, så det var ikke tilstrækkeligt.

I Svesing lå der en lejr opført af de russiske krigsfanger i 1. verdenskrig. Der var her plads til 250 mand. Lejren bestod af 9 mandskabsbarakker, en sygebarak og 4 dårlige toiletbarakker med direkte afløb ud i 2 vandgrave. Lejren havde stået tom i mange år, men i 1938/39 var den blevet sat nødtørftigt i stand og brugt af mandskab, der byggede en nærliggende flyveplads.

Untersturmführer Hans Griem, der havde en høj stilling i koncentrationslejren Neuengamme tilbød, at han kunne bygge "Friesenwall" med fanger herfra. Det tog man imod, da der ikke var ledige hænder, der kunne udføre arbejdet.

Den 25. september 1944 afgik det første tog fra Neuengamme. Der var 30 kreaturvogne med 50 fanger i hver, så dagen efter ankom 1500 fanger til lejren. Der blev trængsel, for lejren var kun beregnet til 250, men fangerne blev stuvet sammen.

Den 19. oktober ankom endnu en sending fanger. Denne gang var der 1000 fanger, der også skulle være i den trange lejr. Det siger sig selv, at det gav umenneskelige forhold for de indsatte.

Fangerne blev udstyret med skovl og

Mindested i lejren

spade, og hver morgen efter morgenappellen marcherede de i samlet trop fra Svesing til arbejdsstedet, der godt kunne ligge 1½ times march fra lejren. Man havde i forvejen spredt det rygte, at fangerne var det værste afskum. Det var forbrydere, kriminelle og voldtægtsforbrydere, som man ikke behøvede have ondt af. Befolkningen i Husum reagerede ved at holde børnene væk fra marchkolonnen og ved at trække gardinerne for vinduerne.

Det var en lang daglig march, før fangerne var fremme ved arbejdsstedet. SS'erne ville gerne øge marchtempoet og kendte et godt middel. Hvis man kunne få taktfast sang i spidsen, ville det få kolonnen til at bevæge sig hurtigere.

Fangerne var så afkræftede, at det var svært at sætte tempoet op. De sundeste af fangerne var danskerne. De havde fået Røde Kors pakker, så de blev sat i spidsen og blev kommanderet til at synge højt og taktfast. Det virkede efter hensigten, og SS'erne var glade og tilfredse. I hvert fald indtil de opdagede, hvad det var, danskerne sang. En af marchsangene var "Vældige riger strides om Norden". Da SS'erne fandt ud af, hvad teksten var, blev sangen forbudt. Og man marcherede uden sang i spidsen.

Man har konstateret at det område i Tyskland, hvor der var forholdsvis flest nazister, var i vores område her i Nord-Friesland. Her boede de stolte, selvstændige ditmarskere. De ville ikke lade sig noget byde og deres tankegang faldt godt i tråd med nazisternes,

Vandposten

som den var i begyndelsen, før nazismen blev helt afsporet. Der var altså mange nazister i Husum-området, og de nærede ingen sympati for forbrydere og homoseksuelle, som de havde hørt, var de indsatte i Svesing. Men det var svært at få billedet af de udsultede, forhutlede fanger, der hver dag slæbte sig gennem byen, til at passe med billedet af farlige forbrydere. Der var efterhånden borgere i Husum, der ikke kunne udholde at se på de stakkels mennesker, så de kastede i smug æbler, kartofler og roer til fangerne, når de gik forbi. Blev det opdaget, blev fangerne slået med geværkolber.

I 2011 var vi til guldbryllup hos vores rengøringshjælp gennem 24 år Lore Thomsen og hendes mand Peter. Jeg sad ved siden af Bertha Hansen, der er mor til Lores svigersøn. Jeg vidste, hun havde gamle bøger liggende om Hatsted, og dem ville jeg gerne låne. Vi kom så også til at snakke om krigen.

Bertha Hansen er født i Langenhorn, og hun fortalte, at hun en dag sammen med sin lillesøster havde set fangerne grave meget tæt på, hvor de boede. Pludselig gik en af

vagterne løs på en helt ung fange. Han slog ham i hovedet med en knippel, så blodet flød ned over hans ansigt. Den unge mand faldt ned i graven, og kun ved hjælp af de andre fanger kom han op af udgravningen, men han kunne ikke stå på benene.

Oplevelsen var så voldsom for de to piger, der var 10 og 14 år, at de ikke kunne sove hele natten. Bertha fortalte også, at når de sidenhen kørte hjem fra marken med roer eller kartofler, skubbete de altid nogle roer eller kartofler ud over sidefjælene i håb om, at nogle fanger kunne samle dem op.

Forholdene i lejren var som nævnt frygtelige. Det siger sig selv, at en toiletbygning bygget til 250 mennesker og brugt af 10 gange så mange er helt utilstrækkelig. De dårlige sanitære forhold resulterede i mange sygdomme blandt fangerne. Der var dysenteri, indre sygdomme og åbne sår. Den brutale kommandant Griem udtalte på et tidspunkt: "Her i lejren er der kun døde eller arbejdsduelige!"

Der var mange, der døde.

Det gav lidt luft, da 1000 af fangerne blev overført til lejren i Ladelund, men lægerne i lejren havde stadig nok at lave. Overlæge Poul Thygesen var lejlæge sammen med et par andre læger blandt fangerne. Thygesen fik 2 skotøjsæsker med til Svesing fra Neuengamme. I den ene var der medicin i den anden forbindssager. Det forslog naturligvis ikke. Thygesen fortalte, at han havde amputeret en finger ved hjælp af en barberkniv og en knibtang. Hans forbindsstof var toiletpapir.

Når fangerne blev for syge, sendte Hans Griem dem tilbage til Neuengamme og bad om at få dem erstattet med nye. To gange sendte han 300 fanger retur og en gang 150 fanger. Det fik trods alt SS til at undre sig over den store dødelighed.

Hans Griem var alkoholiker og fuldstændig uberegnelig. Han slog fangerne ihjel for et godt ord. Hans regimente var vilkårligt og ondskabsfuldt. Hans straffemetoder var voldsomme. Overlevende fra lejren fortæller, at en fange, der havde forbrudt sig, kunne blive straffet ved at blive sat op på vandposten og gale som en hane. Der skulle han sidde hele dagen. Faldt han ned af

Mindeplader for de døde fanger

Hans Bruhn fra Padborg og Ejnar Brøgge fra Hoptrup. Men beboerne i Svesing har ikke ønsket at høre om lejrens rædsler.

Efter krigen lå området bare der. Det blev brugt på den måde, at jorden dyrkedes af bønder i nabolaget. Barakkerne anvendtes af ungdomsorganisationerne i Husum.

Omkring 1980 var der et par unge mennesker, der skulle lave en selvvalgt opgave i gymnasiet. De vidste ikke, hvad de skulle gå i gang med, men besluttede sig til, at det skulle være noget lokalt. De boede på landet, hvor der var store lofter fyldt med gamle ting og sager, og de begyndte at rode. Her fandt de forskelligt fra fortiden. De spurgte forældrene: "Hvad er det?" men forældrene var ikke ivrige efter at svare. Det var noget fra en lejr, sagde de, men de vidste ikke selv noget om det. De unge fik besked på at henvende sig på biblioteket eller på byens arkiv.

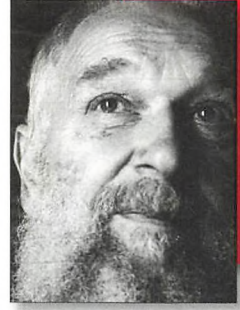
"Kom igen i morgen" lød svaret her. "Så må vi se, om vi kan finde noget!". Der gik

lang tid, og man fandt ikke noget hverken på arkivet eller på biblioteket. De unge undrede sig over det fordækte. "Hvorfor vil ingen fortælle?" tænkte de. Det blev begyndelsen til deres undersøgelse, der fik offentligheden til at indse, at der skulle oplyses om lejren.

I 1987 blev mindesmærket indrettet. Der er to fundamentrester til toiletbygninger og en hydrant (vandhane), der er den gamle stenbelagte vej gennem lejren, og der er steler med navne på de omkomne i kz-lejren. Stelerne er sat af 3 gange.

Det er ikke så let at finde mindestedet. Det er ikke markeret med store skilte. Ved indgangen til mindestedet er der en tavle med oplysninger på de sprog, der blev talt i lejren. Hvert sprog er markeret med landets flag. Det polske flag har gennem hele forløbet vendt forkert. Mange er gjort opmærksomme på fejlen, men den er ikke blevet rettet. Svesinglejren er et sted, man helst undgår at tænke på." (måske fortrænger).

Egnsspil i *Sønderjylland*

Af Sten Kaalø

Sønderjylland – hvor er det nu lige at det går fra og til? Og taler man tysk eller dansk eller hvad?

Sådan kunne et spørgsmål lyde i min ungdom i København. Sønderjylland og Sønderjyllands historie havde vi børn og unge enten ikke fået fortalt, eller også havde vi måske bare ikke hørt efter. Sønderjylland forekom os københavnerbørn nærmest at være "en by i Rusland".

Det hjalp meget da jeg som 18-årig kom på Kunsthøjskole i Holbæk, og der var fire elever fra Sønderjylland – så kom landsdelen

på kortet, og en meget vigtig del af danmarkshistorien begyndte så småt at gå op for mig.

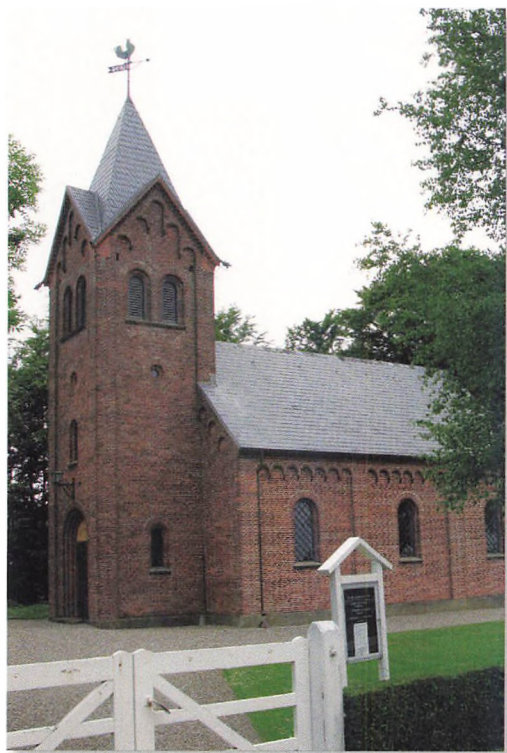
Og det hjalp endnu mere da jeg begyndte at rejse rundt som foredragsholder, og af og til kom syd for Kolding.

En skønne dag fik jeg lov til at bo to år i Bomholts hus i Sønderho på Fanø, og fik dér uventet besøg af mennesker fra Teatret Møllen i Haderslev, som spurgte om jeg ville skrive en folkekomedie til dem.

Det ville jeg gerne, og det blev til stykket "Komedie i Grænselandet". Det hed stykket nu ikke i Haderslev, dér hed det "Folk på

"Digterhjemmet", Fanø

Bovlund kirke

komedie". Det var Århus Teaters daværende direktør, Henrik Bering Liisberg, som da stykket skulle spilles på hans teater, foreslog at kalde det "Komedie i Grænselandet". Det havde jeg ikke noget imod, og sådan blev det.

Senere, i 1992, kom jeg til landsdelen som præst i Bovlund frimenighed – en grundtvigsk menighed oprettet i 1879 af nationale grunde, det vil sige: fordi man ikke ville finde sig i at det tyske overherredømme skulle bestemme hvilken præst man skulle ha, og hvornår der skulle holdes gudstjeneste og på hvilket sprog (selvfølgelig tysk). Trods stor modstand fra tyskernes side lykkedes det at få Bovlund-menigheden i gang, og i 1896, da man var 60 medlemmer, byggede man kirken skråt over for Plovfabrikken Bovlund.

Da jeg begyndte i Bovlund frimenighed i 1992 levede der stadig mennesker i menigheden som huskede Genforeningen – og via dem fik jeg meget at vide, og stor lyst til at prøve at forstå mere af landsdelens historie.

Siden har jeg kunnet bygge på og blive klogere, selv om en del af historien er temmelig indviklet med kongerigske enklaver

og hertugdømmer, og til Ejderen og ikke til Ejderen alligevel.

Jeg var heldig igen mange år efter "Komedie i Grænselandet" at blive spurgt af Møllen, om jeg ville skrive et stykke om gangang Reformationen kom til Haderslev. Det ville jeg gerne. Stykket skulle opføres i Haderslev domkirke – det blev det også – og kom til at hedde "Himlen over Haderslev". Og det gik op for mig, at inden Hans Tausen udbredte reformationen i Danmark, fra Viborg, havde Hertugen i Haderslev udbredt den i sit hertugdømme. Det var således i virkeligheden her reformationen begyndte.

Der var gode skuespillere, god instruktør, godt kor (domkirkens) og god scenografi i den kæmpestore domkirke – så stykket gik for fulde huse, og kunne godt ha' gået flere gange, især da det fik gratis reklame ved at blive anmeldt til politiet (som dog ikke tog sig af anmeldelsen) – nej, alvorlig talt, kirken var stuvende fuld hver aften, og mange gik forgæves. Men jeg fik gennem arbejdet med manuskriptet nu også mere begreb om den indviklede den sønderjyske kirkehistorie.

Så bestemte regeringen at kommunerne skulle slås sammen, og her i området blev seks kommuner, nemlig Nørre-Rangstrup, Løgumkloster, Skærbæk, Bredebro, Højer og Tønder, slået sammen til én stor Tønder kommune. Nogle behjertede mennesker med tidligere borgmester i Bredebro, Lauge Jepsen, i spidsen, udtænkte en plan, om at det kunne være en god ide at opføre et egnsspil i hver af de gamle kommuner i løbet af de næste seks år.

Tilfældigvis kom man og spurgte, om jeg ville skrive det første spil, som skulle foregå i den gamle Nørre-Rangstrup kommune, hvor jeg selv boede.

Det blev til spillet "Udi de grønne enge" 2007, som blev opført på en mark i Arrild, hvor der engang havde ligget en borg kaldet Nørrevold. Stykket foregik mens pesten hærgede i 1300-tallet, og Helle Brokjær fra Århus var spillets instruktør.

En vis Valdemar Sappi havde været borgherre på Nørrevold, han var kong Valdemar Atterdags skatteindkræver hos friserne og samtidig også borgherre på Riberhus i Ribe.

Det regnede og var lammende koldt

»Brød og død«

i slutningen af august og begyndelsen af september da stykket blev spillet, men det blev gjort så godt, at tilstrømningen af publikum blev ved.

Tanken havde været at publikum skulle køre ned over en mark og parkere lige ved siden af volden, hvorpå spillet foregik, men regnen gjorde, at det var umuligt at køre på marken i personbiler – men det var der råd for – flere traktorer med kreaturvogne med små firkantede halmballer i, kørte i pendulfart fra gården, hvor vejen endte og ned til volden, og efter spillet retur – den lille rejse i kreaturvognene blev en del af det hele – og det gik virkelig godt – på en måde var vejret alligevel med os, for mørket kom hver

aften på netop det helt rette tidspunkt, og himlen over skuespillerne og koret og rytterne skiftede i højdramatisk stil.

I 2008 opførtes "Den yderste grænse" ved grænsen i Rudbøl i den tidligere Højer kommune – et spil om grænsedragningen 1920 i Rudbøl – skrevet af Jacob Clausen og med Niels Damkjær som instruktør.

I 2009 kom turen til Skærbæk, hvor der opførtes et drama om den navnkundige og tyskvenlige pastor Jacobsen, der var præst i Skærbæk fra 1884 til 1904 – spillet hed "For guld og kejser" og blev skrevet af H. E. Sørensen og Kaj Nissen – instruktør var atter Niels Damkjær.

"Kniplingedrømme" hed spillet i 2010,

som blev opført på gårdspladsen i en gård i Bredebro og igen var spillet skrevet af den flittige Jacob Clausen, som har en lang liste af egnesspil bag sig. Instruktør var Kristian Hald.

Sidste år, i 2011, var turen så kommet til Løgumkloster – og atter blev jeg spurgt om jeg ville skrive – det skulle være noget med det gamle kloster – og stykket skulle opføres dér. Til at begynde med, syntes jeg ærlig talt, at det var svært at se noget dramatik i et gammelt flittigt klosterbroderskab. Men jo mere jeg læste – jo tydeligere stod det klart for mig, at hvis der var steder med drama, så var det i de gamle cistercienserklostre.

Spillet gik helt tilbage til 1200-tallet og blev en temmelig dramatisk affære med mord og kærlighed og håndafhugning – og et enkelt mirakel. Det kom til at hedde "Brød og død". Og kom i øvrigt senere en tur til Horsens, og blev spillet dér ved byens middelalderfestival.

I dette år er så afslutningen på de seks spil løbet af stablen. Det foregik meget centralt i Tønder, midt på torvet, og spillet kom til at hedde: "Eventyr i Tønder", og det blev igen undertegnede, der skulle skrive.

Og igen fik jeg lejlighed til at dykke ned i historien, men denne gang i den lidt nyere historie, nemlig i årene omkring 1840-1850. Det var forvirrende og spændende.

Men Tønder by havde bestemt noget at

byde på – bl.a. lå her nordens allerførste lærerseminarium, som blev grundlagt helt tilbage i 1788. Tønder blev styret fra Gottorp Slot, og havde skiftevis tysk og dansk flertal og borgmester, men modtog besøg af, og hyldede, både den tyske kejser og den danske Kong Christian den Ottende – sidstnævnte holdt i øvrigt meget af, sammen med sin dronning, at besøge øen Føhr, hvortil han også inviterede H. C. Andersen i 1844. Og det måtte da også med i stykket på en eller anden måde – og det kom det også.

Det var ligeledes i 1844 at Danmarks første højskole i Rødding kom i gang – og det skulle naturligvis også med. Så forstander Christian Flor optrådte også på de skrå brædder – eller det skrå torv.

Alt i alt har det har været en fornøjelse at få lov til at være med i egnesspillene. Og samtidig har det fyldt "bygningværker" alias forståelse for landsdelen, på den store tomme plads i hovedet og hjertet, hvor Sønderjyllands historie skulle have været placeret allerede i mine barndoms- og ungdomsår i København – men ikke blev det.

Jeg kan kun sige tak til bestyrelsen for egnesspillene, til instruktørerne, og til skuespillerne, fordi jeg fik lov at deltage, og for det store arbejde de har lagt i de seks egnesspil.

Sydbank

Hvad kan vi gøre for dig

Handelsmand på *Færøerne*

Af Christian Petersen

I Sønderjylland er jeg født og der fra min verden går. Men som så mange andre Sønderjyder søgte jeg lykken i København. Jeg havde lært manufakturfaget i Haderslev. Så da jeg havde aftjent min værnepligt ved Jyske Dragonregiment, rejste jeg i 1947 til København, i øvrigt for at overvære Kong Christians begravelse. Efter nogle måneders ansættelse i Daells Varehus og et par år i en gardinforretning på Nørrebrogade, var jeg heldig at få en

stilling i et nystartet gardin en gros firma, hvor jeg var i 6 år. Selvom jeg var meget glad for mit job og havde en god løn, havde jeg lyst til at blive selvstændig.

Jeg sagde min stilling op for at starte mit eget firma med gardiner en gros 1. april 1955. Men så skete der noget helt uventet. 15. marts 1955 vedtog Folketinget loven om tekstilafgift. Der skulle pålægges en afgift på 15 % på alle tekstilvarer. Mens Folketinget

Parti fra Torshavn

forhandlede fredag den 14., tømte vi næsten vort varelager. Vi sendte varer, som de ikke havde bestilt, til kunderne. Blev loven ikke vedtaget, kunne de jo blot nægte et modtage varerne. Loven blev vedtaget og alle butikkerne var nu overfyldte, idet alle grossistfirmaer gjorde det samme. Jeg var med andre ord med til at grave min egen grav, da der i lang tid fremover ikke ville være salg til de kunder, som jeg skulle sælge til. Truslen om arbejdsløshed og fallit var overhængende, idet jeg havde indkøbt varer til levering i april/maj. Der er et gammelt ord, der siger: "Når nøden er størst, er hjælpen nærmest". Det kom til at passe.

Vi havde i firmaet en agent, der solgte vores varer på Færøerne. Han kom sidst på måneden op i firmaet for at se vores kollektion. Jeg fortalte ham om den situation jeg var sat i. Et par dage efter ringede han mig op og sagde, at han havde et problem med en rejse til Færøerne d. 15. april, idet han havde engageret sig til anden side. Han spurgte så om jeg var interesseret i at tage turen for ham. Jeg skulle være borte i 5 uger, og jeg skulle besøge 55 kunder på 7 forskellige øer, medbringende 14 kufferter. Nu måtte min kone og jeg overveje: skulle eller skulle ikke? Udsigten til at skulle være borte fra kone og 2 mindre børn i 5 uger uden mulighed for at komme hjem vejede tungt. Efter mange overvejelser måtte vi erkende, at vi ikke havde noget valg.

Så den 15. april 1955 rejste jeg med færøskibet "Tjaldur" til Færøerne. Efter 2 døgn's sejlads ankom vi til Torshavn kl. 23 om aftenen. Jeg indlogerede mig på Hotel Hafnia.

Den første uge besøgte jeg kunderne i Torshavn. Jeg havde besvær med at finde dem, idet ingen havde skilt på facaden som alle forretninger i Danmark havde. Det var meget besværligt med alle disse 14 kufferter. Jeg måtte jo have en taxa hver gang jeg skulle besøge en ny kunde.

Den 2. uge skulle jeg til Vestmanhavn og Vågø. Det var endnu mere besværligt. Først alle kufferterne ned i en taxa, køre ca. 200 meter ned til mælkebåden (en båd, der hver morgen sejlede langs kysten for at hente mælk hos bønderne langs kysten). Båden medtog også alle slags dyr, samt passagerer.

Det var den eneste rejsemulighed. Jeg skulle af i Kollefjord, hvor jeg skulle have en taxa til Vestmanhavn. Vejen var en hulvej, og den gik helt ud mod havet. Mange steder gik den forbi 400 meter høje klipper lodret ned mod havet. Jeg var skrækslagen. Jeg skulle bo på Hotel Vestmanna, et af de få hoteller, der fandtes på Færøerne dengang. Kollegerne på hotellet i Torshavn havde fortalt mig om hotellet, men det var værre, end jeg var forberedt på. Det var ingen varme på værelset, sengen var elendig, og lyset bestod af en 25 watt pære.

Næste dag skulle sejle fra Vestmanna til Vaagø, hvor jeg skulle besøge kunder i 3 bygder. Båden lagde til kaj i en naturhavn, hvor der ventede en "bus", der skulle køre os over på den modsatte side, hvor de 3 bygder, som jeg skulle besøge, lå. "Bussen" var ikke helt almindelig, idet det var en lastvogn, der var ombygget om til "bus". Øen havde nemlig ingen havn, der var stor nok til at modtage skibe, der var store nok til at kunne transportere en rigtig bus. Så de måtte selv bygge en bus. Det var en lastbil, hvorpå der var blevet noget, der nærmest lignede et badehus. Den var meget primitiv og medtog dyr og mennesker. Så der blev smidt et par får oven på mine kufferter, så der måtte en rengøring til inden første kundebesøg.

Udover besværlighederne med at komme rundt omkring mellem øerne var der også problemer med at finde logier i de mindre bygder. Der var dog nogle i bygderne, der havde så store huse, at de havde et værelse eller to, som de kunne leje ud til gæster. Det var mange steder ret primitivt. Særligt et sted, hvor der var "lokum" i gården, og der var et sted, hvor vi var tvunget til at overnatte 2-3 nætter på grund af skibsforbindelsen.

Da jeg var på min første rejse, udbrød den første "Klaksvigkrig". Stridens årsag var en dansk læge på Klaksvig Sygehus, som havde været nazist under krigen. Han var derfor blevet ekskluderet af den Danske Lægeforening. Derfor måtte han ikke arbejde som læge i Danmark. Nogle år senere tilbød Lægeforeningen at optage ham igen, men han nægtede at melde sig ind. Sagen oprørte sindene på Færøerne, hvor folk var delt op i "for eller imod" Danmark. Man skulle tro

at den sag betød, at de gerne ville af med danskeren og få en færning i stedet for. Men grunden var, at danskeren var ædruelig, og det var dengang en sjældenhed. Jeg kendte personligt en overlæge (en tidligere læge i Haderslev), som fortalte mig, at han kun var ædru om onsdagen, for da skulle han operere. Så de patienter, der blev akut indlagt, måtte finde sig i at blive opereret af en beruset læge. Jeg har selv oplevet, at have ringet til en natlæge, som fortalte mig, at han ikke var disponibel. Årsagen var tydelig at høre. Der var dengang spiritusforbud på Færøerne. Men når man havde betalt skat og børnepenge, havde man ret til at importere 12 flasker spiritus pr. kvartal pr. person, d.v.s. 96 flasker pr. ægtepar pr. år. Øl kunne købes frit efter samme betingelser. Rigtigt mange benyttede sig af denne ret. Der var 2 bryggerier på Færøerne, men de måtte kun brygge alkoholfri øl.

En gang skulle jeg sejle fra bygden Fuglefjord til Klaksvig. Færgen skulle sejle kl. 14, men da der havde været snestorm, var vejene meget vanskeligt passable, og vi nåede ikke

færgen, så vi skulle finde et logi. Havnemesteren var en meget venlig mand, så jeg fik lov til at sætte alle mine kufferter ind på hans kontor. Mens jeg var i gang med det, var der en mand på en båd ud for kontoret, som ser mig og spørger, om jeg skal til Klaksvig. Det skal jeg. "Hvis du vil tage til takke med min båd, kan du sejle med mig, jeg sejler om få minutter". Det ville jeg naturligvis gerne og jeg fik alle mine kufferter om bord. Når man på Færøerne har forladt en havn, er man straks ude på Atlanterhavet. Der var som nævnt snestorm, og bølgerne gik højt. Jeg blev lidt betænkelig ved situationen og spurgte, om man skulle have skippereksamen for at sejle sådan en båd. Det var en gammel fiskekutter. "Ja", svarede manden, "både skipper og styrmanden har skippereksamen. Ja forstår de, de er ovre og besøge nogen i Lervik på Shetlandsøerne, så dem skal vi ind og hente". "Hvad laver du?" spurgte jeg. "Jeg er arbejdsmand". Det var ølbåden fra Klaksvig, jeg var kommet ombord på. Nu var jeg for alvor blevet betænkelig. Her sejlede jeg rundt i en brandstorm med en arbejdsmand

Bygd på Færøerne

ved roret. På begge sider var der høje fjelde. Jeg var nu helt klar over, at når kaptajnen og styrmanden kom, ville de være berusede, så jeg tænkte på, hvordan jeg kunne kom væk fra båden. Men jeg vidste, at der ikke var nogen forbindelse væk fra bygden på den tid af dagen, og jeg vidste også, at der ikke fandtes nogen overnatningsmuligheder i bygden, så jeg havde ingen mulighed for at slippe bort fra båden. Så hørte jeg fodtrin og støj oppe fra dækket. Jeg gik derop. Det var kaptajnen og styrmanden, der var kommet. Begge stærkt berusede. Så sejlede vi mod Klaksvig ud og ind forbi 400 meter høje fjelde. Jeg var en glad mand, da jeg igen fik fast grund under fødderne.

Jeg måtte igen en tur til Færøerne i sept/ okt. Det blev til 6 uger. Da jeg havde opdaget, at mange danske firmaer ikke behandlede

kunderne særligt godt, besluttede jeg mig til at starte mit eget agenturfirma.. Jeg søgte efter flere danske fabrikker, der ville sælge varer på Færøerne. Jeg planlagte at rejse til Færøerne 3 x 3 uger om året, og det fortsatte jeg med, indtil jeg i 1972 overtog et dødsbo. Det gav flere, men kortere, ophold.

Mellem rejserne måtte jeg opbygge mit firma i Danmark. Jeg forsøgte at sætte en produktion i gang med færdigsyede gardiner. Det blev en succes, og efter flere udvidelser byggede jeg i 1966 en gardinfabrik i Rødding, som jeg drev indtil 1986, hvor vi flyttede til Fredericia. Selvom min hovedaktivitet var gardinfabrikken, fik Færøerne en så stor plads i min tilværelse, at mine tanker ofte går derop. Jeg kom i 1955 til et primitivt øsamfund og forlod i 1997 et fuldt moderne samfund. Det blev til over 100 rejser på 42 år.

Christian Petersen: født 1925 i Abkjær, Vedsted sogn. Bor i Kbh. Direktør Gardinfabrik i Rødding 1966-86

Domkirkeruinen i Kirkebö

En bemærkelses- værdig social

Opstigning

Af Jens Visby

I 1996 flyttede min kone Birthe og jeg til Sønderjylland. Vi kom fra Fyn. Jeg havde været arkitekt i Odense og Birthe lægesekretær i Nyborg. Da jeg holdt op med at arbejde og børnene var flyttet hjemmefra, blev vi enige om, at vi ville rykke teltpælene op. Vi kontaktede en ejendomsmægler og fandt en ødegård i Åbøl, som vi satte i stand. Det har vi aldrig fortrudt.

Samtidig med flytningen døde min mor, og hun efterlod sig en kasse med forskellige memorabilia. I kassen lå et lille hæfte, der var udgivet i anledning af min tipoldefar, Hans Jensen Visbys begravelse i 1870. Jeg læste hæftet og tænkte, at det var et meget usædvanligt levnedsløb, og jeg fik lyst til at dele beretningen med flere. Måske spillede det en rolle, at jeg netop var flyttet tilbage til Sønderjylland, og at ringen på en måde var sluttet.

“Da Hans Jensen Visby døde i 1870 var han over 90 år. Han kunne læse avisen uden briller, og han fulgte med i bladenes beretninger fra ind- og udland.

Hans Jensen Visby født 1777 var et sjældent begavet menneske og et selvlært talent. Han havde været landsbyskolelærer i Ramløse ved Arresø. Her havde han tit “pensionærer af den højere klasse” som der stod i nekrologen i Stevns Avis. De unge mennesker boede hos Hans Visby indtil konfirmationsalderen og kunne hos ham lære alle de grundlæggende færdig-heder, et dannet menneske skulle beherske. De kunne bl.a. lære sprog. Hans Jensen Visby talte tysk og fransk og også latin, og alle tre sprog havde han lært sig selv, så han kunne læse alle forfattere på dem. Disse tre sprog gav han videre til sine egne børn og til de fremmede pensionærer, der opholdt sig i hans hus.

Foruden børnene af de højeste familier

optog Hans Jensen Visby også drenge af landbostanden i sin husholdning. Han forberedte dem på at komme på Jonstrup Seminarium, som han selv havde været med til at oprette. Hans Jensen Visby var interesseret i alt, hvad

han hørte og så. Han fulgte en række forelæsninger på Veterinærskolen.

Her lærte han at vaccinere mod kokopper. Han blev autoriseret koppeindpoder og virkede gennem hele sit liv for at fremme vaccinationer.

Professor Viborg på Veterinærskolen var meget interesseret i botanik. På grund af ham blev Hans Visby det også. Han havde giftet sig standsmæssigt. Hans kone var en datter af godsejer Stampe, og her havde Hans Visby arvet et gammelt herbarium, som en

af hans hustrus forfædre havde efterladt sig. Forfaderen var ingen ringere end den gamle landfysikus Hahn i Maribo, der var død 94 år gammel. Hans Jensen Visby blev således selv en ivrig samler og videregav denne kærlighed

til sin ældste søn. Til embedet i Ramløse hørte 14 tønder land flyvesand. Det vil sige, det var flyvesand, da Hans Jensen Visby kom til Ramløse. Da han forlod jorden 60 år senere, var den forvandlet til den skønneste park. Her var asketræer, nåletræer og udsøgte frugttræer. Visby podede og plantede, og uddelte stiklinger og planter til venner og bekendte. Rigtig mange haver på egnen havde planter, som Hans Visby Jensen havde dyrket til dem. Hans have var berømt og blev beundret af alle besøgende.

Samtidig med at haven var en skøn plet, var den også nyttig. Hans Jensen Visby var den første i Nordsjælland, der lagde kartofler i marken. Han lærte sine naboer at dyrke den dejlige frugt, og det blev snart almindeligt, at man havde kartofler der på egnen.

Den begavede mand havde også blik for fortiden. Han boede i et område hvor der var talrige gravhøje og stensætninger. Hans Visby beskrev og tegnede. Han indsamlede oldsager og katalogiserede fundene. Det stedlige museum fik mange fine effekter gennem hans arbejde.

Det stod ikke skrevet over Hans Jensen Visbys vugge, at han skulle blive en mand, som udmærkede sig inden for sprog, fysik, botanik, veterinærkundskab og historie.

Han blev født i landsbyen Visby 1½ mil nord for Tønder i den del af Lo herred som hørte under Ribe Stift. Hans familie var meget fattig. Faderen Jens Christensen ejede et lille hus næsten uden jord. Han ernærede sig ved at gå om på landet og sy for folk. Det var meget små kår.

Hans Jensen var den næstældste søn. Han var en opvakt og videbegærlig dreng, der uden at have lært det kunne spille på både violin og fløjte. En dag kom en bissekræmmer forbi Visby. Han blev optaget af den kvikke dreng og gav ham et kort over Europa. Der var ikke andre i Visby, der ejede sådan en skat. Drengen var lykkelig over kortet. Her kunne han se, hvordan landene lå i forhold til hinanden. Han kunne også godt tænke sig at vide noget om de mennesker, der boede i landene og om den natur, der var. Hvor skulle han skaffe sig den viden fra?

Drengen ønskede sig en bog om geografi, men der var ingen i Visby, der ejede sådan

noget. Ja, det vil sige, præsten i Visby ejede en slags geografi. Det var en bog, der hed "Hübners spørgsmål", og præsten sagde til drengen, at han kunne købe bogen for 2 rigsdaler lybsk.

Hans Jensen vidste, at det ikke kunne nytte at spørge faderen om penge til bogen. Selv om han ønskede at købe den, ville det have været umuligt at skaffe pengene.

Hans Jensen var en foretagsom dreng, så han lejede sig uden faderens vidende ud som musikant til et høstgilde. Han var kun 10 år, men han kunne sagtens spille hele natten, hvis han fik 2 rigsdaler for det. Projektet lykkedes, og Hans Jensen var lykkelig, da han dagen efter gildet kunne gå hen til præsten og købe sin geografibog.

Fra da af var han opsat på at lære så meget som muligt. Det vakte selvfølgelig opsigt, at en dreng på kun 10 år havde sin egen geografibog og sit eget europakort. Da han kun var 13 år, blev han huslærer i Møgeltønder. Efter konfirmationen blev han ansat som skriver hos borgmester Balle i Ribe. Han kom på Blågård's Seminarium og blev uddannet lærer. Kort tid efter giftede han sig med Ane Magdalene Hahn, som var datterdatter af justitsråd Stampe på Falster. Det var på dette tidspunkt han fik stilling ved Arresø.

Hans Jensen tog navnet Visby efter den by, hvor han var født. Hans kone døde tidligt fra 3 små børn, men Hans Jensen Visby giftede sig igen og havde et lykkeligt familieliv også med den anden kone.

Han blev Ridder af Dannebrog, da han i 1848 havde været ansat som lærer i 50 år. Først i 1861 tog han sin afsked. Da havde han været lærer i 63 år, og han var da 84. Han solgte sin ejendom og flyttede til Store Heddinge til sin ældste søn. Her døde han mæt af dage 1870. "

Familienavnet Visby er ført videre. Jeg er tipoldebarn af Hans Jensen Visby og bor nu i Toftlund. Vore to døtre er flyttet tilbage til Sønderjylland, hvorimod min bror er blevet på Stevns, hvor den første Visby - Hans Jensen - ligger begravet.

*Jens Visby f. 1939, arkitekt
gift med Birthe Visby*

Kronprinsesse Ingrid

Feriehjem for Sønderjyske Børn

Af Henrik Becker-Christensen

Kronprinsesse Ingrid's Feriehjem for Sønderjyske Børn, ..."blev grundlagt på Gråsten Slot en skøn sommerdag". Det var i forsommeren 1939. Sådan står der i den nye institutions første årsberetning. Det var den nære kontakt gennem arbejdet i Den sønderjyske hjælpekomite, der havde fået folketingsmedlem I.P. Nielsen til at foreslå Kronprinsesse Ingrid dette skridt. Hun var da også, som han selv skrev nogle år senere, "fyr og flamme" for foretagendet.

Det var en nyskabelse i sønderjysk sammenhæng. Mens koloni- og landophold var velkendte i det gamle land, måtte børn fra dansksindede hjem i Nordslesvig i mange år nøjes med en rejse til København, som den eneste organiserede ferieaktivitet. Det var Feriebørnskomiteen Sønderjylland, der fra midten af 1920'erne stod for dette initiativ. Da I.P. Nielsen i slutningen af 1937 aflagde beretning om den sønderjyske hjælpevirksomhed, kunne han fortælle, at der dette år havde været 710 børn og 78 lærere i København. Dog lod han klart

forstå, at det ikke længere var nok med de nævnte skolerejser. Presset fra tysk side havde aktualiseret behovet for oprettelsen af danske lejrskoler og feriehjem for sønderjyske børn.

Det første skridt i denne retning var et lejrophold i 1937 på Lille Okseø i Flensborg Fjord for 300-400 børn. Kapaciteten var dog utilstrækkelig i forhold til behovet. Hertil kom, at det kun var en midlertidig løsning, idet øen i 1938 af staten blev udlejet til Københavns kommunelærerforenings Feriekolonier og dermed forbeholdt hovedstadens

børn. Større betydning fik derimod "Lejrskolen for Aabenraa Amtsrådkreds", der i maj 1938 blev indviet ved Hejls. Den nye lejrskole var forbeholdt børnene i Aabenraa amt. Det var derfor med god grund, at I.P. Nielsen erklærede, at "...på dette område ville vi gerne sætte mere ind".

Han tog derfor sammen med Kronprinsesse Ingrid initiativ til, at der blev oprettet en ny ferie-hjemsinstitution, som tilgodeså den danske folkeskole i hele Nordslesvig. Den skulle - som han skrev nogle år senere under besættelsen -

være "en sten i muren". Kronprinsesse Ingrid's Feriehjem for Sønderjyske Børn kom da også i praksis til at indgå i det netværk af danske nationale og sociale initiativer, som bidrog til at modstå presset sydfra.

Med hjælp fra staten blev der opført et feriehus ved Vejers Strand med Jep Fink som arkitekt. Her fik den selvejende institution overladt et 25 ha stort område af staten med tilhørende klitplantage. Lejemålet skulle gælde i 49 år med en årlig afgift på 15 kr. Den nye bestyrelse bestod foruden Kronprinsessen og I.P. Nielsen af borgmester Ernst Kaper, redaktør Frede Nielsen, klitinspektør Vilhelm Pinholt, amtskolekonsulent Nicolai Svendsen og sparekassedirektør Axel Ølgaard. Borgmester Kaper blev formand og Kronprinsesse Ingrid æresformand.

Den 12. september 1939 var man nået så vidt, at det nye feriehus kunne indvies. Blandt deltagerne var 52 sønderjyske skolebørn, der netop havde påbegyndt et 14-dages ophold i Vejers. Tysklands overfald på Polen og udbruddet af den anden verdenskrig kastede en skygge over opholdet. Lidet kunne man dog ane, at de store begivenheder også ville få en afgørende indflydelse på feriehusets fremtid. Da børnene tog hjem i september 1939, blev nøglen drejet om for sidste gang. Feriehuset kom således kun til at fungere i 14 dage.

Ved Danmarks besættelse den 9. april 1940 fik feriehuset i Vejers ufrivilligt en fremskudt placering i den nye frontlinje mellem England og Tyskland. Det fik bestyrelsen til at opgive tanken om at sende børn til Vestkysten. I stedet begyndte man at se sig om efter andre muligheder. Én lå lige for. Det var Gentoft Kommunalærerforenings feriekoloni på Broager, som lærerforeningen ikke ville gøre brug af denne sommer på grund af besættelsen. Det blev i stedet til glæde for 588 sønderjyske børn. Det gentog sig i 1941, 1942 og 1943. I 1944 var det statens ungdomslejr "Stensbæk" ved Arnum, der blev taget i brug en del af sommeren.

I mellemtiden havde Kronprinsesse Ingrid's Feriehjem for Sønderjyske Børn imidlertid igen fået fod under eget bord. I.P. Nielsen havde i 1941 foreslået, at man skulle bygge et nyt feriehus i en mindre udsat del af landet.

Det var ikke kun på grund af de aktuelle problemer omkring Vejers, men også ud fra en betragtning om, at institutionen skulle råde over et feriehus i hver af landets tre hoveddele – Jylland, Fyn og Sjælland. Tanken om det sidstnævnte sted blev dog senere skrinlagt.

Kronprinsesse Ingrid's Feriehjem, Bøgebjerg

Efter at bestyrelsen havde godkendt forslaget om at oprette feriehus nr. 2, rejste Kronprinsesse Ingrid selv til Hindsholm på Fyn for at se på en byggegrund. Her tilbød hofjærgermester Niels Rudolph Luel til Hverringe at stille en grund ved Bøgebjerg Strand til rådighed for institutionen. Stedet var meget velegnet til formålet med skov på den ene side, marker på den anden og kort afstand til stranden. Efter en henvendelse til Undervisningsministeriet fik institutionen tilsagn om, at staten ville betale halvdelen af omkostningerne ved byggeriet. Den resterende del blev fremskaffet ved tilskud fra anden side.

Resultatet af anstrengelserne var en smuk trefløjet træbygning – lidt i nybyggerstil – der i læ af skoven føjede sig harmonisk ind i landskabet. I hovedfløjen var der spisestue, dagligstue, to sovesale – en for piger og en for drenge – samt et lærerværelse. I alt var der plads til 52 børn og 9 voksne. Det flg. år blev feriehuset udvidet med en ny bygning, der skulle bruges som lege- og læsestue. Den kom især til at gøre god fyldest på regnvejrs-dage. Feriehuset blev taget i brug i juli 1941. Det første hold børn kom fra Tønder og blev budt velkommen af økonoma Ellen Pedersen.

Bøgebjerg

Ved Danmarks befrielse den 5. maj 1945 varede det dog noget, inden forholdene blev helt normaliseret for Kronprinsesse Ingrid's Feriehus. Mens Bøgebjerg var godt indarbejdet, stod det snart klart, at feriehuset ved Vejers var ubrugeligt. Løsningen på dette problem blev opførelsen i 1947 af et nyt feriehus ved Blåvand. Af ydre fik det samme fremtoning som feriehuset i Vejers. Forud var gået en større indsamling med tilskud fra skoler, sønderjyske kommuner, fonde og staten.

Ved indvielsen af den nye bygning i Blåvand var Kronprinsesse Ingrid's Feriehus igen blevet herre i eget hus og rådede nu over to funktionsduelige feriehus. De forblev den ydre ramme for institutionens virke frem til 1970.

I årsberetningen for 1948 gjorde I.P. Nielsen status over virksomheden i de forgangne 10 år. På trods af de store vanskeligheder under og lige efter besættelsen havde været ikke mindre end 4.961 børn og 416 lærere fra i alt 175 skoler på Kronprinsesse Ingrid's Feriehus.

I de følgende år voksede dette tal med 842 børn om året. De var fordelt på 16 hold – halvdelen ved Bøgebjerg og halvdelen ved Blåvand. For at øge kapaciteten blev opholdenes længde i 1953 skåret ned fra 14 til 12 dage. Det gav plads til to ekstra hold, hvorved det samlede børnetal ved de to feriehus voksede til 936. Dette antal forblev det normale i resten af 1950'erne og første halvdel af 1960'erne. 1962 var dog en undtagelse med 972 børn. I 1966 sank børnetallet til omkring 900. Det følgende år dalede det til 832 efter at antallet af hold var reduceret fra 18 til 16. I 1968 var der uændret 832 børn, men i 1969 og 1970 var der hvert år ca. 800. Derimod gik antallet af hold lidt i vejret, da feriehusene blev brugt mere til lejrskoleformål. Sammenlagt kom Kronprinsesse Ingrid's Feriehus i den nævnte periode til at huse omkring 24.700 børn.

Børnene var normalt i alderen fra 10 til 14 år. Rene "skjøde- eller pattebørn" kunne, som I.P. Nielsen udtrykte sig, ikke komme med. Bemærkningen var møntet på de lærere, der ønskede at få deres egne børn med. Kravet var her, at de skulle være i den skolepligtige alder.

Bøgebjerg

Ved udvælgelsen af børnene til de to feriehus sørgede man hvert år for, at børn fra østkysten og Als kom til Blåvand, mens børn fra vester-egnen blev sendt til Bøgebjerg. Det var ud fra den betragtning, at de skulle holde ferie i en egn, som i landskabelig henseende var helt anderledes end den, de kom fra.

Hvert år blev der sendt børn på ferie fra skolerne i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder, mens de øvrige skoler i flækkerne og på landet fik tilbudt et ophold på skift. Hertil kom fra 1950 børn fra det danske mindretals skoler i Flensborg. Det første år med ét hold, men fra 1951 med to hold, der blev fast fordelt på de to feriehus. Børn der havde været på feriehus året før, måtte kun undtagelsesvis komme med igen det følgende år. Tilsvarende undgik man, at feriehusbørnene samme år også deltog i de særlige skolerejser til København.

Den her beskrevne procedure ved udvælgelsen af holdene blev brudt to gange. Det var i 1964 og 1966, hvor et sammensat hold af børn fra hele landet i alderen 14-16 år gæstede henholdsvis Blåvand og Bøgebjerg.

Feriehusene vågnede, når de første hold ankom i midten af maj. Her blev børn og lærere budt velkommen af forstanderinden. Ordensreglementet blev gennemgået, så alle vidste, hvad de havde at rette sig efter. Herpå fik børnene anvist seng og skabsplads. Efter en god nats søvn blev børnene vækket – til at begynde med kl. 7, men senere mere humant først kl. 7.15. Efter vask og tandbørstning gjaldt det om at komme i tøj og rede seng inden morgensamlingen ved

flagstangen. Her sang børn og voksne en fædrelandsang, mens Dannebrog gled til tops. Efter morgenmaden var det så tid til husligt arbejde. Her blev børnene inddelt i arbejds-hold, der tog sig af opvask, kartoffelskræ-lning, rengøring i sovesalen, og afhentning af mælk eller andre fornødenheder.

Klokken 10 var det tid til at gå i vandet. Her havde Blåvand en ideel badestrand med fint sand. Ved Bøgebjerg var det en bro, som hjalp med at overvinde de mange sten i strandkanten og i vandet. Efter to timer ved stranden var det spisetid – som regel en varm ret suppleret med forret eller dessert. Herpå var der tid til en lur eller fordybelse i en af de mange bøger, som Sprogforeningen havde forsynet de to ferie hjem med.

Efter et par timers hvil blev der drukket eftermiddagskaffe. For børnenes vedkommende bestod det i kage og saftvand eller kakao. Herpå var det atter tid til at gå til stranden. Foruden badning tilbragte man tiden med gymnastik, "fri leg", som det hedder i pæda-gogsprog, og gik på opdagelse i strandkanten. Kl. 18 var der aftensmad – i reglen 6 halve stk. smurt rugbrød pr. barn. Herefter kunne aftentimerne bruges til leg, boldspil, konkur-rencer, oplæsning, sanglege, folkedans, bål ved stranden eller lysbilleder. Kl. 21 blev børnene fløjtet sammen til aftensang og flagnedtagning. Herpå var det sengetid med egen godnatlæsning. Omkring kl. 22 sænkede roen sig så over ferie hjemmene.

Den her nævnte rytme kunne dog blive brudt af mange ting. Det gjaldt ikke mindst de hold, der var på lejrskole, som havde et mere fagligt indhold. Vejret spillede også ind

Bøgebjerg

med indendørs sysler til følge. Hertil kom skattejagter, orienteringsløb, idrætskonkur-rencer, fodbold- og håndboldkampe samt de obligatoriske udflugter.

Årets højdepunkt på de to ferie hjem var dog det besøg, som børnene fik af Dronning Ingrid. Denne tradition havde rod tilbage til starten i 1939 og blev med få undtagelser videreført i alle årene frem til 1970. Både som kronprinsesse og som dronning fastholdt Ingrid således et stærkt engagement i institu-tionens ve og vel.

Hun deltog i alle bestyrelsesmøder, hjalp med praktiske gøremål og var selv med til at tegne de større linjer omkring ferie-hjemmenes virksomhed.

Som nævnt havde ferie hjemmene et na-tionalt og socialt formål. I takt med afspænd-ingen i grænselandet fik det nationale sigte dog en svindende betydning. Det sociale sigte blev understreget af, at opholdet var gratis i hele institutionens levetid. Foruden frisk luft, sol og badning blev maden på ferie-hjemmene tillagt en meget stor betydning i en tid, hvor mange børn var undervægtige og ikke fik en tilstrækkelig varieret kost. Resultatet udeblev heller ikke. I årsberetnin-gen for 1943 kunne bestyrelsen oplyse, at "...børnene tog kolossalt på i vægt. Rekorden for et enkelt barn var 3 kg på 14 dage!".

Endnu i 1967 blev det oplyst på et lærer-udvalgsmøde, at man i Haderslev udvalgte børn til ferie hjemmene, "...der sundheds-mæssigt har behov for et landophold". Da var velfærdssamfundet imidlertid ved at gøre ophold af denne karakter mindre påtræn-gende. Som et alternativ overvejede besty-relsen at gå over til ren lejrskolevirksomhed, men i lyset af kommunalreformen og de ændrede tider, blev det besluttet at afslutte den hidtidige virksomhed.

Den 26. februar 1971 mødtes bestyrelsen for sidste gang på Amalienborg. På bordet lå et udkast til fundats for "I.P. Nielsen-Hjemmene for sønderjyske børn", der som en ny institution med virkning fra den 1. april 1971 skulle afløse Kronprinsesse Ingrid's Ferie hjem. Da mødet blev hævet var der sat punktum for en imponerende indsats til gavn for de sønderjyske børn. Den havde involve-ret mange mennesker ikke kun i Nordslesvig,

men også i det øvrige land. Indsatsen havde været frivillig og lagt beslag på utrolig mange timer. Tilbageskuende kan man kun være fuld af beundring herover.

Historien om Kronprinsesse Ingrid's Ferie-hjem er et bidrag til den sociale og nationale udvikling i den genvundne landsdel. Samtidig er den også et vidnesbyrd om de bånd, der var blevet knyttet mellem kongehuset og den sønderjyske befolkning.

Henrik Becker-Christensen blev født i 1950 i Vejle, student 1969, mag.art. i historie 1977 fra Aarhus Universitet, dr.phil. 1990 ved Odense Universitet og adjungeret professor i historie ved Syddansk Universitet fra år 2000. Fra 1976 til 1998 var han ansat ved Institut for grænseregionsforskning i Aabenraa. I 1998 blev han dansk generalkonsul i Flensborg. Han har skrevet flere bøger og artikler – senest anden del af Sønderjyllands Historie bd. II om tiden 1918 til 2008

Postkort fra Kronprinsesse Ingrid's Feriehjem i 1956

Løgumkloster Refugiums historie - med langt

Tilløb

Af Gunnar Kasper Hansen

Hans Kongelige Højhed Prins Joachim ankommer til Refugiets 50-års jubilæum

Den 27. november 2010 fejrede Løgumkloster Refugium 50-års jubilæum og indvielsen af en ny mødesal, Havesalen. Ca. 170 inviterede gæster var mødt op. Blandt dem var Refugiets protektor, Hans Kongelige Højhed Prins Joachim, kirkeminister Manu Sareen og kirkeministeriets departementschef Henrik Nepper-Christensen. Programmet var: Festgudstjeneste i klosterkirken med biskop Elisabeth Dons Christensen som prædikant,

frokost i Refugiets spisesal, indvielse af Have-salen, kaffebord samme sted, middag med hovedret i Refugiets spisesal, aftensang i klosterkirken, dessertbuffet og kaffe i Havesalen og til slut De 9 læsninger i Klosterkirken.

Refugiets historie er en del af en større historie. Ifølge traditionen anlagde cisterciensermunke i 1173 et kloster i Løgum. Historiske fund tyder på, at det nok skete et par år

Anders Bork Hansen med arkitekterne Rolf Graae og Richard Aas

før. Over hele Danmark blev der i den sidste halvdel af 1100-tallet bygget cistercienser-klostre. Cistercienserne var dygtige håndværkere og agerbrugere, havde sans for det organisatoriske, var selvforsynende og lå ikke nogen til last. Det er ikke forkert at betragte cistercienserklostrene som de første egnsudviklingsprojekter i Danmark. Efter reformationen blev klostret med dets store jordtilliggende overtaget af hertug Hans, og en af hans efterfølgere, sandsynligvis hertug Adolf af Gottorp, byggede sig et lille slot og brugte kirke og kloster som lade og avlsbygninger. I 1721 indrettede Frederik IV stedet som kaserne for danske soldater. Efter 1864 rykkede tyske soldater ind, og efter genforeningen overtog - for nu at springe et par mellemregninger over - sognet kirke og kloster.

I årene 1931-1951 var Poul Schülein præst ved kirken. Inspireret af svenske og tyske protestantiske klostertanker forestillede han sig, at klosterbygningerne kunne bruges til noget, der lå i forlængelse af deres oprindelige formål. Dormitoriet skulle igen være sovesal for mænd, som skulle kunne opholde sig på stedet i op til et par måneder - i fred og ro og med tid til fordybelse og åndelig inspiration, så de kunne vende tilbage til deres arbejde med fornyede kræfter. Retreat hed det dengang. I dag har vi ikke besvær med at sige retræte. I 1937 blev der nedsat et biskoppeligt udvalg, som arbejdede med planerne. I den forbindelse

dukkede ordet "refugium" op. Det betyder "tilflugtssted". Men så kom 2. verdenskrig, og planerne blev lagt i skuffen. Efter krigen tog Schülein dem frem igen, men han havde p. g. a. dårligt helbred ikke kræfter til at arbejde videre dem.

Schüleins efterfølger som sognepræst, Anders Bork Hansen, som kom til Løgumkloster i 1951, begyndte året efter sammen med kirkeligt interesserede personer fra byen og egnen at bruge Klostersalen, som dormitoriet nu blev kaldt, til kirkelige egnsmøder. Møderne havde stor tilslutning, og Bork Hansen tog sammen med en lille kreds af dem, man dengang nok ville kalde "fremtrædende personligheder", som ikke kun begrænsede sig til Løgumkloster, refugieplanerne frem igen.

Det var Bork Hansens tanke at skabe et retrætested eller gæstehus på en bred folkelig og folkekirkelig baggrund. Undervejs i planlægningen blev man klar over, at alle de ideer, man havde, ikke kunne rummes i én institution, så man besluttede også at bygge en højskole på den anden side af åen.

Bork Hansens talent for at engagere og begejstre var en væsentlig grund til, at idéerne blev realiseret. Han fik betydningsfulde personer som H. Jepsen Christensen, tidl. landstingsmand, J. Th. Arnfred, tidl. formand for Askov højskole og en af den grundtvigske lejrs store høvdinge, og Chr. Bartholdy, formand for Indre Mission frem til 1959, med

Kirkeminister Bodil Koch ved grundstensnedlæggelsen

sig. Arnfred blev næstformand i Refugiets bestyrelse fra 1962 til 1977.

Indre Mission gav i 1954 en 10-årig driftsgaranti mod til gengæld at få indflydelse på ledelsen. I begyndelsen havde missionen halvdelen af pladserne i den fælles bestyrelse for de to institutioner. Det antal blev senere, da garantien bortfaldt, reduceret til to, og KFUM & K fik en af de ledige pladser. Det folkelige bagland blev repræsenteret af en række foreninger som Dansk Kultursamfund, som var med fra starten, og andre som Grænseforeningen, Sprogforeningen, Sønderjydsk Skoleforening og som nævnt også KFUM & K, og Landsforeningen for Menighedsrådsmedlemmer kom også til. Bork Hansen var bestyrelsens første formand, en kort periode var domprovst Børge Roesen formand, men ellers var borgmestrene Hans Jessen Hansen og senere Kaj Armann formænd og repræsenterede Løgumkloster by. Ved kommunesammenlægningen i 2007 ophørte Løgumkloster med at have en repræsentant i bestyrelsen, og Grundtvigsk Forums repræsentant, Andreas Nicolaisen blev valgt som formand og i 2012 efterfulgt af Poul Anton Martinussen, som er Indre Missions repræsentant. Frem til 2007 havde Højskolen og Refugiet haft fælles bestyrelse, men på det tidspunkt følte man fra begge sider, at tiden var inde til, at de to institutioner fik hver sin.

Arkitekterne Rolf Graae og Richard Aas var med i planlægningen fra starten, og møbelarkitekten Børge Mogensen kom til at stå for indretningen. I dag er Refugiet det eneste sted, der er tilbage, som Børge Mogensen har indrettet. Grunden, som var skænket af Løgumkloster kommune, blev udstukket sydøst for klosterfløjen. Her var et lille parkanlæg, som måtte forsvinde. Der var lidt protester, men byggeriet gik i gang. Grundstenen blev nedlagt 31. marts 1959, og Bork Hansen kunne gå sin daglige runde på byggepladsen.

Både højskole og refugium stod færdige og blev taget i brug i slutningen af 1960. Når det lod sig gøre på så kort tid, skyldtes det først og fremmest Bork Hansens ildhu. Han var visionær og måske ikke altid helt realistisk. Havde han været det, var projektet nok ikke

blevet til noget. Men bag ham stod personer med organisatoriske talenter og gode kontakter. De var med til at bære igennem.

Kongeparret var inviteret til Refugiets indvielse, som derfor først fandt sted i sommeren 1961. Ved den lejlighed citerede Bork Hansen fra Denis de Rougemonts bog "Penser avec les mains" – at tænke med hænderne. Uden hænder var visionen ikke blevet til noget, og mange hænder havde været i arbejde. Dronning Ingrid kom i øvrigt jævnligt på besøg på Refugiet, og i 1965 indvilligede Dronningen i at blive protektrice for Refugiet.

I 1963 blev Refugiets støtteforening Refugiets Venner oprettet på initiativ af direktør Henry Pedersen fra Brande.

Bork Hansen ønskede ikke, at Refugiet skulle være et sted, hvor man kunne lukke verden ude eller vende den ryggen - det var han alt for optaget af sin samtid og dens spørgsmål og problemer til - men et sted hvor man kunne få fast grund under fødderne. Den faste grund var for ham i denne sammenhæng kristendom og dansk folkelighed. I 1967 skriver han om "Klosteret ved vandene", for det er det Løgumkloster betyder: Klosteret ved vandene: "Klosteret er for længst borte, men Refugiet ligger nu – rent bogstaveligt – hvor det lå, og der skal det ligge – ved vandene – Ja, ikke ved at gammelt udtørret åleje, men hvor den strøm løber, som betyder liv og frugt i rette tid." Billedet er måske ikke helt klart, men jeg tror, at Bork Hansen tænkte på kristendommen i dens folkelige form som det levende vand, som skaber liv og vækst. Hvis det er rigtigt forstået, betyder det, at der for ham ikke var tale om, at Refugiet skulle danne ramme om en indadvendt og selvoptaget fordybelse, men en vekselvirkning mellem ånd og hånd, som man også kan finde den i den pietisme, som i høj grad har præget og vel stadig præger Sønderjylland, især det barskere Vestslesvig. Pietismen – det overses ofte – var ikke blot en indadvendt kristendom, men også i kraft af den selvbevidsthed, den skabte, en aktiv og udadvendt folkelig vækkelse. Pietisterne var fromme, men ordet "from" refererer lige så meget til deres flid som deres tro. Det kommer af ordet "fremme", altså det at få

Hendes Majestæt Dronning Ingrid på besøg

noget til at vokse og gro. De var flittige og disciplinerede som cistercienserne, og de pietistiske åndsenklaver var den næste bølge af "egnsudviklingsprojekter", som gik hen over Danmark i 1700-tallet og dannede, som en væsentlig medspiller i den oplysning, som har givet tiden navn, grobund for den senere folkelige vækkelses bevidsthedsdannelse og praktiske og organisatoriske foretagsomhed i 1800-tallet - med et velfungerende og stabilt folkestyre med indbygget monarki som en af sidegevinsterne. Nyere historiske undersøgelser viser jo, at denne kombination af demokrati og monarki er en af de mest skridsikre styreformere, der findes.

Bestyrelsen havde givet Bork Hansen frie hænder til at ansætte de daglige ledere på Refugiet og Højskolen. Han bar selv titel af "forstander" for begge institutioner. Refugiets første daglige leder blev Olga Kaae. Hun havde i flere omgange været på Askov og ville gerne have uddannet sig som violinist, men måtte opgive det af fysiske årsager. På Askov havde hun fået interesse for missionsarbejde, men tog afstand fra DMS missionssyn og rejste

støttet af grundtvigske kredse til Indien som missionær. Klogere på sin opgave rejste hun efter kort tid dér til England for at få sig en universitetsuddannelse og vendte så tilbage for at undervise kvindelige studerende på Missionary Settlement for University Women i Bombay. Hun betegnes som en missionspraktiker og gjorde i 1971 bl. a. op med den romantiske og forenkede opfattelse, at Østen er åndelig og Vesten materialistisk.

Olga Kaae ankom til Refugiet i sommeren 1960, mens det hele endnu var en byggeplads. Hun fortæller, hvordan Løgumklosters postmester, O. R. Kristoffersen, far til Frode Kristoffersen, en dag kom på besøg medbringende en af postvæsnets postkasser. Den skulle Refugiet have, for når det først kom i gang, skulle der nok blive brug for den. Det så hun som en stor tillidserklæring. Og i gang kom det ved et møde den 16. september, og den 24. rykkede de første egentlige "refugiegæster" ind. Olga Kaae fik stor betydning for den ånd, som kom til at præge Refugiet som et åbent og hjemligt mødested. Violinen var ikke gemt væk. Den spillede hun på til aftenangeni

Refugiegæster på udflugt

Klosterkirken. Elly Kjærgaard, Refugiets første oldfrue, ankom nogle måneder efter Olga Kaae. "Jeg kom sammen med madrasserne," er hun ofte blevet citeret for at have sagt. Hun indrømmer dog i dag, at hun kom lidt før. I 1967 blev Olga Kaae afløst af Helga Josephsen. I daglig tale kaldet Jo. Helga Josephsen havde været forstanderinde på Ubberup Sygepleje-højskole. En titel, hun fik lov til at tage med sig på Refugiet. Bork Hansen svævede stadig over vandene som forstander på begge sider af åen. Jo huskes som en god fortæller, af bl. a. H. C. Andersens eventyr.

En anden markant kvindeskikkelse, som også kom til præge ånden på Refugiet, blev Olga Bartholdy, søster til Chr. Bartholdy. Hun havde været sekretær for Arnfred på Askov højskole og bibliotekar og lærer samme sted og senere på Krogerup højskole. Hun betragtede sig efter sigende selv som grundtvigianer. På Askov havde hun mødt Olga Kaae. De spillede sammen; hun på klaver, og det blev et livslangt venskab. Hun blev i 1961 knyttet til Refugiet, som havde fået testamenteret det store Sønderjyske Gruppeudlåns-

bibliotek, som var skabt af læge Aage Lauesgaard i Toftlund. Ved siden af arbejdet som bibliotekar skrev hun også bogen "Munkeliv i Løgum Kloster". Hun stod for morgensangen i klostrets kapitelsal og ofte også for aftenunderholdningen i Pejsestuen på Refugiet.

Når man ser disse tre personer, Olga Kaae, Olga Bartholdy og Helga Josephsen, som kom til at præge det daglige liv på Refugiet, er forbindelsen til det grundtvigske og højskolen (Askov) klar og tydelig, men det, at Andre Mission i begyndelsen havde halvdelen af pladserne i bestyrelsen, gjorde alligevel, at Refugiet af mange blev opfattet som "missionsk".

Refugiet fik flere aflæggere. I 1971 indrettedes museet Holmen som et museum for kunstneren Olivia Holm-Møllers arbejder. Det var en udløber af Løgumkloster Kunstforening, som igen havde sit udgangspunkt i Refugiet. Olivia Holm-Møller havde forbindelse til Askov Højskole, og Arnfred spillede i sin egenskab af formand for FDB en vigtig rolle i købet af bygningerne til museet. Holmen lå på en grund, som den lokale Brugsforening havde købt. Og i 1973

indviedes Kong Frederik IX's klokkespil. Igen en af Bork Hansens ideer. Indvielsen blev foretaget af Dronning Ingrid.

Slottet, som ligger, hvor klosters nordfløj lå, blev i en kort periode omkring årsskiftet 1966/67 brugt som præstehøjskole, men så flyttet til København - for at vende tilbage til Løgumkloster igen i 1973. I 1992 kom Folkekirkens Pædagogiske Institut til. I begyndelsen havde de til huse i det gamle porthus ved den vestlige indkørsel til kirken, men senere flyttede det hen på den nuværende adresse på Kirkeallé 2. I 2001 blev Præstehøjskolen og Folkekirkens Pædagogiske Institut lagt sammen til Teologisk Pædagogisk Center (TPC). Præster, som er på kursus på TPC, bor og spiser på Refugiet.

Da Helga Josephsen trak sig tilbage i 1978, overtog Bork Hansen, som nu var gået på pension den daglige ledelse af Refugiet, i en periode støttet af sin husholderske, Eva Andersen. Det var småt med gæster, så det blev foreslået, at Kirkeministeriet overtog Refugiet. Der var brug for at tænke sig om, og en af dem som kunne samle tankerne var Asger Baunsbak-Jensen, som i en årrække var formand for bestyrelsen for Refugiets Venner. Refugiet skulle fortsætte som en selvstændig institution. Martha og Kurt Andersen, som kom fra Horne Ungdomsskole, blev ansat som forstanderpar. De kunne ikke træde til med det samme, så i mellemtiden tog Esther og Peter Dyris, pens. præst, sig af ledelsen.

Martha og Kurt Andersen tiltrådte i 1985, og det er nok ikke forkert at sige, at de tilførte Refugiet en tiltrængt fornyelse. Refugiet fik sit eget rengøringspersonale, de unge stuepiger forsvandt. Esther Balle sørgede for at organisere et korps af frivillige hjælpere, så forstanderparret i det mindste kunne få fri en enkelt aften om ugen. Lidt senere blev Ellen Bjern ansat som refugiemedarbejder. Man begyndte at tilbyde forskellige programmer med kulturelt og kirkeligt indhold. Det blev kaldt "programmer" og ikke "kurser", og der begyndte at komme flere gæster. Efterhånden kom der også programmer af sjælesørgerisk og spirituel karakter som "Når glæden bliver borte", pilgrimsvandring, retræter og i de senere år også programmer for stressede og udbændthedsruede. Refugiets motto er

"Succisa virescit", nedskåret grønnes det. Det udtryk-ker håbet om, at livet kan begynde at spire igen – trods alt!

Martha og Kurt Andersen blev i 1993 afløst af Kirsten og Svend Stidsen som kom som forstanderpar fra Tommerup Efterskole. Svend Stidsen skabte begrebet "sønderjyllandsture". En sønderjyllandstur tilrettelægges af Refugiets medarbejdere i samarbejde med en lokal (frivillig og ulønnet) turleder et eller andet sted i Danmark.

Turlederen laver lokal PR for turen, og gæsterne, som bliver hentet af vores lokale busselskab, Sydvest-bus, tilbringer 3-5 døgn i perioden fra marts til september på Refugiet med foredrag, koncerter og udflugter i Sønderjylland og Sydslesvig og bliver så kørt hjem igen. Det var ikke nogen dårlig idé. Den giver mennesker, som måske ellers har opgivet at tage på ferie, en mulighed for at komme af sted alligevel. Hvert år arrangerer Refugiet ca. 25 sønderjyllandsture fra alle egne af Danmark.

I 2005 tiltrådte jeg sammen med min daværende hustru, Karen Margrethe Nørsgaard, stillingen som forstander. Vi kom fra Bruxelles, hvor jeg i 14 år var ansat som præst ved dansk Kirke i Udlandet. Før det var jeg dels folkeskolelærer og præst i en grundtvigsk frimenighed. Vi overtog to refugiemedarbejdere, Kirsten Bjerrum Pedersen og Gunvor Sandvad, begge teologer, og siden er Aksel Kroglund Olesen, som er musikpædagog, kommet til.

Refugiets bygninger har fået lov til at stå som et smukt og harmonisk 50er-byggeri. Det føjer sig ydmygt ind i landskabet nord for Klosterbækken uden at skygge for den himmelstræbende klosterkirke. I 2001 blev pigeværelserne, som ikke længere blev brugt til deres oprindelige formål, bygget om, så de fik bad og toilet som Refugiets øvrige gæsteværelser. Det muliggjordes af en gave fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal. Samme fond gav et beløb, der var så stort, at Refugiets øvrige værelser kunne blive moderniserede i 2008 - uden at fjerne det præg, som Børge Mogensen havde sat på indretningen. Næsten samtidig modtog Refugiet tilsagn om en personlig gave fra Edith

Løgumkloster Refugiums nye mødesal, Havesalen

Kirk Christiansen som sammen med en donation fra Edith & Godtfred Kirk Christiansens Fond gjorde det muligt at påbegynde bygningen af en ny foredragssal tegnet af Arkitektfirmaet Lundgaard & Tranberg A/S. Foredragssalen ligger i Refugiets oprindelige have, anlagt af landskabsarkitekt J. Junggreen-Have. Haven var kendt ud over Danmarks grænser og blev betragtet som et modernistisk kunstværk, så det gav anledning til en del protester. Den er nu afløst af en ny have, som spiller smukt sammen med de gamle bygninger og Havesalen. Den nye have er tegnet af Niels Junggreen Have, søn af J. Junggreen-Have.

Refugiet drives som en selvejende institution og har hvert år ca. 13.000 overnatninger,

det svarer til ca. 4.000 gæster. 1/3 af dem er præster på kursus på TPC. Refugiet modtager ikke offentlig støtte, men er afhængig af gaver fra privatpersoner og støtte fra fonde. Der er ca. 40 ansatte, heraf en del unge mennesker, som arbejder der i deres fritid, så hvis man regner det om i fuldtidsstillinger, svarer det til ca. 20.

Refugiet har aldrig været en god forretning, men det skal det heller ikke være, altså en forretning, men regnskabet må selvfølgelig gerne balancere. Formålet for Refugiets virke er, at de gæster, der kommer der med mange forskellige formål, får noget ud af deres besøg og med det udbytte på bundlinjen kan vende tilbage til deres hverdag.

Gunnar Kasper Hansen, født 1947 i Gauerlund, student fra Stenhus, 1971 lærereksamen fra Holbæk Seminarium, 1971-91 lærer ved Øster Starup skole i Egtved Kommune, 1976-81 frimenighedspræst ved Ågård Frimenighed, timelærer ved Danmarks Lærerhøjskole, 1988 cand. pæd. kristendomskundskab religion, 1991-2005 præst for de danske menigheder i Bruxelles og Luxembourg (1991-1994), 2005 forstander ved Løgumkloster Refugium. 1968-2012 gift med Karen Margrethe Nørgaard

Eventyret er dit! Kom og grib det...

**ADVENTURE
EFTERSKOLEN**

Drømmer du også
om et eventyr?

ADVENTURE OUTDOOR

- Geocaching
- Træklatring
- Vildmarkslev
- Kajak
- Orienteringsløb
- Isbadning
- Overnatning i sne og trætoppe

ADVENTURE AQUA

- Havkajak
- Dykning
- Sejlads
- Svømning
- Navigation
- Surfing

ADVENTURE RACE

- Orienteringsløb
- Kortlære
- Mountainbike
- Fysisk træning
- Kost og sundhed
- Førstehjælp og skader

ADVENTURE BODY

- Outdoor fitness
- Indoor fitness
- Fitness Instruktør uddannelsen
- Anatomi & fysiologi
- Kost & sundhed

"Vi prøver konstant vores grænser af, lærer nye ting og har rigtig meget ekstremsport, fitness og anden idræt. Jeg elsker at få pulsen op og være helt brugt efter træning."

MILLE HANSEN, 16 ÅR - 10. KLASSE

8.- 9.- 10. KLASSE

KONTAKT OS FOR ET UFORPLIGTENDE BESØG

www.adventure-efterskolen.dk

ADVENTURE EFTERSKOLEN | Dyntvej 113 | 6310 Broager | Telefon 7444 2762 | info@adventure-efterskolen.dk

Værsgo kom indenfor ...

Artikler
og digte

Af Birthe Pedersen

Kort før Johannes Kragh Carlsen med kælenavnet Hansi blev 70 år, spurgte han mig, om jeg kunne skrive en bog med titlen: Hansi 70 år på Brærrå. Jeg vidste ikke, om jeg kunne bestride denne opgave, derfor svarede jeg nej.

Frøet var sået, så da der var gået en rum tid, spurgte jeg Hansi ved påsketid 2007, om vi skulle skrive en bog med titlen: Hansi 80 år på Brærrå, hvortil han svarede 'nå tøs då', men smilet om munden, var svar nok. Vi påbegyndte værket med det samme. Den 21. november 2009 var bogen færdig, dog med en anden titel nemlig: Værsgo kom indenfor. Hansi fortæller om et langt liv på slægtsgården Brærrå. Samme dag som bogen blev udgivet fik Hansi et område opkaldt efter sig ved Slivsøen ved Hoptrup, Johannes Carlsens Plads. Denne hæder er der ikke mange der får, kun Hansi og Johnny Madsen, har opnået det i levende live.

Hansi er barnefødt på Brærrå, ved Hoptrup. Han har så at sige levet hele sit liv på slægtsgården, bortset fra et efterskoleophold i Nordborg på Als, soldatertiden i Randers som cykel-dragon, karl på Nautrupgaard og hos Jørgen From i Vilstrup, hvorefter han kom på Gråsten Landbrugsskole.

I bogen følger vi Hansi og hans familie bestående af Mor, Far og tre søstre Misse, Lise og Christa. Desuden kommer han ind på sine forældres barndom - faderen Christian Carlsen fra den dansksindede familie, der boede på Aastrupvej i Haderslev og mor Anne Marie Kragh fra den tysksindede familie på Nautrupgaard ved Øsby. Hansi rummer et væld af historier, der alle er fortalt med et glimt i øjet. Disse er med til at løfte en flig af Sønderjyllands kulturhistorie, alt sammen fortalt om en tid, hvor de fysiske kræfter var den bærende kraft i landbruget. Her kommer uddrag fra bogen:

Johannes Carlsens Plads

Børn som arbejdskraft

Som regel havde far to hektarer med kartofler. Kassevis af læggekartofler blev stillet til forspiring i kreaturstalden, hvor de stod mørkt, lunt og godt. Når spirerne var lange nok, og jorden var tilpas varm, blev store som små hidkaldt til nedgravning af kartoflerne. Mutter Friedrich og karlene gravede hullerne med en spade. Vi børn fik nøje anvist, hvordan vi skulle bukke os ned og lægge kartoflerne forsigtigt ned i hullerne, så spirerne ikke knækkede af. Kartoflerne forsvandt én efter én i hullerne i mange lange og lige rækker. De blev dækket til med jorden fra næste

rækkes spadestik. Spirerne voksede, og kartoffelplanten brød gennem jorden. Tiden var inde for hypning og lugning. Dette arbejde blev karlene sat til. Hygge, hygge, hygge række op og række ned i sol, regn og blæst. Det var nok så ensformigt.

"I kartoffelhøsten fik Misse, Lise og jeg besked på at hjælpe daglejer Mutter Friedrich i kartoffelmarken. Mutter Friedrich gravede kartoflerne op med en kartoffelgreb, og vi skulle samle dem op i zinkspande. Kartofflerne skulle bæres hen til æ kasvun, 'stiv arbejds-vogn' og hældes op i den. Så var rammerne dikteret for den næste uges arbejde. Vi havde alt for lidt og for dårligt tøj på. Vinden gik lige igennem de hjemmestrikkede sweatre. Der måtte ikke klynkes. "Du kan arbejde dig til varmen." Med de bare hænder rodede vi rundt i jorden for at få alle kartoflerne med. Næverne snavsede til, og jorden pressede sig op under vore negle. Efterhånden tørrede vinden dem, så der dannedes en tør skal af snavs. Det våde vejr gjorde dem kolde og stive. Ligesom jorden klistrede sig fast under støvlerne. Svungen og støvlesnuden var efterhånden en stor klump fedtet jord. De opsamlede kartofler lagde vi i spandene, som nu skulle bæres hen til vognen. Vi gik frem og tilbage mellem kartoffelrækkerne og vognen. Zinkspandene var tunge i sig selv, og med kartofler i vejede de godt til. Vore ben var korte, og derfor måtte vi gå bagoverbøjet for at skabe lidt afstand mellem jord og spand, så spanden ikke skulle slæbe hen ad jorden. Vore arme var heller ikke lange nok til, at vi kunne løfte den fyldte spand op over vognens høje sidefjæl. Mutter Friedrich var snedig. I en håndevending gravede hun en rende til hestevognens hjul. Dermed var vognens højde minimeret, så nu var der ingen pardon - i gang med arbejdet børn. Men sørens også. Da vognen skulle trækkes derfra, sad den uhjælpelig fast. Hestene kunne simpelthen ikke trække læsset derfra. Hvordan problemet blev løst, er gået i glemmebogen."

Handelsmand Mikkelsen

Handelsmand Mikkelsen handlede med heste, kreaturer og grise. Han var en snu ræv, så man skulle være på vagt, når man handlede med ham. Det signalerede hans vel-

Johannes Kragh Carlsen (Hansi)

spækkede harmonikapung med rigtig mange penge i. Det var lige noget for far. Her kunne han bruge sin sans for at prie, 'forhandle om prisen'. For det meste foregik forhandlingerne indæ ved fru Mikkelsens køkkenbord, hvor der blev serveret en lille dram til kaffen. Ud over handlen fik far også nogle gode historier med hjem. Et sådant besøg kunne tage lang tid. På et tidspunkt bestilte far otte smågrise i vægtklassen 25 kilo. Hvem, der snød hvem, er uvist. Far var tilfreds, men man får vel ikke en tyk tegnebog ved at forære grisene væk. Egentlig var aftalen, at Mikkelsen skulle levere dem, men hvad hjælper det at have en bil, når man ikke kunne få benzin?

"Vor forkarl blev sendt af sted for at hente grisene. Han spændte hesten for arbejdsfjedervognen og lagde halm i bunden af grisekassen, hvorefter han løftede den op på vognen. Han satte sig godt tilrette i agestolen. Lise og jeg sprang op bag i vognen uden at spørge om lov. Det skulle vise sig, at det blev en rigtig morsom tur. Forkarlen satte hesten i rask trav. Vi kørte den nærmeste vej ned gennem Egedal, videre gennem Hoptrup by, ud ad hovedvej 10 og op mod Mikkelsens landejendom. Da vi ankom, viste det sig, at der ikke var nogen hjemme. Forkarlen blev ved hesten

og ventede på, at Mikkelsen skulle dukke op, men Lise og jeg gik på opdagelse. Vi løb ind i grisestalden. Alt virkede tomt, og der så ud, som om alt var blevet gjort rent. Helt tomt var her nu ikke. Grise var der godt nok ingen af, men her var til gengæld mange flere interessante ting. Over den ene svinesti var der lagt nogle forskallingsbrædder. Derpå lå rigtig mange læbestifter, cremer og parfumeflasker. Langs væggen stod en stor pallelignende trækasse, hvorpå der stod en masse små papæsker. Pallen stod lidt ude fra væggen ved svinestaldens lange side. Æskerne vakte straks nysgerrighed. Vi gik lidt rundt om dem. Jeg så et hul, der straks blev lidt større. Tænk engang, ud kom de dejligste læbestifter. De måtte afprøves. Lise og jeg malede på kryds og på tværs, på gulvet og op og ned ad væggene. Der gik da "nogle stykker" for ikke at sige en hel kasse læbestifter til vore kunstværker. Vi hørte forkarlen tale med nogen, så vi tog lidt forsyninger med i lommen og løb ud til forkarlen. Handelsmand Mikkelsen var kommet hjem. Han sendte os videre til gården Store Hovgaard, hvor han havde sine grise gående. Lise og jeg turde ikke se på nogen. Derfor sprang vi skyndsomt op på vognen, og vi trillede videre."

"Vi kørte ud ad hovedvejen. Dernæst drejede forkarlen ned ad alléen til Store Hovgaard og gjorde holdt foran stalden. Jeg skulle holde tømmen. Jeg vidste, at hesten blev urolig, når der skulle hentes smågrise. Så snart forkarlen kravlede ind i stien for at indfange de små grise én efter én, fór de rundt. Han fangede dem enten i øret eller i halen. Nu var kunsten at få en hånd ind under den skrigende gris. Da han havde fået et solidt tag under maven og fået den løftet op, skulle den bringes ud til grisekassen. Lise stod ved lågen på fodergangen og havde til opgave at åbne og lukke lågen ind til stien efter forkarlen. Hun var meget bange for grisebasserne, så lågen blev hastigt klappet i med et hårdt smæld. Smågrisene blev endnu vildere. De sprællede og vred sig samtidig med, at de hylede og skreg i vilden sky. De var efterhånden godt svinet til, og stanken var uudholdelig. Endelig var det overstået, så vi kunne begive os hjemad. Da kom Lise og jeg i tanke om læbestifterne, som blev fundet

frem fra lommerne. Jeg malede straks en streg på en af grisene og på forunderlig vis, tog den ene streg den anden, så alle grisene var rødmaledede, da vi ankom til Brærdå. Kun de tomme læbestifthyllstre var tilbage."

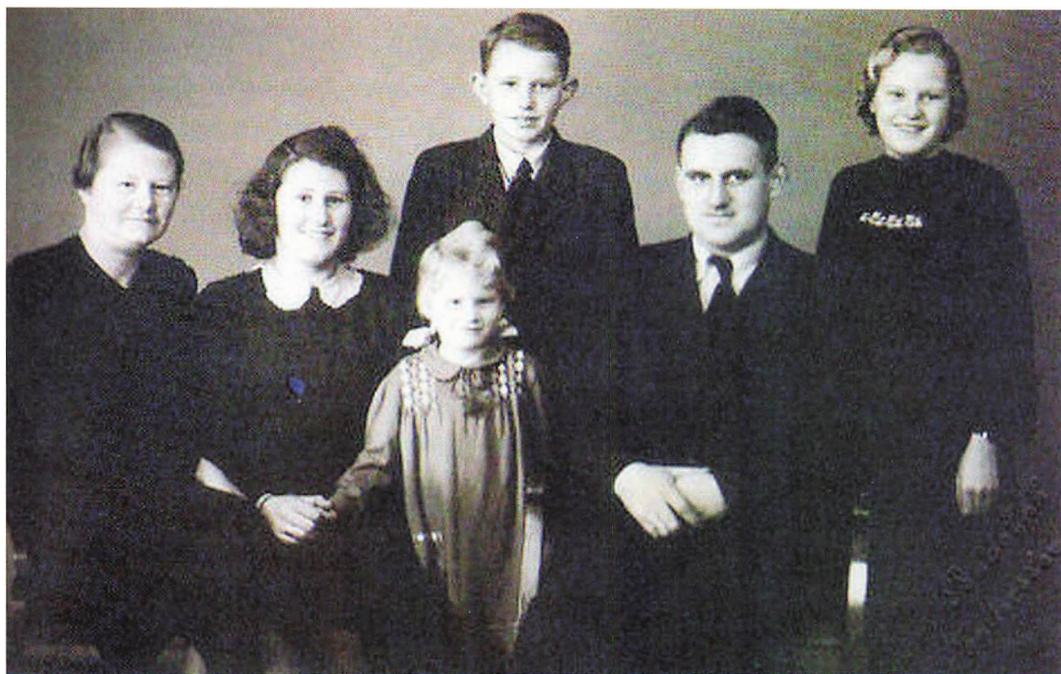
Historien slutter ikke her. Den blev endnu mere spændende. Knap 60 år senere stod der i avisen Jydske Vestkysten om genboens observationer ved Mikkelsens ejendom. Genboen Alfred Seest, der dengang var ti år, havde set en stor lastbil fra Aalborg Lufthavn aflevere tyske og franske parfumer og lign. i maj 1945. Disse varer blev i nattens løb gravet ned i et kæmpe hul. Dette afslørede han overfor den nye ejer af stedet, som gravede på det udpegede sted for at se, om det virkelig kunne være sandt. Og ganske rigtigt: alle de fine varer lå under møddingen (Jydske Vestkysten 2002).

"Der må være et lighedstegn mellem de opgravede sortbørsvarer og de læbestifter, Lise og jeg havde en kort fornøjelse af."

Lokum

Lokum var nok ikke lige det ord, bedstemor Klara brugte, men der er ingen tvivl om, at karlen, der skulle tømme disse spande, sagde lokumsspand. Bedstemor var et kultiveret menneske og havde gode manerer. Derfor ville hun nok nærmere bruge en af følgende betegnelser *das*, *latrin*, *retirade* eller det tyske *Häuschen*. Bedstemor skulle på *das*. Det var skumringstid, og det småregnede. Bladene hvirvlede omkring, og efteråret var ved at melde sin ankomst. Derfor tog hun i en håndvending sin trøje over skulderen og skridtede hurtigt over den pikstensbelagte gårdsplads. Allerede da hun nærmede sig lokumsdøren, kunne hun lugte stanken fra lokumsspandene. Stanken sivede ud gennem det rombeformede hul, der sad midt for i den øverste del af lokumsdøren, som var lavet af ru brædder.

Bedstemor tog sig sammen og lukkede døren op. Hun så ind på den aflange trækasse, der gik fra væg til væg, hvori der var savet to huller, der akkurat passede til, at zinkspandene kunne stå under og opsamle afføring og urin. Der var mørkt, og vinden ruskede. Bedstemor havde ikke fået petroleumslampen med, men hun satte haspen for

Hansi og hans søstre Misse, Lise og Christa og forældrene Anne Marie og Christian Kragh

døren og løftede de små trælæg, der tjente det formål at skjule spandenes indhold. Hun kiggede ned og fornemmede, at der var plads i begge spande. Hun skuttede sig, og gåsehuden var ved at forplante sig til hele kroppen. Hun trak bukserne ned og satte sig over et af hullerne. Bedstemor rev et stykke avis-papir af. Aftenen før havde hun sirligt klippet aviser i lige store stykker og trukket dem på et stykke selvbindergarn med en stor stoppenål. Papiret hang på et stort søm på den hvidkalkede væg. Hun nulrede papiret mellem sine hænder, medens hun forrettede sit ærinde. Nu var papiret klart, så hun kunne tørre sig.

Alt imedens hun sad på das, lod hun tankerne gå tilbage til sommerens varme dage. Da var det måske mere behageligt, hvor det rombeformede hul og sprækkerne i døren lod solstrålerne lyse og varme rummet op. Hun sad og overvejede, hvilken årstid det var værst at gå på lokum. De varme sommerdage, hvor fluerne svirrede omkring spandene, eller de kølige dage, hvor vinden susede omkring enden. Bedstemor forlod dasset og gik hen til vandpumpen for at vaske sine hænder. Når mørket faldt på, forrettede man sit ærinde

på potten, der stod under sengen, eller i den langt finere hvidemaljerede spand, der stod i et hjørne af soveværelset. I min barndom var der mange, der tømte deres lokumsspand i et hul, som blev gravet mellem rabarberne, og jeg har aldrig siden dengang set så store og flotte rabarber.

Levering af sorte grise

Når vi slagtede, fik far slagtet en gris eller to mere end den, vi selv skulle bruge. Han havde som regel en forudbestilling. Denne gang var det Krauses Hotel i Haderslev, der skulle aftage kødet og en spand blod. Kødet blev grovparteret, lagt på lagner og læsset op på arbejdsfjedervognen. Jeg fik besked på at levere varerne.

"Jeg var særdeles nervøs for denne køretur. Det var ikke let at transportere en spand blod med en hestevogn over de toppede brosten. Jeg var heller ikke stolt ved at transportere sorte grise, men jeg var endnu mere bekymret for, om jeg kunne styre hestene på brostensbelægningen. Transporten skulle nødvendigvis afsløres. Derfor holdt jeg skarpt øje med, at blodet ikke skvulpede over, så nogen op-

dagede, hvad jeg havde på ladet. Jeg må sige, at lettelsen var stor, da jeg langt om længe drejede heste og vogn ind i hotellets baggård. Da kunne jeg tørre sveden af panden. Der blev hurtigt læsset af, og jeg kunne med sindsro køre hjemad nu med ren samvittighed." Den rene samvittighed blev hurtig sort igen. Da jeg kom hjem, stod far og ringede til dyrlægen. Jeg hørte noget om en syg ungtyr. Da dyrlægen kom, så han på den og proklamerede, at den ikke fejlede noget. Efter en lavmælt samtale, fik den hurtig en diagnosen slagtning. Dagen efter måtte jeg igen af sted med hestevognen.

Brodere hos Helene Oxholm

Broderi hørte til den praksiserfaring, piger skulle mestre, hvis de hørte til blandt det bedre borgerskab. Da mine søstre skulle lære at brodere, var Helene Oxholm fra Over Kestrup bestemt den mest kompetente til at undervise dem i denne færdighed. I daglig tale blev Helene kaldt Lene. Mor var i syklub med Lene. De to blev enige om, at Misse skulle i gang med sit udstyr, hvorpå der skulle broderes monogrammer, samtidig med at de grundlæggende teknikker skulle indøves. Lise var ti år gammel, så hun kunne ligeså godt følge med. Margrethe Brink, der også var med i syklubben, ville gerne tilslutte sig denne aftale, så hendes datter Margit også kunne deltage i dette kursus. Misse og Lise gik en gang om ugen. To vintre i træk traskede de ad stien fra Brærå til gården Stensbjerg for at hente Margit. Sammen fortsatte de tre piger småsnakkende til Over Kestrup via Neder Kestrup, til de endelig nåede gården, hvor Lene Oxholm boede. Pigerne var ikke særligt begejstrede for den ordning, men håndarbejde hørte med til god almen opdragelse. Lene underviste pigerne i almindelige broderisting, knaphulssting og veneziansk broderi. Pigerne sad ved spisebordet i den varme og hyggelige stue og broderede. Lise var og er stadig meget dygtig til at brodere, og hun var allerede som barn meget sirlig med sit håndarbejde, og måske var hun også den mest flittige af dem alle. Set i barneperspektivet gik Misse, Lise og Margit ikke forgæves den lange vej op til Lene. Hver eneste gang ventede der dem et dejligt kaffebord med fire til fem slags kager,

hvortil de fik saftvand. Det var et af eftermiddagens højdepunkter. De fik sandkager, store chokoladekager og småkager.

Ud over at brodere forsøgte Lene Oxholm at prente lidt kultur ind i pigerens tilværelse ved at læse op af forskellige bøger, medens pigernes nåle glødede. Så snart kl. var 17, fløj pigerne ud af pligtens hule. Det var den bedste stund for Misse og Margit, for mærkeligt nok kom Lenes søn Steffen altid ud ad stald døren ved denne tid. Misse og Margit tumlede altid med Steffen, og især var det skønt, hvis der tilmed var faldet sne, så de kunne "vaske" hinanden. Lene holdt hånden over Lise. Hun var jo den lille, så hun blev først sluppet løs, når gassen var gået af de store.

Danseskole

"Kunne man danse, når der var krig? Det kunne man åbenbart! Jeg var ikke meget for det, men vi skulle gå til dans. Der var ingen pardon. En gang om ugen cyklede mine søstre og jeg ned til Hoptrup Forsamlingshus. Der stod ægteparret Helsinghoff klar til at modtage os 40 børn, der var mere eller mindre interesserede i at lære dansetrin. Vi knægte ude fra landet jokkede da bare lidt rundt uden at høre efter danselærerens anvisninger. Jeg lyttede heller ikke til musikken, mens jeg dansede. Den dame, der sad og hakkede i klaveret, gjorde ellers sit for at få os til at følge rytmen. Hun lagde i hvert fald al sin kraft i tangenterne, så hendes musik kunne høres på lang afstand. Det nemmeste var, hvis jeg dansede med en af de hersens skrappe piger, der førte an, så jeg blot skulle lade mig rive med rundt på gulvet. Mine søstre derimod var vilde med at danse. Iført søndagstøjet cyklede de af sted. De glædede sig ligefrem, og de øvede sig også i stuen derhjemme".

Hver sommer blev der afholdt afdansningsbal. Pigerne havde hvide ankelsokker og en flot blå kjole på. Deres kjoler blev syet af en hjemmesyerske fra Hoptrup. Stoffet var tyndt og lyseblåt med en kongebå tråd, der dannede omridset af blomster over hele stoffet. Da de voksede fra kjolerne, blev de gemt væk for senere at blive genbrugt, da mor syede dukketøj til sit barnebarn. Dukkekjolen findes stadigvæk og pryder dukken, der ligger

Slægtsgården Bræra

i min mors gamle dukkevogn. En ting må jeg fremhæve som positivt. Jeg blev ikke iklædt matrostøj til afdansningsballet, ligesom drengene gjorde i min Mor og Tittes tid.

Ellers har danseundervisningen ikke ændret sig en tøddel fra dengang, hvor tante Titte gik til dans. Hun har fortalt om danseundervisning i den tyske borgerforenings lokaler, der havde til huse i Slotsgade i Haderslev. Her gik hun på danseskole sammen med andre velopdragne børn fra de tysksindede hjem. Her lærte de at danse polka og vals. Drengene stod på lige rækker i den ene side af salen, og pigerne stod på den anden. På danselærerens kommando gik drengene tværs over gulvet for at byde pigerne op med

et dybt buk. Det var om at skynde sig, dog uden at danselæreren bed mærke i det, da der altid var piger, der var mere eftertragtede at have som dansepartner end andre.

Pigerne besvarede drengenes buk ved at tage fat med begge hænder i de lange kjolers dybe folder. De nejede dybt, mens de bøjede hovedet. Nu stod parrene klar med hinanden i hånden højt hævet over taljehøjde og med behørig afstand imellem sig. Der blev slået an på klaveret, og danseundervisningen kunne begynde. Der var ingen snak, før, under eller efter dansen. Pigerne kiggede tavse og generete ned i gulvet, medens drengene koncentreret førte an i polkaens hurtige trin, mens danselæreren talte 1-2-3-4.

Birthe Pedersen: *Jeg er født i Genner med fødenavnet Juhler i 1952 og har trådt mine barnesko i Marstrup og Hoptrup. Jeg blev uddannet pædagog i 1974 og har siden da arbejdet med børn i alderen 0–14 år. Min mand og jeg er bosat i Søften ved Hinnerup.*

Mit mål med bogen var at fortælle min onkels historie, så den var letlæselig, humoristisk, og at indholdet egnede sig for begge køn. Ifølge vore læsere er det lykkedes ganske godt. I hvert fald har vi fået rigtig mange breve og telefonopringninger fra glade og rørte læsere

Læs videre på www.birthe-pedersen-juhler.dk

Aktuatoren

der blev til på Als

Artikler
og digte

Af Marie Jensen

For 36 år siden stiftede Bent Jensen LINAK, som i dag er verdens førende aktuator-virksomhed med over 1.600 medarbejdere i 35 lande. Men historien om LINAK går to generationer tilbage til en bedstefar og et lille maskinværksted i Nordborg på Als.

“Christian Jensen Maskinbygger”, stod der skrevet på et skilt foran det hvide hus i Nordborg i 1907. Dengang dækkede titlen over et lokalt maskinværksted, som reparerede landbrugsmaskiner og producerede kvashuggere til landbruget. Siden blev det til “Christian Jensen og

Sønner”, da maskinbyggerens søn Thomas overtog den lille virksomhed.

Og i foråret 1976 var turen så kommet til sønnesønnen Bent Jensen. Han var 25 år og nyuddannet maskiningeniør. Egentlig lå det ikke i kortene, at han skulle træde i faren og farfarens fodspor. Bent ville ud at rejse efter

Bent Jensens farfar, Christian Jensen, sammen med sin familie og ansatte foran bygningen på Løjertoft i Nordborg i 1907. Drengen på billedet er Christian Jensens søn Thomas, som siden fik sønnen Bent

at have slidt med bøgerne på Teknikum. Han brændte for teknik og mekanik, havde rodet med sin første knallert som 11-årig og var uddannet maskinarbejder på Danfoss, før han læste videre til ingeniør. Alligevel havde han ikke skænket faderens smedevirksomhed en tanke, før faderen selv gav ham et ultimatum. "Enten overtager du, eller også lukker jeg forretningen."

Så selvom han aldrig havde haft drømme om at blive leder, besluttede Bent Jensen sig for at give familieforetagendet en chance. En uge efter han havde fået sit diplom som maskiningeniør, overtog tredje generation familiefirmaet.

Den virksomhed, som Bent Jensen overtog fra faren, var en lille maskinfabrik, der fremstillede fladremsskiver, kileremsskiver, kornkværne og esser til smedier og som ikke var fulgt med tiden. Desuden fulgte otte medarbejdere med videre i firmaet.

69 år efter farfaren stiftede maskinfabrikken, besluttede Bent Jensen, at der måtte ske noget nyt. Noget helt nyt.

Den lineære aktuator

Så Bent Jensen satte sig for at udvikle et nyt produkt, som kunne sikre maskinvirksomhedens overlevelse. Han gav sig selv fem år til at nå sit mål. Tre år senere stod han med sit nye produkt i hånden. Den første lineære aktuator var født.

En elektrisk lineær aktuator består af en motor, et gear og en spindel med møtrik. Det er en enhed, der konverterer den roterende bevægelse fra en DC-motor med lav spænding til en lineær bevægelse, dvs. tryk- og trækbevægelser. På denne måde er det muligt at løfte, justere, vippe, skubbe eller trække tunge og svært tilgængelige genstande, blot ved at trykke på en knap.

Idéen

Idéen til den lineære aktuator fik Bent Jensen efter studietiden på Teknikum i

LINAKs første aktuator var LA30

LINAKs stifter. Det er nu 36 år siden Bent Jensen overtog det lille maskinværksted i Nordborg. I dag er han 60 år og fortsat administrerende direktør og ejer af LINAK

Sønderborg, da han sammen med en tidligere studiekammerat, som sad i kørestol ville lave en ny kørestol med mange elektriske bevægelser. Undervejs i det projekt fik Bent Jensen idéen til den lineære aktuator.

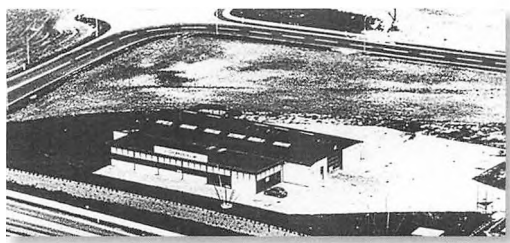
Den første aktuator var LA30, der blev lanceret i 1979 og som blev solgt til grønt-høstere i landbrugssektoren. Men i de følgende år efter skulle det vise sig, at kun fantasien sætter grænser for, hvor en LINAK aktuator kan gøre nytte.

Fabrikken i Guderup

Tre år efter den første aktuator blev lanceret, solgte Bent Jensen farens maskinværksted i Nordborg og flyttede i 1982 til nye lokaler på Smedevænget ved landevejen i Guderup. Her blev aktuatoren sat i produktion.

I starten bestod firmaet af Bent Jensen, en kontordame og et par produktionsmedarbejdere, der var fulgt med fra "Christian Jensen og Sønner".

I 1984 fandt firmaets anden store ændring sted. Tiden var løbet fra "Christian Jensen og Sønner Nordborg ApS", som skiftede navn til LINAK. Navnet står for LINEær AKtuator. Bent Jensen fandt selv på firmanavnet, ligesom han selv designede logoet på sit tegnebræt derhjemme.

LINAKs første lokaler på Smedevænget i Guderup i 1982

Navnet LINAK blev skrevet med store, tykke bogstaver. Logoet skulle symbolisere bevægelse; en hvid pil i en halvcirkel med en lige hvid pil i midten, der peger opad på en kvadratisk blå baggrund. Både navnet og logoet fra 1984 er den dag i dag LINAKs kendetegn. Senere fik LINAK også et slogan. Men det vender vi tilbage til.

Telefonen, der aldrig ringede

For dengang i 1984 var der stadig lang vej til succes. Nu havde Bent Jensen produktet, navnet og logoet, men næste skridt for maskiningeniøren var at få aktuatoren solgt. Den nystartede virksomhed skulle nu nå ud til kunderne. Bent Jensen skaffede navne og adresser på 500 potentielle kunder i landbrugssektoren. Med hjælp fra sin kone Lene, som siden også blev ansat i firmaet, fik han sendt de første 10 brochurer, der beskrev det nye produkt, af sted med posten til potentielle landbrugskunder. For firmaet havde kun én telefonlinje og den skulle jo nødtigt være optaget, når kunderne begyndte at kime LINAK ned, tænkte Bent Jensen.

Men et par måneder senere havde telefonen stadig ikke ringet og en skuffet Bent Jensen sendte yderligere 50 brochurer af sted. Da heller ikke det gav resultat, sendte Bent Jensen de resterende brochurer ud. I alt gav de 500 brochurer to kontakter, som aldrig resulterede i noget konkret salg. Siden begyndte LINAK at annoncere i fagblade og tidsskrifter og langsomt men sikkert begyndte kunderne at komme.

I starten fik LINAK små ordrer på 20-30 aktuatorer ad

gangen. Men vendepunktet kom, da Taarup grønthøstere placerede en ordre på 2.000 aktuatorer hos LINAK. Bent Jensen sang hele vejen hjem i bilen, efter at have underskrevet ordren i Kerteminde. Det var en ordre, som også produktionsmedarbejderne fra dengang stadig husker som noget helt særligt. Det var vendepunktet.

Ny organisation

Siden gik det stærkt. Bent Jensen kom efterhånden til den erkendelse, at selvom han havde produktet, havde han ikke alle de kompetencer, der skulle til for at gøre LINAK til en succes.

Derfor tog han i slutningen af 1980'erne de første skridt mod at lave en organisation med en ledergruppe, hvor ansvar og opgaver blev fordelt mellem salg, produktion, kvalitet, udvikling, indkøb og økonomi.

Samtidig fortsatte Bent Jensen med at udvikle lineære aktuatorer. Revolutionen kom i 1989, da LINAK gik fra at være aktuatorleverandør til systemleverandør. Det medførte, at LINAK blev storleverandør til hospitalssenge i Europa med hele systemer bestående af LA28, LA32 og elektroniske styresystemer.

I dag er LINAK-koncernen opdelt i fem divisioner, der er organiseret som selvstændige forretningsenheder. Alle områderne indeholder LINAKs slogan: "We improve your life," et løfte, som dækker over et stærkt engagement i menneskers livskvalitet og velbefindende og som findes i alle LINAKs produkter.

LINAKs produkter findes i mange forskellige brancher og gør både arbejds- og privatlivet nemmere for en masse mennesker. Produktet er ikke altid umiddelbart synligt, men kigger man under en elevationsseng eller et elektrisk bord, finder man oftest en LINAK aktuator.

Elektronisk styresystem, gennembruddet for aktuatorer til hospitals- og sundhedssektoren i 1989

Produkterne

MEDLINE & CARELINE leverer lineære aktuatorløsninger, som forbedrer livskvaliteten for både patienter og plejepersonalet

LINAKs hovedkvarter i Guderup i dag. Nederst i højre hjørne ses de oprindelige bygninger fra 1982

på hospitaler, plejehjem, forskellige behandlingscentre og i private hjem. Siden starten af 1990'erne har LINAK været verdens førende leverandør på dette område.

DESKLINE har siden slutningen af 1990'erne leveret komplette fleksible aktuator-systemer til højdejusterbare borde, skranke og arbejds- og kontorborde. TECHLINE producerer elektriske lineære aktuatorer til løsninger i krævende industriapplikationer. De første løsninger blev installeret i landbrugs- og entreprenørmaskiner i 1980. I dag laver TECHLINE også aktuatorer til solcelle-energi, bl.a. har TECHLINE leveret til LINAKs solcellepark i Guderup.

HOMELINE designer aktuatorer til elektrisk justering af senge i private hjem, som gør sengen mere behagelig og ergonomisk. NETLINE switchgear automation system forbedrer effektivitet og kvalitet indenfor det elektriske forsyningsnetværk.

I dag har LINAK mere end 7.000 forskellige varenumre og det komplette sortiment omfatter aktuatorer, løftesøjler, kontrolbokse, styringer og et bredt udvalg af tilbehør. 80 procent af LINAKs produkter er kunde-baserede løsninger, samtidig med, at LINAK

oftest samarbejder med kunderne om at udvikle nye applikationer.

Fra Als til hele verden

I 1985 startede LINAK sit første salgskontor i Sverige og i 1990 åbnede det første datterselskab i Storbritannien. I 1999 fik LINAK sin første fabrik i udlandet, i Louisville, Kentucky. I dag er der fire fabrikker i Danmark, USA, Kina og Slovakiet, der er 28 datterselskaber og adskillige salgskontorer spredt over hele verden, men hovedkontoret ligger stadig i de samme bygninger i Guderup på Als.

Den globaliserede verden har givet LINAK nye udfordringer. Bent Jensen kæmper fortsat for at bevare arbejdspladserne på Als, ligesom han forsøger at lokke arbejdskraft til lokalområdet.

I 2007 resulterede det i et anderledes initiativ. Sammen med Danfoss og Sauer-Danfoss deltog LINAK i "Kom-Hjem"-kampagnen. I København dukkede der pludselig store bannere op med ordene: "Jyder, kom hjem". En opfordring til, at de jyder, som var flyttet til hovedstaden skulle vende næsen hjemad til de mange jobs, der ventede i Sønderjylland.

Solcelleparken ved siden af den runde DESKLINE fabrik er udstyret med LINAKs aktuatorer LA35 og LA36.

Den runde fabrik

Siden etableringen af den beskedne hovedbygning på Smedevænget 8 i 1984, har LINAK spredt sig langt over markerne i Guderup.

I dag består LINAKs hovedkvarter i Guderup af 38.000 kvadratmeter, der både omfatter udviklings- og produktionsanlæg, hvor 90 procent af produktionen eksporteres. I december 2002 blev LINAKs sidste og mest usædvanlige byggeri indviet i Guderup. Den nye runde DESKLINE fabrik var 104 meter i diameter og vakte opsigt ved at være ét eneste stort lokale. Den runde fabrik bygger på Bent Jensens filosofi om, at ledelsen ikke skal sidde på afstand af de menige medarbejdere. Således er der ingen vægge, der adskiller produktion og kontorer i den 9.700 kvadratmeter store fabrik.

Ligesom datterselskaberne har spredt sig til alle fire verdenshjørner, så dækker hovedkvarteret i Guderup nu fabrikker i NORD, SYD, ØST og DESKLINE.

LINAK ånden

Næsten siden starten har LINAK fortsat en konstant og rivende udvikling. Og i løbet af 1990'erne begyndte man at tale om, at LINAK ånden var forsvundet. Folk havde mistet fokus og målet var ikke længere synligt.

Men i samarbejde med en konsulent lykkedes det LINAK at finde tilbage til den pionerånd og de værdier, som fortsat kendetegner og styrker virksomheden. Lige siden den spæde start har LINAK holdt to årlige fester i form af en julefest og en sommerfest. Især sommerfesten er noget særligt for medarbejderne og hvert år i juli lyser det store hvide festtelt op ved landevejen i Guderup. Indenfor ønsker alle hinanden en god sommerferie med vildsvin, fadøl, dans og musik.

LINAK i er høj grad blevet bygget op af trofaste og dedikerede medarbejdere, hvoraf mange har haft 25 og 30 års jubilæum og føler en personlig stolthed i virksomheden, dens historie og produkter.

Et grønt mærke for fremtiden

I 2009 blev LINAK en del af Project Zero, et initiativ, der går ud på at gøre Sønderborg og omegn CO₂-neutralt i 2029. I den forbindelse besluttede Bent Jensen, at LINAK skulle have sin egen solcellepark ved siden af hovedkvarteret i Guderup. Solcelleparken blev indviet i februar 2011 og er en af de største solcelleparker i Danmark.

Og LINAK er allerede godt på vej mod at nå sit mål. Mere end 500 m² (75 kWp) solceller leverer på årsbasis 90.000 kwh, hvilket svarer til forbruget i ca. 15 parcelhuse. Solcellerne er alle udstyret med LINAK aktuatorerne LA35 og LA36 fra TECHLINE, som gør solcellerne i stand til at følge solens placering på himlen.

Derudover har LINAK igangsat en masse andre initiativer, som har til formål at reducere forbruget og gøre LINAK CO₂ neutralt på flere niveauer. Bl.a. i forretningsprocesserne og når det gælder indkøb af nyt produktionsudstyr og bygningsinstallationer. På et år er CO₂ udslippet på LINAK blevet reduceret med 936 tons, hvilket svarer til 23 procent.

Det samme gælder virksomhedens produkter. LINAK stræber efter at være en del af løsningen på de globale klimaforandringer frem for at være én af årsagerne dertil. LINAK udvikler aktuatorløsninger, der optimerer udbyttet af vedvarende energiformer. Med ZERO løsningen har LINAK reduceret forbruget af

standbystrøm i DESKLINEs kontrolboks til en utrolig lav maksimumværdi på 0,1 W.

Et livsværk

I årenes løb har LINAK vundet adskillige danske og internationale priser og anerkendelser, bl.a. Landsforeningen af Polio-, Trafik- og Ulykkeskadedes Hæderspris i 1998, Årets entreprenør (Ernst og Young) i 1999 og Kong Frederik den Niendes hæderspris for fortjenstfuld indsats for dansk eksport i 2000. I 2001 rundede LINAK en omsætning på én milliard kroner og samme år modtog virksomheden prisen "Gazellevirksomhed" af Børsen. I 2011 nåede LINAK en rekordomsætning på over to milliarder kroner.

LINAK er i dag anerkendt globalt for høj kvalitet, teknisk avancerede løsninger og nyskabende produkter. LINAK fortsætter med at udvikle nye produkter og finde innovative løsninger, ligesom virksomheden fortsat ekspanderer og opdager nye forretningsmuligheder over hele kloden.

Der er sket meget, siden syv mennesker stillede op til fotografering foran det lille maskinværksted "Christian Jensen Maskinbygger" i Nordborg i 1907. Det der startede som en familiepligt i 1976, er i dag blevet Bent Jensens eget livsværk. Et iværksættereventyr der tog sin begyndelse i Nordborg og som i dag leverer livskvalitet til mennesker over hele verden i form af en lineær aktuator fra Als.

WE IMPROVE YOUR LIFE

Værdier: Kundeorientering – Kreativitet - Viljen til forandring
Loyalitet, åbenhed og ærlighed - Entusiasme og individuel effektivitet
Arbejdsglæde og hjælpsomhed

Formål og mission: LINAK leverer innovative aktuatorløsninger, der forbedrer menneskers livskvalitet og arbejdsmiljø.

Vision: LINAK vil være den globale leder inden for innovative elektriske aktuatorsystemer i vores kernesegmenter.

Fra Holland til Danmark

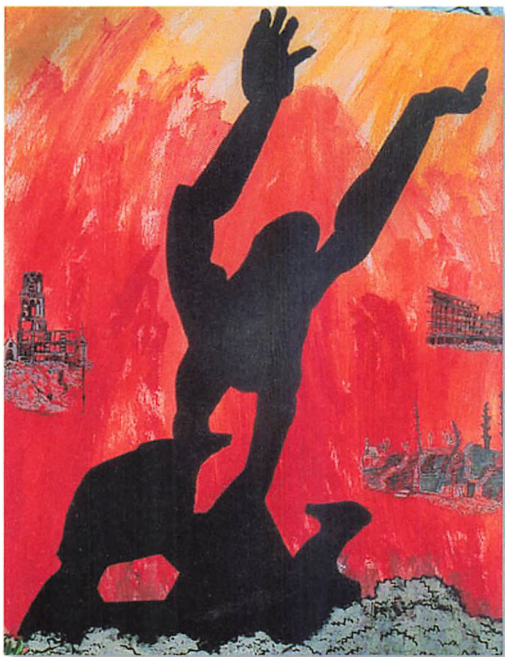
Artikler
og digte

Af Bertina Kærager

Årene før min fødsel var, mildt sagt, dramatiske. Mine forældre giftede sig i november 1939 og da min far, som var matematiker, fik et lærerjob på en skole i Rotterdam flyttede de dertil.

Den 10. maj 1940 brød krigen ud og den tyske hær invaderede Nederland. Den nederlandske hær forsøgte at forhindre den tyske hær i at indtage landet. De kæmpede i 5 dage. Den 14. maj befalede Hitler at bombardere Rotterdam. Ikke havnen men bymidten, civilbefolkningen. Ca. 850 mennesker døde og flere end 80.000 blev hjemløse.

"1940 1" Bertina Kærager-van Eijck

Byens hjerte lå fuldstændigt i ruiner. Hitler truede med at bombe Utrecht også. Den nederlandske hær indså at de ikke kunne beskytte byerne og overgav sig.

Mine forældre overlevede men alt de ejede brændte i det enorme ildhav som opstod ved bombardementet. Jeg har fx aldrig set et billede af mine forældres bryllup.

Næste dag cyklede de på et par lånte cykler de ca. 75 km til Tilburg, hvor min farmor boede. Det offentlige transportsystem var brudt sammen. Der var massevis af tyske militære kolonner på vejene.

Min mor var gravid med min ældste søster, som blev født i august. Jeg var andet barn i familien og den 8. november 1942 blev jeg født også i Tilburg. Min far havde fået et lærerjob i Eindhoven og pendlede med toget de 30 km. Mange gange kom han meget sent hjem fordi så skulle den tyske hær transporteres og alle civile passagerer blev smidt af toget. De skulle vente på næste tog og det kunne tage lang tid.

For at gøre det nemmere under disse omstændigheder kom jeg til verden på en søndag. Så var min far i hvert fald hjemme. Det var en nem fødsel, sagde min mor senere.

Da min bror blev født i september 1944 var det under helt andre omstændigheder. Vi var flyttet til Eindhoven og boede i bymidten ikke langt fra Philipsfabrikkerne.

Eindhoven lå i, hvad de allierede kaldte "Korridoren". Den tyske hær kæmpede for at forhindre at Eindhoven skulle falde i de allieredes hænder og med de få fly de endnu

havde, bombede de Philipsfabrikkerne. De skulle i hvert fald ikke få dem i ubeskadiget tilstand.

I dette bombardement lå min mor og skulle føde min bror. Hun var bange fordi det her mindede hende om bombardementet i Rotterdam. Heldigvis gik det bedre her. Nok blev Eindhovens bymidte svært beskadiget men den blev ikke fuldstændigt lagt i aske som i Rotterdam.

Eindhoven blev befriet meget tidligt i forløbet den 18. september 1944. Vi slap dermed for den sult og mangel på brændsel som folk i byerne i resten af landet led under i den hårde vinter 1944 - 1945.

Familien flyttede fra bymidten til udkanten af Eindhoven og der kom min lillesøster til verden. Det var en dejlig gade at bo i, der var massevis af børn at lege med.

Vi var en "lille" familie med kun fire børn, i andre familier i gaden var der mange flere, op til ti børn.

Min ældste veninde Wil kommer fra en familie af 8 børn. Vi gik i samme børnehave, grundskole og gymnasium, og først derefter skilte vore veje sig. Jeg har stadigvæk kontakt med hende.

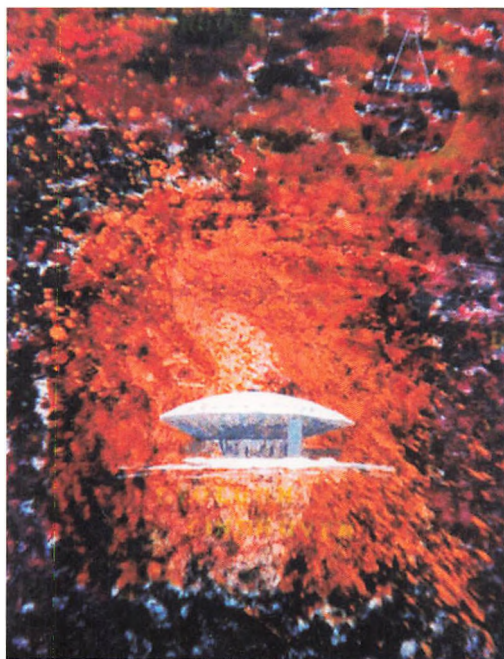
Eindhoven lå syd for de store floder, Rijn, Maas og Waal og den del af Nederland var og er overvejende katolsk. Vi blev altså født ind i den katolske kirke, gik i katolsk børnehave, grundskole og gymnasium. Sidstnævnte var en af de mange privatskoler, men blev betalt af staten. Derfor havde vi alle samme centrale eksaminer.

Først da jeg kom på Akademie for Industriële Vormgeving – som hedder nu: The Design Academy – kom jeg på en "neutral" skole.

Resten af landet var overvejende protestantisk, ikke lutheransk som i Skandinavien men calvinistisk, en meget strengere lære. Der var mange frikirker. Jeg husker, at der var en som vi kaldte "Sorte strømper kirke".

Vi vidste nøjagtigt hvem i vores gade og vidt omkring, som var ikke-katolikker. Hvilken form for protestantisme de så tilhørte, det interesserede os ikke.

Børnehaverne var meget moderne, selv om de var under ledelse af nonner. Om det var "Frøbel" eller "Montesori" system de havde, har jeg glemt, men vi lærte en masse.

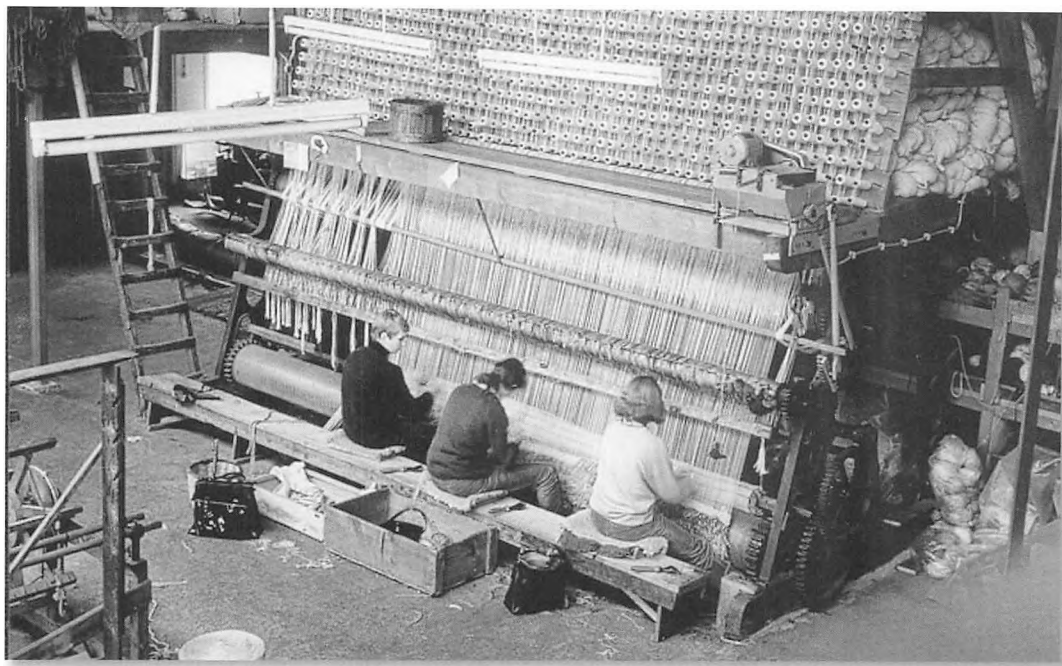
"Eindhoven NL" Bertina Kærager-van Eijck

En af de mest spændende ting ved den katolske kirke var processioner. De blev afholdt om sommeren i anledning af en kirkelig fest, begyndte i kirken og kom ud en lille tur på gaderne omkring og sluttede i kirken. Vi, små piger fra grundskolen, fik lov at være brudepiger i lange hvide kjoler. Vi gik under baldakinen foran pastoren, som bar monstransen i hænderne. Vi havde små kurve med rosenblade som vi strøede ud på gaden. Det var så utroligt spændende at vi ikke sov flere nætter i forvejen.

Det var socialt uretfærdigt: den som havde en lang hvid kjole fik lov at være med, de andre måtte være tilskuere.

Min storesøster og jeg var så heldige at vi havde været brudepiger ved en tantes bryllup, så vi fik lov i nogle år at være med i processionen. Da vi var vokset ud af brudekjolerne, var det slut. Jeg arvede min søsters brudekjole, da hun var vokset ud af den, så jeg fik lov at være med lidt længere.

Jeg legede meget med min bror, som var næsten to år yngre end jeg. Vi var nærmest i alder. Når der ikke var mange børn på gaden, legede vi i vores have. Den var ikke stor, men stor nok til os. Vi havde nogle planker, nogle

Ryatæppevæveri Het Paapje 1966

mursten og et baghjul af en trehjulet cykel på aksel. Sidstnævnte var rattet og derfor byggede vi altid noget som kunne flyve, fare eller køre. Min bror var altid pilot, kaptajn eller chauffør og jeg var altid passager. Den gang var der ingen kvindelige udøvere af de jobs. Mens vi byggede, aftalte vi, hvor vi skulle hen og hvad vi skulle gøre der. Nogle ekspeditioner eller hvem vi skulle redde.

Da vi var lidt større, sad vi begge to på min fars studereværelse for at lave vore hjemmelektier. Det var ikke altid en god ide, fordi vi havde mange andre interesser end lektier. Vi var fx helt vilde med alt, som havde at gøre med hemmelig skrift.

Min far fik en gang tilsendt en bog til anmeldelse med hittitisk kileskrift, som viste at det også var et matematisk system, så de kunne regne med det. Vi var mere interesseret i alfabetet, så vi skrev ned alle bogstaver og skrev så breve til hinanden i hittitisk kileskrift.

Min mor, som havde kontoruddannelse, lærte os stenografi, og så skrev vi bittesmå breve til hinanden med mange meddelelser. Stenografi er en meget kompakt skrift.

Og da jeg i anden eller tredje klasse i gymnasiet begyndte med græsk, lærte min

bror også det græske alfabet, og så skrev vi breve til hinanden med græske bogstaver (kyrillisk skrift). Vi lavede også kryds og tværs for hinanden, det var svært, husker jeg. Nogen gange opdagede vi, at vi havde glemt alt om lektierne, så de skulle laves i en fart til sidst.

Idet jeg var – og er – vild med sprog, valgte jeg gammelsprogligt gymnasium.

Mit første sprog var fransk dengang, nu er engelsk mit første sprog.

Hver gang jeg begyndte på et nyt sprog, var jeg dybt lykkelig. Nok var jeg klar over, at der var en masse arbejde forude, men nu havde jeg nøglen!

Vi lærte fransk, engelsk, tysk, latin og græsk. Nederlandske blev betragtet som yderst vigtigt. Teorien var, hvis man ikke kendte sit eget sprog grundigt, så kunne man ikke lære at tale og skrive andre sprog korrekt.

Vi havde gode sproglærere, men det kunne man desværre ikke sige om matematiklærerne.

Jeg lærte ingenting i skolen, hvilket havde til følge, at hver gang vi havde en matematikprøve, underviste min far mig i studereværelset i det afsnit vi skulle have prøve i.

Det plejede at tage det meste af en eftermiddag og jeg afskyede det. Det tog så lang tid, fordi han syntes, at jeg skulle forstå hvordan, jeg skulle løse et matematisk problem, jeg skulle ikke lære udenad.

Min skole Sint Catharinalyceum var en pigeskole, min bror gik på Sint Joriscollege. Jeg trivedes i skolen.

Efter seks klasser og afslutningseksamen i 1961 var det slut. Vi var studenter nu. Vi gik vore egne nye veje.

Jeg ville gerne studere noget med sprog, måske en uddannelse til tolk og så evt. til Bryssel.

Men det kunne jeg ikke gøre i Eindhoven. Der fandtes kun et Teknisk Universitet som min bror læste til ingeniør på.

Vi tre piger vi fik en anden uddannelse end på universitet.

Jeg tog adgangseksamen til Akademi for Industriel Design, afdeling tekstil, fordi jeg ville lære at væve.

Under det første år fik vi almen kunstuddannelse i forskellige maler- og trykteknikker, vi lærte at tegne, vi fik kunsthistorie, men vi fik ikke en tråd tekstil i hænderne. Derimod fik vi væveteori: bindingslære på kvadreret papir, hvilket bragte min veninde til en sådan grad af fortvivlelse, at hun forlod tekstilafdelingen og gik over på PR og fotografi.

Jeg havde tålmodighed nok og lærte at væve. Fra det enkleste toskaft til avanceret dobbelt-væv og jaquard. Og male og trykke på stof, batik, farvning af bomuld, uld og silke, (her kom en del kemi på skemaet), tegning af planter og blomster, portrætmalning, hjemindretning m.m. og fire år kunsthistorie. Jeg var simpelthen lykkelig, fire år i paradiset.

Efter afgangseksamen (bestået med udmærkelse) arbejdede jeg lidt mere end et år ved "Het Paapje", et håndtrykkeri, hvor man med hjælp af store silkscreens

lavede kunstfærdige tekstiler. Der var også en væveafdeling med almindelige væve og to kæmpestore ryatæpevæve. De var så brede at vi sad 4 piger ved siden af hinanden.

Jeg fik ledelse af væveafdelingen. I begyndelsen var det sjovt, men efterhånden, da jeg havde lært det hele, blev det mere og mere kedeligt. Så jeg prøvede at overtale min kollega og veninde Ellen at tage sammen med mig på rejse.

Det ville hun og så talte vi om, hvorhen rejsen skulle gå. Hun ville til Polen, men jeg ville til Skandinavien. Jeg havde i fire år set skandinavisk design på foto og film og nu ville jeg se, hvordan den ser ud i virkelighed. Så vi købte en enkel togrejse Utrecht - København juni 1967. Vi sendte vore cykler i forvejen, så da vi ankom behøvede vi bare hente cyklerne i bagage-depotet og køre ind i et sommerligt København. Min længe nærrede drøm gik i opfyldelse.

Jeg skal lige forklare det. Da jeg var 8 eller 9 år havde jeg en skolefrøken, hvis bror var missionær, bl.a. i Kenya. Han viste en film fra Danmark, og jeg var fuldstændig overrumplet af de smukke naturbilleder. Hvis det eksisterede, så måtte jeg ud og se på verden. Jeg holdt den drøm i live i alle de år, og det var ikke altid nemt. Men så endelig i sommer-

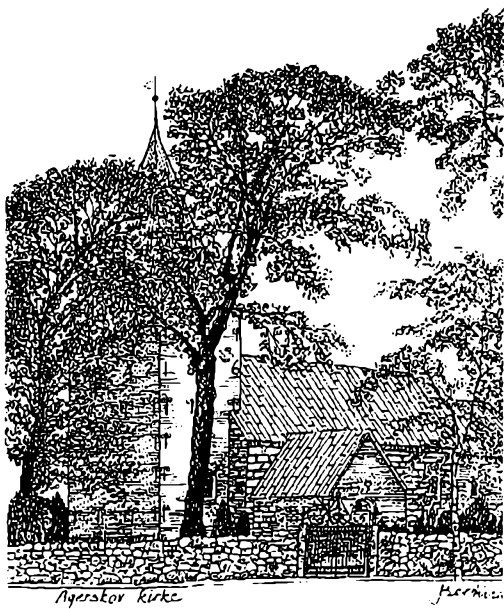
Vægtæppe Sjöbo kommune, Sverige

en 1967! Vi havde nogle kontakter med hjemmefra så vi fik lov at bo i et sommerhus. Penge havde vi meget lidt af, de skulle bankoverføres fra Nederland, og det var en tidskrævende procedure.

Ellen foreslog på et tidspunkt, at vi skulle blaffe til Stockholm. Så vi tog færgen til Malmø, bussen til motorvejen til Stockholm og stillede os op med tommefingeren i vejret. For mig var det meget grænseoverskridende, fordi jeg aldrig havde gjort det tidligere. Men en ældre mand i en Volvo tog os op og spurgte, om vi vidste, hvor mange kilometer der var til Stockholm. 622 kilometer, sagde vi for det havde vi læst på vejskilte. Han skulle 100 kilometer længere nordpå til sommerhuset, og han kørte os helt til havnen, hvor vandre-hjemmet sejlskibet "Af Chapman" lå. Fantastisk! Vidunderligt!

Senere blaffede vi også i Norge og i Danmark i den dejlige sommer. Vi fik lov at "overvintre" hos tekstilkunstnerinden Kari Tveite Bratsberg i Oslo.

Foråret 1968 tog Ellen hjem til Nederland og jeg arbejdede en tid i Hotel Bristol for at tjene lidt penge. Jeg aftalte med en klassekammerat fra akademiet, at mødes i vandrehjemmet Holland House i London, for at blaffe sammen gennem England til Irland og rundt i landet der. Vi fik mange advarsler:

Tegning af Agerskov kirke

"man kan ikke blaffe i Irland for der er meget få biler", men vi var fulde af selvtiliid.

Det viste sig at være rigtigt, så det gik meget langsomt, også fordi vi en gang imellem satte os ned og tegnede i flere timer. Jeg må indrømme at jeg har set en stor del af Irland på gåben.

Vi nød de flotte landskaber både i England og Irland.

Da jeg kom hjem viste det sig at Ellen havde givet sig og vore planer om at tage til en kibbutz i Israel smuldrede.

Hvad nu? Jeg var ikke færdig med at rejse. Men en af mine kusiner havde boet i Barcelona med mand og børn, de kendte en spanier som havde forbindelse med en tekstilfabrik i Sabadell. Og jeg havde en gang gået på et aftenkursus i spansk, så jeg kunne tale spansk.

Ha, det kunne jeg altså ikke, men med hjælp af fransk og latin lærte jeg i tre måneder at tale og skrive det. Det var ikke muligt at få ansættelse som designer, men jeg fandt et andet job: rejseleder for busrejser med tyske, engelske, franske og nederlandske turister.

Kun dagtrips til klosteret på Montserrat, tyrefægtning i Barcelona, til den romerske bymur og katedralen i Tarragona m.m. Ingen overnatninger. Et rigtigt spændende job.

Da det sluttede i oktober, rejste jeg rundt i Spanien og forsøgte at få et andet job, men det gik ikke. Så jul 1969 fejrede jeg hjemme sammen med mine forældre.

Forår 1970 fik jeg arbejde som hostess på MS Venus, som havde hjemmehavn i Bergen i Norge. To gange i ugen sejlede vi til Newcastle i England, en gang i ugen til Amsterdam.

Der lærte jeg en dansker at kende, Vincent Kærager, som havde sejlet på Trelleborg - Travemünde linien. Derfor boede han i Trelleborg i Sverige. Efter endt sejlads kørte vi sammen i hans bil, som havde stået i et halvt år på kajen i Bergen. Først til Oslo for at besøge familien Tveite Bratsberg, og derefter til Trelleborg. Så kom jeg til Sverige.

Vi fik to sønner og vi boede på forskellige steder i Skåne, de sidste sytten år på en jernbane-station ved linien Ystad - Eslöv: Åsperöd station, ca. 25 km fra Ystad. Min

mand indrettede et jernbanemuseum i ventesalen og i haven og jeg havde et galleri.

Det tog mig enogtyve år at overbevise min danske mand om at flytte tilbage til Danmark. Vi flyttede sommeren 1991 til Jylland og boede igen i en jernbanestation. Min mand følte ikke behov for at bo i sin fødeby København.

Jeg trives udmærket her. Jeg har været rejseleder, holdt mange tegne- og malekurser og jeg er medlem i forskellige kunstnersammenslutninger.

Jeg har tegnet meget (fx flere end 100 kirker, massevis af damplokomotiver, danske vand- og vindmøller), malet meget i olie og akryl, men nu har jeg fået en passion for skulpturer. Skulpturer i cement, gasbeton, gips og papmaché. Jeg laver intet andet mere end tredimensionale objekter. Siden 1995 er jeg hollandsk tolk og oversætter.

Så det er historien om, hvordan man kommer fra Holland til Danmark: via Norge, Spanien, Norge igen og Sverige, meget enkelt.

Landdagsvalget

i Slesvig-Holsten den 6. maj 2012

Artikler
og digte

Af Jørgen Kühl

Den 6. maj 2012 blev der afholdt landdagsvalg i Slesvig-Holsten. Valget var blevet udskrevet i utide midtvejs i valgperioden, efter at delstatens forfatningsdomstol den 30. august 2010 havde fastslået, at fordelingen af mandater efter landdagsvalget i 2009 var i strid med delstatsforfatningen. Baggrunden var, at den hidtidige valglov havde muliggjort, at regeringspartierne CDU og FDP kunne opnå et flertal af landdagsmandaterne via udlignings- og tillægsmandater, selv om oppositionspartierne tilsammen havde opnået flere stemmer. Det betød igen, at CDU/FDP's mandatflertal på ét var opnået ud fra en uholdbar fordelingsnøgle. Følgelig skulle en ny valglov vedtages, som garanterede en retfærdig fordeling af mandaterne i overensstemmelse med valgresultatet. Samtidig blev det fastlagt, at landdagen som udgangspunkt skal have 69 medlemmer. Dette antal vil dog kunne vokse, såfremt et parti opnåede et stemmetal, der udløser tillægsmandater.

I Slesvig-Holsten har vælgerne fra og med landdagsvalget haft mulighed for at afgive to stemmer: Den ene stemme afgives på en kandidat i valgkredsen. I 2012 findes der 35 valgkredse i alt. Den kandidat, der opnår flertallet af stemmerne i en valgkreds, er direkte valgt til landdagen. Den anden stemme afgives på en partiliste. Partilister skal opstilles i hele Slesvig-Holsten, selv om et parti udelukkende måtte have et regionalt sigte. Det betyder, at det dansk-frisiske mindretalsparti SSW siden 2000 har kunnet opnå partilistestemmer i Holsten, selv om det

kun har opstillet kandidater i valgkredsene i Sydslesvig (samt i Pinneberg, da nordsøen Helgoland med en frisisk tradition henføres til denne valgkreds tæt på Hamborg). Det var på baggrund af listestemmerne i Holsten, der indgik i beregningen af tillægs- og udligningsmandater, at SSW ved det seneste delstatsvalg opnåede fire ud af i alt 95 mandater i landdagen.

Fastlæggelsen af det endelige mandattal for hvert parti bestemmes af andel af andenstemmer. Hvis og såfremt et parti vinder flere mandater i valgkredsene, end andelen af andenstemmer berettiger til, får de andre partier tillagt udligningsmandater, så antallet af mandater i alt svarer til den faktiske stemmefordeling. Denne beregningsmetode blev ændret forud for landdagsvalget i 2012, så det herefter skulle sikres, at mandatfordelingen i landdagen afspejler stemmefordelingen på partierne.

Muligheden for at afgive to stemmer betyder, at der kan være markant forskel mellem antallet af første- og andenstemmer. Således opnår de to store partier CDU og SPD traditionelt langt flere første- end andenstemmer, fordi vælgere, der sætter deres kryds ud for partilisterne for mindre partier, ofte foretrækker at støtte en af de store partiers direkte kandidater. Det indebærer igen, at én vælger både kan stemme for en CDU-kandidat i en valgkreds og for SPD på landslisten – og dermed reelt bidrage til, at der både vælges et CDU- og et SPD-landdagsmedlem. SSW opnår traditionelt kun omtrent halvt så mange første- som

andenstemmer i alt. Det vides ikke med sikkerhed, hvilke partier der nyder godt af SSW-vælgernes førstestemmer; men det ses som regel, at SPD-kandidaterne opnår mange førstestemmer i Sydslesvig, hvor SSW står stærkt.

Ved valget den 6. maj viste det sig, at CDU vandt 22 af 35 valgkredse. SPD vandt de resterende 13 valgkredse. Samtidig vandt CDU 408.637 stemmer lig 30,8 %, SPD opnåede 404.048 stemmer lig 30,4 %, FDP opnåede 108.953 lig 8,2 %, De Grønne vandt 174.953 stemmer lig 13,2 %. Det nye parti Piraterne opnåede 108.902 stemmer lig 8,2 %, mens SSW opnåede 61.025 svarende til 4,6 % af stemmerne. Andre partier blev ikke repræsenteret i landdagen.

I henhold til andenstemmerne opnåede CDU i alt 22 mandater, SPD ligeledes 22, FDP 6, De Grønne 10, Piraterne 6 og SSW 3. Samtidig blev mandattallet reduceret fra 95 til 69. Det betød igen, at SSW mistede et mandat, selv om dets stemmeandel voksede fra 4,3 i 2009 til 4,6 i 2012. Udtrykt i absolutte stemmer gik SSW imidlertid signifikant tilbage fra knap 69.500 til nu 61.000.

Stemmefordelingen betød, at CDU ikke opnåede tillægs- eller udligningsmandater. Derfor blev top 3 på partiets landsliste med ministerpræsidentkandidaten Jost de Jager på første-, landdagspræsidenten Torsten Geerds på anden- og gruppenæstformanden Susanne Herold på tredjepladsen ikke valgt. Mens de Jager havde satset på at blive valgt via landslisten og derfor i forvejen havde givet afkald på en valgkreds, tabte nr. 2 og 3 på

listen begge deres hidtidige valgkredse til SPD. Det betød igen, at hele CDU's ledelse pludselig stod uden direkte og umiddelbar indflydelse og taleret i landdagen. Nederlaget var således dobbelt stort for det hidtidige regeringsparti: Dels mistede det sammen med koalitionspartiet FDP mandatflertallet og dermed regeringsmagten i Kiel; dels blev dets politiske top sat uden for landdagen.

Da SPD kun havde vundet 13 direkte mandater, kunne Socialdemokraternes ministerpræsidentkandidat sammen med otte andre topfolk opnå landdagsmandater via landslisten. De øvrige partier opnåede udelukkende mandater ud fra deres respektive landslister, så det i hvert tilfælde var den prioriterede rækkefølge, som blev valgt.

I dag er situationen således den, at SPD's politiske spidser sidder i landdagen, mens CDU's befinder sig udenfor. Det tvinger CDU til en parlamentarisk nyorganisering, der ikke afspejler den politiske tyngde i partiet. Som midlertidig løsning frem til næste valg – eller indtil et CDU-landdagsmedlem af en eller anden grund nedlægger sit mandat og dermed gør det muligt for nr. et på landslisten at overtage mandatet – er de Jager blevet tilknyttet CDU-gruppebestyrelsen i landdagen uden mandat.

Såfremt den tidligere, men forfatningsstridige beregningsmetode var blevet videreført, ville CDU have opnået et mandat mere og De Grønne et mandat mindre – og dermed ville der ikke være noget parlamentarisk flertal for en regeringskoalition bestående af Socialdemokratiet SPD, De Grønne og

SSW. Samtidig ville partichefen de Jäger have opnået et landdagsmandat via landslisten.

Det er således den nye valglov og mandatberegningssystemet Sainte-Laguë/Schepers, der afspejler stemmetallet i mandatfordelingen, som resulterede i, at trekløveret opnåede et flertal på ét mandat i Kiel. Det er dette flertal, som danner grundlaget for en ny trekløverregering, hvor SSW for første gang nogensinde aktivt indgår i et regeringssamarbejde og stiller med en minister.

I skrivende stund er den forventede nye ministerpræsident socialdemokraten Torsten Albig endnu ikke valgt. Det sker i en hemmelig afstemning den 12. juni. Hvis alt går efter hensigten – og der ikke uventet viser sig at være afvigere blandt de tre partiers 35 mandater – vil den ny trekløverregering kunne optage arbejdet samme dag.

Det er en grundlæggende ny situation, at SSW nu aktivt indgår i en regering. Den hidtidige gruppeformand Anke Spoorendonk skal være justits-, kultur- og europaminister og nedlægger samtidig sit landdagsmandat. SSW-gruppen kommer således til at bestå af Lars Harms (valgt og genvalgt siden år 2000), Flemming Meyer (valgt første gang i 2009) og Jette Waldinger (indtrådt som suppleant for afdøde Silke Hinrichsen i foråret 2012).

Som regeringsparti bliver SSW nødt til at gå på kompromis med nogle af sine mærkesager for at opnå maksimal

indflydelse. Koalitionsaftalen, som faldt på plads den 3. juni og vedtages på de tre partiers landsmøder den 9. juni, indeholder bl.a. en aftale om, at ligestillingen af det danske mindretals skoler skal reetableres. Ligestillingen i form af 100 % i tilskud til de danske skoler jævnfør gennemsnitsudgifterne pr. elev i offentlige skoler blev ophævet i 2010, da CDU/FDP-landsregeringen reducerede tilskuddet til blot 85 %. Dette udløste den hidtil største krise i det dansk-tyske mindretalsforhold siden fremsættelsen af København-Bonn Erklæringerne i 1955.

Det var som reaktion på denne beslutning og CDU/FDP-regeringens rigide fastholden i de asymmetriske nedskæringer, som udelukkende ramte det danske mindretals skoler, men ingen tilsvarende offentlige skoler, at mindretallets samarbejdsorgan Det Sydslesvigske Samråd den 24. januar 2011 enstemmigt vedtog en resolution, som opfordrede til et regeringsskifte for på ny at få tilvejebragt ligestillingen. Det er på baggrund af samme resolution, at SSW nu indgår i en trekløverregering i Slesvig-Holsten.

Det er således CDU's og FDP's fundamentale kovending i mindretalspolitikken i 2010, som har resulteret i, at mindretallets parti i 2012 danner regering sammen med SPD og De Grønne. Det bliver et politisk eksperiment, som det bliver spændende at følge i de kommende år.

Resultatet af landdagsvalget i Slesvig-Holsten den 6. maj 2012

	CDU	SPD	De Grønne	FDP	Piraterne	SSW
Førstestemmer	485.709	472.752	139.888	56.493	97.335	32.565
Andenstemmer	408.637	404.048	174.953	108.953	108.902	61.025
Andenstemmer i procent af alle	30,8	30,4	13,2	8,2	8,2	4,6
Direkte valgte mandater i valgkredse	22	13	0	0	0	0
Mandater valgt over landslisten	0	9	10	6	6	3
Mandater i alt	22	22	10	6	6	3

Tønder Kommune - et godt sted at være

I Tønder Kommune kan du nemt finde attraktive byggegrunde til fornuftige priser.

Læs mere på www.toender.dk eller kontakt Team Køb & Salg i Teknik og Miljø.

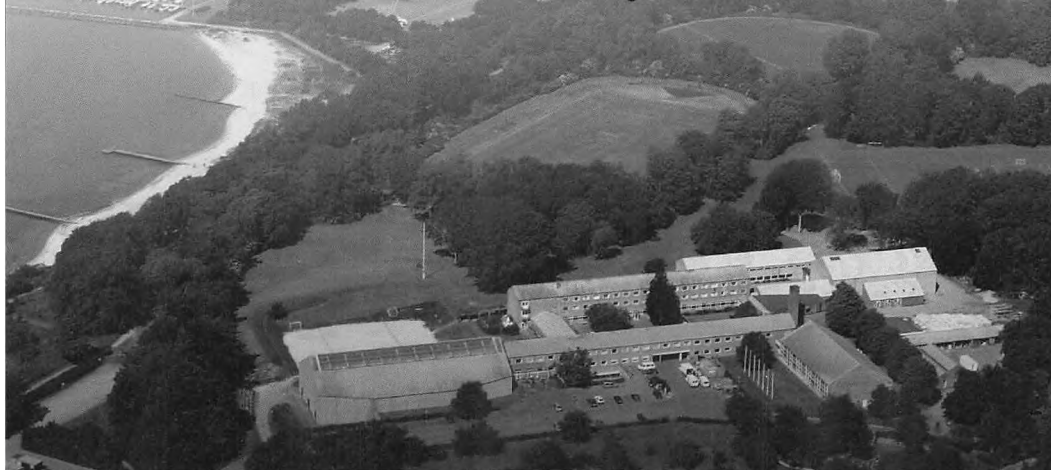
Vi vil skabe resultater

- og vi ser effektivitet, kvalitet og attraktive arbejdspladser som hinandens forudsætninger

**Højere kvalitet for borgeren,
effektiv udnyttelse af ressourcerne
og mere arbejdsglæde**

Idrætshøjskolen i Sønderborg Du bliver mærket for livet!

Læs mere på www.ihs.dk

Idrætshøjskolen i Sønderborg
Friheds Alle 42
6400 Sønderborg
Telefon 7442 1848

IDRÆTSHØJSKOLEN
SØNDERBORG

Alsion i Sønderborg
Besøg Sønderjyllands enestående viden- og kulturcenter

Læs om masser af kulturoplevelser i Koncertsalen Alsion på
www.alsion.dk

KONCERT
SALEN **Alsion**
SØNDERJYLLANDS
SYMFOKONTORET

Uddrag af Sprogforeningens årsberetning 2011

Af formand Frode Sørensen

Parkvej 27, Haderslev

"Det er mærkeligt, at man kan eje en grund i 76 år uden at vide det. Sprogforeningen har sammen med Sønderjyds Skoleforening og Grænsforeningen ejet Parkvej 27 i Haderslev siden 1934. Grunden blev da skænket til de tre foreninger, og der blev indrettet en mindelund for H. P. Hanssens tale i 1914 på stedet. Grunden er siden blevet passet af Haderslev kommune. De tre foreninger har nu solgt det meste af grunden og indrettet mindelund på resten.

Årets arrangementer

Årets arrangementer har været godt besøgt. Først var der uddeling af Sprogforeningens Sprog- og Kulturpris, der gik til forfatteren Birte Blønd. Foreningen har genoptaget traditionen med at uddele prisen, og det er en fornøjelse at kunne meddele, at prisen i 2012 vil blive uddelt **tirsdag den 6. november**.

Parkvej 27, Haderslev

Afstemningsfesten den 10. februar holdes skiftevis af Sprogforeningen, Foreningen Norden i Åbenrå og Historisk Samfund for Sønderjylland. I år var Sprogforeningen ansvarlig. Årets hovedtaler var journalist Flemming Nielsen, der i mange år har været tilknyttet grænselandsstoffet på Radio Syd. I alt var der mødt 160 mand op til festen, der næste år arrangeres af Historisk Samfund for Sønderjylland.

150 års dagen for H. P. Hanssens fødsel blev fejret med et dagsarrangement. Først blev mindelunden på Parkvej 27, Haderslev indviet. Så var der åbning af en udstilling på Landsarkivet for Sønderjylland om H. P. Hanssen. Dernæst var der 5 gode foredrag i en fyldt Kongesal. Det var et formidabelt arrangement, der viser, at der er stor interesse for historie.

I juni 2011 arrangeredes en sprogkonference i Sønderborg og Flensborg. Konferencen, der blev ledet af Karen Margrethe Pedersen, havde navnet "Mød mindretal," og den blev støttet af Sprogforeningen.

Sprogforeningen giver hvert år 50.000 kr. til bogkøb til afgangsklasserne i Sydslesvig. Hver elev får en bog som en hilsen fra foreningen. Kontante tilskud til Sprogforeningen går til indkøb af boggaven. Udgivelsen af Bogens Højskole er sponsoreret af Dansk Kultursamfund af 1910 (5.000kr.), Alvingfonden (10.000 kr.) og Sydbanks Fond (10.000 kr.) Bogen har solgt godt, så alt, hvad der sælges nu, er overskud.

Anna Larsen Stevns Legat uddeler hvert år penge til unges højskoleophold. Rødding

Højskole, Askov Højskole og Jaruplund Højskole er kontaktet for ansøgninger til fonden.

Medlemstallet i foreningen er stabilt. Vi skal skaffe ca. 75 nye medlemmer hvert år for at holde tallet.

Folkehjem

Folkehjem bestyres for tiden af Jutta Sennels, der passer stedet på forbilledlig vis, men det er en midlertidig løsning. Den selvejende institution Folkehjem er et stort foretagende, der ikke kan køre med Billedsalen og Kongesalen og de andre mødesteder uden en form for restaurant til at servicere brugerne. Det er restauranten, som har svært ved at give overskud. Folkehjems andre aktiviteter fungerer fint. Restauranten kan kun give overskud, hvis der er mange brugere af Folkehjem, så jeg opfordrer alle til at hjælpe med til, at der bliver masser af arrangementer, der lægges på vores fælles forsamlingssted. Folkehjem er ikke kun for Åbenrå. Det er et fælles sønderjysk anliggende.

Kommende arrangementer

I den kommende tid har vi planlagt en del arrangementer. Forfatteren og præsten

Sten Kaalø holder foredrag i Flensborg slut september og på Folkehjem i begyndelsen af oktober. Sten Kaalø er aktuell med egnesspillet Højt til himlen, der i år foregår i Tønder. Sten Kaalø modtog sidste år JydskeVestkystens Kulturpris.

I uge 38 er der arrangement med Nordisk Informationskontor i forbindelse med Litteraturfestivalen. Den sydslesvigske forfatter Karin Johansen Boisen fortæller. Arrangementet foregår på biblioteket i Sønderborg. Arrangementet er både i Sønderborg og i Flensborg.

Som nævnt uddeles Sprogforeningens Sprog- og Kulturpris på Folkehjem tirsdag den 6. november 2012. I efteråret er 6 skoler i Sønderjylland og Sydslesvig optaget af projekt "Sprog på tværs af grænser og generationer." En række skoleelever fra mellemtrinnet interviewer gamle i deres familie eller på plejehjem. Resultatet af projektet vises i forbindelse med uddelingen af Sprog- og Kulturprisen.

Spændende foreningsarbejde

Jeg vil gerne slutte min beretning med at sige, at det er spændende at arbejde i en forening, hvor medlemmerne er trofaste og møder op.

Bliv medlem af

SPROGFORENINGEN

Sprogforeningens formål er at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland.

Vi arrangerer og støtter kulturelle aktiviteter, nord og syd for grænsen, vi udgiver bøger og giver boggaver til afgangseleverne i Sydslesvig.

Medlemskab af Sprogforeningen koster 250 kr. én gang for alle.

Indmeldelse kan ske på tlf. 7462 1150 eller på sprogforeningen@post.tele.dk

SPROGFORENINGEN

Folkehjem . Haderslevvej 7 . 6200 Aabenraa
www.sprogforeningen.dk

Sprogforeningen i Sydslesvig 2011/12

Formanden Lisbet Buhl var forhindret i at deltage i generalforsamlingen. I hendes sted talte næstformand Jens Erik Salomonsen, Flensborg.

”Der har i år været mange fællesarrangementer mellem Nord og Syd. Disse blev omtalt i Frode Sørensens beretning. Først vil jeg gerne på vegne af alle i Sprogforeningen i Sydslesvig sige tak for boggaven til afgangseleverne. Boguddelingen i Syd er meget vigtig og skal nødvendigvis fortsætte, så det er godt, at Sprogforeningen har besluttet, at man i de næste 2 år holder fast i tildelingen af 50.000 kr. årligt.

På generalforsamlingen i Sprogforeningen Syd talte museumsinspektør René Rasmussen om udstillingen ”Mindretalsliv.” Det var en spændende beretning om et vedkommende emne.

Bestyrelsen består af:

Lisbet Buhl, formand
Orla Møller, kasserer
Jens Erik Salomonsen, protokolfører
Bettina Andresen, bestyrelsesmedlem
Jørgen Holm, bestyrelsesmedlem

Sprogforeningen i Syd har genindført en gækkebrevskonkurrence. Man har haft lignende konkurrence før, og da blev det i lighed med denne gang en stor succes. Der kom rigtig mange fine gækkebreve.

Georg Buhl blev sidste år valgt ind i Biblioteksudvalget. Han aflagde sin anden beretning på generalforsamlingen. Der sker meget nyt og spændende på biblioteksområdet.

Ønsker man at gå i gang med et sprogprojekt, kan man søge midler i Mariehønepuljen. Det er en lille fond, der hjælper små projekter på vej. Fonden uddeler 200 Euro

ad gangen. Et af de projekter, der er blevet til virkelighed ved hjælp af Mariehønefonden er Lycksborg danske skoles vandrestie med danske ordsprog. Her kan man sætte det lange ben forrest og holde tungen lige i munden. Vandrestien er blevet så stor en succes, at man ikke vil af med den igen. Idéen tages op andre steder i Sydslesvig.

Arrangementet ”Hit med Højskolesangbogen” har gået sin sejrsgang i Syd. Der bliver flere arrangementer af samme slags i fremtiden.

Eva Lösing har i nogen tid arbejdet med en Pixi-bog, der skal bruges til oplæsning. Bogen er ved at være klar til udgivelse.

Som sædvanlig udsendes der skoleskemaer, skriveunderlag, klistermærker m.m. Jeg vil også gerne gøre opmærksom på Sproghjørnet i

Flensborg Avis. Sproghjørnet udkommer 3-4 gange i løbet af året.

Til slut vil jeg gerne nævne projektet ”Sprog på tværs af grænser og generationer”. Vi har kontakt med i alt 6 skoler. Det er 4 syd for grænsen og 2 nord for. Projektet er for mellemtrinnet. Vi får altså en række besvarelser fra 4.-6.kl. De skal interviewe gamle i deres familie eller på plejehjem. Resultaterne vil blive udstillet både på Folkehjem og på Centralbiblioteket i Flensborg. Det bliver spændende at se, hvad der kommer ud af det.

Sønderjyds Skoleforening

Artikler
og digte

Formandens beretning
fra årsmødet 7. juni

2012

Af Peder Moltesen Ravn

Det er tid til status, og som altid en fornøjelse at skulle aflægge beretning for det forløbne år i Sønderjyds Skoleforening. På mange måder har sidste år været et godt år for foreningen. Dertil har året været kendetegnet ved et par ekstraordinære forhold, som jeg senere i min beretning vil komme nærmere ind på.

Beretning:

Året 2011-12 blev igen økonomisk et godt år for Sønderjyds Skoleforening. Vi kommer ud med et nettoresultat før uddelinger rensat for ekstraordinære kapitalindkomster på 686.000 kr., hvilket er på niveau med sidste år. Det pæne resultat skyldes igen et pænt udbytte fra Sørensens Legat, og et fornuftigt renteaflast af vores kapital. Dertil har der været et mindre fald i uddelinger til efterskoleelever.

Bestyrelsen besluttede for 2 år siden at nedsætte elevtilskuddet til efterskoleelever med 100 kr. pr. ansøgning for at sikre overskud i vores drift. Beslutningen var den gang begrundet i faldende aflast af vores egenkapital på grund af den faldende rente. På vores bevillingsmøde i januar kunne vi imidlertid konstatere et fald i antal ansøgninger fra efterskoleelever. På baggrund af en økonomisk oversigt, der viste et pænt råderum, besluttede bestyrelsen at hæve grundtaksten med 200 kr., så udgangspunktet nu er 1200 kr. pr. elev. I bestyrelsen havde vi forventet et stigende antal ansøgninger ikke mindst set i lyset af, at vi sidste sommer før sommerferien lavede en oplysningskampagne overfor efterskolerne i det sydjyske område, idet vi sendte brev ud til alle skoler for at

gøre opmærksom på muligheden for et tilskud fra Sønderjyds Skoleforening til elever med hjemadresse i det sønderjyske område. På trods af dette initiativ kan vi alligevel konstatere et fald i antal ansøgninger. I bestyrelsen ser vi gerne mange ansøgninger. Hvis trenden med fald i antal ansøgninger fortsætter, er det nødvendigvis ikke et problem. Det vil blot indebære, at vi så yderligere kan hæve tilskudsbeløbet pr. elev. Der er sidste år uddelt 409.000 kr. til 371 efterskoleelever.

Til højskoleophold er der i alt uddelt 49.000 kr., hvilket er en mindre stigning.

De enkelte poster i regnskaberne vil jeg ikke fordybe mig i. De vil blive gennemgået under regnskabsaflæggelsen. Jeg vil blot bemærke, at bestyrelsen er godt tilfreds med et samlet nettoresultat efter uddelinger på 215.000 kr.

Foreningens formue er incl. ekstraordinære indtægter på 500.000 kr. vokset til 11.125.000 kr.

Foreningens medlemstal ligger meget stabilt. Der har i det forgangne år været en medlemstilgang på 254 nye livsvarige medlemmer. Pr. 1. april 2012 havde skoleforeningen 12.972 medlemmer. Heraf er de 12.841 livsvarige medlemmer og resten 131 er årligt betalende medlemmer. De årligt betalende medlemmer udgør af naturlige årsager efterhånden en mindre del af medlemsskaren. Det er typisk medlemmer i en moden alder, som via indsamling gennem de stedlige tillidsmænd trofast har støttet Skoleforeningen med et årligt bidrag gennem mange år.

Købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens studielegat har i det forgangne år uddelt 35.200 kr. til 32 ansøgere. Nærmere om legatets økonomi og aktiver ved regnskabsfremlæggelsen.

Fra Den Sønderjyske Fonds Legat for skolehjælp til danske syd for grænsen er der samlet uddelt 25.100 kr., der fordeler sig med støtte på 15.100 kr. til 8 studerende på videregående uddannelse samt 10.000 kr., der er sendt til Dansk Skoleforening for Sydslesvig, som har kvitteret herfor og meddelt at pengene ønskes anvendt til et musicalprojekt, der i 2013 søges gennemført i et samarbejde med Skt. Annæ Skole i København.

Legatets resultat og aktiver vil fremgå af regnskabsaflæggelsen. Jeg vil dog bemærke, at legatets egenkapital sidste år blev forøget i.f.m. nedlæggelse af Hejlsfonden.

En større egenkapital vil alt andet lige indebære, at fonden fremover vil kunne øge sine bidrag til skolehjælp til unge danske syd for grænsen.

Vi har i legatbestyrelsen den opfattelse, at vi helst vil yde direkte støtte til enkeltpersoner. Der har i de senere år været få ansøgninger. Derfor har vi bedt Dansk Skoleforening for Sydslesvig være os behjælpelig med at gøre opmærksom på legatets tilstedeværelse.

Vi er i Skoleforeningens bestyrelse glade for at kunne uddele alle disse midler til unge under uddannelse såvel nord som syd for grænsen. Vi er også bevidste om fortsat at sikre og værne om foreningens og legaternes kapitalgrundlag og afkastet heraf, så der i tiden fremover fortsat kan ydes pæne beløb til unge under uddannelse.

Årets gang i Sønderjysk Skoleforening:

Den for bestyrelsen ordinære udflugts- og studietur gik sidste år til Nordals. Turen var tilrettelagt af Ellen Christensen og Ingelise Duus. Vi havde en rigtig god og udbytterig dag. Turen sluttede med et besøg på Nordborg Slots Efterskole, hvor vi efter en rundvisning indtog en god middag og havde et par hyggelige timers samvær. En god og veltilrettelagt studietur med god tilslutning.

Der har i det forløbne år været afholdt de sædvanlige 4 bestyrelsesmøder.

I forbindelse med bestyrelsesmødet sidst i oktober, er hovedpunktet pakning og distribution af Sønderjysk Almanak. Jeg vil omtale almanakken lidt senere i min beretning.

Januarmødet er bevillingsmøde, hvor

LADELUND EFTERSKOLE
UDVIKLING • NÆRVÆR • ANSVAR

**ET EFTERSKOLEVALG,
DER FÅR DIG UD OVER
KANTEN**

KROP OG BEVÆGELSE
IDRÆT - RIDNING - FRILUFTSLIV

VÆRKSTEDER
TRÆ - METAL - MOTOR

KREATIVITET
MEDIE - KUNST - MUSIK

BOGLIG SKOLE
9. KLASSE
PROJEKTORIENTERET LE10

FELLESSKAB
TURE - SANG
FORTÆLLING
GYMNASTIK
TEATERUGE

www.ladelundefterskole.dk

vi bevilger tilskud til efterskoleelever og højskoleelever. Et godt tilrettelagt materiale fra sekretæren gør arbejdet overskueligt og beslutningsprocessen smidig.

Mødet i marts er opsamlingsmøde på bevillinger fortrinsvis til højskoleelever. Desuden et temamøde, hvor vi i bestyrelsen efter ønske sætter aktuelle emner på dagsordenen. I år var temaet en gennemgang af Sørensens Legat. Jeg vil senere i min beretning orientere om ændrede vedtægter for dette legat.

Majmødet er primært et regnskabsmøde, hvor regnskaberne bliver gennemgået med vores revisor. En god lejlighed for bestyrelsen til at få indsigt i regnskabsmaterialet. Der skal herfra lyde en tak til vores revisor for god rådgivning og for din altid seriøse tilgang til gennemgang af regnskaberne.

Ud over nævnte mødevirksomhed er vi i gang med en mindre revision af vores hjemmeside www.sønderjyskskoleforening.dk Vi arbejder med at kunne lægge ansøgnings-skemaer ud på hjemmesiden. Derudover bliver informationsdelen revideret og der laves mulighed for en kalenderdel.

Sønderjysk Skoleforening runder i år 120 år. Vi har i bestyrelsen ingen tanker om at markere den runde dag. Jeg kan oplyse, at Skoleforeningen har bedt Lis Mikkelsen skrive en bog på baggrund af hendes eget idéoplæg. Bogen hedder: "Skolen for Livet". Den omhandler en periode i skoleforeningens historie fra 1892 frem til 1920 og tager udgangspunkt i en skoleprotokol fra Skibelund Efterskole samt Nordslesvigs Skoleforenings historie og betydning for styrkelse af danskheden under tysk overherredømme i denne periode. En spændende beretning om dagligdags vilkår for dansk sprog og kultur i sønderjyske hjem set i sammenhæng med det store arbejde, der blev udført af den daværende Nordslesvigske Skoleforening. I Skoleforeningen glæder vi os til at kunne udgive bogen, der vil blive præsenteret ved en lille sammenkomst på Folkehjem den 30. november 2012.

Skibelundprotokollen vil blive lagt på Skoleforeningens hjemmeside, hvor interesserede formentlig kan finde den fra sidst på året.

LØGUMKLOSTER HØJSKOLE

Form & Kunst
Musik & Sang
Etik & Teologi
Politik & Journalistik

Volontørforhold i Sydafrika, Peru, Indien og Kina

Lange kurser 3 - 8 mdr.
Kursusstart: jan-feb-mar-sep

5-ugers volontørkurser
Kursusstart: jan og sep

LØGUMKLOSTER HØJSKOLE
BRORSONSVEJ 2
6240 LØGUMKLOSTER
TLF. 74 74 40 40
lkhojskole.dk - info@hojskole.dk

Sønderjysk Almanak:

Almanakken er et rigtig godt aktiv for Skoleforeningen og bidrager igen i år positivt til regnskabet med et overskud på 52.000 kr.. Et rigtig pænt overskud, hvorfor der skal lyde en stor tak for det frivillige arbejde, der udføres af almanakudvalget. I supplerer hinanden godt og redaktøren sørger for at alle deadlines overholdes. Udvalget skal have stor ros for det store arbejde, der ligger bag frembringelsen af vores flotte almanak.

Der er som bekendt nu mulighed for at bestille Sønderjysk Almanak over nettet via skoleforeningens eller almanakkens hjemmeside. Jeg kan kun opfordre til at benytte sig af denne mulighed eller gerne, at tegne et fast abonnement.

20. årgang er ved at være klar til at gå i trykken og læserne kan glæde sig til at blive præsenteret for en ny udgave med moderniseret layout og en masse gode artikler. Husk nu – I må gerne anbefale Almanakken til venner og bekendte.

Sørensens Legat:

Vi har fra Købmand L. Sørensen og hustru's legat sidste år modtaget 275.000 kr. i tilskud. Der skal her ved årsmødet lyde en tak for dette pæne bidrag.

Der er i det forgangne år foretaget en vedtægtsændring i Sørensens Legat, som Civilstyrelsen nu har godkendt. Disse vedtægtsændringer indebærer en tættere tilknytning af legatet til Sønderjysk Skoleforening.

Sørensens Legat har oprindeligt haft 2 formål, nemlig:

At støtte jordkampen i det nationalt blandede grænseområde via udlån til jordkøb for dansksindede landmænd.

At yde støtte til Sønderjysk Skoleforening med en del af det årlige afkast.

Bestyrelsen for Sørensens Legat, hvor skoleforeningen er repræsenteret med 2 medlemmer, besluttede i 2010 endelig at ophøre med udlån til jordkøb efter at denne aktivitet har været sat i bero fra 2006.

På baggrund af denne beslutning aftalte man, at legatets vedtægter burde revideres. Formanden Thomas Rodenberg og undertegnede udarbejdede udkast til nye vedtægter, som blev godkendt af legatbestyrelsen, og som så efterfølgende er godkendt af Civilstyrelsen. Sønderjysk Skoleforening har gennem mange år modtaget en del af renteafkastet fra legatet, men vil nu fremover modtage det fulde afkast af Sørensens Legat og Skoleforeningen skal desuden fremover udpege medlemmerne til legatbestyrelsen.

Sørensens Legat har historisk set i flere omgange været diskuteret internt i legatets bestyrelse. Der har været forskellige holdninger med hensyn til legatets formål og tilhørsforhold, hvilket skyldes uenighed om fortolkning af legatets fundats. I den oprindelige legatfundats § 8 er anført, at når legatets bestyrelse ikke længere finder det nødvendigt at understøtte den nationale jordkamp med legatets midler, skal det årlige renteafkast tilgå Sønderjysk Skoleforening. Med Civilstyrelsens godkendelse af de nye vedtægter, er der for mig ingen tvivl om, at legatets afkast fremover er med til at sikre det formål, som legatstifteren oprindeligt ønskede.

Sørensens Legat har et kapitalgrundlag på 7,5 mill. kr.

Grund i Haderslev på Parkvej:

Sidste sommer blev Grænseforeningen kontaktet af en skovfoged fra Haderslev, der på vegne af naboer til grundstykket på Parkvej meddelte, at disse følte sig generet af nedfaldne blade og grene fra de store bøgetræer på grunden. Man havde først henvendt sig til kommunen, men

fundt efterfølgende ud af, at de egentlige lodsejere var de 3 nationale foreninger – Grænseforeningen, Sprogforeningen og Sønderjysk Skoleforening, der med hver 1/3 iflg. fremskaffet skøde havde fået tilskødet grundstykket i 1936. Det pudsige er, at ingen af de 3 foreninger kendte til sagen.

De 3 foreninger besluttede efterfølgende i enighed at sælge grunden, hvilket er sket. Dog er den på grunden værende mindsten for det sidst afholdte folkemøde for dansksindede Nordslesvigere d. 14. juni 1914 blevet flyttet frem til en mere synlig placering på et særskilt matrikuleret areal tilhørende de 3 nationale foreninger. Anlæg omkring mindstenen er lavet således, at vedligeholdelse vil være minimal. Jeg vil opfordre interesserede til at aflægge stedet et besøg ved lejlighed.

Skoleforenings andel fra grundsalget vil tilgå den bundne kapital i overensstemmelse med foreningens vedtægter. Vi kender handelsprisen, men Skoleforeningens andel kan først endelig afregnes, når handelen med påløbne omkostninger er afsluttet.

Sluttelig om denne sag kan man sige, at når der ændres på noget bestående, vil man ofte opleve kritiske røster. Det har der også været i denne sag. De 3 foreningen har dog hele vejen været enige om den trufne beslutning om salg. Personlig har jeg det godt med, at mindstenen nu er trukket frem i lyset, hvorved historien bagved også er blevet mere synlig via en opsat informationstavle på stedet. Via denne tavle kan man faktisk ved hjælp af sin mobiltelefon via en kode logge sig på og høre uddrag af H. P. Hanssens tale ved folkemødet i 1914. Det kan man da kalde fagre nye tider.

Jeg vil hermed slutte min årsberetning med at rette en tak til vores tillidsmænd for det arbejde I udfører både med kontakt til den lokale medlemskreds og for jeres indsats ved hjælp med salg af Sønderjysk Almanak.

Desuden skal der lyde en tak til bestyrelsen for et godt samarbejde herunder ikke mindst en stor tak til foreningens kasserer og sekretær for jeres indsats for Skoleforeningen i det forløbne år.

Lorens Ludvig Caspersen

Vojens

* 28.06.1928

† 05.09.2011

Tidligere skoledirektør Lorens Ludvig Caspersen døde den 5. september 2011 i en alder af 83 år. Han blev født den 28. juni 1928 i Sommersted og voksede op i et dansksindet og socialdemokratisk hjem, hvilket prægede ham livet igennem.

Han var kendt som dybt engageret skolemand og samtidig levende optaget af familien. Karakteristisk for ham var også hans store engagement i kulturelle forhold.

Efter lærereksamen fra *Emdrupborg Seminarium* var han en periode ansat i det vestjyske, hvor han sammen med Majse fik fire sønner. I 1958 blev han førstelærer ved *Skrydstrup Skole*.

En beslutning i 1962 om sammenlægning af Vojens og Skrydstrup kommune skulle vise sig at komme til at gribe afgørende ind i resten af Lorens Caspersens liv, idet det af de politiske aftaler i sammenlægningsdokumentet fremgik, at der geografisk midt mellem de to byområder skulle opføres en ny skole.

Skolebyggeriet fandt sted fra 1963 til 1971 i fem etaper. I takt med dette langvarige byggeri voksede skolens elevtal tilsvarende, og hvert år blev lærergruppen udvidet.

Lorens Caspersen blev skoleinspektør ved *Bregnbjergskolen* i 1965. Helt fra begyndelsen i denne vigtige opbygningsfase valgte kommunen at tage skolens ansatte med på råd på alle områder, hvor det var rimeligt og hensigtsmæssigt, og Caspersen kom på den måde til at stå i spidsen for en gruppe engagerede lærere, hvis samlede faglige viden og erfaring han med sine gode lederevner kunne koordinere og udnytte - eksempelvis ved indretning af faglokaler.

En stor og tidssvarende skole voksede frem! Kommunalreformen i 1970 gjorde Vojens kommune betydeligt større, og skolevæsenet voksede tilsvarende. For Lorens Caspersen medførte det, at han i 1972 tog afsked med *Bregnbjergskolen* og flyttede sit kontor nogle få hundrede meter østpå – ind i det nye rådhus som kommunens skoledirektør. Det blev en stilling, som han hurtigt fandt sig til rette i. - "Caspersen viste forståelse for den praktiske beslutningsverden, og samtidig var skoleverdenen ét og alt for ham!", som en af den tids meget aktive skolepolitikere husker ham. Caspersen viste sig dygtig til at formidle politiske beslutninger, så de blev forstået og accepteret i skoleverdenen. Samtidig havde politikerne tillid til hans vurderinger, hvilket i høj grad var med til, at de politiske beslutninger også kunne fungere i praksis.

En gruppe af byens borgere, bl.a. Lorens Caspersen, blev i 1980'erne opmærksom på, at der på flere fronter skulle tages initiativ, hvis ikke området *Tørning Mølle* skulle forfalde. En årrække senere dukkede ideen om oprettelse af *Sønderjysk Skolemuseum* op, og foreningen *Sønderjysk Skolemuseums Venner* blev dannet. Også her var den tidligere skoledirektør centralt placeret. Dette blot et par eksempler på, hvordan grænselandets problemer - og i øvrigt, hvad der kulturelt rørte sig i området, altid havde hans interesse.

Socialdemokratiet blev gennem hele livet det politiske ståsted for Lorens Caspersen. I en periode var han medlem af det sønderjyske amtsråd.

Hans død efterlader for mange et tomrum. Han vil blive husket med respekt.

Otto Christiansen

Tarp

★ 20.11.1922

† 20.09.2011

Efter længere tids sygdom er tidligere direktør ved Union Bank, Otto Christiansen, afgang ved døden i en alder af 89 år.

Otto Christiansen var født i Sørup den 20. november 1922, men kom til Flensborg som ung, da han den 1. april 1939 fik en læreplads i Union Bank.

Efter afsluttet uddannelse blev han september 1941 omgående indkaldt til den tyske værnemagt, og han måtte deltage i krigen helt frem til afslutningen. Hjemvendt fra fangenskab blev han genansat i banken 1946, og i 1964 trådte han ind i direktionen.

Otto Christiansen blev pensioneret 1989, men blev i en årrække efter pensioneringen

boende sammen med hustruen på anden sal i Union Banks hovedbygning ud mod Storegade, inden han på grund af en længerevarende sygdom flyttede til ældrecentret i Tarp og senere på Dansk alderdomshjem i Flensborg.

I sin fritid var afdøde en begejstret håndboldspiller i IF Stjernen, og han spillede stadig på klubbens oldboys-hold i en alder, når langt de fleste har lagt alle idrætsaktiviteter på hylden.

Otto Christiansen mistede for nogle år siden sin hustru. Han efterlader sig tre sønner, der med deres familier alle er bosiddende i Danmark.

Helge Mariager Jensen

Døstrup

★ 14.07.1933

† 12.10.2011

Ridder af Dannebrog

12. oktober 2011 døde Helge Mariager Jensen og dermed et særdeles aktivt foreningsmenneske og politiker med dybe rødder i det gamle landbosamfund. Han blev født 14. juli 1933 i Vrensted, en lille landsby sydøst for Løkken. Forældrene, Aage Jensen og Emma Jensen, var blevet gift to år forinden, og Helge blev den ældste af en børneflokk på ti.

Som for mange andre var det meningen, at han skulle blive hjemme og hjælpe til med landbruget. Det kom imidlertid til at gå anderledes. Efter konfirmationen i 1948 blev han alvorligt syg. Han kom gennem sygdommen, men oplevelserne under sygdommen kom til at præge ham livet igennem og blev drivkraften i hans organisatoriske og politiske arbejde. Det gav ham en tro på sit Fadervor, og at man kan, hvad man vil. 1950 kom han på højskolen i Vrå, og i 1951 begyndte han på seminariet i Skaarup på Sydfoyn. 14. juni 1956 fik han sit eksamensbevis, og allerede 31. juli tog han til Døstrup for at starte på skolen. Her blev det til 44 år som lærer. Allerede i seminarietiden lærte han Birthe at kende, som han blev gift med i 1958.

På seminariet begyndte han at dyrke fodbold, men det blev som aktiv træner og leder, at man kom til at lære Helge Jensen at kende i Døstrup. Udgangspunktet var en meget klar holdning til, at han gennem idrætten kunne give børn og unge en oplevelse af at være vindere, og at man som menneske kunne føle sig som vinder. Og så var han fascineret af det organisatoriske arbejde. I 1957 blev han formand for foreningen Sparta i Døstrup. Arbejdet her førte ham ind i Sønderjysk Idrætsforening, hvor han i 1968 blev fore-

ningens forretningsfører, en post han bestred frem til 1973, hvor han blev formand for foreningen. I 1982 forlod han posten for at undgå en deling af foreningen mellem gymnaster og skytter i kølvandet på SI-Centrets økonomiske problemer.

Uden for Døstrup var Helge Jensen dog mest kendt som politiker. Men for Helge Jensen var det politiske arbejde ikke en given sag. Var det kommet til et valg mellem idrætten og det politiske arbejde, var han selv afklaret om, at valget ville falde på idrætten. Han havde sin base i Døstrup og kunne i mere uformelle stunder drille sin partifælle Kresten Philipsen med, at han fik flere stemmer i sit valgsted end amtsborgmesteren i sit.

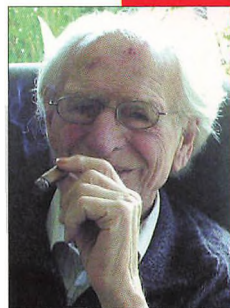
I 1970 blev han opfordret til at deltage i kommunalbestyrelsen i Skærbæk. Først i 1974 blev han indvalgt i byrådet for Venstre, og allerede ved konstitueringen stiftede han bekendtskab med den hårde side af det politiske arbejde, da man skulle finde en ny borgmester. Men det blev til 27 år, inden han forlod byrådet i 2001. I 1978 blev han indvalgt for Venstre i Sønderjyllands Amtsråd, hvor han også sad frem til 2001. Her kom han hurtigt til at indtage en central position lige efter amtsborgmester Kresten Philipsen. Han var fmd. for teknisk udvalg 1982-1993, fmd. for socialudvalget 1994-2001, 2. viceamtsborgmester 1986-1990 og 1. viceamtsborgmester 1990-2001. I 1995 blev han ridder af Dannebrogordenen. Det blev til 55 aktive år i Sønderjylland, og han tog Sønderjylland til sig. Da han i 2004 skulle se tilbage på sit liv, konstaterede han, at Sønderjylland var blevet hans hjemstavn.

Svend Gammelgaard

Kollund

★ 29.08.1912

† 24.10.2011

Hvis man skal beskrive Svend Gammelgaard, kan man begynde med at skrive en F-Historie. Svend var til fællesskab, folkelighed, frihed, folkeskole, folkedans og faner.

Svend Gammelgaard blev født i Dover d. 29. august 1912, som den ene af et tvillingepar, og som nummer ni af en søskendeflok på ni. Han forældre var bønder og hans fremtid var da næsten stukket ud, som søn af en landmand skulle Svend selvfølgelig være landmand.

Alle Svend's søskende kom på Rødding Højskole, og selvfølgelig syntes forældrene, at Svend også skulle på Rødding Højskole.

Da Svend på det tidspunkt var blevet interesseret i gymnastik, ville han hellere på Ollerup Gymnastikhøjskole. Det blev hans far så sur over, at Svend selv kom til at betale sit højskoleophold. Men det satte noget andet i gang, for i stedet for at blive landmand, kom Svend på Tønder seminarium og fik en læreruddannelse. Det var sidst i krigen, og Svend blev færdig som lærer i 1948.

Efter færdiguddannelsen på Tønder seminarium var han med til, sammen med Folmer Christiansen, (se almanakken 2011) at starte Højer danske skole. Højer havde på det tidspunkt tysk flertal, og oprettelsen af en Dansk skole var lidt af en præstation.

Til skolen i Højer blev også tilknyttet en børnehave, som fik den unge Helga Jørgensen fra Genner som leder. Helga og Svend blev gift, og kom til Kollund skole som lærerpar i 1952.

Svend blev 2.lærer, som det så smukt hed, og da Carl Hansen gik på pension, blev Svend førstelærer.

Kollund skole var i en god udvikling, fik senere en børnehaveklasse tilknyttet, og Svend blev skoleinspektør, hvad han var frem til sin pensionering i 1979.

Udover sit engagement i folkeskolen, var Svend også foreningsinteresseret. Han underviste i gymnastik og folkedans i mange år, - ja gymnastikken blev han ved med til han var over 90 år gammel.

Foreningsarbejdet kom som en naturlig videreførelse af dette arbejde. I 1952 blev Svend formand for Aabenraa Hovedkreds. Inden da havde han været medlem af gymnastikudvalget i Tøndes Amts Idrætsforening, og i 1963 blev han, efter kampvalg med K.E. Larsen, valgt til formand for Sønderjysk Idrætsforening. Han var formand for Sønderjysk Idrætsforening i 10 år. Det var i de ti år foreningen stabiliserede sig og nedsatte sig i Nr. Hostrup gl. Skole med "foden under eget bord."

Desuden var han formand for Idræts-højskolen i Sønderborg fra 1966 til 1973. Han var medlem af gymnastikudvalget i D.D.S.G. & I. i to perioder.

Svend satte sit præg på den landsdel, den egn og den by, hvor han fik sit virke.

Svend vil blive husket som en energisk og fremsynet foreningsmand. Og også som den mand, der formåede at holde fast i, at der skulle være en skole i Kollund, trods mange forsøg på det modsatte. Og skal man fortælle de lidt mere morsomme historier, så kan man jo fortælle om de mange kilometer han kørte på sin lille knallert rundt i Sønderjylland i foreningslivets tjeneste.

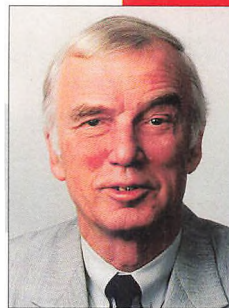
Æret være Svend Gammelgaards minde.

Peder Sønderby

Toftlund

★ 19.04.1932

† 26.10.2011

Med Peder Sønderbys død var vi mange der mistede en god kollega og en god ven og Sønderjylland mistede en stor personlighed.

Peder var medlem af Folketinget fra 1979 til 1998, hvor han blev betroet mange forskellige poster. Hans politiske evner spændte vidt - ingen skal dog være i tvivl om at det der interesserede han mest var sager der vedrørte Sønderjylland, han var om nogen sønderjydernes mand på tinge.

Som bonde havde landbrugspolitikken helt naturligt hans store interesse, han var da også som landbrugsordfører stærkt medvirkende til at finde brugbare løsninger, da der 1986 opstod politisk røre omkring landbrugets udledning af kvælstof og fosfor. Her forenede han på fornem vis sin praktiske viden som landmand med sin store erfaring som politiker.

Også det nordiske samarbejde havde hans store interesse. Som medlem af Nordisk Råd bidrog han stærkt til at vedligeholde og udbygge de politiske forbindelser til de øvrige nordiske lande - en meget vigtig opgave, da Danmark dengang var det eneste nordiske land der var medlem af EU dengang EF.

Også det grænseoverskridende samarbejde havde Peders store bevågenhed, han var således formand for udvalg for kulturelle anliggender i Sydslesvig 1987-92 og medlem af Kontaktudvalget til det tyske mindretal helt fra 1979 til 1998 begge steder ydede han en meget stor indsats. Han fremhævede ofte at mange andre lande kunne lære meget af det gode forhold som eksisterer mellem tysk og dansk.

Peders største politiske interesse var uden tvivl sikkerheds- og forsvarspolitik også fordi det var emner der var meget vigtige for Sønderjylland. Som forsvarsordfører kæmpede Peder bravt hvad enten det angik Haderslev kaserne eller Sønderborg sergentskole; men også den generelle forsvarspolitik havde hans store interesse. Det var derfor helt naturligt at han i starten af 90'erne blev udpeget til kommitteret for Hjemmeværnet - den højeste civile stilling indenfor Hjemmeværnet - en opgave Peder varetog med stor dygtighed.

Peder var ikke alene en god kollega, han var også en rigtig god ven, der var hyggelig at være sammen med også i festlige stunder. Når der var bal på "Borgen" så var Kirsten og Peder altid blandt de første på dansegulvet begge var de en gevinst for enhver fest.

Kirsten og børnene betød utrolig meget for Peder. Kirsten var en meget stor støtte for ham ikke alene med driften af gården hjemme i Ørderup, men også i hans arbejde på Christiansborg. Når vi nogle gange ikke rigtig kunne finde løsninger på vanskelige politiske spørgsmål kunne Peder finde på at sige, jeg ringer lige til "Kisser".

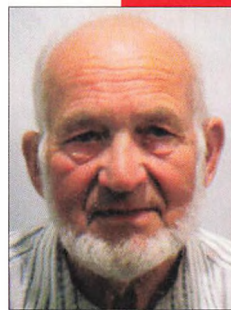
Fælles interesse omkring golf og bridge har betydet, at vi også i pensionisttilværelsen har haft mange dejlige oplevelser sammen. Det var altid hyggeligt og rart når Kirsten og Peder som det fuldendte værtspar inviterede. Peder kunne godt lide at synge, især elskede han "For en fremmed barskt og fattigt" den følte han sig som ægte sønderjyde identisk med.

Æret være Peder Sønderbys minde.

Jørgen Henry Nissen

* 26.07.1934

† 06.11.2011

Jørgen Nissen blev født i 1934 i Frørup ved Christiansfeld, blev udlært smed og lod sig videreuddanne hos flyvevåbnet i Skrydstrup som våbentekniker og sprængningsekspert. Her fik han sit virke.

Med base på flyvestationen, hvor han aftrådte med rang af kaptajn, har Jørgen Nissen haft tid og lejlighed til at pleje sine mange interesser og den efterhånden store familie, som han omfattede med stor kærlighed og altid var klar til at hjælpe. For 55 år siden mødte han hustruen Anne Marie, som i mange år har været ham en trofast partner i dansen, i beredskabsarbejdet og i mange andre sammenhænge.

Udadtil har Jørgen Nissen haft mange gøremål især i den frivillige idræt og i en række organisationer, hvor frivillighed og fællesskab var det bærende element. Han svingede i folkedans, som han også instruerede, han ledede gymnastik og var aktiv i Sønderjysk Idrætsforenings bestyrelse, hvor

han var med i det forretningsudvalg, der havde fokus på at få SI centret økonomisk genrejst efter nogle svære år. Det lykkedes. Han vidste, at det krævede en indsats fra alle sider for at holde det store frivillige arbejde i gang, og han gik selv foran - også på lange marcher med de tunge støvler, men det lette og fordomsfrie fællesskab. På den lokale bane havde han altid tid til en lokal indsamling af papir og flasker mv. eller salg af lodsedler for velgørende foreninger og institutioner. Når talen var om gevinstchancer ved køb af hans lodsedler, sagde han, at han selv havde vundet i livets lotteri...

Jørgen Nissen havde en positiv tilgang til livet og hverdagens udfordringer og var ildsjælen over alle ildsjæle så længe kræfterne slog til. Han sagde ofte, at intet var så skidt, at det ikke var godt for noget. Han var altid villig til at give en hjælpende hånd og han satte både i bogstaveligst og overført betydning gode aftryk på sine omgivelser.

Harry Jensen

Tarp

★ 10.10.1926

† 24.11.2011

Det er med sorg, at vi i Sydslesvigs danske Kunstforenings bestyrelse og medlemsskare erfarer, at Harry Jensen ikke er mere. Men vi glædes også over, at vi har fået lov til at kende og arbejde sammen med Harry som et positivt og yderst inspirerende menneske, som mødte os med stor hjertelighed og varme.

Hans indsats for Sydslesvigs danske Kunstforening har været uvurderlig. Han var sammen med gymnasielærer Poul Svensson fra Duborgskolen initiativtager til oprettelsen af Kunstforeningen i 1952, og han blev med afbrydelser dens formand 1954-1962 og igen 1966-1976. I realiteten var det Harry, der drev foreningen med et stort engagement gennem alle disse år. Han stoppede først, da han blev skoleinspektør i Lyksborg i 1977.

Mange idéer. Men hans interesse for Kunstforeningen og kunst i det hele taget forblev livslang. Vi har i bestyrelsen mange gange modtaget idéer til udstillinger, og man kunne være sikker på, at en foreslået kunstner holdt kvaliteten. Det var et kendemærke for Harry, at man skulle skaffe det bedste, man kunne få. Kunstforeningen skulle ikke være en hobbyforening. Men han deltog også gerne i diskussionen om, hvem der var kunstner. I Sydslesvigs danske Kunstforenings 50 års jubilæumsbog fra 2002 udtalte Harry: - For hvem er kunstner - og hvem er sydslesviger?

Kunstner - er det dem med tre tårne, to tårne eller et tårn? Det er meget vanskeligt at afgøre. Skal han være akademiuddannet, eller må han også være autodidakt?

Det var gode spørgsmål, og besvarelsen kom gennem de udstillinger, som Harry var med til at foreslå. Der var en stor rum-

melighed, også overfor vore sydslesvigiske kunstnere, som han gjorde meget for at støtte i deres arbejde.

Han påtog sig også gerne opgaver af forskellig karakter, hvem husker ikke hans stil-sikre optræden som auktionarius, når kunstværker skulle bortauktioneres? Han havde mange talenter.

Harry Jensen og hans kære Gudrun, som han var så omsorgsfuld overfor, var flittige til at møde op til foreningens udstillingsåbninger og generalforsamlinger, altid engagerede og interesserede og opmuntrende.

Vil ikke kaldes ildsjæl. Mærkeligt er det, at Sydslesvigs danske Kunstforening gennem nogen tid har været i gang med forberedelserne til en stor udstilling med kunstneren Mikael Witte, søn af Harry og Gudrun Jensen, og at Harry nu ikke får lov til opleve denne udstilling. Men han har bestemt glædet sig over, at den skulle finde sted, og det kan være en trøst for os.

Harry Jensen var en ildsjæl, selv om han i nævnte jubilæumsbog sagde det modsatte: - »Jeg vil ikke kalde mig en ildsjæl. Men jeg har trods alt brændt for det. Jeg har haft stor glæde ved at kunne hænge en god udstilling op sammen med kunstneren, at kunne besøge en kunstner, være med til at formidle kunst og føre nogle gode samtaler om kunst. Eller at kunne rejse til Düsseldorf, til Beuys, for at få en udstilling til Danmark. Det har været store og spændende oplevelser.«

Vi vil med taknemlighed mindes Harry Jensen, og vore tanker og medfølelse går til Gudrun og den øvrige familie i den svære tid, der kommer.

Silke Hinrichsen

Flensborg

* 05.02.1957

† 08.03.2012

Da vi først på sommeren sidste år fik at vide, at Silke skulle indlægges på sygehuset for at gennemgå en række undersøgelser, håbede vi i SSWs landdagsgruppe, at alting ville blive godt igen, når bare hun fik ro og den rette pleje. Silke havde slidt utrolig hårdt i det lige siden landdagsvalget i 2009, og vi var bekymrede for, om det var gået ud over hendes helbred.

Nu er Silke død, og vi har mistet en nær veninde. Hun kæmpede imod kræften med samme viljestyrke, som den hun udviste i alle livets forhold. Hun tabte kampen 8. marts - på kvindernes internationale kampdag.

Symbolikken er så reel som noget. Det hører således med til Silkes fortjenester, at SSW i løbet af 1990'erne fik formuleret en kvindepolitisk profil, som vi lige siden har kunnet arbejde videre på. Vi tærer stadig på hendes store netværk og nyder godt af, at Silke altid har brændt for et samfund, hvor mænd og kvinder har lige muligheder.

Forud for landdagsvalget i 1992 havde SSW nedsat en lille arbejdsgruppe, som havde fået til opgave at modernisere partiets kvindepolitik. Silke var drivkraften i dette arbejde. Sjældent har jeg været med til noget, hvor engagementet var så smittende som i denne arbejdsgruppe. Det lærte jeg utrolig meget af.

Efter landdagsvalget i år 2000 koncentrerede Silke al sin energi om landdagsgruppens arbejde. Politisk set betød det, at vi takket være hendes faglige baggrund som jurist og hendes store indsats på det sociale område fik opbygget helt nye kompetenceområder på landsplan. At SSW i 2005 måtte give afkald

på sit tredje mandat og Silke mistede sin plads i landdagen var derfor på alle måder en smertelig erfaring for os. Den blev desværre ikke mindre smertelig af, at den kom på et tidspunkt, hvor valgresultatet havde gjort os til »tungen på vægtskålen«, og SSW var presset på alle fronter.

Det var ikke nemt for Silke at vende tilbage til arbejdet som selvstændig sagfører og advokat. At det lykkedes for hende, siger også noget om den viljestyrke, der har været så karakteristisk for hende. Lige så karakteristisk er det, at hun holdt fast i SSW og stillede sig til rådighed dér, hvor der var brug for hende. Efter SSWs strålende valgresultat i 2009 kom landdagsarbejdet derfor på ny til at danne rammen om vores venskab.

For Silke stod sagen i centrum. Det drejede sig om vores fælles mindretalssag - men også om et samfund uden menneskeforagt og atomkraft. Politisk troværdighed indebar for Silke, at ord og handling følges ad - og skulle der demonstreres imod højreradikalisme og fremmedhad, så gjorde hun det.

Silke lagde ikke fingrene imellem, når hun i landdagsdebatter oplevede politiske tåbeligheder eller måtte lægge ører til holdninger, som hun slet ikke kunne forliges med. Hendes hjælpsomhed og omsorg hører dog også med til billedet; den nød vi i SSWs landdagsgruppe konstant godt af.

Silke var en del af landdagsgruppens familie. Det er derfor slet ikke til at fatte, at hun ikke er mere. Vi er meget kedede af det.

Vi tænker på hendes pårørende og nære venner og sørger sammen med dem.

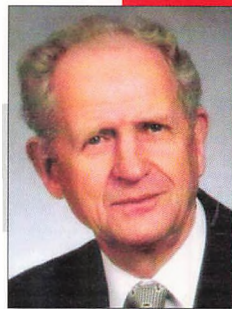
Æret være Silkes minde!

Anders Lautrup Thyssen

»Gravlund«, Toftlund

* 01.08.1926

† 16.04.2012

Anders Lautrup Thyssen blev født den 1. aug. 1926 på Gården Gravlund, Stenderup ved Toftlund.

Efter skolegang i Stenderup og præliminærexamen fra Toftlund skole startede uddannelsen til praktisk landmand suppleret med en udbygning af den almene uddannelse på bl.a. Askov Sløjdscole, Rødding Højskole og Askov Højskole afbrudt af soldatertiden, der sluttede som sekondløjtnant i Livgarden. Herefter blev landmandsuddannelsen rundet af med endnu et skoleophold denne gang på Ladelund Landbrugsskole.

Anders Thyssen var således godt rustet til at træde i faren, Peter Thyssens, fodspor da han overtog fødegården Gravlund i forpagtning i 1953 og som ejer i 1967. I 1953 blev han gift med sygeplejerske Mette Hørlyck fra Rurup.

Anders Thyssen havde ud over virket på Gravlund også kræfter og evner til at deltage i samfundslivet og han har gennem årene haft flere tillidshverv bl.a. som vurderingsmand i

Sønderjyllands Kreditforening og 12 år som næstformand i Sønderjysk Garderforening, medlem af bestyrelsen for Andels Kartoffelmølsfabrikken »Sønderjylland« og af lokalrådet for Sparekassens Sydjylland.

I 1989 afstod han Gravlund til sønnen Peter og tog sammen med Mette bopæl på en tilkøbt nabogård, Holdtsminde, så han stadig kunne være aktiv og i kontakt med den stadig større og større bedrift. I år 2007 flyttede han og Mette endeligt på aftægt til Toftlund og han slap det aktive medarbejderskab på Gravlund. Anders Thyssen fulgte dog fortsat levende med i dagligdagen på gården og især glædede han sig over at fjerde generation på slægtsgården er på vej.

Anders L. Thyssen vil blive husket for rettidig omhu, akkuratesse og retlinet virke i alle gøremål - private som offentlige, og for tiltro til Gud, Konge og Fædreland, der for ham ikke var en tom frase, men symboler, der prægede ham til hverdag og fest.

Erling Pallesen

Tønder

* 09.01.1922

† 24.04.2012

For 63 år siden flyttede 3 unge mænd ind på højskoleforstander Hans Lunds gård "Tanderupgård" udenfor Ribe. Det var Tage Madsen, der døde for flere år siden, Erling Pallesen og undertegnede. Vi havde som "gamle" Rødding-elever fået det storslåede tilbud at bo og spise gratis på Tanderupgård, medens vi uddannede os som lærere på Ribe Seminarium. Nu da Erling ikke er mere, vælder minderne fra den tid frem.

Erling var den ældste af os, og også den, der tænkte dybest over tilværelsen. Han var tankemæssigt lidt af en filosof. I mange år var han sammen med Dagmar deltagere i en filosofigruppe, hvor man diskuterede de store religiøse og kulturelle problemer.

Han havde sin barndom i Mejls ved Varde i en stor børneflokk. Børneflokken blev oplært i flid og nøjsomhed, og det prægede ham livet igennem. Han arbejdede ved landbruget til han som 27 årig startede på seminariet.

Han virkede som lærer i Bylderup, som skoleleder i Ellehus til den blev nedlagt, hvorefter han fik job på Øvelsesskolen i Tønder.

Han var en dygtig og samvittighedsfuld lærer, der krævede noget af sine elever, sådan som han også krævede noget af sig selv. Han kunne – i alt fald i sine yngre år – være

meget kritisk overfor sig selv; der skulle være kvalitet i det, han lavede. Hvis det ikke rigtig ville lykkes, kunne det gå ud over humøret. I seminarietiden kunne vi mærke, når det stod på, for så spillede han violin. Om det hjalp på humøret, ved jeg ikke, men det hjalp ikke stort på hans evne til at spille violin!

Engang da humøret var i bund, ville han holde op på seminariet – han fablede noget om, at han ville ud og brække hede op. Da det kom Hans Lund for øre, fik Erling at vide, at han havde bare at gøre sin uddannelse færdig - derefter kunne han gøre, hvad han ville.

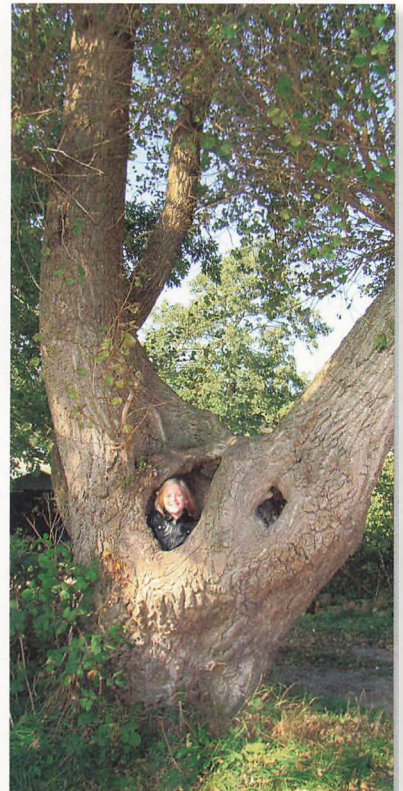
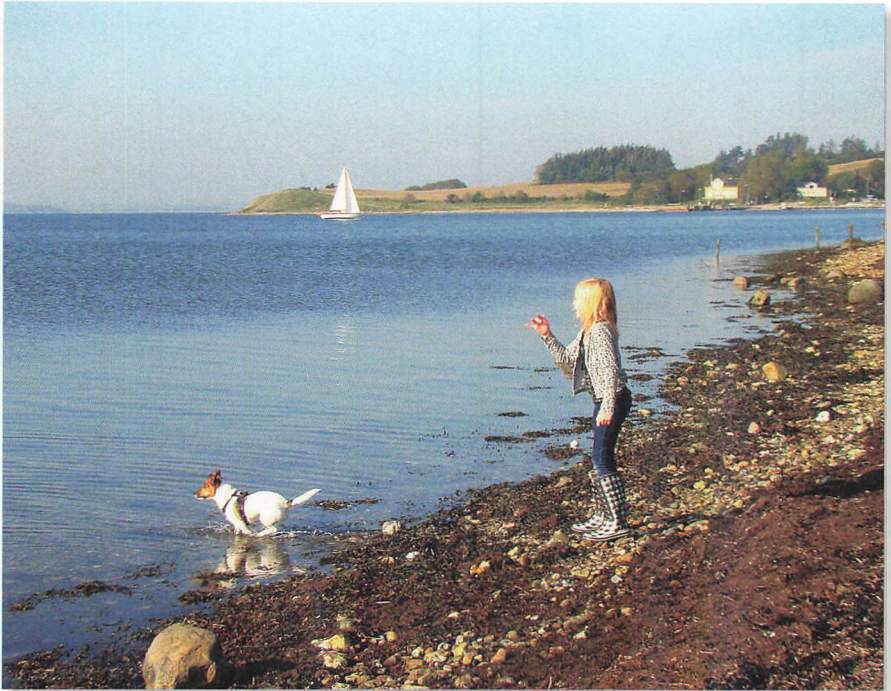
Da han gik på efterløn blev han en kort tid frimenighedspræst i Bovlund. Når det blev forholdsvis kort, skyldtes det skattemæssige problemer – ikke manglende kunnen og lyst.

Igennem en årrække virkede han som valgt kritisk revisor i Sønderjydsk Skoleforening.

Erling var et af de mest reelle mennesker, jeg har mødt – en, man turde betro, hvad det skulle være, og en, i hvem der ikke var svig.

Vi nåede at fejre hans 90 års fødselsdag. Derefter gik det stærkt ned af bakke, og vi tog afsked med ham, da han var til aflastning på Richtens Plejehjem.

Vi vil mindes ham som den reelle og gode ven, han var, og ønske alt godt for hans efterlevende familie: Dagmar og 5 børn.

Sensommer-
dag på
Barsø.

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølgeoven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for
Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslægt

Margrethe II (Alexandrine Porhildur Ingrid)
Danmarks Dronning, født 16.4.1940 på
Amalienborg, succederede 14.1.1972.

Gift 10.6.1967 i København med

Prins Henrik af Danmark (født Henri-Marie-
Jean-André greve de Laborde de Monpezat),
født 11.6.1934 i Talence, Gironde, Frankrig.

Sønner:

(1) **Kronprins Frederik** André Henrik
Christian, født 26.5.1968 i København.
Gift 14.5.2004 i Vor Frue Kirke med
Kronprinsesse Mary Elizabeth,
grevinde af Monpezat, født Donaldson,
født 5.2.1972 i Hobart, Tasmanien.

Børn:

Prins Christian Valdemar Henri John,
født 15.10.2005 i København.
Prinsesse Isabella Henrietta Ingrid
Margrethe, født 21.4.2007 i København.

Prins Vincent Frederik Minik Alexander,
født 8.1.2011 i København.

Prinsesse Josephine Sophia Ivalo
Mathilda, født 8.1.2011 i København.

(2) **Prins Joachim** Holger Waldemar Christian,
født 7.6.1969 i København.
Gift 1. gang: 18.11.1995
i Frederiksborg Slotskirke med
Alexandra Christina, **grevinde af**
Frederiksborg, født Manley,
født 30.6.1964 i Hong Kong.

Børn:

Prins Nikolai William Alexander Frederik,
født 28.8.1999 i København.

Prins Felix Henrik Valdemar Christian,
født 22.7.2002 i København.
Ægteskabet opløst 8.4.2005.

Gift 2. gang: 24.5.2008
i Møgeltønder Kirke med

Prinsesse Marie Agathe Odile,
grevinde af Monpezat, født Cavallier,
født 6.2.1976 i Paris, Frankrig.

Børn:

Prins Henrik Carl Joachim Alain,
født 4.5.2009 i København.

Prinsesse Athena Marguerite Françoise
Marie, født 24.1.2012 i København.

Dronningens søstre:

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid,
født 29.4.1944 på Amalienborg.

Gift 3.2.1968 på Fredensborg Slot med
Richard Casimir Karl August Konstantin
Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg,
født 29.10.1934 på Berleburg.

Børn:

(1) **Prins Gustav** Frederik Philip Richard,
født 12.1.1969 i Frankfurt a.M.

(2) **Prinsesse Alexandra** Rosemarie Ingrid
Benedikte, født 20.11.1970 i København.
Gift 6.6.1998 i Gråsten Slotskirke med
Jefferson-Friedrich Volker Benjamin
Graf von Pfeil und Klein-Ellguth.

Børn:

Friedrich Richard Oscar Jefferson
Graf von Pfeil und Klein-Ellguth,
født 14.9.1999 i København.

Komtesse Ingrid Alexandra Irma Astrid
Benedikte von Pfeil und Klein-Ellguth,
født 16.8.2003 i København.

(3) **Prinsesse Nathalie** Xenia Margareta
Benedikte, født 2.5.1975 i København,
borgerligt viet 27.5.2010,
kirkeligt viet 18.6.2011 i Berleburg
med Alexander Johannsmann.

Søn:

Konstantin Gustav Heinrich Richard
zu Sayn-Wittgenstein-Berleburg-
Johannsmann,
født 24.7.2010 i Berleburg.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid,
født 30.8.1946 på Amalienborg.

Gift 18.9.1964 i Athen med

Konstantin II, fhv. Konge af Grækenland.
Ved ægteskabets indgåelse er arveretten
til Danmarks trone bortfaldet for prinses-
sen og de i ægteskabet fødte børn og
disses afkom.

Regeringen Helle Thorning-Schmidt

Udnævnt 3. oktober 2011

Statsminister · Helle Thorning-Schmidt (A)

Økonomi- og indenrigsminister · Margrethe Vestager (B)

Udenrigsminister · Villy Søvndal (F)

Finansminister · Bjarne Corydon (A)

Justitsminister · Morten Bødskov (A)

Minister for forskning, innovation og
videregående uddannelser · Morten Østergaard (B)

Skatteminister · Thor Möger Pedersen (F)

Transportminister · Henrik Dam Kristensen (A)

Erhvervs- og vækstminister · Ole Sohn (F)

Minister for by, bolig og landdistrikter · Carsten Hansen (A)

Beskæftigelsesminister · Mette Frederiksen (A)

Børne- og undervisningsminister · Christine Antorini (A)

Social- og integrationsminister · Karen Hækkerup (A)

Minister for fødevarer, landbrug og fiskeri · Mette Gjerskov (A)

Klima-, energi- og bygningsminister · Martin Lidegaard (B)

Handels- og investeringsminister · Pia Olsen Dyhr (F)

Minister for sundhed og forebyggelse · Astrid Krag (F)

Forsvarsminister · Nick Hækkerup (A)

Miljøminister · Ida Auken (F)

Europaminister · Nicolai Wammen (A)

Minister for ligestilling og kirke
og minister for nordisk samarbejde · Manu Sareen (B)

Minister for udviklingsbistand · Christian Friis Bach (B)

Kulturminister · Uffe Elbæk (B)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1990-2008

Kredsresultater:

	FLENSBORG	SLESVIG- FLENSBORG	NORD- FRISLAND	RENSBORG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET RESULTAT
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925
1998	9.487	12.979	7.071	8.048	1.130	38.715
2003	6.924	10.830	5.888	6.160	684	30.486
2008	6.394	12.729	6.179	6.996	1.500	33.798

Antal kommuneråds- medlemmer		Antal kreds- dags- medlemmer		Danske stemmer ved land- dagsvalgene 1996-2012	
1990	94	1990	15	1996	38.285
1994	137	1994	21	2000	60.367
1998	137	1998	24	2005	51.901
2003	136	2003	21	2009	69.701
2008	195	2008	26	2012	61.022

Sydslesvig-udvalget

(Undervisningsministeriets udvalg vedrørende danske kulturelle anliggender i Sydslesvig)

A MF, Benny Engelbrecht (formand)

Egevej 7, Adsbøl, 6300 Gråsten
tlf. 61 62 46 89
E-post: benny.engelbrecht@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 40 22

V MF, Kim Andersen,

Skovbrynet 16, 8660 Skanderborg
tlf. 86 51 10 70
E-post: vkian@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 45 09

F MF, Pernille Vigsø Bagge

Rugmarken 61, 9670 Løgstør
tlf. 98 67 36 26, mobil 61 62 42 29
E-post: pernille.bagge@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 44 13

B MF, Lotte Rod

Søndergade 15A, 1. th., 6200 Aabenraa
Mobil 61 62 51 64
E-post: lotte.rod@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 47 06

O Fhv. MF, Søren Krarup

Toldbodgade 53, 2. tv., 1253 København K
Mobil 22 83 02 69
E-post: soeren.krarup@hotmail.com

Sekretariatsleder chefkonsulent Steffen Bang Ministeriet for børn og undervisning

Frederiksholms Kanal 26,
1220 København K
tlf. 33 92 55 90
E-post: stban1@uvm.dk

Statsforvaltningen Syddanmark

Storetorv 10, 6200 Aabenraa
tlf. 72 56 79 00, fax 74 62 84 09

Hjemmeside:
www.statsforvaltning.dk

Man kan desuden få nærmere oplysninger,
blanketter m.v. på statsforvaltningernes
hjemmeside: www.statsforvaltning.dk

Direktør:
Ninna Würtzen

Ekspeditionstid:
mandag - onsdag kl. 9-14,
torsdag kl. 9-16, fredag kl. 9-13.

Telefontid:
mandag - onsdag kl. 9-12,
torsdag kl. 12-15, fredag kl. 9-12.

Der findes 5 statsforvaltninger i Danmark:

- Statsforvaltningen Sjælland
med hovedsæde i Nykøbing Falster og
afdelingskontor i Roskilde

- Statsforvaltningen Midtjylland
med hovedsæde i Ringkøbing og
afdelingskontor i Århus
- Statsforvaltningen Hovedstaden
med hovedsæde i Storkøbenhavn og
afdelingskontor på Bornholm
- Statsforvaltningen Nordjylland
med hovedsæde i Aalborg
- Statsforvaltningen Syddanmark
med hovedsæde i Aabenraa og
afdelingskontor i Odense og Ribe.

Blandt opgaverne, der er mangeartede,
kan nævnes ægteskabssager, bidrag, samvær,
faderskabssager, adoption, værgemål, fri
proces, navnesager, indfødsret, opholdsbevis
til EU/EØS-statsborgere, byggelovsklager, op-
holdstilladelser og tilsyn med kommunerne.
Statsforvaltningerne er desuden sekretariat for
det sociale nævn, beskæftigelsesankenævnet
og for det psykiatriske patientklagenævnet.

Region Syddanmark

Damhaven 12, 7100 Vejle
tlf. 76 63 10 00, fax 76 63 20 00
E-post: kontakt@regionsyddanmark.dk
Internet: www.regionsyddanmark.dk2
Regionsrådsformand: Carl Holst
Regionsdirektør: Mikkel Hemmingsen

Løgumkloster Refugium

Et sted til

oplevelser, ferie, studier og rekreation

- * Refugiedage med foredrag, fortælling, sang,
koncerter og udflugter i grænselandet
- * Åbent hele året - perioder med pensionistrabat
- * Tæt ved byen, klosterkirken, eng og skov
- * Velegnet som kursussted

Løgumkloster Refugium

6240 Løgumkloster

tlf. 74 74 33 01 - fax. 74 74 33 25

www.loegumkloster-refugium.dk

mail@loegumkloster-refugium.dk

Gunnar Kasper Hansen

Sønderjyske regionsmedlemmer

2010-2013 - pr. 1. januar 2010

- V Carl Holst, regionsrådsformand,
Nordhaven 5, 6630 Rødding
- V Hans Philip Tietje,
Bjærndrupvej 34A, 6200 Aabenraa
- A Andrea Terp,
Slotsyden 4, 6200 Aabenraa
- A Ole Finnerup Larsen,
Aastrupvej 99, 6100 Haderslev
- F John Hyrup Jensen
Bispeparken 104, 6400 Sønderborg
- F Henrik J. Møller
Solderupvej 24, 6270 Tønder
- O Thies Mathiasen,
Chr. Andersens Vej 1, 6510 Gram
- V Susanne Linnet
Møllevvej 2, Møgeltønder, 6270 Tønder
- A Willy Sahl,
Arnbjergevej 18, 6430 Nordborg
- C John Lohff
Sundvænget 7, 6400 Sønderborg
- V Jens Møller
Allégade 13, 6240 Løgumkloster

**AGERSKOV
UNGDOMSSKOLE**

Puls i takt med udvikling

Vellerupvej 25 - DK-6534 Agerskov
Telefon +45 7483 3315
www.agerskovungdomsskole.dk

**HOEJER
DESIGNEFTERS KOLE**

Søndergade 21 - 6280 Højer
Telefon 73628900
mail@hoejerdesignefterskole.dk

www.hoejerdesignefterskole.dk

Region Sønderjylland-Schleswig

Pr. 1. januar 2012

Bestyrelsen:

Regionsrådsmedlem Hans Philip Tietje
(formand)

Amtspræsident Eckhard Schröder
(næstformand)

Borgmester Aase Nyegaard

Overborgmester Simon Faber

Borgmester Jens Chr. Gjesing

Borgmester Tove Larsen

Borgmester Laurids Rudebeck

Formand for BdN Hinrich Jürgensen

Landsformand Flemming Meyer

Regionskontor & Infocenter:

Lyren 1, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 05 01, fax 74 67 05 21.
E-post: region@region.dk

Internet:
www.region.dk
www.region.de
www.pendlerinfo.com

Leder: Peter Hansen.

Kommuner i Sønderjylland

Aabenraa Kommune

Skelbækvej 2,
6200 Aabenraa
tlf. 73 76 76 76, fax 73 76 76 77
E-post: post@aabenaar.dk
Internet: www.aabenaar.dk
Borgmester: Tove Larsen
Kommunaldirektør: Niels Johannesen

Haderslev Kommune

Gåskærgade 26-28,
6100 Haderslev
tlf. 74 34 34 34, fax 74 34 01 34
E-post: post@hadarslev.dk
Internet: www.hadarslev.dk
Borgmester: Jens Chr. Gjesing
Kommunaldirektør: Poul Erik Graversen

Kolding Kommune

Akseltorv 1,
6000 Kolding
tlf. 75 50 15 00, fax 79 79 20 33
E-post: kommunen@kolding.dk
Internet: www.koldingkommune.dk
Borgmester: Jørn Pedersen
Kommunaldirektør: Rikke Vestergaard

Sønderborg Kommune

Rådhusstorvet 10,
6400 Sønderborg
tlf. 88 72 64 00, fax 88 72 64 02
E-post: post@sonderborg.dk
Internet: www.sonderborg.dk
Borgmester: Aase Nyegaard
Kommunaldirektør: Søren Bonde Hansen

Tønder Kommune

Kongevej 57,
6270 Tønder
tlf. 74 92 92 92, fax 74 92 96 78
E-post: toender@toender.dk
Internet: www.toender.dk
Borgmester: Laurids Rudebeck
Kommunaldirektør: Svend Erik Møller

Vejen Kommune

Rådhuspassagen 3,
6600 Vejen
tlf. 79 96 50 00, fax 79 96 50 06
E-post: post@vejenkom.dk
Internet: www.vejenkom.dk
Borgmester: Egon Fræhr
Kommunaldirektør: Ole Slot

EMMERSKE
efterskole

Åbenråvej 14
6270 Tønder
Tlf: 74724433
www.eeskole.dk

Vi ses på
Emmerske Efterskole!

LØGUMKLOSTER EFTERSKOLE
Tønder Landevej 6
6240 Løgumkloster
tlf. 74743652 - mail: lme@lme.dk

På Løgumkloster Efterskole tilbyder vi undervisning i almindelige skolefag, derudover har vi 4 hovedlinjer:

Lederlinje • Idrætslinje
Musik- og dramalinje • Integrationslinje

- Herudover tilbyder vi undervisning i en lang række tilvalgsfag.
- Skolen har trådløst netværk og satser meget på digitalisering af undervisningen.
- Skolen er en kristen efterskole og det kristne menneskesyn er et vigtigt fundament for al aktivitet på skolen.
- *Besøg vores hjemmeside www.lme.dk eller kom forbi og se skolen – det er et besøg værd.*

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjyds Skoleforening

Formand: Peder Moltesen Ravn,
Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe,
tlf. 75 44 54 33

Næstformand: Henrik Nissen, Surreroj 4,
Bylderup, 6372 Bylderup-Bov

Kasserer: Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Ellen Christensen,
Nyrøjsvej 6, Lavensby, 6430 Nordborg

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Kirsten Dahlmann,
Elmevej 16, 6780 Skærbæk

Ove Kirk Andersen,
Kelstrup Bygade 14, 6100 Haderslev

Povl Chr. Callesen,
Brobølvej 18, Brobøl, 6400 Sønderborg

Laura Skau Bjerregaard,
Fællesgade 20, Rise, 6230 Rødekro

Anne Marie Christensen,
Bygaden 18, Hønsnap, 6340 Kruså

Frode Rindom,
Mojbølvej 4, Mojbøl, 6630 Rødding

Jes Speggers Simonsen,
Mjang Bygade 11, Mjang, 6470 Sydals

Søren Wollesen,
Østermarkvej 14, 6230 Rødekro

Ingelise Duus,
Langtoften 13, Fjelstrup, 6100 Haderslev

Almanakudvalget

Ansvarshavende redaktør:
Hans-Jørgen Thomsen,
Nørregade 16, 6534 Agerskov
tlf. 74 83 34 77
E-post: almanak@dbmail.dk

Lisbet Skau,
Kløvervej 22, Sønder Nærå, 5792 Årslev,

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,

Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa

Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Andreas Andresen,
Tårnvej 5, 6520 Toftlund

Georg Bendix,
Hindballevej 8, Brændstrup, 6630 Rødding

Anders Schaltz Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt

Mariane Jørgensen
Jægerskoven 39, 6520 Toftlund

Peder Moltesen Ravn
Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe

Sprogforeningen

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:
Formand: Frode Sørensen, fhv. minister
Vesterled 19, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 64 28, mobil 22 18 19 38
frode@danportal.dk / www.s-frode.dk

Ingolf Haase,
Slotsgaden 28, Møgeltønder, 6270 Tønder,
tlf. 40 28 08 95
E-post: ingolf@mail.dk

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 20 18
E-post: glskole@mail.com

Jørgen Holm
Osterstr. 5, D-25917 Leck
E-post: holm@kirken.de

Gunnar Vind,
Skolegade 49, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 10 72
E-post: gunnar@vind1.dk

Lisbet Mikkelsen Buhl,
Süderfischerstr. 10, D-24937 Flensburg,
tlf. 0049 461 5057481
E-post: lisbet_buhl@skoleforeningen.de

Skoleinspektør Jens Erik Salomonsen
Wilhelm-Mensinga-Str. 4
D-24937 Flensburg
tlf. 0461 4071505
E-post: salomonsen@werb.de

Grænsforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
Postboks 9074, 1022 København K,
tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
E-post: info@graenseforeningen.dk
Internet: www.graenseforeningen.dk
Protektor: H.K.H. Prins Joachim
Formand: Forfatter Finn Slumstrup
Generalsekretær: Knud-Erik Therkelsen

Haderslev Østeramts Grænsforening

Formand: Erik Heissel, Venbjerg 33, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 87

Haderslev Vesteramts Grænsforening

Formand: Sigrid Andersen,
Rangstrupvej 20, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 31 56
E-post: sigridandersen@bbsyd.dk

Grænsforeningen for Sønderborg

Kontaktperson: Kirsten Fanø Clausen,
Brobølvej 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 88 19 33 00
E-post: kifano@gmail.com

Tønder Amts Grænsforening

Formand: Jens Andresen,

Tingvej 2, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 53 60
E-post: jensandresen@bbsyd.dk

Grænsforeningen Aabenraa

Formand: Andreas Brandenhoff
Vollerupvej 45, 6392 Bolderslev
E-post: a_brandenhoff45@hotmail.com

Slesvigsk Samfund

Formand: Lina Mønster,
Bymarken 12, 4130 Viby Sj.
tlf. 46 19 46 14
E-post: lina@adslhome.dk

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Rita Jespersen,
Dimen 55, 6200 Aabenraa
Næstformand: Agnete Hansen,
Hørup Bygade 38, 6470 Sydals
Sekretær: Henriette Jessen,
Hjartbro Byvej 11, 6541 Bevtøft
Kasserer: Kirsten Nissen,
Ribe Landevej 10 st., 6270 Tønder

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 46 83
E-post: hssdj@hssdj.dk
Internet: www.hssdj.dk
Åbningstider: Mandag-fredag kl. 9-12

Forretningsudvalg:

Formand: Hans Schultz Hansen
Næstformand: Lars N. Henningsen
Kasserer: Mogens Asmund
Kim Furdal
Finn Bach
Mikkel Leth Jespersen
Hans-Ole Mørk

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Morten Andersen
Henrik Becker-Christensen
Elsemarie Dam-Jensen
Lennart S. Madsen
Henrik Skov Kristensen
Carsten Porskrog Rasmussen
Inge Adriansen
Henning Mathiesen
René Rasmussen

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:

Mikkel Leth Jespersen, Museum
Sønderjylland, Kulturhistorie Aabenraa
H. P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 26 45

Sønderjysk Månedsskrift:

Kim Furdal
Museum Sønderjylland,
ISL - Lokalhistorie
Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:

Henrik Skov Kristensen
Frøslevlejrens Museum
Lejrvej 83, 6330 Padborg
tlf. 74 67 65 57

Kredsudvalgsformænd:

Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev kreds)
Finn Clemmensen, Skærbæk (Tønder kreds)
Erling Madsen, Løjt (Aabenraa kreds)
Christian Bo Bojesen, Høruphav (Sdb. kreds)
Christian Skov (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P. Christensen,
Ringgade 69, 6400 Sønderborg
tlf. 75 28 71 67 / 29 38 75 55
E-post: lorenzpeterchristensen@gmail.com
Sekretariat: Museet på Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39
Hanne Thrane

Landsforeningen

Danske Forsamlingshuse

Formand: Otto Hallberg,
Sidingevej 23, 4560 Vig, tlf. 59 31 65 85
E-post: ldf@pc.dk
Næstformand: Henrik Nielsen,
Guldbjergvej 5, Brændstrup, 6630 Rødding,
tlf. 74 82 06 01

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Anders Sørensen, Åbenråvej 133,
Øster Gasse, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 22 73
Sekretær: Karsten Nybjørn,
Ladegårdvej 6, 6500 Vojens
tlf. 74 50 76 76

Syddansk Universitet

Institut for Grænseregionsforskning

Alsion 2, 6400 Sønderborg
tlf. 65 50 17 51 og
tlf. 65 50 11 86
E-post: ifg@sam.sdu.dk
Internet: www.sdu.dk
Institutleder/direktør Elisabeth Vestergaard

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningvej 1, 6230 Rødekro,
tlf. 79 40 45 00, fax 74 66 96 42,
Formand: Birgit Langelund
Stadionvej 13H, 6392 Bolderslev
tlf. 74 64 64 68, fax 79 40 45 19

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01
E-post: mail@loegumkloster-refugium.dk
Internet: www.loegumkloster-refugium.dk
Forstander: Gunnar Kasper Hansen

Danmark-Samfundet

Helge Moosmann,
Louisevej 2A, 6100 Haderslev

Sydslesvigsk Udvalg af 5. Maj 1945

Formand Helge Moosmann
Louisevej 2A, 6100 Haderslev

Amnesty International

Gammeltorv 8⁵, 1457 København K,
tlf. 33 45 65 65,
fax 33 45 65 66
E-post: amnesty@amnesty.dk
Internet: www.amnesty.dk

Foreningen »Venner af Rømøs natur«

Formand: Jørgen Kølle, Kap Farvel 7,
6792 Rømø

Foreningen Hjemmeværnmuseets Venner

Formand: Oberstløjtnant Jørn Nielsen,
Hjemmeværnsdistrikt Sønderjylland,
Søgaardlejren, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Generalsekretær: Uwe Jessen
Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
Formand: Gårdejer Hinrich Jürgensen,
Flensborg Landevej 71, Gårdeby,
6360 Tinglev, tlf. 74 64 36 44

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 91 92, fax 73 69 89 78
E-post: info@djfn.dk

Internet: www.djfn.dk
Afdelingsleder: Lennart Nickelsen

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 41 03, fax 74 62 73 61
Skolekonsulent: Claus Diedrichsen
Formand: Welm Friedrichsen,
Vesterballe 19, Brandsbøl,
6430 Nordborg,
tlf. 74 49 14 09
E-post: welm@bbsyd.dk

Kirkelige foreninger og organisationer

Den Sønderjydske Forening af Menighedsrådsmedlemmer

Formand: Læge Marius Nørgaard
Hasselhaven 11, 6330 Padborg
tlf. 74 67 28 26
Næstformand:

Sognepræst Gerda Melchiorson
Tårnvej 1, 6520 Toftlund
tlf. 74 83 14 43

Sekretær: Paul A. Martinussen,
Fasanvej 27, 6240 Løgumkloster

Danske Sømands- og Udlandskirker

Smallegade 47, 2000 Frederiksberg,
tlf. 70 26 18 28, fax 70 26 18 24
E-post: kontor@dsuk.dk
Internet: www.dsuk.dk
Giro 500-3660

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 35 29 48 20, fax 74 56 13 34
E-post: bdm@bdm-dk.dk
Generalsekretær: Erik Baun

Danmission

Strandagervej 24, 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 99 11
Generalsekretær: Mogens Kjær
Formand: Biskop Peter Fischer-Møller
Stændertorvet 3A, 4000 Roskilde

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister Frode Sørensen, MF
Vesterled 19, 6400 Sønderborg

Fonden til bevarelse af gamle Rømøhuse

Formand: Rosa Schmidt,
Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Margrethe Wind,
Dovervej 3, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 14 66
Næstformand: Helge Jensen,
Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 43 24
Kasserer: Finn Dyhr,
H. P. Hanssensvej 23, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 00 53

Danske og frisiske foreninger og institutioner i Sydsleswig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen
Formand: Lisbet Mikkelsen Buhl
Süderfischerstr. 10, D-24937 Flensburg
tlf. 0461/5057481
E-post: lisbet.sprogforeningen@hotmail.com

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Henrik Becker-Christensen
Konsul: Henrik Hansen
Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/144000, fax 0461/17928
E-post: flfgkl@um.dk
Internet: www.gkl-flensburg.de

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Dieter Paul Küssner,
Jaruplund Højskole, Lundweg 2,
Jarplund, D-24976 Handewitt,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 0461/14408-130
E-post: info@syfo.de
Internet: www.syfo.de
Generalsekretær: Jens A. Christiansen
Regnskabsafdelingen: Jens Søren Jess
Kulturafdelingen: Boris Erben
Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Flensborg by

Formand: Preben Kortnum Mogensen,
D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/43376
Sekretariat: Konsulent Viggo Petersen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-125+126+127,
fax 0461/14408-128, E-post: flby@syfo.de

Flensborg amt

Formand: Peter Kreutzer, Kallhoi 6,
Kupfermühle,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75810
Sekretariat: Konsulent Marike Hoop,

Norderstrasse 74, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-155+156,
fax 0461/14408-157, E-post: flamt@syfo.de

Gottorp amt

Formand: Franz Dittrich,
Osterstr. 20, D-24850 Schuby,
tlf. 04621/949455, fax 04621/949405
Sekretariat: Konsulent Lars Thomsen,
Lollfuss 89, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/23888, fax 04621/21105
E-post: gottorp@syfo.de

Husum amt

Formand: Lars Sørensen
Süden 21, D-25845 Nordstrand,
tlf. 04842/1202
Sekretariat: Konsulent Peter Hansen,
Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2612, fax 04841/63618
E-post: husum@syfo.de

Ejdersted amt

Formand: Bente Möller,
Am Ziegelhof 6, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/1417
E-post: bente-moeller@web.de
Sekretariat: Jette Jochimsen, Am Hafen 30,
D-25832 Tønning, tlf. 04861/5493,
fax 04861/1607
E-post: ejdersted@syfo.de

Rendsborg/Egernfærde amt

Formand: Anne Mette Jensen,
Lehmberg 4, D-24357 Fleckeby,
tlf. 04354/8516, fax 04354/986944
E-post: lehmborg4@aol.com
Sekretariat: Konsulent (vakant)
H. C. Andersen-Weg 8,
D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/2527, fax 04351/5183
E-post: rd-eck@syfo.de

Sydtønder amt

Formand: Ralf Hansen,
Ulmenweg 11, D-25917 Leck,
tlf. 04662/1327
E-post: jacob-hansen@versanet.de

Sekretariat: Konsulent Lars Petersen,
Lorenz Jannsen Strasse 1, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/2755, fax 04661/2432
E-post: sydtoender@syfo.de

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/150140, fax 0461/150420
E-post: info@aktivitetshuset.de
Internet: www.aktivitetshuset.de
Leder: Sarah Keppler

A. P. Møller Skolen

Fjordallé 1, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/4820-0
fax 04621/4820990
E-post: apms@skoleforeningen.de
Rektor: Jørgen Kühl

»Christianslyst«

Lejrskole og kursushjem,
D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/92229, fax 04641/922229
Forstander: Elly Andersen

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/840200-0, fax -44
E-post: info@dksund.de
Forstander: Bodil Bjerregaard-Brocks

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg,
Dansk postadresse:
Box 528, 6330 Padborg
tlf. 0461/8697-0, fax -222
Bibliotekschef: Alice Feddersen
Studieafdelingen og arkivet:
Arkivar: Mogens Rostgaard Nissen

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Gerd Pickardt,
Annenweg 11, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75900, fax 0461/78299

Dansk Gymnastikforening Flensburg e.V.

Formand: Dieter Lenz,
Sandbergvej 3, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/63254
E-post: dieterlenz@versanet.de
Klubhuset: Marienhölzungsweg 62,

D-24939 Flensburg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/5700477

E-post: vorstand@dgf-flensburg.de
Internet: www.dgf-flensburg.de

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52925, fax 0461/9091596
E-post: kirken@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Jytte Nickelsen

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230, fax 0461/7732323
E-post: dls@dls.dk eller 163@dlf.org
Internet: www.dls.dk
Formand: Niels Nielsen

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Per Gildberg,
Marrendamm 74, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/17403
Direktør: Anders Molt Ipsen
Kontor: Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
eller Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/50470, fax 0461/5047137
Dansk postadresse: Box 389,
6330 Padborg

Børne- og skolefritidskontoret:

Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/503380, fax 0461/581816

Feriekontoret:

C.P. Skolen,
D-2493 Flensburg,
tlf. 0461/56664, fax 0461/54372

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning

Wrangelstr. 6, Postfach 1415,
D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/570870, fax 0461/581816

Center for Undervisningsmidler

Stuhrs Allee 33, D-24937 Flensburg eller
Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/5047146,
fax 0461/5047153

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Anne-Margrete Jessen,
Haferstiege 20, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/8400724
E-post: amijess@aol.com
Korpschef: Tim Riediger,
Barg-Petersburg, D-24966 Sörup,
tlf. 04635-292626, mobil 0170-2729922
E-post: tim@spejder.de

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg
tlf. 0461 - 57058 - 0, fax - 88
E-post: info@dksund.de
Internet: www.dksund.de
Formand: Randi Kuhnt
tlf. 0461/570 580
Forretningsfører: Stinne Døssing
E-post: stinne.doessing@dk.sund.de
Ledende sygeplejerske: Kerstin Reich,
tlf. 0461/57058-104

DSH - Foreningen af aktive kvinder

Formand: Margrid Jensen,
Toftlundweg 18 B, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671-3837
E-post: margrid_jensen@skoleforeningen.de

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Annemarie Erichsen,
Ulstrupfeld 5, D-24999 Wees,
tlf. 04631/1478
E-post: k-h.erichsen@t-online.de

Husum Bibliotek

Neustadt 81, D-25813 Husum,
tlf. 04841/82280
E-post: husum@dcbib.dk
Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Slesvig Bibliotek

Lollfuss 89, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/988054
E-post: slesvig@dcbib.dk
Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhé

Egernførde Fællesbibliotek

Jes Kruse-Skolen, Hans-Chr.-Andersen-Weg 2
D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/72 02 65
E-post: ege@dcbib.dk

Det lille Teater

Hjemmet, Marienstr. 20, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/80 79 76 30
Formand: Alexander von Oettingen,
Zum Dorfteich 7, D-24975 Husby,
tlf. 04634/9219
E-post: info@detlilleteater.de
Internet: www.detlilleteater.de

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Flemming Meyer,
Handewittbusch 10, D-24983 Handewitt,
tlf. 0461-14408300, 0431-9881381,
04608-6572
E-post: flemming.meyer@ssw.de
Sekretariat: Flensborghus,
Dansk Generalsekretariat,
Norderstr. 76, D-24949, Flensburg,
tlf. 0461/14408-0
Fax 14408-130
E-post: jac@syfo.de
Sekretær: Jens A. Christiansen

Duborg-Samfundet

Formand: Erik Jensen,
Marienallee 55, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/9093257
E-post: eriksuna@hotmail.com

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144390, fax 0461/22430
Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg
Rektor: Ebbe Benedikt Rasmussen
Pedel: tlf. 0461/22282

Flensburg Avis

Hovedredaktion og lokalredaktion Flensburg
Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
tlf. 0461/50 45 0, fax 0461/50 45 203
E-post: redaktion@fla.de
Internet: www.fla.de
Chefredaktør: Bjarne Lønborg
Direktion: Bjarne Lønborg
Nibøl: Lorenz-Jannsen-Str.,
D-25899 Niebüll,
tlf. 4661/5904, fax 0461/5045-203
mobil: 0174 1981 315 og 0174 1981 316
Slesvig: Lollfuss 89, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/28292, fax 0461/5045 - 229
mobil: 0174 1981 317

Flensburg danske Journalistforening,
Formand: Hans Chr. Davidsen,
Kleiner-Fuchs-Hof 5, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/91669

Flensburg Y's Men's Club

Præsident: Volker Schade,
Havremarken 75B, Holbøl, 6340 Kruså,
tlf. 88 27 80 82
E-post: volker@tdcadsl.dk
Internet: www.flensburg.ysmen.dk
Mødested: Ansgar-Kirken,
Apenrader Str. 25, D-25939 Flensburg

Friisk Foriining

(Friserforeningen)

Formand: Jörgen Jensen Hahn,
Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
tlf. 04661/5620, fax 04661/6498
E-post: joergen_jensen_hahn@
skoleforeningen.de
Sekretariat: Süderstr. 6, D-25821 Bredstedt/
Bräist
tlf. 04671/6024154, fax 04671/6024164
Sekretær: Manfred C. Nissen
E-post: info@friiske.de
Internet: www.friiske.de

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Marianne Gerckens,
Heinrich-Heine-Str. 21, D-25813 Husum,
tlf. 04841/73218
E-post: mariannegerckens@hotmail.com
Nordisk Informationskontor: Norderstrasse 59,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/8697111, fax 0461/8697222
E-post: aj@nordisk-info.de
Internet: www.nordisk-info.de
Forretningsfører: Anette Jensen

Frivilligt Dreng- og Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Sten Andersen,
Alt Frösleer Weg 8b, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/7703047, fax 0461/9402858
E-post: sten_andersen@skoleforeningen.de
Lejrskoler og hytter:
»Trenehytten«, Harkielweg 2, D-24963 Tarp,
tlf. 04638/527,
udlejning v/Peter Hillebrecht, Heidewinkel 9,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7002923

»Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
udlejning v/Kirsten Schlickert,
Osterstr. D-25832 Tönning,
tlf. 04861/54 42, mobil 0170 - 2135 826

Gamles Værn

Formand: Ingrid Lekkat,
Mistelhof 11, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/315003

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrieweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Kirsten la Cour,
Gammelau 2, D-24980 Schafflund
tlf. 04639 - 782402
E-post: lac@skoleforeningen.de

I. C. Møller-Fonden

v/ Henrik Geipel,
Osterlücken 13 A, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71969

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021, fax 0461/5035028
E-post: idraetshallen@sdu.de
Halbestyrer: Ulli Schwitzkowski

Jaruplund Højskole

Lundweg 2, Jarplund, D-24976 Handewitt,
tlf. 04630/969140, fax 04630/969149
E-post: kontoret@jaruplund-hoejskole.de
Forstander: Dieter Paul Küssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Preben Kortnum Mogensen,
Apenrader Str. 25, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/43376
E-post: kortnum@foni.net

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25926 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200, fax 04666/853
Forstander: Hans Henning Heide Jochimsen

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603
E-post: faelleslandboforeningen@gmx.de
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337,
Sekretær: Joachim Spitz,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg
E-post: joachim.spitz@gmx.de
Konsulent: Dirk Hansen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-601, fax 0461/14408-603
E-post: landboforeningen@gmx.de

Landboforeningen for Flensborg og Omegn
Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337
Konsulent: Joachim Spitz

*Landboforeningen for
Cottorp og Ejdersted amter*
Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,
Lehmrade, D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581, fax 04353/584
Konsulent: Dirk Hansen

Landboforeningen for Sydtønder amt (Gest)
Formand: Frede Andresen,
Sprakebüller Str. 2, D-25917 Achtrup, tlf.
04662/4802
Konsulent: Joachim Spitz

Den nordfrisiske Landboforening (Marsk)
Formand: Karl-Heinz Matthiesen,
Dammhusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815
Konsulent: Joachim Spitz

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«
Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607
E-post: ejdersted@syfo.de
Internet: www.lejrskole.de
Bestyrerpar: Jette og Thomas Jochimsen

Nordfriisk Instituut
Süderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2081, fax 04671/1333
E-post: info@nordfriiskinstituut.de
Internet: www.nordfriiskinstituut.de
Institutleder og direktør: Dr. Thomas Steensen

Sct. Georgs-Gildet
Gildemester: Helmuth Werth, Tydal 1,
D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494

Sct. Knuds-Gildet
Oldermænd: Karl Heinz Rudebeck,
Fördebogen 33, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/979393

Slesvigsk Kreditforening
Formand for tilsynsrådet: Hans Uwe Harck,
Alter Kupfermühlenweg 44b,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41774
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71975, fax 0461/78617
Forretningsfører: Dirk von Heyer

Sydslesvigs danske Kunstforening
Formand: Hans Jessen, Holstengang 1,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/13562

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger
Formand: Inger Marie Christensen
Rudekamp 36, D-24960 Glücksburg,
tlf. 04631/2800
E-post: ingermarie@sdu.de
Dansk Ungdomssekretariat:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
E-post: kontoret@sdu.de
Internet: www.sdu.de
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslesvigs Museumsforening
Formand: Carsten Reyhé,
Winningmay 5, D-24882 Füsing-Schaalby,
tlf. 04622/671
E-post: cr@dcbib.dk

Sydslesvigsk Pressetjeneste
Norderstrasse 76, D-24939 Flensburg, eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/14408-120+122,
fax 0461/14408-131
E-post: spt@syfo.de. Internet: www.syfo.de
Pressesekretær: Bernd Engelbrecht

Sydslesvigsk Selvhjælp SSH
Formand: Georg Buhl,
Süderfischerstr. 10, D-24941 Flensburg,

tlf. 0461/5057481
E-post: georg_buhl@dsp.dk

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW)

Landsformand: Flemming Meyer,
Handewitt Busch 10, D-24983 Handewitt,
tlf. 04608/6572

Landssekretariat:

Schiffbrücke 42,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-310, fax 0461/14408-313
E-post: info@ssw.de
Internet: www.ssw-landesverband.de
Landssekretær: Martin Lorenzen

SSW-Landdagsfraktionen i Flensburg:

Norderstr. 74, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-300, fax 0461/14408-305
E-post: info@ssw-sh.de
Internet: www.ssw-sh.de

SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:

Schleswig-Holsteinischer Landtag,
Düsternbrooker Weg 70, D-24105 Kiel,
tlf. 0431/988-1380,
fax 0431/988-1382

Landdagsmedlemmer:

Lars Harms,
E-post: lars.harms@ssw.de
Jette Waldinger Thiering,
E-post: jette.waldinger@ssw.de
Flemming Meyer,
E-post: flemming.meyer@ssw.de

Sydslesvigske Folkedansere Flensburg

Formand: Inger Marie Christensen,
Rudekamp 36,
D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2800
E-post: ingermarie@sdu.de

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Rüdiger Schulze,
Herwarthstrasse 6,
D-24159 Kiel, tlf. 0431/361945,
fax 990563303
E-post: ruedi24159@web.de

»Tydal« Spejdgård

D-24852 Eggebek,
tlf. 04609/91030, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

Ungdomskollegiet

Marienhölzungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444, fax 0461/5002795
Forstander: Allan Pedersen

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290

Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/700320, fax 0461/7003232

Schleswiger Str. 85, D-24941 Flensburg,
tlf. 0461/902100, fax 0461/9021010

Stadtweg 59, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/9925-0, fax 04621/9925-29

Direktion: Volker Andersen, Frank Baasch
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603
Internet: www.union-bank.de

Dansk Voksenundervisning i Sydslesvig

Formand: Erik Andresen,
Wedinger Weg 3, Jaruplund-Weding,
D-24976 Flensburg, tlf. 0461-9093257
Sekretær: Anne Winkelströter
Dansk Skoleforening for Sydslesvig,
Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461-50470, fax 0461-5047137
E-post:
anne_winkelstroeter@skoleforeningen.de
Internet: www.voksenundervisning.de

En levende skole med et levende fællesskab
og en levende Gud

Sydvestjyllands Efterskole
www.s-e.dk

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Alsion 2, 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06
E-post: info@sdjsymfoni.dk
Internet: www.sdjsymfoni.dk
Orkesterchef: Henrik Wenzel Andreasen

Der eksisterer mange private ensembler i Sønderjyllands Symfoniorkester, og man kan rette henvendelse til ensemblerne på nedenstående telefonnumre:

Den Danske Harpeduo
Benedikte Johansen, Torill Hald-Nielsen
Henv. tlf. 74 43 20 67

Fløjte og Harpeduo
Thomas Jensen, Benedikte Johansen
Henv. tlf. 74 40 75 18

Wiener Ensemblet
Atli Sigfusson, Eliane Karecki,
Jan Åkerlind, Finn Sigfusson
Henv. tlf. 74 42 42 52 og 74 41 62 22

Duo Virtuoso - Cello og kontrabas:
Anna Kristina Hindø, Jesper Hindø
Henv. tlf. 74 43 12 13

Symphonic Brass - Sønderjyllands Symfoniorkesters Messingkvintet
Henv. John Frederiksen,
tlf. 74 43 74 37

2 Trompeter og Orgel
John Frederiksen, Bo Fuglsang,
Helge Granum
Henv. tlf. 74 42 94 23

Strygetrio/kvartet
Lars Rimer, Johan Korsfeldt,
Henrik Steensgaard, Alexandru Radu
Henv. tlf. 74 42 93 55

Two Gents
Mogens Eskildsen,
Flemming Neergaard Pedersen
Henv. tlf. 74 43 37 13

Dream Band (selskabsmusik)
Henv. Jesper Hindø,
tlf. 7443 1213 / 2223 6334

Trio Tre Træ

Bettina Zielke, fløjte,
Susanne Cornelius, klarinet,
Karen Andersen, fagot
Henv. Susanne Cornelius, tlf. 74 43 43 00

Plankeværks Ekvilibristerne
(vibrafon og marimba)
Henrik Thrane, Henrik Cornelius
Henv. 74 43 43 37

Slagkraft (dynamisk underholdning på et hav af slagtøj)
Henrik Cornelius, Henrik Termansen,
Henrik Thrane, Bo Valbjørn
Henv. tlf. 74 43 43 37

Madsens Partyband
Henv. Lars Kristiansen, tlf. 74 40 36 94

Sønderjysk Amatørsymfoniorkester (SASO)

Claus Münchow,
Bjerggade 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 34 57
E-post: formanden@saso.dk
Internet: www.saso.dk

Slesvigske Musikkorps

Haderslev Kaserne, Postboks 1059
Louisevej 2A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 47 15, fax 74 22 47 18
E-post: slmuk@mail.tele.dk
Internet: www.slesvigskemusikkorps.dk

Haderslev Musikforening af 1987

Formand: Gitte Hørup,
Rolighedsvej 20, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 41 18

Midtlandets Musik- og Teaterforening

Karin Toft, Høllevang 51, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 15 49 / 22 99 15 49

Nordschleswigsche Musikvereinigung

Marion Petersen, Arnkilgade 3,
6400 Sønderborg, tlf. 74 48 70 74
Musikkonsulent Peter von der Osten,
Dyrhave 37, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 72 79, fax 74 62 24 47
E-post: musikvereinigung@mail.dk
Internet: www.musikvereinigung.dk

Sønderborg Musikforening

Sus Beckedorf,
Rendbjergvej 21, 6320 Egersund,
tlf. 74 44 04 23
Internet: www.soenderborgmusikforening.dk

Tønderegnens Musikforening

Max Kjær Nielsen,
Markgade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 45 61
Internet: www.temf.dk

Aabenraa Kunst- og Musikforening

Mogens Mølskov,
Hipholm 2, Varnæs, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 08 44

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Palle Guldbrandsen,
Værftvej 15, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 53 80
Sekretær: Peter Aldershaab,
Nørregade 38, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 27 34

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Lisbet Lautrup Knudsen,
Marselis Boulevard 28, 8, 8000 Århus C
Generalsekretær: Kristian Hald Jensen
Redaktør af »Rampelyset«: Morten Hovman

Landssekretariat:

Jernbanegade 5, 6230 Rødekro,
tlf. 74 65 11 03
E-post: dats@dats.dk
Internet: <http://www.dats.dk>

Teaterforlaget DRAMA:

Jernbanegade 5, 6230 Rødekro
tlf. 70 25 11 41
Internet: www.dramashop.dk

Forsøgsscenen, Haderslev

Formand: Christian Hell
Tåsingevej 111, Starup, 6100 Haderslev

Det lille Teater, Gråsten

Formand: Ole Gaul Nilum,

Smedebakken 2, Adsbøl, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 37 67
Internet: www.lilleteater.dk

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Lise Bekker,
Toften 29, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 63 03 63
E-post: kontakt@detlilleteater.com
Internet: www.detlilleteater.com

Amatørteaterforeningen Stjernen

Formand: Betina Nauschütt,
Svingelen 8, 6780 Skærbæk

Teatergaleasen, Højer

Formand: Per Loldrup,
Carstensgade 56, 6270 Tønder

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev
Daglig leder: Jaan Bonde
tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 15
E-post: post@teatretmoellen.dk
Internet: www.teatretmoellen.dk

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,
Information: tlf. 74 72 46 10
Billetsalg: tlf. 74 72 10 00

Broagerlands Kunstforening

Mona Nielsen,
Farverløkke 9, 6310 Broager,
tlf. 74 44 20 82

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard,
Lysestøbervej 3, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 73

Haderslev Kunstforening

Formand: Arthur Mathiesen,
Thurøvej 85, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 92 29, mobil 23 93 87 86
E-post: kroghmathiesen@gmail.com

Kunstforeningen Vandtårnet

Formand: Janne Halkjær,
Markvænget 34, 6520 Toftlund
tlf. 22 43 06 82

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 58 58, fax 74 62 32 88,
E-post: mailbox@laa.sa.dk
Internet: www.sa.dk
Arkivleder: Hans Schultz Hansen

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

Haderslevvej 45
6200 Aabenraa

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gdr. Peder Mouritsen,
Sædding Storgaard, 6830 Nørre Nebel

Haderslevkredsen:

Formand: Jens M. Knudsen
Kalmargårdparken 1, Marstrup,
6100 Haderslev
tlf. 74 57 51 65

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer Chr. A Krogh,
Majbølvej 17, 6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Nicolai Johannsen,
Kystvej 9, 6320 Egersund, tlf. 74 44 23 83
E-post: nic@egersund.dk

ESBJERG KOMMUNE

Hviding Sognearkiv

Arkiv: Egecentret, Ribevej 2b,
6760 Ribe.
Leder: Anne Lorenzen, Hviding Kirkevej 22,
6760 Ribe, tlf. 75 44 51 27

Spandet Sognearkiv

Arnumvej 9, Spandet, 6760 Ribe
Leder: Jesper Olesen, Skolevænge 6a,
6760 Ribe, tlf. 74 86 71 36,
E-post: jo-mo@mail.tele.dk

HADERSLEV KOMMUNE

Lokalhistorisk forening for Bevtoft og Tirslund Sogne

Formand: Johan Nissen
Parkvej 4, 6541 Bevtoft,
Arkiv: Bevtoft skole,
Krügersvej 45, 6541 Bevtoft
Leder: Anni Huusmann,
Mergellandvej 11, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 78

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,
Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 62 14
Arkiv: "Rosenvang", Avnøvej 7, Fjelstrup,
6100 Haderslev

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/ Karl G. R. Gregersen
Åvej 14, 6510 Gram
tlf. 74 82 20 68

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Hans Aage From,
Fælleslykkevej 6, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 91 53
E-post: fam.from@c.dk

Haderslev Slægtsforsker Forening

Formand: Svend Aage Mikkelsen,
Hørgård 18, 2. tv., 6200 Aabenraa
Internet: www.haderslevslægt.dk

Historisk Arkiv for Haderslev Kommune

Kløvervej 87B, 6100 Haderslev,
Læsesalen, Bispebroen 3, tlf. 74 34 78 00
E-post: arkiv@haderslev.dk
Internet: www.historiskarkiv.dk
Leder: Bent Vedsted Rønne

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Erik Snitkjær,
Brunbjerg 94, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 11 86

Arkiv: Halk skole, Hejsagervej,
6100 Haderslev
Leder: Harald Schytt, Langgyde 5,
6100 Haderslev

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Jens M. Knudsen,
Kalmargårdparken 1,
Marstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 51 65
Arkiv: Hoptrup Hovedgade 62,
6100 Haderslev
Leder: Ove Ethelberg, Djernæsvej 131,
Djernæs, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 56 16

Højrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Andreas Petersen,
Kastrupvej 27, 6510 Gram, tlf. 74 82 63 74
Arkiv: Skolevej 2, Arnum, 6510 Gram
Leder: Agnes Trans, Kastrupvej 12, Arnum,
6510 Gram, tlf. 74 82 64 31

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand og leder: Kaj Sandholdt,
Kærager 8, Jegerup, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 29 80
Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 18, Jegerup,
6500 Vojens

Moltrup-Bjerring Lokalhistoriske Forening

Formand: Karin Bonde,
Bramdrup Lillefort 5, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 23 98
Arkiv: Bramdrup Vestergade 7,
6100 Haderslev
Leder: Anton Toft, Steppingvej 80,
Bramdrup, 6100 Haderslev

Lokalhistorisk Forening for Oksenvad Sogn og Omegn

Formand: Grethe Kock
Vadstedvej 11, Oksenvad, 6560 Sommersted
tlf. 74 50 56 80
E-post: lokalhistorie-oksenvad@mail.dk
Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
6560 Sommersted
Leder: Peter Süberkrüb

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen, Diernæsvej 220,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 54 20
Arkiv: Starup skole, Starup Skolevej,

6100 Haderslev
Leder: N. P. Bladt, Bjørnøvej 3. Starup,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 41 95

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Markus Hansen
Aftægten 3, Enderupskov, 6510 Gram
tlf. 74 82 21 08
Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
Leder: Bent Hansen, tlf. 74 82 24 52

Vilstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Jessen,
Nørre Vilstrup Bygade 12, Nørre Vilstrup,
6100 Haderslev, tlf. 74 58 21 48
E-post: jessen.fam@mail.dk
Arkiv: Vilstrup Skole, Kirkeløkke 15,
6100 Haderslev
E-post: vilstruplokalhistoriske@gmail.com
Leder: Peter Jessen

Lokalhistorisk Forening for Vojens-området

Formand: Preben F. Nørup, Kædevænget 1,
6500 Vojens, tlf. 74 54 16 02
E-post: noerupsenior@gmail.com
Arkiv: Danmarksgade 16, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 70 31
Leder: Agnes Svendsen, Jernhytvej 21,
6500 Vojens, tlf. 74 54 19 41
E-post: agnes_svendsen@mail.tele.dk

Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn

Formand: Holger Eskildsen,
Kildager 30, Bæk, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 91 10. E-post: he@haderslev.dk
Arkiv: Vonsbæk skole, Vonsbækvej 88,
6100 Haderslev

KOLDING KOMMUNE

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: Leif Jacobsen
Kongensgade 35, 6070 Christiansfeld
tlf. 21 24 26 37
Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 25 98.
Leder: Jytte Ludvigsen

Lokalhistorisk Forening og Arkiv for Hejls-Hejlsminde

Formand: Gunnar M. Krag,

Trappendalvej 29, 6094 Hejls,
tlf. 75 57 47 54
E-post: hejlsarkiv@hejlsnet.dk
Internet: www.lokalarkiver/hejlsarkivet.dk
Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls
Leder: Gunnar Krag

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Toldbakken 53,
6094 Hejls, tlf. 75 57 50 97
Arkiv: "Lærkebo", Sjølundgade 28,
6093 Sjølund
Leder: Jørgen Skeem, Grønninghovedvej 28,
6093 Sjølund, tlf. 50 51 56 78

SØNDERBORG KOMMUNE

Lokalhistorisk Arkiv for Augustenborg og Omegn

Slotsallé 10, 6440 Augustenborg
tlf. 74 47 18 08
Formand: Poul Krog, Primulavej 21,
6440 Augustenborg, tlf. 29 86 81 10
Arkivleder: Inga Petersen

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Carl Jürgen Bock
Skeldekobbøl 20, 6310 Broager,
tlf. 74 44 14 58
Broagerlands Lokalarkiv:
Storegade 33, 6310 Broager,
tlf. 74 44 93 51
Leder: Randi Helming, Mejerivej 9,
6310 Broager, tlf. 21 96 60 84

Lokalhistorisk Forening for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Knud Erik Sørensen,
Skovbrynet 38, 6400 Sønderborg

Lokalhistorisk Arkiv for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Knud Erik Sørensen,
Skovbrynet 38, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 63 43
Arkivafdeling: Asylvej 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 27 10
Leder: Svend-Erik Olsen,
Brunhoved 2B, 6400 Sønderborg,
tlf. 20 29 06 34
Arkivafdeling: Torvet 12, Ulkebøl,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66
Leder: Helene Petersen
Hesselvej 2, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 47 18 33

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Petersen, Møllevvej 6,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 82 36
Arkiv: Præstevænget 3E, Guderup,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 93 01
Leder: Jørgen Wrang

Historisk Forening for Gråsten By og Egn

Formand: Bodil Gregersen,
Klokkevej 2, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 31 81

Lokalhistorisk Arkiv for Graasten By og Egn

Ahlmannsparken, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 13 75
E-post: post@graastenarkiv.dk
Leder: Else Egholm, Toldbodgade 6, st. tv.,
6300 Gråsten, tlf. 74 65 12 43

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Birthe Danielsen,
Havbo 31, 6470 Sydals, tlf. 74 41 59 73
Arkiv: Hørup Centralskole, Vestervej 42,
Kirkehørup, 6470 Sydals
Arkivleder: Hans Erik Hansen, Lundvej 106,
6470 Sydals, tlf. 86 52 44 90

Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn

Formand: Ingeborg Christensen
Østerbyvej 12, Kegnæs, 6470 Sydals
tlf. 74 40 53 44
Arkiv: Kegnæs Forsamlingshus,
Nr. Landevej 59, Kegnæs, 6470 Sydals
Post til leder: Anna Hansen, Storetoft 25,
Kegnæs, 6470 Sydals, tlf. 74 40 51 85

Lysabild Sognehistoriske Forening

Formand: Jørn Lind,
Lysabildgade 42, 6470 Sydals
tlf. 74 40 45 14
Arkiv: Lysabild skole, østfløjen,
Lysabildgade 2, Lysabild
Leder: Inge Christiansen
Lillehave 35, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 44 93

Lokalhistorisk Forening for Nordborg Området

Formand: Jens-Ove Hansen,
Møllebakken 15, 6430 Nordborg
tlf. 74 45 88 89, mobil 23 61 62 89
Arkiv: Løjtertoft 32,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg,
Skovbyvej 14, 6470 Sydals, tlf. 74 41 57 47
Arkiv: Truenbrovej 21A, Avnbøl,
6400 Sønderborg
Leder: Heddy Franke, Jomfrusti 11,
6400 Sønderborg, tlf. 30 71 63 82
Udstilling: Nydamhuset, Nydamvej 41,
Øster Sottrup, 6400 Sønderborg

Lokalhistorisk Forening for Sundeved

Formand: John Solkær Pedersen,
Skoletoften 6, Blans, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 14 93
Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 61 05
Leder: Frede Jensen, Fruenskær 8, Vester
Sottrup, 6400 Sønderborg, tlf. 74 46 75 15

Lokalhistorisk Arkiv for Tandslet sogn

Formand: Kaj Jessen, Tandsbusk 39, Tandslet,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 49
E-post: kajjessen@bbsyd.dk
Arkiv: Tandslet Friskole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals.
Leder: Leif Kristiansen, Kavsløkke 36,
Høruphav, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 74 11
E-post: lf.kristiansen@gmail.com

TØNDER KOMMUNE

Lokalhistoriske Forening for Agerskov Sogn

Formand: Birte Tygesen
Arkiv: Bytoften, 6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 91
Leder: Niels Baungaard. tlf. 74 83 51 20

Lokalhistorisk Arkiv for Arrild Sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84
Arkiv: Skærbækvej 16, Arrild, 6520 Toftlund

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Arkiv

Formand: Per Ernø,
Rundbjergvej 5, 6535 Branderup,
tlf. 73 83 53 57, E-post: per.erno@sport.dk
Arkiv: Friskjærvej 4a, 6535 Branderup
Leder: Tage Willadsen, Branderup Mark 7,
6535 Branderup, tlf. 74 83 51 37

Historisk Forening i Bredebro

Formand: Brigitta Raahauge,
Harres 11, 6261 Bredebro tlf. 26 44 88 71

Lokalhistorisk Arkiv i Bredebro

Arkivets adresse: Langagervej 64 (hallen),
6261 Bredebro
Arkivleder: Ulla Jouttijärvi, tlf. 29 60 68 91
E-post: lokalarkiv@msn.com

Historisk Samfund i Brøns

v/ Mie Schmidt, Vangsbøvej, 6780 Skærbæk

Døstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Bjarne Hansen, Møllegade 4,
Døstrup. 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 40 61,
dostrup@dostrup-lokalhistoriske-arkiv.dk
Internet:www.dostrup-lokalhistoriske-arkiv.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer
Brevadresse: Lis Hindrichsen,
Uldgade 6, 6270 Tønder, tlf. 73 78 20 45
E-post: lishindrichsen@mail.dk

Historisk forening for Løgumkloster Kommune

Formand: Vagn Lauritzen, Ved Dammen 56,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 43 03
Arkiv: Mellemgade 4 st., 6240 Løgumkloster
www.lokalhistorisk-arkiv-6240-igkl.dk
Leder: Frede Gotthardsen, Ringgade 15,
6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 04

Rejsby-arkivet

Formand: Niels L. Petersen, Hovedvejen 33,
Kærbølling, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 33 64
E-post: sofienederby@mail.dk

Rømø lokalhistoriske Forening

Formand: Werner Heitmann Andersson
Dunbjergvej 1, Kongsmark, 6792 Rømø
tlf. 74 75 68 49

Arkivleder: Magnus Buch, Klitvejen 31,
6792 Rømø, tlf. 74 75 50 44
E-post: mhb@bbsyd.dk

Historisk Forening for Skærbæk og Omegn

Formand: Lars Detlef,
Skolegade 43, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 25 27, mobil 50 43 25 27

Lokalhistorisk Arkiv for Skærbæk og omegn

Storegade 51, indgang B, 6780 Skærbæk
Formand: Lars Detlef
Leder: Bodil Bjerre, Tøndervej 13,
6780 Skærbæk, tlf. 74 75 14 10
E-post: bodilbjerre@mail.dk

Toftlund Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Grethe Petersen,
Mariavænget 29, 6520 Toftlund, tlf. 2025 9513
Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund
tlf. 20 25 95 13, E-post: tlhf@forum.dk

Lokalhistorisk Forening for Gl. - Tønder Kommune

Formand: Inger Lis Andresen,
Klyden 8, 6270 Tønder, tlf. 74 72 17 46
E-post: ipa@pc.dk
Arkiv: Biblioteket,
Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 26
Leder: Birgitte Thomsen

VEJEN KOMMUNE

Brændstrup Hjemstavnsforening

Formand: Ruth Jepsen,
Bremvej 4, Brændstrup,
6630 Rødding,
tlf. 74 82 16 82
Arkiv: Brændstrup Hjemstavnsforening,
Brændstrup Røddingvej 5A, 6630 Rødding
Leder: Ruth Jepsen

Hygum lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Fredslund,
Herredsfogedvej 13, Sdr. Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 53 05
Arkiv: Ribevej 61, Hygum,
6630 Rødding
Leder: Laurids E. Blomgreen,
Højskolelunden 24, 6630 Rødding,

tlf. 75 13 45 71 / 21 24 45 71

E-post: blomgreen@direkte.org

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Falkenberg Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 22 45

Arkiv: Jels Torvet 2, Jels, 6630 Rødding
tlf. 26 92 10 54

Leder: Niels Clausen,
Jels Toftevej 6, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 30 50

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/ Niels Hjort Madsen,
Sdr. Tingvej 2M, 6630 Rødding
Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
6660 Lintrup
Leder: Niels Hjort Madsen

Rødding lokalhistoriske Arkiv

Søndergyden 15, 6630 Rødding,
tlf. 79 96 56 65
Leder: Lars Thisgaard

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo,
Skodborg Søndergade 34E, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 48

Arkiv: Søndergade 2, Skodborg,
6630 Rødding, tlf. 64 64 77 69

Leder: Kristian Jørgensen, Engvej 21A,
Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 11

E-post: skodborg-arkiv@bbsyd.dk

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Peder Dall Jørgensen,
Københovedvej 26, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 72 05

E-post: pederdall@mail.dk

Arkiv: Skrave Foreningshus

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Kaj Morten Frandsen,
Villavej 13, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 61 06

Arkiv: Stadionvej 5, Øster Lindet,
6630 Rødding

E-post: oesterlindetlokalarkiv@gmail.com

Leder: Hedde Fuglsig,

Hovgårdsvej 7, Øster Lindet, 6630 Rødding
tlf. 74 84 64 77

E-post: fuglsig@dbmail.dk

AABENRAA KOMMUNE

Bov Lokalkarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 73 76 80 90

E-post: hav@aabenraa.dk

Historisk Sogneforening for Bovrup og Varnæs

Formand: Jes Ove Petersen,
Ravnhøjvej 4, Bovrup, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 05 06,

E-post: jesoverpetersen@mail.dk

Arkiv: Bovrup Aktivcenter, Bytoften 13,
Bovrup, 6200 Aabenraa

Leder: Viggo Petersen

Bovrup Kirkevej 47, Bovrup, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 00 83

E-post: viggo@it.dk

Ensted sogns lokalhistoriske forening

Formand: Niels H. Rossen,
Sdr. Hostrup Bygade 64, 6200 Aabenraa

Arkiv: Dybkærvej 2B, Stubbæk,
6200 Aabenraa

Leder: Rita Æbeløe Clausen,
Stubbæk Bygade 36, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 61 34 55, E-post: eslfa@mail.dk

Historisk Forening for Felsted Sogn

Formand: Andreas Asmussen,
Kirkevej 2, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 53 30 og 40 10 51 23

Arkiv: "Patsches Hus", Præstegårdsvej 4,
Felsted, 6200 Aabenraa

Internet: www.patscheshus.dk

Leder: Ellen Jensen, Gråstenvej 16, Felsted,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 50 02

Lokalhistorisk Forening for Klipleve Sogn

Formand: Kaj Lassen,
Holmvej 15, Klipleve, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 74 62

Arkiv: "Straagaards Smedie", Skolegade 4,
Klipleve, 6200 Aabenraa

Leder: Jørgen Hansen

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Dybvighoved
Møllevej 1, 6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04
Arkiv og lokalmuseum: Rundemølle
Henv. Erling Madsen, tlf. 74 61 78 04 eller
Jacob Holdt, tlf. 74 61 77 90

Lokalhistorisk Forening for Rødekro Kommune

Arkiv: Borgerhuset, Østergade 40C,
6230 Rødekro

Arkivleder: Ingrid Nissen, Overtoften 4,
Genner, 6230 Rødekro,
tlf. 74 69 85 50

Lokalhistorisk Arkiv for Tinglev Kommune

Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev,
tlf. 73 76 72 97

Kontaktperson: Bent Pawlowski
Nørreagervej 2, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 45 51,

E-post: pawlowski@post.tele.dk

Leder: Hanne Iversen

Lokalhistorisk Forening for Tinglev Kommune

Formand: Bent Pawlowski,
Nørreagervej 2, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 45 51

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Carlo Daus-Petersen, Kaholt 12,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 23 17

E-post: carlodaus@mail.dk

AABÆK EFTERSKOLE

Jørgensgård Skovvej 101,
6200 Aabenraa.

tlf 7462 5063

e-mail: aabaek@aabaek.dk

www.aabaek.dk

Forstander Thomas Frickmann

Biblioteker

Biblioteker

HADERSLEV KOMMUNE

Haderslev Bibliotekerne

Gram afdeling

Østergade 10, 6510 Gram
tlf. 74 34 77 40, fax 74 34 77 34
E-post: grambib@haderslev.dk

Haderslev afdeling

Bispebroen 3, 6100 Haderslev
tlf. 74 34 77 77
E-post: biblioteket@haderslev.dk

Vojens afdeling

Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 34 77 00, fax 74 34 77 10
E-post: vojensbib@haderslev.dk

Fælles internet:
www.haderslevbibliotekerne.dk

KOLDING KOMMUNE

Christiansfeld Bibliotek

Nørregade 12, 6070 Christiansfeld
tlf. 79 79 11 00

SØNDERBORG KOMMUNE

Gråsten Bibliotek

Ahlefeldvej 4, 6300 Gråsten,
tlf. 88 72 42 02
E-post: biblioteket@sonderborg.dk
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Biblioteket Sønderborg

Kongevej 19, 6400 Sønderborg,
tlf. 88 72 42 00, fax 88 72 64 45
E-post: biblioteket@sonderborg.dk
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

TØNDER KOMMUNE

Løgumkloster Bibliotek

Storegade 16, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 92 98 00, fax 74 74 30 57
E-post: bibliotek@loegumkloster.dk
Internet: www.tbib.dk

Skærbæk Bibliotek

Jernbanegade 2,
6780 Skærbæk, tlf. 74 92 98 13
E-post: skaerbaekbib@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

Toftlund Bibliotek

Toldbodgade 8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 92 98 09

Tønder Bibliotek

Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 92 98 40
E-post: biblioteket@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

VEJEN KOMMUNE

Rødding Bibliotek

Søndergyden 15,
6630 Rødding, tlf. 79 96 56 66
E-post: roedbib@vejenkom.dk
Internet: www.vejbib.dk

AABENRAA KOMMUNE

Aabenraa Bibliotekerne

Aabenraa Bibliotek
Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa
tlf. 73 76 80 80, fax 74 62 14 80
E-post: aabenraabib@aabenraa.dk

Bov Bibliotek

Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 73 76 80 90
E-post: bovbib@aabenraa.dk

Felsted Bibliotek

Gråstenvej 1, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 73 76 78 24

Rødekro Bibliotek

Vestergade 20, 6230 Rødekro,
tlf. 73 76 80 40, fax 74 66 26 93
E-post: aabenraabib@aabenraa.dk

Tinglev Bibliotek og Turistinformation

Tinglev Midt, 6360 Tinglev,
tlf. 73 76 72 97
E-post: tinglevbib@aabenraa.dk
Fælles internet: www.aabenraabib.dk

God service er ingen bankhemmelighed

- individuelle tilbud
- full-service
- 100% tilfredshed

Kom til os - vi rådgiver dig gerne:

Union-Bank AG

Große Straße 2 / D-24937 Flensburg
Telefon +49 461 8414-0 / Telefax +49 461 8414-290
info@unionbank.de / www.unionbank.de

din lokale bank

UNION
BANK

TYSKE BIBLIOTEKER

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade,
Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 11 58, fax 73 62 07 36
E-post: zentral@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk
Desuden 2 bogbusser.

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben,
Åstrupvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 15 29, fax 74 52 15 28,
E-post: hadersleben@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sonderburg,
Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 57 65
E-post: sonderburg@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff,
Hovedgaden 100, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 35 77, fax 74 64 38 77
E-post: tingleff@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk

Tønder

Deutsche Bücherei Tøndern,
Popsensgade 6, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 59
E-post: tøndern@buecherei.dk
Internet: www.buecherei.dk og
<http://buechereitøndern.wordpress.com>

Frie skoler

UNGDOMS- OG EFTERSKOLER

Efterskoleforeningen

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K,
tlf. 33 12 86 80, fax 33 93 80 94
E-post: info@efterskoleforeningen.dk
Formand: Troels Borring,
Stationsvej 62, 5792 Årslev,
tlf. 21 79 24 10

Adventure Efterskolen

Dyntvej 113, 6310 Broager,
tlf. 74 44 27 62, vagt 20 83 27 62
Oprettet 1992
Forstander: Karsten B. Dressø

Agerskov Ungdomsskole

Vellerupvej 25, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62
E-post: info@agerskovungdomsskole.dk
Internet: www.agerskovungdomsskole.dk
Oprettet 1919 (hvilende 1930-42)
Forstander: Lars Kristensen

Askov Efterskole

Maltvej 1, Askov, 6600 Vejen
tlf. 76 96 18 00
E-post: askov@askovefterskole.dk
Oprettet 2001
Forstander: Helle Barnhøj

Bramming Gymnastik- og Idrætsefterskole

Gabelsvej 12, 6740 Bramming
tlf. 75 17 38 33
E-post: be@bramming-efterskole.dk
Internet: www.bgi-e.dk
Oprettet 1897
Forstander: Kirsten Tygesen

Design- & Idrætsefterskolen Skamling

Gl. Skamlingvej 1, 6093 Sjølund,
tlf. 75 57 40 26
E-post: kontor@skamling.dk
Internet: www.skamling.dk
Oprettet 1955
Forstander: Brian Vittrup

Deutsche Nachschule Tingleff

Grønnevej 51, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 48 20, fax 74 64 48 79
E-post: nachschule@tingleff.dk
Internet: www.nachschule.dk
Oprettet 1951
Forstander: Jørn Warm

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81
Oprettet 1992
Forstander: Evelyn og Erik Rosenbæk
Bollerslev

Efterskolen Strand på Danebod

Færgevej 5, Fynshav,
6440 Augustenborg
tlf. 74 42 21 60
Oprettet 2001
Forstander: Birgitte Bang Schmidt

Emmerske Efterskole

Åbenråvej 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 44 33
Internet: www.eeskole.dk
Oprettet 1978
Forstander: Gitte Bønning Kristensen

Frøslevlejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 66 44, fax 74 67 67 94
E-post: post@fle-skole.dk
Internet: www.fle-skole.dk
Oprettet 1996
Forstander: Jens Boddum

Gram Efterskole

Slotsvej 19-21, 6510 Gram,
tlf. 74 82 04 82
E-post: kontor@gram-efterskole.dk
Oprettet 1998
Forstander: Henriette Klaaby

Fortsættes næste side ...

Hoptrup Efterskole

Hoptrup Hovedgade 11,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 10 14
E-post: mail@hoptrupefterskole.dk
Internet: www.hoptrupefterskole.dk
Oprettet 2006.
Forstander: Ken Petersen

Højer Design Efterskole

Søndergade 21, 6280 Højer,
tlf. 73 62 89 00, fax 74 78 92 25
E-post: mail@hoejerdesignefterskole.dk
Internet: www.hoejerdesignefterskole.dk
Oprettet 2007
Forstander: Kirsten Boyschau Hansen

Højer Efterskole

Nørrevej 68, 6280 Højer,
tlf. 74 78 21 40, fax 74 33 21 49
Oprettet 1951
Forstander: Erling Joensen

Kongeådalens Efterskole

Dovervej 19, Dover, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 33, fax 74 85 50 00
E-post: info@keskole.dk
Internet: www.keskole.dk
Oprettet 1979,
Forstander: Jes Imer

Ladelund Efterskole

Ladelundvej 75, 6600 Vejen
tlf. 75 38 10 06
E-post: postkassen@ladelundefterskole.dk
Internet: www.ladelundefterskole.dk
Facebook: www.facebook.dk / ladelundlive
Oprettet: Landbrugs- og Mejeriskole 1879
Ladelund Efterskole 2000
Forstander: Steffen Bendix Pedersen

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 36 52
Oprettet 1951
Forstanderpar: Marianne og Ivan Jakobsen

Musik og Sang-Efterskolen i Uge

Uge Allégade 5-7, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 60 00
musa-uge@musikogsangefterskolen-uge.dk
Oprettet 2008
Forstander: Dorthe Vilbæk

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg, tlf. 74 45 15 28,
fax 74 49 11 51
E-post: slottet@nordborg-slot.dk
Oprettet 1922
Forstander: Rune R. Madsen

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04
Internet: www.rejsby-efterskole.dk
Oprettet 1994
Forstander: Brian O. Bastiansen

Rinkenæs Efterskole

Sejrsvej 100, Rinkenæs, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08
E-post: post@rinkenaes.dk
Internet: www.rinkenaes.dk
Oprettet 1952
Forstanderpar: Lis og John Østergaard

Skanderup Efterskole

Kastanie Allé 51, Skanderup, 6640
Lunderskov
tlf. 75 59 41 26
E-post: kontor@skanderupefterskole.dk
Oprettet 1914
Forstanderpar: Matilde og Rune Peitersen

Skibelund Gymnastik- og Idrætsefterskole

Kongeåvej 34, 6600 Vejen
tlf. 75 36 07 51
E-post: kontor@s-g-i.dk
Oprettet 1874
Forstandere: Asbjørn Nielsen og
Birgitte Pallesen

Sportsefterskolen SINE

Idrætsvej 23, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 49 90, fax 74 74 59 90
E-post: sine@sine.dk - Internet: www.sine.dk
Oprettet 1997
Forstander: René Jacobsen

Sundeved Efterskole

Storegade 5, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 03 11

Internet: www.sundeved-efterskole.dk

Oprettet 1957

Forstander: Bjarne Ebbesen

Sydvestjyllands Efterskole

Kirkebrovej 7, 6740 Bramming
tlf. 75 17 42 99

E-post:

se@sydvestjyllandsefterskole.dk

Oprettet 1975

Forstanderpar: Bente og Leif Kruse

Vojens Gymnastik- og Idrætsefterskole

Ungdomsskolevej 8, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 11 29, fax 73 20 22 09

E-post: vgie@vgie.dk

Internet: www.vgie.dk

Oprettet 1939

Forstander: Tommy Mikkelsen

Aabæk Efterskole

Jørgensgård Skovvej 101, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 50 63

Internet: www.aabaek.dk

Oprettet 1970

Forstander: Thomas Frickmann

HUSHOLDNINGSSKOLER OG HÅNDARBEJDSKOLER

Kost & Tekstilskolen

Rødding Præstegårdsvej 11, 6630 Rødding
tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08

E-post: mail@kostogtekstilskolen.dk

Internet: www.kostogtekstilskolen.dk

Oprettet 1981

Forstander: Jette Christensen

HØJSKOLER

Løgumkloster Højskole

Brorsonsvej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 40 40, fax 74 74 45 51

E-post: info@lkhojskole.dk

Internet: www.lkhojskole.dk

Oprettet 1960

Forstander: Torben Rudbeck

Rødding Højskole

Flors Allé 1, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 84

Internet: www.rhskole.dk

Oprettet 1844

Forstanderpar: Mads og Anja Rykind-Eriksen

Rønshoved Højskole

Højskolevej 4, Rønshoved, 6340 Kruså,
tlf. 74 60 83 18, fax 74 60 85 46

E-post: info@ronshoved.dk

Internet: www.ronshoved.dk

Oprettet 1921

Forstanderpar: Thue og Nina Kjærhus

Idrætshøjskolen i Sønderborg

Frihedsallé 42, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 48, fax 73 42 23 89

E-post: admin@ihs.dk

Internet: www.ihs.dk

Oprettet 1952

Forstander: Jakob Vestergaard

Musik og Teaterhøjskolen

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 01 04

E-post: kontor@musikogteater.dk

Internet: www.musikogteater.dk

Oprettet 1984

Forstander: Hartvig Dolberg

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 48-50, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01

E-post: adm@hojoster.dk

Internet: www.hojoster.dk

Oprettet 1993

Forstander: Peter Buhrmann

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster

tlf. 74 74 40 70

E-post: lkms@km.dk

Internet: www.kirkemusikskole.dk

Telefontid: Mandag-torsdag kl. 8.30-12 samt

tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15

Rektor: Hans Christian Hein

Afdelinger i Horsens, Odense, Tarm og

Flensborg

Erhvervsskoler

Business College Syd

Mommark Handelsskole

Sønderborg Handelsskole

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg,

tlf. 73 42 55 25

Direktør: Vakant

EUC SYD

Hilmar Finsens Gade 18, 6400 Sønderborg

tlf. 74 12 42 42, fax 74 12 42 00

Internet: www.eucsyd.dk

Med uddannelsessteder i Aabenraa, Tønder,

Haderslev og Sønderborg

Direktør: Finn Karlsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten

tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24

E-post: gl@gl.dk

Internet: www.gl.dk

Oprettet 1924

Forstander: Peder Damgaard

IBC International Business College

– Aabenraa

Dronning Margrethesvej 6-12,

6200 Aabenraa

Dagskolen: Tlf. 72 24 16 60

Kursus Center: Tlf. 72 24 17 60

Fax 72 24 16 07

Afdelingschef: Poul-Flemming Øgendahl

Social- og Sundhedsskolen Syd

Postboks 120, Bjerggade 4M,

6200 Aabenraa,

tlf. 73 33 43 00, fax 73 33 43 01

E-post: sosu@sosu-syd.dk

Internet: www.sosu-syd.dk

Tønder Handelsgymnasium & Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2,

6270 Tønder

tlf. 73 73 40 80, fax 74 72 05 84

E-post: toha@toha.dk

Internet: www.toha.dk

**Frøsløvejrens
efterskole**

www.fle-skole.dk

**Profil
4 linjer**

MusicClass
TecCraft
ArtCraft
Golf

Tlf. 74 65 13 08
post@rinkenaes.dk

Få mere at vide på:
www.rinkenaes.dk

**RINKENÆS
EFTERSKOLE**

Gymnasier og voksenuddannelsescentre

GYMNASIER

Allsundgymnasiet Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38

E-post: ags@ags.dk

Internet: www.ags.dk

Rektor: Per Møller

Deutsches Gymnasium

für Nordschleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 26 36, fax 74 62 76 60

Rektor: Ilse Friis

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31,

6100 Haderslev,

tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27

E-post: adm@haderslev-gym.dk

Internet: www.haderslev-katedralskole.dk

Rektor: Lars Kofoed-Jensen

Studenterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 8, 6520 Toftlund

tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63

Rektor: Niels Leth Sørensen

Sønderborg Statsskole og HF-kursus

Kongevej 37, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 34 27

E-post: post@statsskolen.dk

Internet: www.statsskolen.dk

Rektor: Karl Kristian Højberg

Tønder Gymnasium

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,

6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28

E-post: tghf@toender-gym.dk

Internet: www.toender-gym.dk

Rektor: Jens Gade

Aabenraa Statsskole

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24

E-post: aabenraa@statsskole.dk

Internet: www.statsskole.dk

Rektor: Ole Daneved

VOKSENUDDANNELSESCENTRE

VUC Sønderjylland, Hovedkontoret

Nørregade 13, 6100 Haderslev,

tlf. 73 61 33 33, fax 73 61 33 99

E-post: post@vucsyd.dk

Direktør: Hans Jørgen Hansen

VUC Sønderjylland, Gram afdeling

Åvej 3, 6510 Gram,

tlf. 73 61 33 31, fax 73 61 33 94,

E-post: gram@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling HF

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev

tlf. 73 61 33 32, fax 73 61 33 95

E-post: haderslev@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland,

Haderslev afdeling AVU m.m.

Simmerstedvej 1, 1. sal, 6100 Haderslev

tlf. 73 61 33 37, fax 73 61 33 99

E-post: schumann@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Sønderborg afdeling

Løkken 1, 6400 Sønderborg,

tlf. 73 61 33 34, fax 73 61 33 96

E-post: soenderborg@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Tønder afdeling

Richtsensgade 12, 6270 Tønder,

tlf. 73 61 33 35, fax 73 61 33 97

E-post: toender@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Aabenraa afdeling

Nygade 20, 6200 Aabenraa

tlf. 73 61 33 36, fax 73 61 33 98

E-post: aabenraa@vucsyd.dk

Videregående uddannelser

University College Syddanmark, Esbjerg

Degnevej 16, 6705 Esbjerg Ø
tlf. 72 66 20 00

E-post: ucsyd@ucsyd.dk
Internet: www.ucsyd.dk

University College Syddanmark, Haderslev

Lembckesvej 3-7, 6100 Haderslev,
tlf. 72 66 20 00,

E-post: ucsyd@ucsyd.dk

University College Syddanmark, Sønderborg

Agervang 2, 6400 Sønderborg
tlf. 72 66 57 00

E-post: ucsyd@ucsyd.dk

University College Syddanmark, Aabenraa

Dr. Margrethesvej 11-13, 6200 Aabenraa
tlf. 72 66 56 00

E-post: ucsyd@ucsyd.dk

University College Syddanmark, Kolding

Dyrehavevej 116, 6000 Kolding
tlf. 72 66 54 00

E-post: ucsyd@ucsyd.dk

Musik og Sang-Efterskolen i Uge

Uge Allégade 5-7 · 6360 Tinglev

tlf. 74646000

musa-uge@musikogsangefterskolen-uge.dk
Forstander Dorthe Vilbæk

En alsidig efterskole

- trininddeling i de boglige fag og mange faglinjer
- ture til København, Sydfrankrig/Kroatien og 2 faglinjeture
- bo på værelse i mindre lejligheder
- bliv dygtigere, mere selvstændig
- oplev fællesskabet

www.keskole.dk
info@keskole.dk
Telefon 7485 5333
Dovervej 19
6660 Lintrup

Få luft under vingerne

Vi giver dig styrke,
selvtillid og et lækkert år!

DYBBØL EFTERSKOLE

www.dybboefterskole.dk

GRIB CHANCEN...

Vælg 9. eller 10. klasse på en europæisk boglig orienteret skole

www.rejsby-efterskole.dk

- med oplevelser, 3 udenlandsrejser, samfunds-fag, sprog, faglige udfordringer, IT, idræt og musik.

Rejsby Europæiske

Kogsvej 3 - 6780 Skarabæk - tlf. 7475 3622

Turistforeninger

Christiansfeld Centret

Kongensgade 9A, 6070 Christiansfeld,
tlf. 73 56 13 00

E-post: centret@christiansfeld.dk

Internet: www.christiansfeldcentret.dk

Gram Turistinformation

Østergade 10, 6510 Gram,

Leder: Lisbeth Bløde,

tlf. 74 34 77 25, fax 74 34 77 34

E-post: visitgram@haderslev.dk

Rømø-Tønder Turistforening

Formand: Svend Ole Gammelgaard

Hedebovej 42, 6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 05 66

Bureau: Nørre Frankel 1,

6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30

E-post: romo@romo.dk

Turist- og udviklingschef:

Bodil Glistrup Thomsen,

Havnebyvej 30, 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30

E-post: bodil@romo.dk

Ferieregion Sønderborg

Sønderborg Turistbureau

Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47

E-post: info@visitsonderborg.com

Internet: www.visitsonderborg.com

Turistudviklingschef: Lisbet Holm Møller

Vojens Turistinformation

Rådhuscentret 5, 6500 Vojens

tlf. 74 34 77 00

E-post: vojensbib@haderslev.dk

Internet: www.visitaderslev.dk

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Jesper Baungaard, tlf. 73 12 11 00

Bureau: Storegade 30,

6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 35 00

Turistchef: Michael Hansen

Vandrerhjem

Danhostel Haderslev Vandrerhjem

Erlevvej 34, 6100 Haderslev

tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64

E-post: haderslev@danhostel.dk

Internet: www.danhostel-haderslev.dk

Danhostel Rudbøl

Rudbølvej 21, Rudbøl, 6280 Højer

tlf. 74 73 82 98,

E-post: danhostelrudb@mail.tele.dk

Internet: www.danhostel.dk/rudboel

Danhostel Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31

E-post: sonderborg@danhostel.dk

Internet: www.danhostel.dk/sonderborg

Danhostel Sønderborg/Vollerup

»Abildgården«, Mommarkvej 17 og 22,

6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 43 96

E-post: vollerup@c.dk

Internet: www.visit-sonderborg.dk

Danhostel Tønder Vandrerhjem

"Kogsgården", Sønderport 4, 6270 Tønder

tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 35 05

E-post: tonder@danhostel.dk

Internet: www.danhostel.dk/tonder

Danhostel Aabenraa "Fjordlyst"

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Augustenborg Slot

Henv. til Sønderborg Turistbureau,
Rådhusstrøget 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 35 55

Banegården Kunst & Kultur

Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 74 20
Internet: www.banegaarden.dk

Bevandingsmøller

Ballum Enge, 6261 Bredebro
tlf. 74 75 18 06 eller 74 71 62 68

Bronzealderhuset

Syd for Brdr. Grams Fabrikker, 6500 Vojens

Brødreminighedens Museum

Enkehuset, Nørregade 16, 6070
Christiansfeld.
tlf. 73 56 13 30

Brødrene Grams Arkiv og Museum

Danmarksgade 16, 6500 Vojens
Formand: Peter Chr. Jacobsen
tlf. 21 22 09 29
E-post: info@broedrene-gram.dk
Internet: www.broedrene-gram.dk

Christiansdal Vandkraftanlæg

Christiansdalvej, Hammelev, 6500 Vojens

Danfoss Universe

Mads Patentvej 1, 6430 Nordborg,
Information, booking af guidede ture
tlf. 74 88 95 00
E-post: info@danfossuniverse.com
Internet: www.danfossuniverse.com

Dansk Klokkemuseum

Over Lerte Kirke, Farrisvej 12,
6560 Sommersted, tlf. 75 42 38 73

Deutsches Museum Nordschleswig

Rønhave Plads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 54 23 eller 74 44 14 58 (C.J. Bock)
E-post: info@deutsches-museum.dk
Internet: www.deutsches-museum.dk

Museet viser den tyske befolkningsdels
historie i Sønderjylland

Deutsches Schulmuseum Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 03 31. E-post: dsmn@mail.dk

Egns- og Landbrugsmuseet i Egen

Sebbelundvej 26, Egen,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 89 19

Elstrup Mølle museum

Fynshavvej 12, Elstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 89
E-post: linow@post7.tele.dk

FN-Museet

Frøslevlejren, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 68 55
Internet: www.fn-museet.dk

Frøslevlejrens Museum

Lejrvej 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57, fax 74 67 60 77
E-post: froeslevlejrensmuseum@natmus.dk

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj,
Postboks 58, 6070 Christiansfeld,
tlf. 75 57 30 03
E-post: info@genforeningsmuseet.dk
Internet: www.genforeningsmuseet.dk

Haderslev Domkirke

Domkirkepladsen, 6100 Haderslev,
tlf. 73 52 36 45

Hjemmeværnsmuseet

Barak H2, Lejrvej 101, Frøslevlejren,
6330 Padborg, tlf. 74 67 68 38,
E-post: museet@hvjv.dk
Internet: www.hjemmevaernsmuseet.dk

Den levende Landsby

Hygum Hjemstavns gård

Ribevej 74, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 55 66, fax 74 84 75 66
Internet: www.hygumhjemstavnsgaard.dk

Jels Mølle

Jels Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 26 34
Møllen fremvises efter aftale

Jørgen Riecks Arkæologiske Samling

Egebjergvej, Svenstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 05 92

Klosterkirkegården

Præstegade, 6100 Haderslev

Lorenzens Gård

Nørrevej 29, Bådsbøl-Ballum,
6261 Bredebro, tlf. 74 71 61 11

Løgumkloster Kirke og Kloster

Slotsgade 11, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 52 40
E-post: locusdei@gmail.com

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 41 65, fax 74 74 41 22
E-post: info@museetholmen.com
Internet: www.museetholmen.com
Skiftende kunst- og kulturhistoriske udst.

Museum Sønderjylland

Arkæologi Haderslev

Dalgade 7, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 75 66, fax 74 53 40 14
E-post: haderslev@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Haderslev Bymuseum

Slotsgade 22, 6100 Haderslev, tlf. 74 53 08 58

Museum Sønderjylland

Cathrinesminde Teglværk

Illerstrandvej 7, 6310 Broager,
tlf. 74 44 94 74
E-post: cathrinesminde@museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Drøshes Hus

Storegade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 49 90
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Historiecenter Dybbøl Banke

Dybbøl Banke 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
historiecenter@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Dybbøl Mølle

Dybbøl Banke 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
historiecenter@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Ehlers Lertøjssamling

Slotsgade 20, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 08 58
E-post: ehlerssamling@museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Højer Mølle

Møllegade 13, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 11
E-post: hoejer@museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

ISL - Lokalhistorie - Billed- og lydarkiv

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 58 60
E-post: isl@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Leder: Kim Furdal

Museum Sønderjylland

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

Toften 37, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Tønder

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80
E-post: toender@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Aabenraa

H. P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45

Museum Sønderjylland
Kunstmuseet Brundlund Slot
6200 Aabenraa, tlf. 74 63 36 49
E-post: brundlund@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland
Kunstmuseet i Tønder
Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80
E-post: kunsttoender@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland
Naturhistorie - palæontologi
Gram Lergrav
Lergravsvej 2, 6510 Gram,
tlf. 74 82 10 00, fax 73 82 09 00
E-post: gram@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk/naturhistorien.html

Museum Sønderjylland
Oldemorstoft
Bovvej 2A, 6330 Padborg, tlf. 74 67 51 50
E-post: bov@museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland
Skærbæk
Storegade 47, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 52 / 29 29 38 43

Museum Sønderjylland
Slesvigske Vognsamling
Simmerstedvej 1, 6100 Haderslev
tlf. 73 52 07 07
E-post: vognsamlingen@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland - Sønderborg Slot
Sønderbro 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 25 39
E-post: sonderborg@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk

Museum Sønderjylland
Hjemsted Oldtidspark
Museum samt aktivitets- og oplevelsespark

Hjemstedvej 60, 6780 Skærbæk
tlf. 74 75 08 00, fax 74 75 08 42
E-post: oldtidspark@hjemsted.dk
Internet: www.hjemsted.dk

Nationalmuseets Kommandørgård
Juvrevej 60, Toftum, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 52 76

Naturcentret Tønninggård
Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rømø,
tlf. 74 75 52 57
E-post: info@tonnissingaard.dk
Internet: www.tonnissingaard.dk

Orion Planetarium
Søvej 36, Jels, 6630 Rødding, tlf. 74 55 24 00
Internet: www.orionplanetarium.dk

Rømø Minimuseum
Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rømø
tlf. 74 75 52 57

Sønderjysk Skolemuseum
Over Lerte Gamle Skole,
Farrisvej 10, Over Lerte, 6560 Sommersted
tlf. 74 84 96 96 / 74 53 21 01
E-post: skolemuseum@mail.dk
Internet: www.sonderjysk-skolemuseum.dk

Tørning Mølle
Tørningvej 6, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 74 50
E-post: post@toerning-moelle.dk
Internet: www.toerning-moelle.dk

Vibæk Vandmølle
Jens Peter Kock,
Bredsten 9, Kegnæs, 6470 Sydals

Wellings Landsbymuseum
Mejlbyvej 10, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 52 86
Internet: www.wellings.dk

Zeppelin Museet
Gasværkvej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 72 54, fax 74 72 72 55
E-post: zeppelin@zeppelin-museum.dk
Internet: www.zeppelin-museum.dk

Museer m.v. i Sydslesvig

BREDSTED

Naturcentrum Nordfrisland

Bahnhofstr. 23, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/4555, fax 04671/933516
E-post: naturzentrum-nf@versanet.de
Internet: www.naturzentrum-nf.de

DANEVIRKE

Danevirke Museum

Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025
E-post: danevirke@syfo.de
Internet: www.syfo.de/index.php?id=437

EGERNFØRDE

Det gamle Rådhus

Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/712547, fax 04351/712549
E-post: museum-eckernfoerde@gmx.de
www.eckernfoerde.net/museum/index.html

FLENSBURG

„Museumsbjergt“

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461 - 85/2956, fax /85/2993
E-post: museumsberg@flensburg.de
Internet: www.museumsberg.flensburg.de

Naturvidenskabeligt Museum

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852504, fax 0461/852159
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=93

Phänomena

Norderstrasse 157-163, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144490, fax /1444920
E-post: science@phaenomena.com
Internet: www.phaenomena.com

Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/1 44 49 0
E-post: schiffahrtsmuseum@flensburg.de
www.schiffahrtsmuseum.flensburg.de

FREDERIKSSTAD

Museet „Gammel Mønt“

Am Mittelburgwall 23,
D-25840 Friedrichstadt,

Westerlilienstr. 7 (kontor)

tlf. 04881/83 83 15, fax 04881/70 93
E-post: c.thomsen@museum-friedrichstadt.de
Internet: www.museum-friedrichstadt.de

GARDING

Mindeværelse for historikeren

Theodor Mommsen

Markt 5, D-25836 Garding,
tlf. 04862/100310, fax 04862/100348
E-post: kk.sekretariat@t-online.dk
Internet: www.museen-sh.de/ml/inst.
php?=119

HALLIG HOOGE

Kongepeselen

Hanswarft 11,
D-25859 Hooge, tlf. 04849/219,
fax 04849/337
Internet: www.hooge.de

HALLIG LANGENÆS

Friserstue, Honkenswarft

D-25863 Langeness (Hallig)
tlf. 04684/235, fax 04684/215
E-post: info@langeness.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=49

Kaptajn Tadsen museet, Ketelswarft

D-25863 Langeness (Hallig),
tlf. 04684/217, fax 04684/289
E-post: info@langeness.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=50

HATSTED

Mikkelberg, Nordisk center for kunst & cricket

v/Henry Buhl, D-25856 Hattstedt,
tlf. 04846/6604, fax /1790
E-post: info@mikkelberg.de
Internet: www.mikkelberg.de

HUSUM

Nissenhaus - Nordfrisisk Museum

Herzog Adolf-Str. 25, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2545, fax /63280
E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de
Internet: www.nissenhaus.de

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2545, fax /8973120
E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de
Internet: www.nissenhaus.de

Nordfrislands Skibsfartsmuseum

Am Zingel 15, D-25813 Husum,
tlf. 04841/5257
E-post: schiffahrtsmuseum-nf@t-online.de
Internet: www.schiffahrtsmuseum-nf.de

Husum Slot

König Friedrich-V.-Allee,
D-25813 Husum,
tlf. 04841/25 45, fax 04841/63280
E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de
Internet: www.nissenhaus.de

Poppenspäler Museum

Irene Thordsen Kongresshalle
Erichsenweg 23, D-25813 Husum,
tlf. 04841/63242, fax 04841/872385
Internet: www.pole-poppenspaeler.de/html/
museum.html

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum,
tlf. 04841/8038630, fax 04841/8038632
E-post: info@storm-gesellschaft.de
Internet: www.storm-gesellschaft.de

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 Idstedt üb. Schleswig,
tlf. 04621/87352
E-post: kreis@schleswig-flensburg.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.
php?inst=10010001541

JARDELUND

Christian Lassens Mindemuseum

Kupfermühlenweg 4, D-24994 Jarde Lund,
Henvendelse til Fælleslandboforeningen for
Sydslesvig e.V.,
Schiffbrücke 42.2, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-600, fax 603
E-post: faelleslandboforeningen@gmx.de

KAPPEL

Sli-museet

Mittelstr. 7-8, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/1428

E-post: erne@gmx.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=6

Møllen „Amanda“

Schleswiger Str. 1, D-24376 Kappeln,
tlf. 04642/920102

E-post: stadt@kappeln.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=7

Angel Museumsjernbane mellem Kappel og Sønderbrarup

D-24376 Kappeln
tlf. 04631/2095

E-post: info@angelner-dampfeisenbahn.de

Internet: www.angelner-dampfeisenbahn.de
Køreplan fås ved henvendelse

KEJTUM/SILD

Det friske Hus

Am Kliff 19a, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/32805
Internet: www.sylter-verein.de/
altfriesisches_haus.htm

Hjemstavnmuseet på Sild

Am Kliff 19, D-25980 Keitum/Sylt,
tlf. 04651/31669, fax 04651/32884
E-post: soelring-foriining@t-online.de
Internet: www.museen-sh.de/ml/inst.
php?inst=141

KOBBERMØLLE

Kobbermøllesamlingen

v/Bodo Daetz, Wassersleben 16,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7935
E-post: museum@kabelmail.de
www.industriemuseum-kupfermuehle.de

LADELUND

KZ-mindelund ved den evangelisk-lutherske kirke St. Petri

Raiffeisenstr. 3, D-25926 Ladellund,
Leder: Karin Penno-Burmeister
tlf. 04666-449, fax 04666-989537, E-post:
k.penno@kz-gedenkstaette-ladelund.de
Internet: www.kz-gedenkstaette-ladelund.de

LYKSBERG

Lyksborg Slot

Grosse Strasse,
D-24960 Glücksburg,
tlf. 04631/442330, fax 04631/4423329

E-post: info@schloss-gluecksburg.de
Internet: www.schloss-gluecksburg.de

NEBEL/AMROM

Hjemstavnsmuseum

Ualjaat 4, D-25946 Nebel/Amrum,
tlf. 04682/872, fax 04682/962274
E-post: harkthomsen@t-online.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=85

NIBØL

Naturhistorisk Museum

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/5691, fax 04661/5691
E-post: info@nkm-niebuell.de
Internet: www.nkm-niebuell.de

Frisisk Hjemstavnsmuseum

Osterweg 76, D-25899 Niebüll,
tlf. 0175 414 6185
E-post: museum@stadt-niebuell.de
Internet: www.friesisches-museum.de

Richard-Haizmann-museet

Rathausplatz 2, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/1010, fax /60166
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=99

OEVENUM/FØR

Oevenum-museet

Buurnstraat 48, D-25938 Oevenum/Föhr,
tlf. 04681/2673
www.museen-sh.de/inst.php?inst=104

PELLWORM

Ø-museet

Uthlandstr. 2, D-25849 Pellworm,
tlf. 04844-18935
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=106

RENDSBURG

Historisk museum og

Det nordtyske Trykkerimuseum

Arsenalstr. 2-10, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/331336, fax 04331/27687
E-post: museenrendsburg@web.de
Internet: www.museen-rendsburg.de

Elektromuseum Eon-Hanse AG

Stormstrasse 1, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/182464, fax 04331/182685

E-post: elektromuseum@eon-hanse.com
www.museen-sh.de/inst.php?inst=155

Jødisk museum - galleri for billeder

Dr. Bamberger-Haus

Prinzessinstr. 7-8, D-24768 Rendsburg,
tlf. 04331/25262, fax /24714
E-post: info@juedisches-museum-rendsburg.via.t-online.de
www.juedisches-museum-rendsburg.de

Kunststøberimuseet

Glück-Auf-Allee 4,
D-24782 Rendsburg-Büdelndorf,
tlf. 04331-38711 eller 04621-813-222,
fax 04621/813/555
E-post: info@schloss-gottorf.de
Internet: www.schloss-gottorf.de/eisenkunstguess-museum

SKT. PETER-ORDING

Ejdersted Hjemstavnsmuseum

Haus Jensen,
Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording,
tlf. 04863/1226, fax 04863/703337
info@museum-landschaft-eiderstedt.de
www.museum-landschaft-eiderstedt.de

SLESVIG

Det slesvig-holstenske Landsmuseum for forhistorie samt for kunst- og kulturhistorie

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621-8130, inf.: 04621/813222,
fax /813555
E-post: info@schloss-gottorf.de
Internet: www.schloss-gottorf.de

Arkæologisk Landsmuseum

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/813-222; fax 04621/813-555
E-post: info@schloss-gottorf.de
Internet: www.schloss-gottorf.de/archaeologi-sches-landesmuseum

Holm-museet

Süderholmstr. 2, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/936820
E-post: stadtmuseum@schleswig.de
Internet: www.stadtmuseum-schleswig.de

Slesvig Bymuseum

Friederichstr. 9-11, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/936820, fax 04621/936899

E-post: stadtmuseum@kultur-schleswig.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=164

Slesvig-Holstenske landsarkiv

Prinzenpalais, Gottorfstr. 6,
D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/861800, fax /861801
E-post: landesarchiv@la.landsh.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=163

Vikingsmuseet Hedeby

Haddeby ved D-24837 Schleswig,
postadr. Schloss Gottorf,
tlf. 04621/813-222, fax 04621/813-555
E-post: info@schloss-gottorf.de
Internet: www.schloss-gottorf.de/haithabu

SATRUP

Landsbymuseet „Satruphuus“

Flensburger Str. 8, D-24986 Satrup,
tlf. 04633/7122, fax 04633/967677
E-post: jansen-satrup@t-online.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=208

SVAVSTED

Dr. Hans Meyer-Heimatmuseum

Kurgæstehuset/Treenehaus,
D-25876 Schwabstedt, tlf. 04884/420
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=171

SØBØL

Nolde-museet

Neukirchen, D-25927 Seebüll,
tlf. 04664/983930, fax /1475
E-post: info@nolde-stiftung.de
Internet: www.nolde-stiftung.de

TETENBØL

„Haus Peters“

Dörpstraat 16, Eiderstedt, D-25882 Tetenbüll,
tlf. 04862/681, fax /103028
E-post: seidel.pellworm@t-online.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=185

TYDAL

Tydal Spejdermuseum

Beliggende på Spejdergården Tydal, D-24852

Eggebek, tlf. 04609/91030, fax 494

E-post: dss.tydal@t-online.de

Internet: www.tydal.dk

Formand: Torben Kvist, Marienallee 49,
D-24937 Flensburg, tlf. 0461/51673

TØNNING

Historisk pakhus ved havnen

Herrengraben 1, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/6750
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=187

Multimar Wattforum

Am Robbenberg, D-25832 Tønning,
tlf. 04861/96200, fax 04861/962010
E-post: info@multimar-wattforum.de
Internet: www.multimar-wattforum.de
eller www.museen-sh.de/inst.php?inst=188

UNDEVAD

Museumslandsby

Unewatter Strasse 1a, D-24977 Langballig,
tlf. 04636/1021, fax 04636/8226
museum-unewatt@schleswig-flensburg.de
www.museen-sh.de/inst.php?inst=125

VYK/FØR

Haeberlin-museet

Rebbelstieg 34, D-25938 Wyk/Föhr,
tlf. 04681/2571, fax 04681/748420
E-post: info@friesen-museum.de
Internet: www.friesen-museum.de

WITZWORT

Roter Haubarg

Sand 5, D-25889 Witzwort, tlf. 04864/845
E-post: k.reck@roterhaubarg.de
Internet: www.roter-haubarg.de

Forbrugerorganisationer

Familie og Samfund Sønderjylland

Regionsformand: Kristine Justesen,
Korup Markvej 27, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 72 32

Næstformand: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødekro

Kasserer: Anette Laasholdt, Bovvej 32,
6534 Agerskov

Lokalforeningsformænd:

Haderslev: Johanne Petersen, Højgårdhave 10,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 99 29

Toftlund: Sonja Keller, Gestrupvej 27,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 00

Agerskov: Alice Jessen, Lillebjergvej 1A,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75

Hovslund: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 41 07

Egvad/Hjordkær: Marie Wollesen,
Nr. Hostrupvej 19, 6230 Rødekro

Kassø: Jytte Katborg,
Kassøvej 46, 6230 Rødekro

Husholdningsforeninger

Aktive Kvinder, Rødding

Formand: Aase Caroline Ravn,
Bakkegårdsparken 122H, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 00

Sekretær: Ingrid Nielsen,
Galgetofte 15, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 17 01

Aktive Kvinder, Skodborg

Formand: Ulla Boe Nielsen, Trøjborgvej 12,
Skodborg, 6630 Rødding, tlf. 74 84 86 68

Jels og Omegns Husholdningsforening

Formand: Anne Marie Nicolaisen,
Søparken 4, Jels, 6630 Rødding

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Ingrid Fritsche, Hørup Bygade 64,
6470 Sydals, tlf. 74 40 51 84

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Ulla Johannsen, Nordvesthavnen,
Jagten 1.st., 6400 Sønderborg

Landboforeninger

Landbrug & Fødevarer

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V
tlf. 33 39 40 00, fax 33 39 41 41,
E-post: info@lf.dk
Formand: Gdr. Niels Jørgen Toft Pedersen,
Sundbyvej 4, 7752 Snedsted,
tlf. 97 93 17 18

Sønderjysk Landboforening

Billundvej 3, 6500 Vojens,
tlf. 73 20 26 00, fax 73 20 26 05
Formand: Christian Lund,
Skodborg Kirkevej 5, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 84 04, fax 74 84 80 99
mobil 40 20 84 04
E-post: christian@skatkaer.dk

LandboSyd

Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00
Fmd.: Mogens Dall, Kidingvej 42, Bovrup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 61
Sekretær: Klaus Andersen,
Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00

LHN

Formand: Jørgen Popp Petersen,
Solderupvej 49, Søvang, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 51 70, mobil 28 97 36 38
Industriparken 1, Postboks 61, 6360 Tinglev

Sønderjyllands Landboudom

Kontor: Landboudomscentret, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 7320 2650, fax 7320 2605
Formand: Johanne Marie Laursen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V, tlf. 33 39 46 00

Formand: Husmand Ib W. Jensen,
Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 72 31 72

Sønderjyder i bestyrelsen:

Antoni Stenger,
Ribevej 99, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 54 02, mobil 24 22 29 60

Sønderjysk Familielandbrug

Landbrugsrådgivning Syd I/S,
Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 20 20, fax 73 74 20 22

E-post: lrs@lrs.dk

Sekretær: Erno Posch
Formand: Antoni Stenger,
Ribevej 99, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 54 02, mobil 24 22 29 60

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Preben Hansen, Gl. Skovbyvej 2,

Skovby, 6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36
Sekretær og kasserer: Jørgen Peter Sørensen,
Godthåbsvej 19, 6100 Haderslev,
tlf. 73 52 07 97

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Antoni Stenger, Ribevej 99,
Harreby,
6630 Rødding, tlf. 74 84 54 02
Sekretær: Egon Schmidt, Tøndervej 15, Roost,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 45 19

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Niels Iwang,
Smøl 24, 6310 Broager

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Henrik Petersen, Tørvebjergvej 2,
6240 Løgumkloster

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,
Genner, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 91,
8800 Viborg, tlf. 87 28 11 33

Internet: www.hedeselskabet.dk

Direktion: Ove Kloch, adm. dir., koncerndirektør

Formand: Kammerherre, hofjægermester
Frants lensgreve Bernstorff-Gyldensteen,
Buurskovvej 2, 5400 Bogense

Fødevarerhverv

Nyropsgade 30, 1780 København V,
tlf. 33 95 80 00, fax 33 95 80 80

Direktør: Arent B. Josefsen

Kontor i Tønder: Pionér Allé 9, 6270 Tønder,
tlf. 33 95 80 00, fax 74 72 19 80

Jordbrugskommissionen for Region Syddanmark Vest

Formand: Peter Jørgensen,
Øster Hessel 8, Løjt Kirkeby,
6200 Aabenraa, tlf. 88 83 48 09

Jordbrugskommissionen

For Region Syddanmark Øst

Formand: Kontorchef Michael D. Pedersen,
Statsforvaltningen Syddanmark,
Storetorv 10, 6200 Aabenraa, tlf. 72 56 79 42

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab

Axelborg, Axeltorv 3^{1. sal}, 1609 København V
Præsident: Godsejer Frederik Lüttichau
Engestofte-Søholt Gods, Søholtvej 41,
4930 Maribo

Skovdyrkerforeningen Syd

Fmd.: Frede Andersen, Niels Ebbesens Vej 8,
7100 Vejle, tlf. 75 82 23 92
Skovrider: Henning Nielsen,
Brejning Søndergade 26, 7080 Børkop
tlf. 75 86 73 88, fax 75 86 92 17

*Skovdyrkerforeningen Syd dækker området
syd for Horsens-Brande-Esbjerg*

Haveselskaber

Haveselskabe

Sønderjylland afdeling

Formand: Anders Fogh,
Hasselhaven 19, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 11 75

Kredse/Formænd:

Aabenraa:

Kirsten Boisen, Årupgade 14, Årup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 61 31 63

Christiansfeld:

Trine Hansen, Kongensgade 79,
6070 Christiansfeld, tlf. 76 56 21 52

Føvling-Holsted-Gørding:

Kirsten Lauridsen, Grønningen 1B,
6740 Bramming, tlf. 75 17 84 29

Gråsten og Fjordegnen:

Per Bangsgård, Sundkobbøl 11,
6300 Gråsten, tlf. 74 65 09 01

Haderslev:

Jep Scherrebeck, Søvang 48, Marstrup,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 56 14

Nordals:

Willy Nielsen, Dyssevænget 31, Guderup,
6430 Nordborg, tlf. 51 23 11 03

Padborg:

Tove Olesen, Valdemarsgade 4,
6330 Padborg, tlf. 20 31 83 76

Ribe:

Susanne Worm, Lundsmarkvej 44,
6760 Ribe, tlf. 75 44 57 53

Rødding:

Inge R. Andersen, Københovedvej 54,
Københoved, 6630 Rødding, tlf. 74 84 71 05

Rødekro:

Karen M. Jakobsen, Skovvænget 9,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 16 05

Sønderborg:

Birthe Jørgensen, Illervej 43,
6310 Broager, tlf. 74 44 90 99

Toftlund:

Kirsten Nielsen, Kornvang 46,
6520 Toftlund,
tlf. 24 24 19 98

Tønder:

Lene Alsing, Jernbanegade 12,
6270 Tønder, tlf. 74 72 32 98

Vamdrup: Niels Aage Sørensen,

Hvidøre 1, 6580 Vamdrup, tlf. 75 58 13 29

Vestslesvigs Havekreds:

Dorthe Friedrichsen, Mølløvænget 15,
6270 Tønder, tlf. 74 73 44 52

Vojens-Skrydstrup:

Marianne Baggersgaard, Rørsangervej 1,
6500 Vojens, tlf. 30 26 82 12

moderne
klassisk
højskole

Rønshoved Højskole
Højskolen ved Flensborg Fjord
www.ronshoved.dk

Få seneste nyt fra
Sydslesvig og
grænselandet på
www.fla.de

Og få baggrundsstof og
analyser i Flensborg Avis!

FLENSBO RG
AVIS

Finansiering

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54
Internet: www.landevaernet.dk

Formand: Gårdejer Jørgen Jacobsen,
Busholmvej 7, Øster Højst, 6240
Løgumkloster, tlf. 74 77 54 70

Næstformand: Gårdejer Jørgen Rode
Andersen, Østerbyvej 8, Abild, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 89

Sekretær: Gårdejer Kaj Lavrsen
Sofiedalvej 27, 6360 Tinglev, tlf. 74 67 66 75

Forretningsfører: Eigil Marquardsen, Vester-
marken 45, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 22 29

*Foreningen Landeværnet administrerer tillige:
Lånefonden for Sønderjylland
Sønderjyllands Investeringsfond*

Sønderjyllands Investeringsfond

Jernbanegade 4, 6360 Tinglev,
tlf. 7464 4054,
www.sonderjyllandsinvesteringsfond.dk

Formand: Adm. direktør
Thomas Jørgensen Bjerrum,
Dansani A/S, Finlandsvej 8, 6100 Haderslev

Forretningsfører: Eigil Marquardsen
Vestermarken 45, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 22 29

W. KRAGH A/S
STATSAUTORISERERE REVISORER

Jan Wilhelmsen

Statsautoriseret revisor

Østergade 56
DK-6270 Tønder

Telefon: +45 74 72 36 80
Mobil: +45 21 44 00 00
Direkte: +45 74 72 87 03

Mail: jan.wilhelmsen@wkragh.dk
E-mail: www.wkragh.dk

Revision • Regnskab • Rådgivning • Skat • Bogføring

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Naturplanlægning og biodiversitet

Naturstyrelsen

Haraldsgade 53, 2100 København Ø,

tlf. 72 54 20 00, fax 39 27 98 99

E-post: nst@nst.dk

Miljøministeriet

Naturstyrelsen - Jagttegnsekspeditionen

Haraldsgade 53, 1., 2100 København Ø,
tlf. 72 54 24 24 (kl. 9-12), fax 39 27 39 29

E-post: jagttegn@nst.dk

Internet: www.jagttegn.dk

Aarhus Universitet

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet

Grenåvej 14, Kalø, 8410 Rønde,

tlf. 89 20 17 00, fax 89 20 15 14

Dansk Jagtforsikring A/S

Frederiksberggade 16, 1459 København K,

tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 80 81

Dansk Land- og Strandjagt af 1991

Formand: Finn Madsen, Vestergade 44,

9900 Frederikshavn, tlf. 61 60 92 92

E-post: formand@dls-jagt.dk

Internet: www.dls-jagt.dk

Medlemsblad: Jagt og Jægere

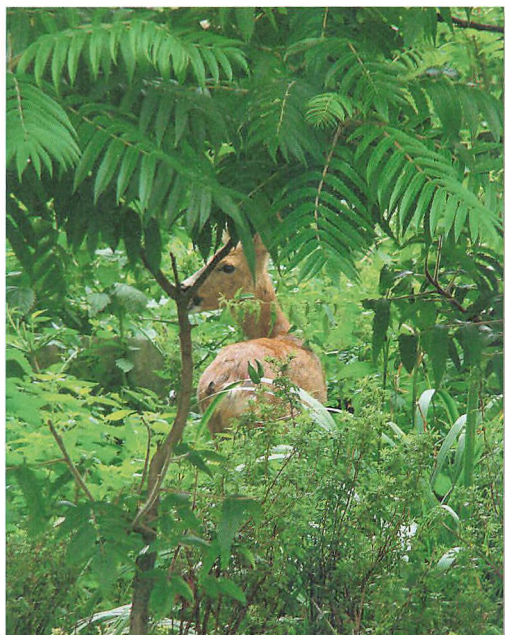
JARUPLUND HØJSKOLE

Den danske højskole syd for grænsen

Lundweg 2, D-24976 Handewitt
Postboks 55, DK-6330 Padborg
Tlf. +49 4630 969140
kontoret@jaruplund.de

www.jaruplund.de

Vildtforvaltningsområder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under statsskovdistrikterne og varetages primært af vildtkonsulenterne. Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne, vildtplantninger, dispensation til skadevoldende vildt, vildt-reservater og rådgivning generelt om jagt-loven. Henvendelse med spørgsmål om skov, jagt og vildt kan ske til de lokale statsskov-distrikter på disse adresser og telefonnumre:

Naturstyrelsen, Ribe Arealforvaltning

Skovridervej 3, Arnum, 6510 Gram,

tlf. 72 54 00 00, fax 73 51 44 98

Vildtkonsulent Svend Hansen,

tlf. 20 98 35 80

Naturstyrelsen, Sønderjylland

Felstedvej 14, 6300 Gråsten,

tlf. 72 54 35 79

E-post: sdj@nst.dk

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1404 af 18. november 2010 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. (gældende fra 1. april 2011)

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3 og 4 i lov om jagt og vildtforvaltning jf. lovbekendtgørelse nr. 930 af 24. september 2009, fastsættes:

KAPITEL 1

Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort.....	01.09-31.01
Kronhind og kalv.....	01.10-31.01
Dåhjort.....	01.09-31.01
Då og kalv.....	01.10-31.01
Sikahjort.....	01.09-31.01
Sikahind og kalv.....	01.10-31.01
Råbuk.....	16.05-15.07
og.....	01.10-31.01
Rå og lam.....	01.10-31.01
Mufflonvædder.....	01.09-31.01
Mufflonfår og lam.....	01.10-31.01
Vildsvin, orne.....	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise.....	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv.....	01.09-31.01
Husmår.....	01.09-31.01

3) Støttetandede:

Hare.....	01.10-15.12
Vildkanin.....	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågås.....	01.09-31.12
Blisgås.....	01.09-31.12
Sædgås.....	01.09-31.12
Kortnæbbet gås.....	01.09-31.12
Gråand.....	01.09-31.12
Atlingand.....	01.09-31.12
Krikand.....	01.09-31.12
Spidsand.....	01.09-31.12
Pibeand.....	01.09-31.12
Skeand.....	01.09-31.12
Knarand.....	01.09-31.12

Ovenstående andefugle på

fiskeriterritoriet desuden.....	01.01-31.01
Canadagås.....	01.09-31.01
Taffeland.....	01.10-31.01
Troldand.....	01.10-31.01
Bjergand.....	01.10-31.01
Hvinand.....	01.10-31.01
Havlit.....	01.10-31.01
Ederfugl hun.....	01.10-30.11
Ederfugl han.....	01.10-31.01
Sortand.....	01.10-31.01
Fløjlsand.....	01.10-31.01
Stor skallesluger.....	01.10-31.01
Toppet skallesluger.....	01.10-31.01

5) Hønsfugle:

Agerhøne.....	16.09-15.10
Fasanhøne.....	16.10-31.12
Fasanhane.....	01.10-31.01

6) Vandhøns:

Blishøne.....	01.09-31.01
---------------	-------------

7) Vadefugle:

Dobbeltbekkasin.....	01.09-31.12
Skovsneppe.....	01.10-31.01

8) Mågefugle:

Sildemåge.....	01.09-31.01
Sølvmåge.....	01.09-31.01
Svartbag.....	01.09-31.01

9) Duer:

Ringdue.....	01.11-31.01
Tyrkerdue.....	01.11-31.12

10) Kragefugle:

Husskade.....	01.09-31.01
Krage (gråkrage/sortkrage).....	01.09-31.01

11) Invasive arter:

Nilgås.....	01.09-31.01
-------------	-------------

Amerikansk skarveand.....	01.09-31.01
Sort svane.....	01.09-31.01
Bisamrotte.....	01.09-31.01
Sumpbæver.....	01.09-31.01
Vaskebjørn.....	01.09-31.01
Mårhund.....	01.09-31.01
Mink.....	01.09-31.01

KAPITEL 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for visse vildtarter i de områder, der er nævnt nedenfor:

1) Den del af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55 gr. 40'N:

Stor skallesluger.....	ingen jagttid
Toppet skallesluger.....	ingen jagttid

- og den del af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 56 gr. N og øst for længdegraden 10 gr. 50' Ø:

Sildemåge.....	01.11-31.01
Sølvmåge.....	01.11-31.01
Svartbag.....	01.11-31.01

2) Region Hovedstaden:

Kronhjort, kronhind og kalv.....	16.11-30.11
----------------------------------	-------------

Dragør Kommune, Tårnby Kommune, Københavns Kommune, Hvidovre Kommune, Vallensbæk Kommune, Brøndby Kommune og Ishøj Kommune:

Sildemåge.....	01.11-31.01
Sølvmåge.....	01.11-31.01
Svartbag.....	01.11-31.01

Bornholms Kommune og Ertholmene:

Då og dåhjort.....	ingen jagttid
Dåkalv.....	01.01-15.01
Ræv.....	ingen jagttid
Hare.....	01.10-31.12
Ederfugl.....	ingen jagttid
Stor skallesluger.....	ingen jagttid
Toppet skallesluger.....	ingen jagttid
Agerhøne.....	01.10-31.10
Sildemåge.....	01.11-31.01
Sølvmåge.....	01.11-31.01
Svartbag.....	01.11-31.01

3) Region Sjælland:

Kronhjort.....	01.10-31.01
----------------	-------------

Næstved Kommune, Faxe Kommune, Stevn's Kommune, Vordingborg Kommune, Guldborgsund Kommune og

Lolland Kommune:

Stor Skallesluger.....	ingen jagttid
Toppet skallesluger.....	ingen jagttid

Greve Kommune, Solrød Kommune, Køge Kommune, Ringsted Kommune, Sorø Kommune, Slagelse Kommune, Næstved Kommune, Faxe Kommune, Stevn's Kommune, Vordingborg Kommune, Guldborgsund Kommune og Lolland Kommune:

Sildemåge.....	01.11-31.01
Sølvmåge.....	01.11-31.01
Svartbag.....	01.11-31.01

Øen Sejerø:

Råbuk.....	16.05-15.06
og.....	01.12-31.01
Rå og lam.....	01.12-31.01
Hare.....	01.11-15.12
Agerhøne.....	01.10-15.10
Fasanhøne.....	16.11-30.11
Fasanhane.....	01.11-31.01

Øen Fejø:

Hare.....	16.10-15.12
Fasanhøne.....	16.10-31.10
Fasanhane.....	16.10-30.11

Øen Femø:

Hare.....	01.11-15.12
Agerhøne.....	ingen jagttid
Fasanhøne.....	01.11-02.11
Fasanhane.....	16.10-31.12

Øen Nyord:

Råbuk.....	16.05-31.05
og.....	01.12-15.12
Rå og lam.....	01.12-15.12
Hare.....	16.10-31.10
Agerhøne.....	01.10-15.10
Fasanhøne.....	16.10-31.10
Fasanhane.....	16.10-31.12

4) Region Syddanmark:

Esbjerg Kommune, Vejen Kommune, Kolding Kommune, den del der ligger syd for motorvej E20 mellem Esbjerg og Kolding, Kolding Kommune, den del der ligger øst for rute 170 mellem Vejle

og Kolding og nord for Kolding Fjord, Fredericia Kommune og Vejle Kommune, den del der ligger øst for rute 170 mellem Vejle og Kolding og syd for Vejle Fjord:
Dåvildt ingen jagttid

Sønderborg Kommune, Tønder Kommune og Haderslev Kommune:
Dåvildt ingen jagttid

Aabenraa Kommune, den del, der ligger øst for motorvej E45:
Dåvildt ingen jagttid

Kommunerne på Fyn samt Langelands Kommune, Ærø Kommune, Sønderborg Kommune, Aabenraa Kommune, Tønder Kommune og Haderslev Kommune:
Stor skallesluger ingen jagttid
Toppet skallesluger ingen jagttid

Øen Langeland:
Dåhjort 01.12-31.01
Då 01.01-31.01

Øen Lyø:
Råbuk, rå og lam 01.10-15.10

Øen Strynø:
Hare ingen jagttid
Fasanhøne 1. og 2. lørdag i november
Fasanhane 1. og 2. lørdag i oktober, samt 1. og 2. lørdag i november samt alle lørdage i december

Øen Ærø:
Dåvildt ingen jagttid
Råbuk 16.06-15.07
og 01.11-30.11
Rå og lam 01.11-30.11

Nordfyns kommune samt den del af fiskeriterritoriet, der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:
Blisgås ingen jagttid

Øen Als:
Råbuk 16.05-15.07
og 01.11-31.12
Rå og lam 01.11-31.12
Hare 01.11-15.12
Fasanhøne 01.11-31.12
Fasanhane 01.11-31.12
Skovsneppe 01.11-31.12

Øen Als i området der ligger nord for rute 8 (Asserballe Station), øst for rute 405 (Nordborgvej) og syd for Ahlmannsvej/Brokbjergvej/Karlsmindevej:
Då, dåkalv og spidshjort af dåvildt 16.11-30.11

Halvøen Kegnæs:
Som for øen Als, dog råbuk, rå og lam ingen jagttid

Øen Rømø:
Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid

Øen Mandø:
Råbuk ingen jagttid
Rå og lam ingen jagttid
Agerhøne ingen jagttid

5) Region Midtjylland:
Sædgås ingen jagttid

Lemvig Kommune, Struer Kommune (bortset fra øen Thyholm), Holstebro Kommune, Herning Kommune, Ringkøbing-Skjern Kommune og Ikast-Brande Kommune:
Dåvildt ingen jagttid

Norddjurs Kommune og Syddjurs Kommune:
Spidshjort af kronvildt ingen jagttid

Den del af Ikast-Brande Kommune og Silkeborg Kommune, der ligger øst for rute 185 mellem Ikast og Ejstrupholm, nord for rute 185 mellem Ejstrupholm og Nørre Snede, vest for vejen mellem Nørre Snede og Them via Bryrup og syd for vejen mellem Them og Ikast via Sepstrup, Christianshede Stationsby og Bording og motorvejen rute 15 mellem Bording og Ikast:
Kronhjort, med mindst 9 sprosser på min. 2 cm og kalv 01.09-31.01
Kronhjort, med mindre end 9 sprosser på min. 2 cm 01.10-31.01
Der må ikke udøves tryk- og drivjagter i perioden 01.09-30.09

Lemvig Kommune, Struer Kommune (bortset fra øen Thyholm) Holstebro Kommune og Skive Kommune, samt den del af Viborg Kommune, der ligger vest og syd for Hjarbæk Fjord, syd for Skals Å og

vest for rute 533, Vestre Ringvej, rute 13 og 12, de dele af Herning Kommune, der ligger vest for rute 12 og nord for rute 15, og de dele af Ringkøbing-Skjern Kommune, der ligger nord for rute 15, vest for rute 467, vest for rute 11/28, nordfor Skjern Å og nord for Hvide Sande:

Spidshjort og kalv af kronvildt ...	01.09-31.01
Kronhjort, med mindst 9 sprosser på min. 2 cm.....	01.09-31.12
Kronhjort, med mindre end 9 sprosser på min. 2 cm.....	16.10-31.12
Kronhind	16.10-31.01

Øen Endelave:

Råbuk.....	01.10-08.10
Rå og lam	08.10
Hare	ingen jagttid
Agerhøne.....	ingen jagttid

6) Region Nordjylland

Sædgås	ingen jagttid
--------------	---------------

Den del af Vesthimmerland Kommune, der ligger syd for Limfjorden, Rebild Kommune, den del af Mariagerfjord Kommune, der ligger nord for Mariager Fjord og nord for rute 579 mellem Hobro og Skive, og den del af Aalborg Kommune, der ligger syd for Limfjorden:

Hare	ingen jagttid
------------	---------------

Den del af regionen, der ligger nord for Limfjorden og vest for motorvejen mellem Aalborg og Hirtshals (E39)

Kronhjort, kronhind og kalv.....	01.11-31.01
Dåvildt	ingen jagttid

Den del af regionen, der ligger nord for rute 35 Frederikshavn-Hjørring og øst for motorvejen mellem Hjørring og Hirtshals:

Kronhjort, kronhind og kalv.....	01.11-31.12
----------------------------------	-------------

Den del af regionen, der ligger nord for Limfjorden og øst for rute E39 mellem Ålborg og Hjørring og syd for rute 35 mellem Frederikshavn-Hjørring og vest for motorvej E45 mellem Aalborg og Frederikshavn:

Kronhjort og kalv.....	01.12-15.12
Kronhind	ingen jagttid

Den del af regionen, der ligger nord

for Limfjorden og øst for motorvej E45 mellem Aalborg og Frederikshavn:

Kronhjort og kalv.....	01.12-15.12
Kronhind	ingen jagttid
Dåvildt	ingen jagttid

Den del af regionen, der ligger syd for Limfjorden og vest for motorvej E45 mellem Aalborg og afkørsel 33 Haverslev og nord for vejen mellem Haverslev og Vitskøl Kloster over Aars, Havbro, Vester Hornum og Overlade, dog ikke Livø:

Kronhjort, med mindre end 9 sprosser på min. 2 cm.....	ingen jagttid
Kronhind og kalv	ingen jagttid
Dåvildt	ingen jagttid

KAPITEL 3

Andre bestemmelser

■ § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder og gæs må dog jages i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang.

■ § 4. Retten til at jage ande- og vadefugle, bortset fra skovsnepper og opdrættede gråænder, må ikke overdrages til andre for en periode, der er mindre end 1 år.

■ § 5. Naturstyrelsen kan under iagttagelse af habitatdirektivets art. 16 og fuglebeskyttelsesdirektivets art. 9 tillade fravigelser fra bestemmelserne i §§ 1-3. Tilladelsen kan gives på vilkår.

Stk. 2. Naturstyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Ferieplan i Sydslesvig

Ferieplan for skolerne

i Sydslesvig i 2013, fastlandet

Forårsferie..... 28. marts - 9. april

Sommerferie..... 24. juni - 2. august

Efterårsferie..... 4. oktober - 18. oktober

Juleferie..... 23. december - 6. januar 2014

Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage i 2013, som er hverdage i Sydslesvig

28. marts Skærtorsdag

26. april..... St. Bededag

Sydslesvigiske fest- og helligdage i 2013, som er hverdage i Danmark

1. maj..... Maj-festdag

3. oktober..... Tysk enhedsdag

Kom til Højer Efterskole fordi:

- her bliver du bedre til kamp-sport, sprog og gymnastik
- her får du spilletid - i bandet, på banen og på scenen
- her bliver du en del af fællesskabet

Nørrevej 68
6280 Højer
www.højer.eu
Tlf. 7478 2140

**HØJER
EFTERSKOLE**

RØDDING HØJSKOLE

Tag på Rødding Højskole i 2013.

Vi har spændende kurser for både unge og ældre. Forår og efterår har vi lange kurser på 14, 18, 19 eller 24 uger, hvor unge kan komme i dybden med design, journalistik, politik og musik og mere end 25 andre spændende fag. Løbende over året har vi også korte ugekurser med emner indenfor alt fra Sønderjylland og Vadehavet til musik, familiekursus eller litteratur. Der er noget for enhver!

Vi glæder os til at se dig på Rødding Højskole.

Rødding Højskole · 7484 2284 · kontor@rhskole.dk · www.rhskole.dk

rh.
RØDDING HØJSKOLE

Flagregler

Flaget hejses ved solopgang, dog tidligst kl. 8.00, og nedhales ved solnedgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der nogle sekunder, hvorefter det sænkes til halv. Den korrekte position er, når flagets underkant befinder sig ud for midten af flagstangen.

Flaget nedtages ved først at lade flaget gå til tops, hvor det forbliver nogle sekunder, derefter hales det langsomt ned.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Bortset fra de nordiske flag, FN-flaget, og EU-flaget, der frit kan benyttes sammen med eller uden Dannebrog, består der et almindeligt forbud mod at flage med fremmede nationers flag på dansk territorium.

Tilladelse skal i hvert tilfælde indhentes hos den lokale politimyndighed.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten.

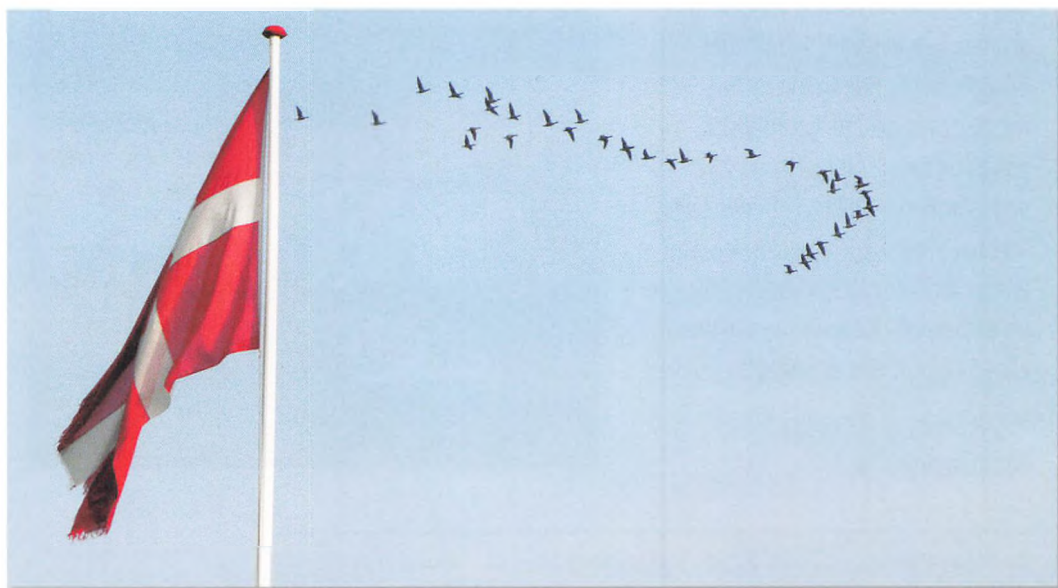
Ved 2 stænger skal Danne-brog være til venstre for beskueren (set forfra).

De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør repareres hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

Officielle civile flagdage 2013

(som fastsat af justitsministeriet)

1. januar: Nytårsdag

5. februar: Kronprinsesse Mary

6. februar: Prinsesse Marie

29. marts: Langfredag
(halv stang til solnedgang)

31. marts: Påskedag

9. april: Danmarks besættelse 1940
(halv stang til kl. 12, derefter på hel stang)

16. april: Dronning Margrethe II

29. april: Prinsesse Benedikte

5. maj: Danmarks befrielse 1945

9. maj: Kr. Himmelfartsdag

19. maj: Pinsedag

26. maj: Kronprins Frederik

5. juni: Grundlovsdag

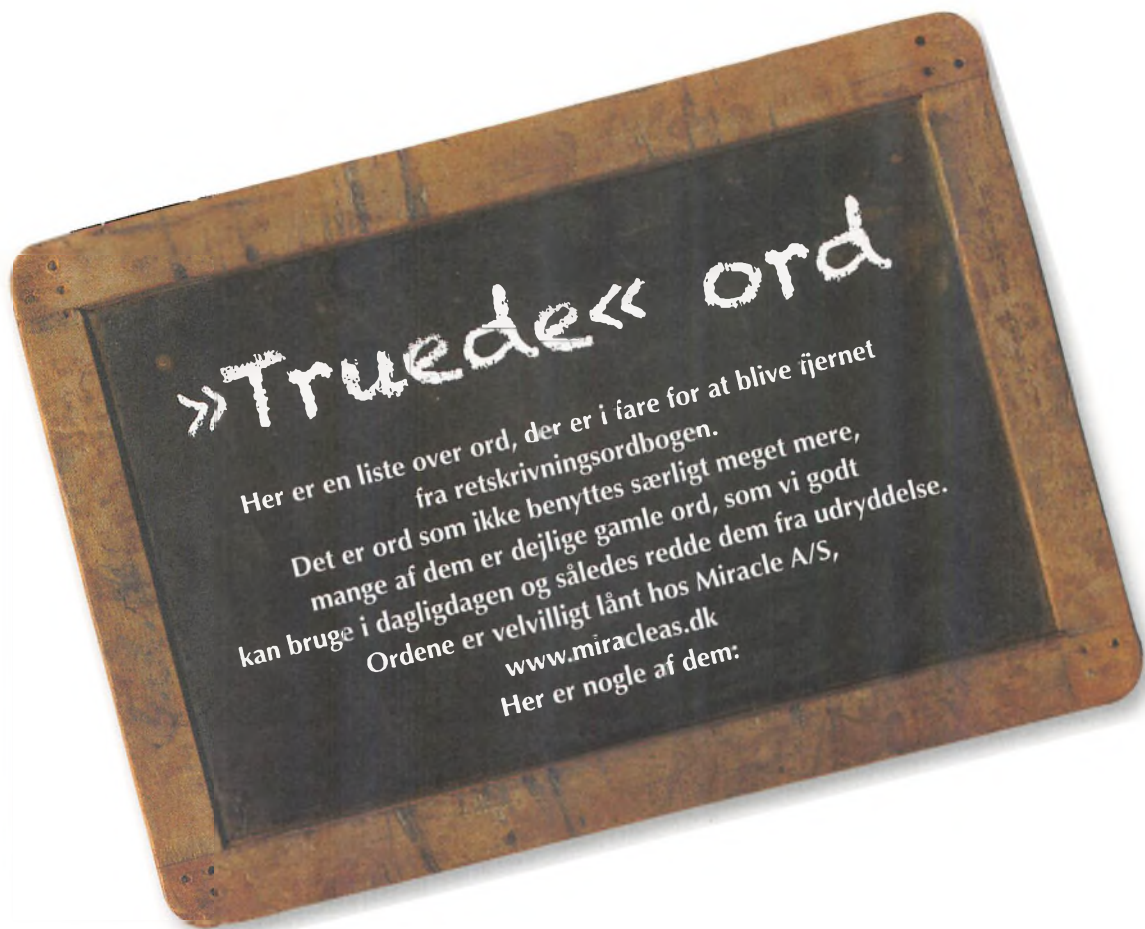
7. juni: Prins Joachim

11. juni: Prins Henrik

15. juni: Valdemarsdag og Genforeningsdag

5. september: Danmarks udsendte soldater

25. december: Juledag

Truet ord: **Bajads**
Betydning: Gavtyv, klovn
Sammenhæng: Person som opfører sig komisk eller latterligt

Truet ord: **Brødflov**
Betydning: Småsulsten
Sammenhæng: Hen mod midnatstid blev Ellen en smule brødflov

Truet ord: **Djærv**
Betydning: Gæv, kæk, bramfri
Sammenhæng: Han er en djærv gut, ærlig og ligefrem i tale og væsen

Truet ord: **Dorsk**
Betydning: Doven, dvask, sløv, ugidelig
Sammenhæng: Han er en dorsk karl og kan ikke være nogen steder

Truet ord: **Dosmerseddel**
Betydning: Huskeseddel
Sammenhæng: Ulla havde altid en dosmerseddel med, når hun gik til købmand

Truet ord: **Fjæle**
Betydning: Skjule, gemme, dølge
Sammenhæng: Hvad der fjæles i sne, kommer frem i tø

Truet ord: **Fløs**
Betydning: Lømmel, flab, møgunge
Sammenhæng: Fløsen gik forbi sine fans uden at give dem et blik

Truet ord: **Forskertse**
Betydning: Miste, sætte over styr
Sammenhæng: Hun havde forskertset sine chancer med sin optræden over for bankdirektøren

Truet ord: **Fusentast**
Betydning: Brushoved, plattenslager
Sammenhæng: Undervisning af ledige kan blive et marked for fusentaster, hvis ikke vi fører kontrol med kursernes kvalitet

Truet ord: **Gelassen**
Betydning: Tjenstivrig
Sammenhæng: Person som er meget villig og hjælpsom

Truet ord: **Halsstarrig**
Betydning: Genstridig, hårdnakket
Sammenhæng: Den gamle mand insisterede halsstarrigt på at gøre, som han altid havde gjort

Truet ord: **Idelig**
Betydning: Vedvarende, ustandselig
Sammenhæng: Idelig punkteringer ødelagde cykelrytterens chancer

Truet ord: **Kalas**
Betydning: Løssluppen fest, drikkegilde
Sammenhæng: Han skulle komme sig efter lørdagens kalas

Truet ord: **Kanalje**
Betydning: Bandit, flab, skurk
Sammenhæng: Person som er fræk og opfører sig uopdragent

Truet ord: **Knibsk**
Betydning: Afvisende, kostbar, snerpet
Sammenhæng: Hun var slet ikke så knibsk, som man sagde

Truet ord: **Kålhøgen**
Betydning: Friskfyragtig, kæphøj, vigtig
Sammenhæng: Når deres far ikke var hjemme, kunne de være temmelig frække og kålhøgne over for deres mor

Truet ord: **Langmodig**
Betydning: Tålmodig, overbærenhed.
Sammenhæng: Det lille barns mor var meget langmodig

Truet ord: **Mødig**
Betydning: Træt person, eller en person som volder møje og besvær
Sammenhæng: Gartnerne har, efter års mødigt arbejde, fremavlet en stribe krydderurter

Truet ord: **Negerkys**
Betydning: Slik af piskede æggehvider med chokoladeovertræk
Sammenhæng: I anledning af sin fødselsdag havde han negerkys med til hele klassen

Truet ord: **Obsternasig**
Betydning: Genstridig, hårdnakket, stædig
Sammenhæng: Person som stædigt forfægter sit eget synspunkt

Truet ord: **Skellig**
Betydning: Anselig, temmelig stor
Sammenhæng: Bonden havde også en skellig flok heste

Truet ord: **Sporenstregs**
Betydning: I huj og hast, straks
Sammenhæng: Han sendte sporenstregs sit brev til myndighederne

Truet ord: **Spæge**
Betydning: Holde nede, styre, tæmme
Sammenhæng: Han ville spæge sine drifter og levede derfor i cølibat

Truet ord: **Svanger**
Betydning: Gravid, med barn. Fuld af noget, som varsler om eller truer med noget
Sammenhæng: Han forstod i samme øjeblik, at jeg var svanger.
Ledelsen går svanger med en udvidelse

Truet ord: **Sysselsætte**
Betydning: Sætte i gang med en aktivitet, holde beskæftiget
Sammenhæng: Klasselæreren sysselsatte alle eleverne med oprydningen

Truet ord: **Træsk**
Betydning: Falsk, lumsk, udspekuleret
Sammenhæng: Sammen havde de lagt en træsk plan

Truet ord: **Trættekær**
Betydning: Stridbar, Krigerisk, krakilsk
Sammenhæng: En person som let og ofte kommer i skænderi

Truet ord: **Tvætte**
Betydning: Højtideligt udtryk for at vaske
Sammenhæng: Med samme langsommelighed tvættede hun derpå sin lille datter

Truet ord: **Ufortøvet**
Betydning: Omgående, øjeblikkelig
Sammenhæng: Ved alarm skal man ufortøvet gå indenfor

Truet ord: **Vindbøjtel**
Betydning: Opblæst og pralende person
Sammenhæng: Formanden forsøgte at korrigere sit partis værste vindbøjtl

Truet ord: **Ødeland**
Betydning: Flottenhejmer, øder
Sammenhæng: Person der øder sine penge og andre værdier bort

SØNDERJYSK SKOLEFORENING

oprettet 1892

Sønderjysk Skoleforening yder sønderjysk ungdom - nord og syd for grænsen - hjælp til skoleophold og støtter folkeoplysende arbejde i Sønderjylland.

Der kan søges tilskud til ophold på de frie efterskoler i 8., 9. og 10. skoleår, samt til ophold på højskoler og husholdningsskoler af mindst 3 måneders varighed, hvortil der kan opnås statstilskud.

Sønderjysk Skoleforening bestyrer en række legatmidler, som kan søges af studerende på videregående uddannelser.

I det første studieår kan medlemmer søge stipendium fra Sønderjysk Skoleforening.

Forældre, der er medlemmer, kan søge tilskud til deres børn, indtil børnene er 20 år. Ansøgere over 20 år skal selv være medlem.

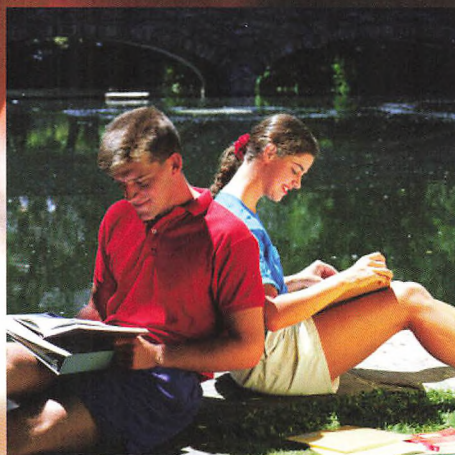
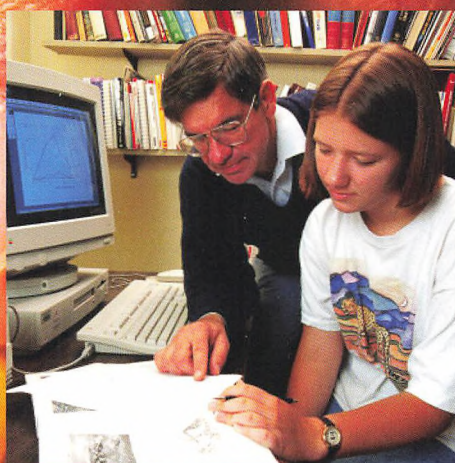
Spredt ud over landsdelen har Sønderjysk Skoleforening en stor kreds af lokale tillidsmænd. De tegner foreningens medlemmer samt udleverer og modtager ansøgningskemaer.

Bliv medlem af Sønderjysk Skoleforening.

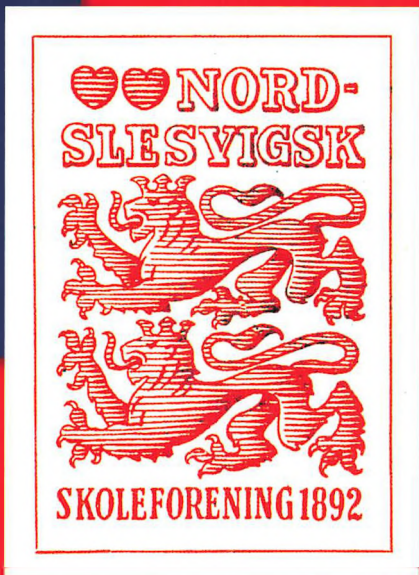
Formand: Peder Moltesen Ravn, Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe, tlf. 75 44 54 33.

Sønderjysk Skoleforenings kontor:
Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Se også foreningens årsberetning andet sted i Almanakken.

Sønderjysk Skoleforening udgiver »SØNDERJYSK ALMANAK«

Sønderjysk Almanak 2013
20. årgang

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening[©]

ISBN 978-87-994872-1-9

9 788799 487219